

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/D/2023/36069194047514884

**SÚČASNÝ STAV A NIEKTORÉ TENDENCIE
VÝVOJA MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU
S KONVENČNÝMI ZBRAŇAMI S DÔRAZOM
NA POSTAVENIE ŠTÁTNYCH AKTÉROV**

Dizertačná práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**SÚČASNÝ STAV A NIEKTORÉ TENDENCIE
VÝVOJA MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU
S KONVENČNÝMI ZBRAŇAMI S DÔRAZOM
NA POSTAVENIE ŠTÁTNYCH AKTÉROV**

Dizertačná práca

Študijný program:	Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor:	Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko:	Katedra medzinárodných politických vzťahov
Forma štúdia:	Externá
Školiteľ:	Doc. PhDr. Lubomír Čech, CSc.

Bratislava 2023

Ing. Lujza Chrvalová

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som dizertačnú prácu vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru. Niektoré časti práce boli uverejnené vo forme publikácií v odborných časopisoch a v zborníkoch z domácich a medzinárodných vedeckých konferencií, pričom všetky publikácie boli vydané v 100 %-nom autorstve doktorandky.

Dátum:

.....

podpis

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by som rada vyslovila vďaku školiteľovi mojej dizertačnej práce Doc. PhDr. Ľubomírovi Čechovi, CSc., a to za jeho cenné rady, ochotu a pripravenosť vždy prediskutovať akúkoľvek prekážku, ktorá sa objavila počas môjho štvorročného štúdia. Moja vďaka tiež patrí Ing. Monike Kochajdovej, PhD., ktorá mi bola sprievodcom štúdiom a pomohla mi zvládať nástrahy doktorandského štúdia ako externej doktorandke. Na záver si dovoľujem poďakovať mojej rodine za oporu počas celého štúdia, a hlavne mojej sestre Ing. Karin Chrvalovej, ktorá mi, okrem neoceniteľnej nepretržitej podpory, pomohla s jazykovou korektúrou všetkých mojich odborných publikácií.

ABSTRAKT

CHRVÁLOVÁ, Lujza: *Súčasný stav a niektoré tendencie vývoja medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami s dôrazom na postavenie štátnych aktérov* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Školiteľ: doc. PhDr. Ľubomír Čech, CSc. – Bratislava: FMV, 2023, 207 s

Dizertačná práca skúma súčasný stav medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, vrátane súvisiacich oblastí medzinárodnej úrovne zbrojárskeho priemyslu a medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa konvenčných zbraní, a to z pohľadu zapojenia jednotlivých štátnych aktérov so zameraním na novoindustrializované a rozvojové štáty. Hlavným cieľom je definovať súčasný stav medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, pričom ako parciálny cieľ na jeho dosiahnutie slúži analýza vývoja v dlhšom časovom horizonte a porovnanie hlavných charakteristických znakov, vrátane predikcie potenciálneho smerovania do budúcnosti. Z metodologického hľadiska využívame metódu syntézy údajov, ako aj metódu analýzy, komparácie, abstrakcie, indukcie do všeobecnejších záverov, predikcie a viaceré kvantitatívne výpočtové vzorce. Stanovené sú štyri hypotézy, z ktorých sa nám jedna potvrdila, dve čiastočne potvrdili a jedna nepotvrdila. Výsledná podoba medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami zahŕňa existenciu dominantného subjektu v exportoch zbraní, rozdelenie importov zbraní medzi viacero štátov bez existencie prevládajúceho dominantného subjektu, nárast významu novoindustrializovaných a rozvojových štátov na importoch zbraní, mierny pokles podielu predaja zbraní zo strany popredných zbrojárskych spoločností z týchto štátov a zo strany transnacionálnych zbrojárskych spoločností, rast podielu rozvojových štátov na zmluvnej základni medzinárodných legislatívnych aktov ku konvenčným zbraňam a existenciu limitujúcej hranice, ktorú tvoria štáty neochotné pristúpiť k zvolenej legislatíve z určitých dôvodov.

Kľúčové slová: konvenčné zbrane, medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami, zbrojársky priemysel, medzinárodná legislatíva ku konvenčným zbraňam, štátny aktér.

ABSTRACT

CHRVALOVÁ, Lujza: *The current state and some tendencies in development of the international trade in conventional weapons with an emphasis on the position of state actors* – University of economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis supervisor: doc. PhDr. Ľubomír Čech, CSc. – Bratislava: FIR, 2023, 207 p

The dissertation examines the current state of the international trade in conventional weapons, including related areas, such as international level of defence industry and international legislation on conventional weapons, from the perspective of the involvement of individual state actors, with a focus on newly industrialized and developing states. The main objective is to define the current state, respectively pattern of the international trade in conventional weapons, while analysis of its development in a longer time period and comparison of its main characteristics, including the prediction of the potential direction in the future, serve as partial objectives to achieve it. From the methodological point of view, we apply the method of data synthesis, their analysis, comparison, abstraction, induction into more general conclusions, method of prediction and several quantitative calculation formulas. Four hypotheses were formulated, one of which was confirmed, two were partially confirmed and one was rejected. The resulting pattern of the international trade in conventional arms includes the existence of a dominant subject in arms exports, the distribution of arms imports among several states without a prevalence of dominant subject, an increase in the importance of newly industrialized and developing states in arms imports, a slight decrease in the share of arms sales by leading defence companies from these types of states and from transnational defence companies, the growth of the share of developing states as parties to the international legislation on conventional weapons and the existence of a limiting boundary formed by states unwilling to accede to this legislation for certain reasons.

Key words: conventional weapons, international trade in conventional weapons, defence industry, international legislation on conventional weapons, state actor.

OBSAH

ÚVOD	10
1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE POUŽÍVANÝCH POJMOV A SÚČASNÁ ÚROVEŇ VEDECKÉHO SPRACOVANIA RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	13
1.1 Súčasná úroveň výskumu riešenej problematiky	13
1.2 Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami.....	18
1.2.1 Teritoriálna štruktúra obchodu s konvenčnými zbraňami.....	24
1.2.2 Zbrojné embargo	25
1.2.3 Komoditná štruktúra obchodu s konvenčnými zbraňami.....	30
1.3 Vybraná medzinárodná legislatíva upravujúca produkciu, použitie a medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami	31
1.4 Zbrojársky priemysel	37
1.5 Vymedzenie pojmu štátny aktér a jeho typológia z pohľadu rozvinutosti.....	40
2 CIEĽ DIZERTAČNEJ PRÁCE	46
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	49
4 ZÁKLADNÝ VÝSKUM A TEMATICKÝ RÁMEC DIZERTAČNEJ PRÁCE	53
4.1 Analýza medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami.....	55
4.1.1 Aktuálny stav medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami.....	55
4.1.2 Analýza vývoja medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami z pohľadu zapojených štátov	58
4.1.3 Analýza vývoja teritoriálnej štruktúry obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami u rozvinutých štátov	87
4.2 Analýza zbrojárskeho priemyslu v medzinárodnom meradle	96
4.3 Analýza zapojenia štátov do medzinárodných legislatívnych aktov pre oblasť výroby, používania a obchodovania s konvenčnými zbraňami	116
4.3.1 Vývoj zapojenia štátov do Zmluvy o obchode so zbraňami (ATT)	120
4.3.2 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení (APMBC).....	132
4.3.3 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o kazetovej munícii (CCM).....	140
4.3.4 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní (CCW).....	150
DISKUSIA	164
ZÁVER	178
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	181
PRÍLOHY	Chyba! Záložka nie je definovaná.

ZOZNAM GRAFOV, TABULIEK A OBRÁZKOV

Grafy

Graf 1 Zbrojné embargá OSN v rokoch 1990 - 2015.....	27
Graf 2 Najväčší exportéri ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 (v mil. TIV).....	56
Graf 3 Najväčší importéri ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 (v mil. TIV)	57
Graf 4 Vývoj exportov ťažkých konvenčných zbraní od roku 1950 v mil. TIV.....	60
Graf 5 Vývoj exportov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021.....	62
Graf 6 Exporty ťažkých konvenčných zbraní v 1992 – 2021 na základe rozdelenia exportérov podľa ich rozvinutosti (výšky a štruktúry tvorby HDP).....	63
Graf 7 Počet exportérov ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 – 2021 podľa ich rozvinutosti	69
Graf 8 Vývoj importov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021	70
Graf 9 Importy ťažkých konvenčných zbraní v 1992 – 2021 na základe rozdelenia importérov podľa ich rozvinutosti (výšky a štruktúry tvorby HDP).....	71
Graf 10 Najväčší importéri ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021	77
Graf 11 Počet importérov ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 – 2021 podľa ich rozvinutosti.....	85
Graf 12 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Francúzska v 1992 - 2021..	90
Graf 13 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Nemecka v 1992 - 2021.....	90
Graf 14 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojeného kráľovstva v 1992 - 2021	90
Graf 15 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických v 1992 - 2021	91
Graf 16 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Ruskej federácie v 1992 - 2021.....	91
Graf 17 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Francúzska v 1992 - 2021.	93
Graf 18 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Nemecka v 1992 - 2021	93
Graf 19 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Spojeného kráľovstva v 1992 – 2021.....	93
Graf 20 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických v 1992 - 2021	94
Graf 21 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Austrálie v 1992 - 2021.....	95
Graf 22 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Číny v 1992 - 2021	96
Graf 23 Teritoriálna štruktúra 100 najväčších zbrojárskych spoločností na svete v roku 2021.....	98
Graf 24 Vývoj 100 najväčších zbrojárskych spoločností z pohľadu rozvinutosti materského štátu v 2002 - 2021	99
Graf 25 Upravený vývoj 100 najväčších zbrojárskych spoločností z pohľadu rozvinutosti materského štátu v 2002 – 2021 po zaradení zbrojárskych spoločností z Číny	100
Graf 26 Vývoj zapojenia štátov do ATT z pohľadu ich rozvinutosti.....	122
Graf 27 Vývoj zapojenia štátov do APMBC z pohľadu ich rozvinutosti.....	133
Graf 28 Vývoj zapojenia štátov do CCM z pohľadu ich rozvinutosti.....	141
Graf 29 Vývoj zapojenia štátov do CCW z pohľadu ich rozvinutosti	151

Tabuľky

Tabuľka 1 Aktuálne platné uvalené zbrojné embargá zo strany BR OSN, Európskej únie a iných medzinárodných organizácií	28
Tabuľka 2 Najvýznamnejší obchodní partneri rozvojových štátov v období 1992 - 2021	83
Tabuľka 3 Spoločnosti z novoindustrializovaných a rozvojových štátov umiestnené v rebríčku 100 najväčších zbrojárskych spoločností v rokoch 2002 - 2021.....	102
Tabuľka 4 Komoditná štruktúra popredných spoločností z novoindustrializovaných štátov z pohľadu vyrábaných ťažkých konvenčných zbraní.....	103
Tabuľka 5 Vedúce spoločnosti zaoberajúce sa výrobou bojových UAVs	109

Tabuľka 6 Najvýznamnejšie transnacionálne spoločnosti v rokoch 2002 – 2021 podľa dosiahnutej hodnoty predaja konvenčných zbraní a ich podiel na celkových predajoch konvenčných zbraní popredných zbrojárskych spoločností.....	114
Tabuľka 7 Rozloženie zmluvných strán vybranej medzinárodnej legislatívy upravujúcej oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní v závislosti od regiónov a rozvoja.....	117
Tabuľka 8 Najväčší finanční prispievatelia na odminovacie aktivity v rokoch 2017 - 2021 v mil. USD.....	134
Tabuľka 9 Nasadenie, výroba a export protipechotných mín vo vybraných krajinách Ázie	139
Tabuľka 10 Štáty vyrábajúce kazetovú muníciu pred vznikom CCM	142
Tabuľka 11 Miera participácie a dôvody nepristúpenia vybraných ázijských štátov k CCM	147

Obrázky

Obrázok 1 Pozície štátov voči smrtiacim autonómnym zbraňovým systémom (LAWS).....	153
---	-----

ZOZNAM SKRATIEK¹

APMBC	Dohovor o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení
ATT	Zmluva o obchode so zbraňami
BR OSN	Bezpečnostná rada Organizácie spojených národov
CCM	Dohovor o kazetovej munícii
CCW	Dohovor o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky
CFE	Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe
COCOM	Koordinačný výbor pre mnohostranné kontroly vývozu
DC	rozvojové štáty
EADS	European Aeronautic Defence and Space Company
EÚ	Európska únia
FP	Protokol proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami, ich súčasťami a komponentmi a strelivom dopĺňujúci Dohovor Organizácie spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu
GGE LAWS	Skupina vládnych expertov pre nové technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov
HDP	hrubý domáci produkt
LAWS	smrtiace autonómne zbraňové systémy
LDC	najmenej rozvinuté štáty
N/A	nezaradené štáty
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy
NIK	novoindustrializované krajiny (respektíve štáty)
OBSE	Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OSN	Organizácia spojených národov
RTE	rozvinuté trhové ekonomiky, respektíve rozvinuté štáty
SALW	ručné palné a ľahké zbrane
SIPRI	Štokholmský medzinárodný inštitút pre výskum mieru
TIV	hodnota trendového indikátora
TRAN	tranzitívne štáty
UAVs	bezpilotné lietadlá, respektíve drony
UNRCPD	Regionálne centrum Organizácie spojených národov pre mier a odzbrojenie v Ázii a Tichomorí
UNROCA	Register konvenčných zbraní Organizácie spojených národov
WA	Wassenaarske usporiadanie o kontrolách vývozu konvenčných zbraní a tovaru a technológií s dvojakým použitím

¹ Rozpísaný anglický ekvivalent jednotlivých skratiek je uvedený priamo v texte dizertačnej práce v poznámke pod čiarou pri prvom použití danej skratky.

ÚVOD

Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami ovplyvňuje priamo alebo nepriamo takmer každý štát medzinárodného spoločenstva, pričom okrem štátov sú doňho zapojení aj iní aktéri, a to medzinárodné vládne a mimovládne organizácie (mimovládne organizácie najmä vo forme lobbyingu a mienkotvorby proti používaniu niektorých typov konvenčných zbraní), subjekty zbrojárskeho priemyslu, či teroristické organizácie a povstalecké skupiny. Práve miliardové objemy ročne obchodovaných konvenčných zbraní na legálnej ale aj nelegálnej báze, vplyv zbrojenia na vývoj globálnej, respektíve regionálnej bezpečnosti, ako aj schopnosť producentov a vlastníkov zbraní ovplyvňovať konanie ostatných aktérov, vplývajú na dôležitosť a potrebu skúmania tejto problematiky. Je taktiež potrebné spomenúť špeciálny charakter zbrojárskeho priemyslu a obchodu s konvenčnými zbraňami v podobe ich vlastníctva ekonomicky najvýznamnejšími štátmi, vládami štátov ako hlavnými odberateľmi produktov zbrojárskeho priemyslu, ako aj chýbajúcimi informáciami a nemožnosťou odhadnúť skutočný arzenál zbraní vlastnený jednotlivými štátmi a neštátnymi subjektmi, či vysoký podiel pašovaných a spreneverených zbraní na celkovom medzinárodnom obchode s konvenčnými zbraňami.

Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami, ako aj samotná kategória konvenčných zbraní, predstavujú dynamickú, rýchlo sa rozvíjajúcu veličinu, ktorých rozvoj je ešte viac umocnený práve v dnešnej dobe, ktorá sa vyznačuje pojmami ako globalizácia, informatizácia, robotizácia, transnacionalita či interdependencia ekonomík. Tieto fenomény ovplyvnili koncepciu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami z pohľadu jeho objemov, komoditnej, teritoriálnej štruktúry a príslušnej medzinárodnej legislatívy, ako aj samotné zloženie a preferencie importérov a exportérov zbraní. Berúc do úvahy rýchly rozvoj a možnosti, ktoré súvisia s vlastníctvom progresívnych konvenčných vojenských technológií (príkladom sú rozsiahle diskusie ohľadom výskumu smrtiacich autonómnych zbraňových systémov a nasadenie bezpilotných bojových lietadiel) a veľkých objemov zbraní, je potreba skúmania problematiky nevyhnutná. Význam skúmania produkcie a obchodu s konvenčnými zbraňami ovplyvňuje aj fakt, že použitie iných typov zbraní, ako napríklad jadrových a chemických, je zakázané, v prípade jadrových zbraní by malo ich použitie likvidačné účinky s dlhodobými negatívnymi následkami. Avšak aj tu sa vynára otázka, či aj niektoré konvenčné zbrane (delostrelecké systémy veľkého kalibru, rakety a raketové komplety, kazetová munícia a protipechotné míny) nespôsobujú rozsiahle negatívne účinky na ľudské životy a životné

prostredie, ktoré trvajú aj niekoľko rokov po ich nasadení, podobne ako v prípade použitia jadrových zbraní. Nepopierateľným faktorom vplyvu na vývoj konvenčných zbraní a zbrojenia jednotlivých krajín je aj novodobý typ konfliktov, tzv. hybridných vojen, prostredníctvom ktorých sa jednotliví štátni ale aj neštátni aktéri snažia pomocou rôznych konvenčných a nekonvenčných nástrojov destabilizovať situáciu v nepriateľskom štáte, a to s cieľom predísť ohrozeniu vlastného územia a vypuknutiu priameho ozbrojeného konfliktu. Práve tento typ vojnových konfliktov ešte viac prehĺbuje medzeru medzi rozvinutými subjektmi vlastniacimi popredné moderné systémy, vrátane vojenských, a rozvojovými štátmi s nedostatočnou úrovňou technológií a disponibilných finančných prostriedkov, ako aj vytvára nátlak na výskum, vývoj a výrobu stále sofistikovanejších zbraňových systémov.

Práve aktuálnosť témy, jej globálny charakter, vplyv na medzinárodnú bezpečnosť a vyššie spomínaná špecifická podstata obchodu s konvenčnými zbraňami patrili medzi hlavné motívy voľby zamerania dizertačnej práce. Obchod s konvenčnými zbraňami je taktiež ovplyvnený veľkým množstvom premenných, čo otvára možnosti na skúmanie problematiky z rôznych uhl'ov pohľadu, ako napríklad bezpečnostného, ekonomického, právneho, politického, humanitárneho či technologického. Práve ekonomický prístup a práca so svetovými obrannými databázami, národnými obrannými stratégiami a výročnými správami týkajúcimi sa zbrojárskeho priemyslu jednotlivých štátov, právny prístup v podobe analýzy vývoja zapojenia štátov do medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní, a neodmysliteľné politické faktory vplyvu tvoria základné piliere výskumu v rámci dizertačnej práce. V dizertačnej práci sa zaoberáme nielen analýzou postavenia najvýznamnejších producentov a exportérov zbraní, ale práve naopak aj štátmi importujúcimi zbrane, ich hlavnými motívmi a vplyvom na dianie na medzinárodnej scéne. V tejto súvislosti je skúmaný medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami rozvojových, najmenej rozvinutých a novoindustrializovaných štátov, ako aj ich zbrojársky priemysel a postoj k zapájaniu sa do medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní.

Dôležitým faktorom pre voľbu témy bol aj fakt, že predmetná problematika je v slovenskej odbornej literatúre málo spracovaná v porovnaní so zahraničnými zdrojmi. Z tohto dôvodu pracujeme v dizertačnej práci primárne so zahraničnými zdrojmi, pričom sa snažíme vychádzať z odborných publikácií expertov pochádzajúcich ako z krajín exportujúcich a vyrábajúcich, tak aj importujúcich konvenčné zbrane. Spracovanie zvolenej problematiky v rámci dizertačnej práce a súvisiaci výskum autorky má tak predpoklad prispieť k rozvoju debaty týkajúcej sa medzinárodného obchodu

s konvenčnými zbraňami na domácej pôde, ako aj dať slovenským expertom zaoberajúcim sa zbrojením a konvenčnými zbraňami príležitosť nadviazať na vypracovaný výskum, dosiahnuté výsledky a predikcie uvádzané v rámci dizertačnej práce. Uvedomujeme si, že zvolená téma má aj širšie ako už vyššie spomenuté súvislosti, ale z dôvodu obmedzeného rozsahu dizertačnej práce, sa sústredíme v rámci výskumu na oblasti vyšpecifikované v rámci kapitoly 2 Základné smery a ciele dizertačnej práce.

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE POUŽÍVANÝCH POJMOV A SÚČASNÁ ÚROVEŇ VEDECKÉHO SPRACOVANIA RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Kritickou súčasťou každého výskumu je priblíženie súčasnej úrovne vedeckého spracovania danej problematiky a definovanie používaných pojmov, ich hlavných znakov a kategórií z teoretického hľadiska, a to za účelom zvýšenia zmysluplnosti konkrétneho výskumu, prepojenia skúmaných kategórií, zistení a cieľov, vytvorenia usmernenia pre užívateľov výsledkov daného výskumu alebo odhalenia medzier v súčasnom výskume, ktoré si zaslúžia, respektíve vyžadujú vedeckú pozornosť. Teoretická časť dizertačnej práce definuje hlavné pojmy používané v oblasti medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, zbrojárskeho priemyslu a platnej medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa výskumu, výroby, použitia a obchodu s konvenčnými zbraňami, vrátane vplývajúcich premenných. Posledná podkapitola teoretickej časti je venovaná vymedzeniu pojmu štátny aktér, jeho znakov a kategórií delenia, a to v súvislosti so zameraním výskumu problematiky z pohľadu zapojenia jednotlivých štátnych aktérov.

1.1 Súčasná úroveň výskumu riešenej problematiky

Jednou z inšpirácií pre voľbu zamerania dizertačnej práce, a následne aj formulovanie hypotéz a výskumných otázok pre zvolené oblasti výskumu, bol príspevok R. Stohlovej², ktorá sa v ňom okrem iného venovala aj aspektom a výzvam, ktoré predstavujú konvenčné zbrane. Ako aspekty konvenčných zbraní ovplyvňujúce ich medzinárodné transfery identifikovala ich (1) ziskovosť; (2) vplyv vývoja ozbrojených konfliktov na medzinárodné importy, respektíve exporty konvenčných zbraní; (3) preferenciu krátkodobých priorít pred dlhodobými záujmami s negatívnym vplyvom na bezpečnosť; (4) komplikovanosť tvorby medzinárodnej regulácie pre konvenčné zbrane; a (5) nedostatočnosť aktuálne platnej medzinárodnej legislatívy v tejto oblasti. Práve na základe takto špecifikovaných aspektov sme sa rozhodli zamerať náš výskum v rámci dizertačnej práce nielen na postavenie popredných exportérov konvenčných zbraní, ťažiacich finančne a politicky z pretrvávajúcich konfliktov, ale naopak aj na postavenie novoundustrializovaných, rozvojových a najmenej rozvinutých krajín, ktoré sa väčšinou zaraďujú medzi krajiny negatívne ovplyvnené konaním popredných exportérov

² STOHL, R. *Understanding the Conventional Arms Trade*. In: AIP Conference Proceedings. [online] 2017. [Citované 21.12.2021] Dostupné na internete: <https://aip.scitation.org/doi/pdf/10.1063/1.5009220>

konvenčných zbraní. Posledné dva definované aspekty nám potvrdili, že analýza medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní je kľúčová súčasť výskumu medzinárodného obchodu s nimi a je zmysluplné ju zaradiť do dizertačnej práce.

Keďže medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami je veľmi aktuálna téma, ktorú možno skúmať z ekonomického, bezpečnostného, právneho, politického a iných uhl'ov pohľadu, je aj dostupná literatúra veľmi rozmanitá. K autorom prístupujúcim k tejto téme z pohľadu medzinárodných vzťahov a politiky sa zaraďujú F. Lewis³, ktorý skúmal postavenie obchodu so zbraňami v medzinárodných vzťahoch, F. S. Pearson⁴, ktorý sa venuje koncepcii „bezpečnostnej dilemy“ a obchodu so zbraňami ako súčasti rozvoja priemyselnej technológie a politickej súťaže, B. Buzan a E. Herring⁵, ktorí skúmali problematiku vojenskej bezpečnosti prostredníctvom rámca, ktorý spája otázky technológie a svetovej politiky, či A. J. Pierre⁶, ktorý vo svojej publikácii vysvetľuje dôvody dramatického rozšírenia predaja zbraní ako aj presun predaja do nestabilných častí, respektíve do krajín tretieho sveta.

Z ekonomicky zameraných autorov je potrebné spomenúť publikáciu autorov V. Bove, C. Deiana a R. Nisticò⁷, ktorí skúmali pomocou gravitačného modelu, ako závislosť na rope ovplyvňuje obchod s konvenčnými zbraňami medzi štátmi; článok S. P. Freemana⁸, ktorý sa na základe dostupných kvantitatívnych zdrojov pokúsil odhadnúť súčasný objem medzinárodného obchodu so zbraňami, ako aj vytýčil prekážky ovplyvňujúce predmetnú kvantifikáciu; publikáciu expertov pod vedením profesora A. T. H. Tana⁹, ktorí sa zaoberali modernizáciou konvenčných zbraní po skončení studenej vojny z pohľadu dopytu, ponuky, vývojových tendencií a hlavných problémov spojených s rastom objemu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami; a publikáciu

³ LEWIS, F. A. *The arms trade in international relations*. New York: Praeger, 1969, str. 266. ISBN-10 0275670074

⁴ PEARSON, F. S. *The Global Spread Of Arms Political Economy Of International Security*. 1. vydanie. Routledge: 1994, str. 174. ISBN 9780813315744

⁵ BUZAN, B., HERRING, E. *The Arms Dynamic in World Politics*. Lynne Rienner Publishers: 1998, str. 325. ISBN: 978-1-55587-596-1

⁶ PIERRE, A. J. *The Global Politics of Arms Sales*. Princeton University Press: 1982, str. 372. ISBN 9780691642314

⁷ BOVE, V., DEIANA, C., NISTICÒ, R. *Global Arms Trade and Oil Dependence*. In: *The Journal of Law, Economics, and Organization*. 2018, číslo 34, vydanie 2, ss. 272–299

⁸ FREEMAN, S. F. *How big is the international arms trade?* In: World Peace Foundation. [online] 2018. [Citované 5.1.2022] Dostupné na internete: <https://sites.tufts.edu/wpf/files/2018/08/How-big-is-the-International-Arms-Trade-20180725-f.pdf>

⁹ TAN, A T. H. *The Global Arms Trade – A Handbook*. (1st edition). Routledge: 2010, str. 416. ISBN 9781857437973

expertov P. D. Wezemana, A. Kuimovej a S. T. Wezemana¹⁰ združených v rámci SIPRI, ktorí na každoročnej báze zostavujú stručnú súhrnnú správu týkajúcu sa trendov v rámci medzinárodných transferov a obchodu s konvenčnými zbraňami pre jednotlivé svetové regióny.

Jednou z oblastí ako možno pristupovať k skúmaniu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami je *defence economics*, čo možno preložiť ako ekonomika obrany. Napriek tomu, že názov evokuje, že ide o ekonomicky zameranú oblasť, ekonomika obrany má multidimenzionálny charakter. Jej zameranie, respektíve výskumná náplň sa v priebehu času vyvíjali a odrážali tak nové skutočnosti, ktoré sa objavili na medzinárodnej scéne. Počas studenej vojny, a bezprostredne po nej, bola ekonómia obrany definovaná ako ekonomické štúdium obrany, odzbrojenia a mieru. Po studenej vojne sa pozornosť sústredila na ekonomiku vojny a mieru, ale aj otázky terorizmu. Moderné definície ekonomiky obrany zahŕňajú štúdium vojen a konfliktov, a to konvenčných aj nekonvenčných.¹¹ K významným autorom, ktorí prispeli svojimi publikáciami v rámci ekonomiky obrany sú okrem vyššie citovaného K. Hartleyho napríklad M. C. McGuire z pohľadu implikácií na medzinárodnú bezpečnosť¹², L. F. Richardson a jeho model pretekov v zbrojení, E. Benoit a jeho výskum možnosti existencie mieru bez ekonomiky vojny¹³, či R. Smith a jeho modely vysvetľujúce úroveň vojenských výdavkov¹⁴.

Veľká časť autorov skúma predmetnú problematiku z pohľadu objemu obchodu s konvenčnými zbraňami a prístupu jednotlivých krajín, respektíve regiónov k nemu. Ako príklad možno uviesť publikáciu autorov A. Sakakiho a S. Maslowa¹⁵, ktorí analyzujú exportnú politiku Japonska pre oblasť konvenčných zbraní a jej hlavné prekážky; súhrnnú správu R. F. Grimmetta¹⁶, ktorý na základe spojenia množstva kvantitatívnych

¹⁰ WEZEMAN, P. D., KUIMOVA, A., WEZEMAN, S. T. *Trends in International Arms Transfers*, 2020. In: Stockholm International Peace Research Institute. [online] 2021. [Citované 5.1.2022] Dostupné na internete: https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/fs_2103_at_2020_v2.pdf

¹¹ HARTLEY, K. *Defence Economics: Achievements and Challenges*. In: *The Economics of Peace and Security Journal*, 2007, číslo 2 (1) str. 45-50, ISBN 9781108887243

¹² MCGUIRE, M. C. *Defense economics and international security*. In: *Handbook of Defense Economics*. 1995, vydanie 1, str. 13-43, ISBN: 978-0-444-81887-4

¹³ BENOIT, E., BOULDING, K. E. *Disarmament and the Economy*. New York: Harper and Row Publishers, 1963, 1. vydanie, str. 310.

¹⁴ SMITH, R. *The demand for military expenditure*. In: *The Economic Journal*, 1980, vydanie 90, číslo 360, ss. 811-820. ISSN 0013-0133

¹⁵ SAKAKI, A., MASLOW, S. *Japan's new arms export policies: strategic aspirations and domestic constraints*. In: *Australian Journal of International Affairs*. 2020, číslo 74, vydanie 6, ss. 649-669

¹⁶ GRIMMETT, R. F. *Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 2001-2008*. In: Congressional Research Service. [online] 2009. [Citované 4.1.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/R40796.pdf>

a kvalitatívnych informácií z rôznych zdrojoch vytvoril analýzu transferov konvenčných zbraní do rozvojových krajín v období rokov 2001 - 2008; správu autorov C. Hirsta a B. Marianiho¹⁷, ktorí sa zaoberali rozborom regionálneho a medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami siedmych krajín strednej a východnej Európy patriacich do Európskej únie; a článok F. Heiduka¹⁸, ktorý sa venoval zmenám v transferoch konvenčných zbraní v rámci juhovýchodnej Ázie, ich hlavným výzvam ako aj pozícii, ktorú zohrávajú exporty krajín Európy do tohto regiónu.

Keďže úroveň zbrojárskeho priemyslu je neoddeliteľnou súčasťou medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, a zároveň jednou z tém výskumu našej dizertačnej práce, je potrebné poukázať aj na výskum a autorov, ktorí sa venujú tejto oblasti. Príkladom je príspevok R. Smitha¹⁹, ktorý sa zaoberá vývojom medzinárodného trhu s konvenčnými zbraňami od konca studenej vojny, a to z pohľadu prijatých rozhodnutí a politík jednotlivých štátov a piatich popredných zbrojárskych spoločností, ktorých podiel na trhu vzrástol z 20 % v roku 1990 na 45 % v roku 1998. Z hľadiska vývoja je dôležitým zdrojom aj príspevok R. A. Bitzingera²⁰, ktorý skúma vývoj zbrojárskeho priemyslu do roku 1994 z pohľadu globalizácie a internacionalizácie zbrojárskeho priemyslu a z nich vyplývajúcich výziev.

Ďalším z príspevkov, ktoré do určitej miery ovplyvnili smerovanie dizertačnej práce je príspevok profesora K. Hartleyho²¹, ktorý sa v ňom venoval výskumu vývoja a novej podoby zbrojárskeho priemyslu, pričom v závere publikácie definoval ako jeden z nedostatkov, respektíve sťažujúcich prvkov výskumu tejto problematiky charakter zdrojových údajov. Ocenil prínos databázy SIPRI v podobe uverejňovania každoročného rebríčka sto najvýznamnejších zbrojárskych spoločností (zdroj, ktorý vo veľkej miere používame vo výskume v rámci dizertačnej práce aj my), avšak dodal, že pre poznanie vývoja a súčasnej podoby je potrebné doplniť údaje zo strategických dokumentov jednotlivých štátov, výročných správ zbrojárskeho priemyslu a výskumu autorov, ktorí

¹⁷ HIRST, C., MARIANI, B. (2002). *Arms Production, Exports and Decision-making in Central and Eastern Europe*. Vydavateľstvo: Safeworld, 2002. ISBN-10 0948546875

¹⁸ HEIDUK, F. *An Arms Race in Southeast Asia? - Changing Arms Dynamics, Regional Security and the Role of European Arms Exports*. In: Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Research Paper 2017/RP 10, s. 31

¹⁹ SMITH, R. *The International Arms Industry Since the End of the Cold War*. In: World Economics. 2001, číslo 2(3), ss. 155-166

²⁰ BITZINGER, R., A. *The Globalization of the Arms Industry: The Next Proliferation Challenge*. In: International Security. 1994, číslo 19, vydanie 2

²¹ HARTLEY, K. *Arms industry data: Knowns and unknowns*. In: The Economics of Peace and Security Journal. 2018, číslo 13, vydanie 2. [online] Dostupné na internete: <https://epsjournal.org.uk/index.php/EPSJ/article/view/308/296>

sa venujú analýze zbrojárskeho priemyslu v jednotlivých štátoch sveta. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli pri koncipovaní súčasného stavu medzinárodného zbrojárskeho priemyslu a medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami vychádzať práve z národných strategických dokumentov štátov a oficiálnych webových portálov jednotlivých zbrojárskych spoločností, ako aj analýz venovaných zbrojárskemu priemyslu na regionálnej úrovni, respektíve na úrovni jednotlivých štátov.

Príkladom ďalších analýz a publikácií autorov, na ktoré sme v dizertačnej práci síce nenadviazali, ale máme za to, že je potrebné na nich poukázať z pohľadu výskumu medzinárodnej úrovne zbrojárskeho priemyslu, sú I. Oikonomou²², ktorý sa zaoberal otázkou politicko-ekonomických procesov vedúcich k vzniku komplexnej formy európskeho zbrojárskeho priemyslu; R. Matthews²³, ktorého výskum sa sústredil na dôvody úpadku zbrojárskeho priemyslu v Juhoafrickej republike; G. Neuman²⁴, ktorá analyzovala zbrojársky priemysel ako významný diplomatický nástroj zahraničnej politiky Spojených štátov amerických; a kolektív Nishith Desai Associates²⁵, ktorý detailne rozoberá aspekty indického zbrojárskeho priemyslu, počnúc od jeho aktérov a právneho zakotvenia až po najvýznamnejšie exporty krajiny, problémy a spory spojené s indickým zbrojárskym priemyslom. Významným zdrojom pre túto oblasť je aj odborný príspevok autora Çağlar Kurç a kol.²⁶, rozdelený na tri prípadové štúdie a tri komentáre k Izraelu, Turecku, a Ázijsko-tichomorskému regiónu, ktoré sú výsledkom workshopov konajúcich sa v roku 2016 na Kolumbijskej univerzite. Autori z celého sveta diskutovali na tému tzv. rozvíjajúcich sa trhov²⁷ a snažili sa objasniť rozhodovací proces zbrojárskeho priemyslu v rozvíjajúcich sa trhoch, respektíve štátoch, a taktiež politické, ekonomické a vojenské faktory, ktoré ho v súčasnom globalizovanom svete formovali. Analýze zbrojárskeho priemyslu v rozvojových krajinách, konkrétne v štátoch Afriky, sa venoval P. Danssaert²⁸, autor mapy afrického zbrojárskeho priemyslu, ktorá eviduje zbrojárské

²² OIKONOMOU, I. *The Internationalization of the European Arms Industry: Trends and Implications*. In: *Agora Without Frontiers*, 2008, číslo 13 (4), ss. 362-375

²³ MATTHEWS, R. *The decline of South Africa's defence industry*. In: *Defence & Security Analysis*, 2021, číslo 37 (3), ss. 251-273

²⁴ NEUMAN, S. G. *Defense Industries and Global Dependency*. In: *Orbis*, 2006, číslo 50 (3), ss. 429-451

²⁵ Nishith Desai Associates. *The Indian Defence Industry – Redefining Frontiers*. [online] 2018. [Citované 20.12.2021] Dostupné na internete: <https://www.nishithdesai.com/Content/document/pdf/ResearchPapers/Indian-Defence-Industry-Redefining-Frontiers-web.pdf>

²⁶ ÇAĞLAR KURÇ, NEUMAN, S. G. *The transformation of the global defence industrial system*. In: *Defence Studies*, 2017, číslo 17 (3), ss. 219-227

²⁷ Z anglického *emerging markets*.

²⁸ DANSSAERT, P. *Defence-related companies in Africa*. In: *IPIS*. [online] 2020. [Citované 27.12.2021] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/publication/arms-and-ammunitions-factories-in-africa/>

spoločnosti, ktoré vyrábajú, montujú alebo držia konvenčné zbrane, príslušnú muníciu, letecké komponenty, vozidlá, ako aj dovozné a správcovské spoločnosti. Keďže o zbrojárskom priemysle v Afrike existuje, v pomere k ostatným regiónom, menej odborných publikácií, predstavuje daný článok významný zdroj informácií, na ktoré v rámci dizertačnej práce nadväzujeme a porovnávame ich s kvalitatívnymi a kvantitatívnymi údajmi získanými, či už zo svetových databáz, webových portálov zbrojárskeho priemyslu alebo odborných štúdií.

Dôležitou premennou ovplyvňujúcou vývoj medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami a úroveň zbrojárskeho priemyslu jednotlivých krajín, či už rozvinutých alebo rozvojových, je fenomén globalizácie. K autorom venujúcim sa vplyvu globalizácie na rozvoj zbrojárskeho priemyslu a obchodu s konvenčnými zbraňami patria T. R. Guay²⁹, K. Hartley³⁰, B. Mabey³¹, T. Mirković³², a iní. Uvedomujúc si významný vplyv globalizácie na rozvoj zbrojárskeho priemyslu, ako aj medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, venovala sa autorka v jednej zo svojich publikácií vplyvu globalizácie na obchod so zbraňami Nemecka³³.

1.2 Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami

Z teoretického hľadiska vychádzame v rámci výskumu z definície konvenčných zbraní podľa Spolkového strediska pre politické vzdelávanie³⁴, ktoré ich definuje ako „všetky zbrane vybavené konvenčnými výbušnami, to znamená, že nepoužívajú jadrové, biologické alebo chemické látky.“³⁵ Existuje viacero zdrojov, z ktorých vychádzajú autori zaoberajúci sa témou konvenčných zbraní pri definovaní jednotlivých typov zbraní spadajúcich pod túto kategóriu. Tieto zdroje zahŕňajú najmä rozdelenie konvenčných zbraní na základe uzatvorených medzinárodných zmlúv alebo svetových databáz monitorujúcich transfery konvenčných zbraní. Vo všeobecnosti sa konvenčné zbrane delia

²⁹ GUAY, T. R. *Globalization and its implications for the defense industrial base*. Vydavateľstvo: Lulu.com. 2007. s. 88, ISBN-10: 1312296461

³⁰ HARTLEY, K. *Arms Industry and the Globalisation Process*. [online] 2006. [Citované 4.1.2022] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/248622619_Arms_Industry_and_the_Globalisation_Process

³¹ MABEE, B. *The Security State and the Globalization of the Arms Industry*. In: *The Globalization of Security*. New Security Challenges Series. Palgrave Macmillan, London. 2009. ISBN 978-1-349-30888-0

³² MIRKOVIĆ, T. *The world's globalization and global militarization*. In: *Vojno Delo*, 2015, číslo 6. [online] Dostupné na internete: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230234123_5

³³ CHRVALOVÁ, L.: *Impact of Globalization on Arms Trade – Case Study of Germany*. In EDAMBA 2020. International Scientific Conference for Doctoral Students and Post-Doctoral Scholars. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2020. ISBN 978-80-225-4794-9, ss. 278-288 online

³⁴ Z nemeckého Bundeszentrale für politische Bildung.

³⁵ Bundeszentrale für politische Bildung. *Konventionelle Waffen*. [online] N.d. [Citované 10.4.2021] Dostupné na internete: <https://sicherheitspolitik.bpb.de/m7/layers/conventional-weapons>

na dve kategórie, a to (1) ťažké konvenčné zbrane a (2) ručné palné a ľahké zbrane (ďalej ako SALW³⁶). Vychádzajúc z naštudovanej odbornej literatúry sa majoritný podiel autorov opieral o vymedzenie ťažkých konvenčných zbraní podľa Zmluvy o obchode so zbraňami (ďalej ako ATT) a Štokholmského medzinárodného inštitútu pre výskum mieru (ďalej ako SIPRI)³⁷. Do kategórie ťažkých konvenčných zbraní sa podľa Zmluvy o obchode so zbraňami³⁸ zaraďujú bojové tanky, obrnené bojové vozidlá, delostrelecké systémy veľkého kalibru, bojové lietadlá, útočné helikoptéry, bojové plavidlá a rakety a raketové komplety. Porovnávajúc kategórie konvenčných zbraní vymedzených v rámci ATT, skúma databáza SIPRI, okrem už uvedených typov ťažkých konvenčných zbraní, samostatne aj transfery motorov (pre bojové lietadlá, bojové plavidlá a obrnené bojové vozidlá), senzorov (ofenzívne a defenzívne typy radarov a sonarov) a prieskumných satelitov³⁹.

Druhou kategóriou sú SALW, ktorých podkategórie sú najlepšie vymedzené prostredníctvom Registra konvenčných zbraní Organizácie spojených národov (ďalej ako UNROCA⁴⁰). Ručné palné zbrane zahŕňajú útočné pušky, ľahké guľomety, pušky a karabíny, revolvery a samonabíjacie pištole, samopaly a iné ručné zbrane. Ľahké zbrane pokrývajú subkategórie ako ťažké guľomety, granátomety, prenosné protitankové zbrane, bezzáklzové kanóny, respektíve delá, prenosné protitankové raketové systémy a raketové systémy, mínomety s kalibrom menším ako 75 mm a iné ľahké zbrane⁴¹. Databáza UNROCA predstavuje, vrátane výročných správ jednotlivých štátov pre oblasť zbrojárskeho priemyslu a obchodu s konvenčnými zbraňami, popredný zdroj informácií týkajúci sa palných a ľahkých zbraní, a to aj z dôvodu, že databáza SIPRI neeviduje ich transfery, ale len transfery ťažkých konvenčných zbraní.

Na základe stanoveného cieľa dizertačnej práce a jednotlivých podporných hypotéz a výskumných otázok k jeho dosiahnutiu, je ústredným pojmom používaným v rámci výskumu obchod s konvenčnými zbraňami, a to zahraničný ako aj medzinárodný. Keďže neexistuje jednotná definícia medzinárodného, respektíve zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami, pristupujú autori, ako aj my v rámci dizertačnej práce,

³⁶ Z anglického *small arms a light weapons*.

³⁷ Z anglického *Stockholm International Peace Research Institute*.

³⁸ Arms Trade Treaty. Article 2 – Scope. [online] 2013. [Citované 10.4.2021] Dostupné na internete: https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/ATT_English/ATT_English.pdf?templateId=137253

³⁹ Stockholm International Peace Research Institute. *Sources and methods*. [online] 2021. [Citované 7.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers/sources-and-methods>

⁴⁰ Z anglického *United Nations Register on Conventional Arms*.

⁴¹ United Nations Register on Conventional Arms. [online] 2021. [Citované 12.4.2021] Dostupné na internete: <https://www.unroca.org/>

k vymedzeniu týchto kategórií na základe všeobecnej definície pojmov zahraničný obchod a medzinárodný obchod. Tieto pojmy, vrátane pojmu globálny obchod, bývajú v dostupnej literatúre často zamieňané, respektíve boli v mnohých nami preštudovaných zdrojoch používané na pomenovanie totožného ekonomického javu. Za účelom predstavenia nášho chápania a spôsobu použitia daných pojmov v rámci dizertačnej práce, uvádzame definície, o ktoré sa opierame, pričom pojem globálny obchod nepoužívame. Pojem zahraničný obchod zahŕňa „*aktivity kúpy a predaja, ale aj výmeny, tovarov a služieb prekračujúci hranice štátu medzi dvoma ekonomickými subjektmi.*“⁴² Medzinárodný obchod „*tvorí súhrn zahraničných obchodných aktivít dvoch a viacerých národných ekonomík, respektíve štátov,...; je teda súčtom dvoch a viacerých zahraničných obchodov.*“⁴³ Pri definovaní obchodu s konvenčnými zbraňami je potrebné si vymedziť, aké tovary a služby pod neho spadajú. Viacerí vedci sa opierajú o definíciu nezávislej inštitúcie Agentúry pre kontrolu a odzbrojenie⁴⁴, ktorá bola aktívna medzi rokmi 1961 – 1999 v Spojených štátoch amerických a jej úlohou bolo posilnenie národnej bezpečnosti v krajine. Pod definíciu obchodu s konvenčnými zbraňami podľa tejto inštitúcie spadali „*vojnové zbrane, ich časti, munícia, podporné vybavenie a iné komodity určené na vojenské použitie [...]; vybavenie dvojakého použitia, ak je jeho hlavné poslanie označené ako vojenské; budovanie obranných výrobných zariadení a licenčných poplatkov za výrobu vojenského materiálu [...]; vojenské služby, ako sú výcvik, dodávky zbraní, opravy zariadení, technická pomoc a výstavba.*“⁴⁵ Okrem definície Agentúry pre kontrolu a odzbrojenie sa obchod s konvenčnými zbraňami vymedzuje aj na základe kategorizácie podľa ATT alebo UNROCA ako bolo uvedené už vyššie v texte.

Existujú rozličné dôvody, pre ktoré sa jednotlivé štáty zapájajú do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, pričom v popredí stoja prevažne politické, strategické, ekonomické a bezpečnostné dôvody. A. J. Pierre vo svojej publikácii *The Global Politics of Arms Sales*⁴⁶ zaraďuje k politicko-strategickým dôvodom vlastníctva zbraní ich schopnosť ovplyvňovať regionálnu rovnováhu a lokálnu stabilitu, presadzovať

⁴² Collins Dictionary. *Foreign Trade*. [online] 2023. [Citované 13.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/foreign-trade>

⁴³ ŠTERBOVÁ, L. a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, prvé vydanie, str. 18

⁴⁴ Z anglického *Arms Control and Disarmament Agency*.

⁴⁵ HOLTON, P., BROMLEY, M. *The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control*. Str. 9. [online] 2010. [Citované 12.10.2019] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/265643460_The_International_Arms_Trade_Difficult_to_Define_Measure_and_Control

⁴⁶ PIERRE, J. A. *The Global Politics of Arms Sales*. Princeton University Press: 1982, 352 s. ISBN-10 0691076359

zahraničnopolitické záujmy, podporovať tzv. priateľské štáty a režimy, prispievať k vzniku regionálnych mocností, znižovať kontrolu zo strany bývalých kolonialistických štátov, zmierňovať pôvodný imperialistický a hegemónny systém pretrvávajúci po skončení studenej vojny, ako aj vytvárať markantný politický a psychologický vplyv, a to prostredníctvom získavania politického vplyvu a spojenectiev na základe transferov konvenčných zbraní zo strany ich dodávateľov. Z bezpečnostného hľadiska patrí k dôvodom vlastníctva zbraní a zapájania sa do medzinárodného obchodu so zbraňami tzv. politika odstrašenia⁴⁷, ktorá slúži ako prevencia pred vznikom ozbrojeného konfliktu prostredníctvom vlastníctva vojenského arzenálu. Politika odstrašenia sa vo všeobecnosti „vzťahuje na hrozby vojenskej odvety nasmerované jedným štátom voči druhému štátu v snahe zabrániť druhému štátu uchýliť sa k hrozbe alebo použitiu vojenskej sily pri dosahovaní cieľov svojej zahraničnej politiky.“⁴⁸ Aj v tomto prípade opätovne vidíme prepojenie na politické smerovanie štátu a význam politických faktorov vplyvu na medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami. V prípade už pretrvávajúcej existencie ozbrojeného konfliktu môže obchod s konvenčnými zbraňami prispieť k jeho vývoju v prospech krajiny vlastniacej výhodu v podobe vyšších objemov a technologicky vyspelejších zbraní. S existenciou ozbrojených konfliktov súvisí aj pre-emptívny strategický motív⁴⁹ zapájania sa do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, ktorý je vysvetlený ako stav, kedy „nie je mysliteľný žiadny aktuálny konflikt zahrňujúci danú krajinu, ale táto vyrába a dováža zbrane pre prípad, že by ku konfliktu mohlo dôjsť“⁵⁰. Pre niektoré krajiny s málo vyspelým zbrojárskym priemyslom predstavuje zahraničný obchod s konvenčnými zbraňami jedinou možnosť ako legálne nadobudnúť určité vojenské technológie alebo ako si zabezpečiť obrannú schopnosť krajiny pri nedostatočnej národnej produkčnej kapacite. Zahraničný obchod s konvenčnými zbraňami môže mať aj pozitívne implikácie pre národné hospodárstvo v podobe vytvorenia pracovných miest v zbrojárskych spoločnostiach a rastu zisku daných spoločností, ktorý zabezpečí ich stabilitu na trhu. Takýto dôvod pre zapojenie sa do medzinárodného obchodu

⁴⁷ Z anglického *deterrence*.

⁴⁸ KUTH, P. K. *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. In: Annual Review of Political Science. [online] 1999, vydanie 2, str. 25-48. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.polisci.2.1.25#:~:text=In%20IR%20scholarship%2C%20a%20policy,of%20its%20foreign%20policy%20goals.>

⁴⁹ Z anglického *preemptive strategic motive*.

⁵⁰ BRAUER, J. *The Arms Industry in Developing Nations: History and Post-Cold War Assessment*. In: Conference on Military Expenditure in Developing and Emerging Nations. [online] 1998. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <http://carecon.org.uk/Chula/Ch09-Brauer.pdf>

s konvenčnými zbraňami udala aj administratíva prezidenta Donalda J. Trumpa, ktorá bránila exporty do Saudskej Arábie práve tým, že „vytvoria *státisíce pracovných miest, obrovský hospodársky rozvoj a oveľa viac bohatstva pre Spojené štáty americké*.⁵¹“ V tomto prípade hovoríme o ekonomických dôvodoch zapájania sa do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. V prípade krajín Blízkeho východu a severnej Afriky vystupuje ako jeden z determinantov vplývajúcich pozitívne na nákup zbraní aj získanie medzinárodnej, respektíve regionálnej prestíže, ktorú predstavuje vlastníctvo enormných objemov zbraní alebo progresívnych vojenských technológií⁵².

Na zaznamenávanie národnej produkcie a vlastných tokov zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami využívajú jednotlivé štáty vecne príslušné orgány štátnej správy (napríklad ministerstvo obrany, ministerstvo hospodárstva, ministerstvo zahraničného obchodu), štatistické úrady a ďalšie relevantné inštitúcie (hospodárske, zahranično-obchodné, výskumné, bezpečnostné a pod.), aktívne v tejto oblasti sú ale aj mnohé mimovládne organizácie. Na sledovanie vývoja národnej ako aj medzinárodnej úrovne produkcie a obchodu s konvenčnými zbraňami slúžia najmä databázy UNROCA a SIPRI. Okrem vyššie spomínaného rozdielu v evidencii údajov z pohľadu komoditnej štruktúry transferov konvenčných zbraní, sa predmetné databázy odlišujú aj v metodológii a druhu zbieraných kvantitatívnych dát. V databáze UNROCA sú vykázané fyzické množstvá konvenčných zbraní zo strany exportujúceho aj importujúceho štátu, pričom môžu nastať diskrepancie v hodnotách z dôvodu rozdielov v zaradení typov zbraní, evidencie iných dátumov pre ich transfery, neexistencii údajov pre daný rok alebo dodávke poškodených zbraní⁵³. Naopak databáza SIPRI obsahuje údaje merané v tzv. *trend-indicator value*, skrátene TIV, ktorá je založená na známych jednotkových výrobných nákladoch základnej sady zbraní a má predstavovať skôr presun vojenských zdrojov než finančnú hodnotu prevodu⁵⁴. TIV vystupuje ako všeobecná jednotka na meranie trendov a tokov zbraní do konkrétnych štátov v priebehu času. Napriek tomu, že sa tieto dve databázy snažia zachytiť čo najväčšie množstvo dát, sú odkázané na správy podané jednotlivými štátmi,

⁵¹ THRALL, T., COHEN, J., DORMINEY, C. *Power, Profit, or Prudence? US Arms Sales since 9/11*. In: STRATEGIC STUDIES QUARTERLY. [online] 2020. [Citované 16.9.2019] Dostupné na internete: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-14_Issue-2/Thrall.pdf

⁵² DUNNE, C. W. *The Arms Trade in the MENA Region: Drivers and Dangers*. [online] 2020. [Citované 16.9.2019] Dostupné na internete: <https://arabcenterdc.org/resource/the-arms-trade-in-the-mena-region-drivers-and-dangers/>

⁵³ United Nations Register on Conventional Arms. *About*. [online] 2023. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.unroca.org/about>

⁵⁴ Stockholm International Peace Research Institute. *Sources and methods*. [online] 2023. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <https://sipri.org/databases/armstransfers/sources-and-methods>

ktoré používajú odlišnú metodológiu na ich spracovávanie, a taktiež „niektoré štáty (napríklad Spojené kráľovstvo) nezverejňujú údaje o vývoze zbraní, ale iba o vývozných licenciách na zbrane, zatiaľ čo iné štáty (napríklad Čína) nezverejňujú žiadne údaje o vývoze zbraní, licenciách, dohodách alebo objednávkach.“⁵⁵ Databázy zachytávajú len legálny obchod a produkciu, nelegálne aktivity v podobe šedého a čierneho obchodu s konvenčnými zbraňami v mnohých prípadoch predstavujú enormné percentá, no nie je možné ich spoľahlivo zachytiť a kvantifikovať, ale len opierať sa o odhadované údaje.

Čierny trh s konvenčnými zbraňami predstavuje hodnotu niekoľkých miliárd amerických dolárov ročne, a jeho následkom sa približne 500 000 ľudí ročne stane obeťou použitia ilegálne vlastnených zbraní⁵⁶. Nelegálny obchod a transfery konvenčných zbraní sú globálnym a vo svojej podstate komplexným problémom, ktorý sa dotýka takmer každého štátu. Existuje viacero možností ako si nelegálne zaobstarat' SALW, ale aj ťažké konvenčné zbrane. Medzi tieto spôsoby patria podľa *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*, známej ako Europol, nasledovné⁵⁷: reaktivácia neutralizovaných zbraní; vlámanie a krádež; sprenevera zákonne vlastnených zbraní; predaj legálne držaných zbraní na čiernom trhu, vrátane predaja na Darknete; reaktivácia vyradených armádnych alebo policajných strelných zbraní; a prestavba plynových pištolí. Tieto spôsoby možno rozdeliť na dva typy, a to tradičné a moderné, ktoré súvisia s rozvojom informačných a iných progresívnych technológií. K moderným spôsobom zaraďujeme práve získavanie konvenčných zbraní prostredníctvom Darknetu, do tejto kategórie možno taktiež zaradiť aj nelegálnu výrobu zbraní prostredníctvom 3D tlače. Ostatné spôsoby nelegálneho nadobudnutia konvenčných zbraní sa zaraďujú medzi tradičné spôsoby.

Existujú viaceré premenné, ktoré ovplyvňujú objemy nelegálnych transferov a obchodu s konvenčnými zbraňami, ako aj spôsoby nadobúdania nelegálne držaných zbraní. Medzi tieto premenné zaraďujeme existenciu deaktivovaných zbraní v krajine, pretrvávajúce ozbrojených konfliktov, vlastníctvo konvenčných zbraní ako následok zapojenia štátu do ozbrojeného konfliktu v minulosti, činnosť teroristických skupín, koloniálna minulosť, a iné. V prípade obchodu s konvenčnými zbraňami prostredníctvom Darknetu sú ďalšími významnými premennými najmä technologická vyspelosť krajiny

⁵⁵ Stockholm International Peace Research Institute. *Financial value of the global arms trade*. [online] 2021. [Citované 12.10.2019] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/financial-value-global-arms-trade>

⁵⁶ STOHL, R. *The Tangled Web of Illicit Arms Trafficking*. [online] 2004. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/kf/TerrorinShadows-Stohl.pdf>

⁵⁷ Europol. *Illicit firearms trafficking*. [online] N.d. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>

a počet ilegálnych online predajcov. „*Odhaduje sa, že každý rok dosahuje nelegálny obchod so SALW hodnotu približne 1,7 až 3,5 mil. amerických dolárov, čo zodpovedá 10 až 20 % legálneho obchodu so zbraňami.*⁵⁸“ Napriek tomu, že je možné pašovať všetky typy konvenčných zbraní, cieľom nelegálnych transferov bývajú predovšetkým SALW, ich munícia alebo rôzne typy výbušnín, mín a granátov. SALW a príslušná munícia sú taktiež najčastejšie vyhľadávaným sortimentom na Darknete v rámci časti venovanej konvenčným zbraňam. Podľa štúdie⁵⁹ vykonanej RAND Europe a University of Manchester predstavujú strelné zbrane 42 % ponúkaných zbraní na Darknete, digitálne výrobky súvisiace so zbraňami nasledujú s 27 % a munícia dosahuje približne 22 %. Zo strelných zbraní sú najpredávanejšími pistole (84 %), pušky (10 %) a samopaly (6 %). Dôvodom je najmä ich ľahší transfer a spôsob nadobudnutia.

1.2.1 Teritoriálna štruktúra obchodu s konvenčnými zbraňami

Pri analýze akéhokoľvek typu zahraničného obchodu sú okrem jeho objemov dôležité ďalšie dve kategórie, a to teritoriálna a komoditná štruktúra. Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu „*opisuje zloženie obchodu z hľadiska toho, odkiaľ sú tovary a služby dovážané a kam sa vyvážajú,*⁶⁰“ pričom na jej podobu vplyvajú viaceré faktory, ktoré sa líšia v závislosti od statku alebo služby, ktorá je predmetom danej obchodnej transakcie. V prípade teritoriálnej štruktúry obchodu s konvenčnými zbraňami sú to najmä výskyt ozbrojených konfliktov, čo je často považované za najzrejmější podnet na získanie a transfery zbraní⁶¹, úroveň militarizácie⁶², geografická vzdialenosť obchodujúcich krajín⁶³, vzájomne vytvorené ekonomické a politické vzťahy medzi obchodujúcimi

⁵⁸ MACCARTHY, N. *Where Guns Are Sold Through The Darknet [Infographic]*. In: Forbes. [online] 2018. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2018/03/22/where-guns-are-sold-through-the-darknet-infographic/#62bc3122647a>

⁵⁹ RAND Corporation. *International arms trade on the dark web*. [online] N.d. [Citované 3.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.rand.org/randeuropa/research/projects/international-arms-trade-on-the-hidden-web.html>

⁶⁰ STACHOVÁ, P; KOTTULOVÁ, J; PAŠKRTOVÁ, L. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Wolters Kluwer: 2019, str. 107. ISBN 9788057100126

⁶¹ KINSELLA, D. *Determinants of arms production in the third world: a time-series cross-section analysis*. [online] 1998. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://web.pdx.edu/~kinsella/papers/isa98.pdf>

⁶² FLORIAN, J., INMACULADA, M.-Z. *Political determinants of the extensive and intensive margins of international arms transfers*. [online] 2013, IAI Discussion Papers, číslo 228. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/107409/1/788418688.pdf>

⁶³ BRENDER, A. *On the Determinants of Bilateral Arms Trade Flows*. [online] 2018, str. 38. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3295248

krajinami,⁶⁴ technologická vyspelosť krajiny, výskyt nelegálneho obchodu so zbraňami v krajine⁶⁵, pôsobenie teroristických skupín (pričom posledné dve uvedené skutočnosti pôsobia negatívnym vplyvom na výšku vzájomného obchodu), zapojenie do rovnakej politickej aliancie⁶⁶, a iné. Keďže konvenčné zbrane predstavujú citlivú položku v rámci zahraničného obchodu, práve výskyt a zapojenie štátov do ozbrojených konfliktov, pôsobenie teroristických skupín, a s nimi súvisiace porušovanie ľudských práv, predstavujú v mnohých prípadoch významný faktor vplyvu na teritoriálnu štruktúru obchodu s konvenčnými zbraňami. Mnohokrát bolo počas histórie ale aj v súčasnosti v takýchto prípadoch uvalené zbrojné embargo. Z vyššie uvedených faktorov vplyvu na teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami vyplýva, že ich možno rozdeliť na dve skupiny, pričom prvá skupina sú faktory s pozitívnym vplyvom na objemy obchodovaných konvenčných zbraní, ktoré spôsobujú ich zvýšenie, a druhá skupina sú faktory s negatívnym vplyvom na objemy obchodovaných zbraní, ktoré naopak spôsobujú ich zníženie pri vzájomnej zahranično-obchodnej výmene medzi štátmi.

1.2.2 Zbrojné embargo

Jedným z nástrojov ovplyvňovania teritoriálnej štruktúry medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami je zavádzanie zbrojného embarga. „*Embargo predstavuje právny zákaz vlády alebo skupiny vlád obmedzujúci odchod plavidiel alebo pohyb tovaru zo štátu alebo skupiny štátov do jednej alebo viacerých krajín.*”⁶⁷ Embargo môže byť zavedené celoplošne na obchod medzi krajinami ako odvetu na predtým uvalené opatrenia, v snahe dosiahnuť lepšie podmienky pri vzájomnom vyjednávaní, ochrániť spotrebiteľa⁶⁸ alebo donútiť štát, ktorý je cieľom embarga, k určitej zmene správania. Embargo možno uvaliť taktiež na špecifický typ tovaru, väčšinou strategického významu, a to na export nerastných surovín, hlavne ropy, a na export tovarov, ktoré prispievajú k vojenskej sile štátu. „*Zbrojné embargo je zákaz alebo sankcia proti vývozu zbraní a položiek s dvojakým*

⁶⁴ BOVE, V., DEIANA, C., NISTICÒ, R. *Global Arms Trade and Oil Dependence*. In: The Journal of Law, Economics, & Organization. [online] 2018. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewy007>

⁶⁵ DELLAVIGNA, S., LA FERRARA, E. *Detecting illegal arms trade*. National bureau of economic research: 2007, NBER Working Paper 13355. [online] [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w13355/w13355.pdf

⁶⁶ CHOU, C. C. a kol. *How do alliances trade arms? Political alliance networks and global arms transfers*. In: PLoS One. [online] 2023. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0282456>

⁶⁷ Britannica. *Embargo – International law*. [online] 2021. [Citované 22.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/embargo-international-law>

⁶⁸ Prikladom môže byť snaha krajiny zamedziť dovoz nebezpečných alebo zdraviu škodlivých výrobkov.

*použitím - tovaru, ktorý má zároveň civilné aj vojenské použitie.*⁶⁹“ Zbrojné embargo sa teda v mnohých prípadoch nevzťahuje len na obmedzenie exportu konvenčných zbraní, ale aj munície, vojenskej výbavy, súvisiacich materiálov či služieb.

V rámci typológie, rozdeľuje D. Fruchart a spol.⁷⁰ zbrojné embargá po skončení studenej vojny na tri typy, a to podľa konečného cieľa, ktorý chcú krajiny prostredníctvom ich zavedenia dosiahnuť. Prvým (1) je boj proti hrozbám globálnej bezpečnosti, ako druhé (2) uvádza posilnenie legitimacy vládnej autority a posledným dôvodom (3) je dosiahnutie mierového politického urovnania násilného ozbrojeného konfliktu prostredníctvom riadenia konfliktov⁷¹.

Cieľom zavedenia zbrojného embarga býva prinútiť dotknutý štát pozmeniť svoje správanie v záujme dosiahnutia medzinárodného mieru a bezpečnosti⁷². Zbrojné embargo môže byť uvalené unilaterálne zo strany niektorého štátu medzinárodného spoločenstva, pričom krajinou, ktorá uvalila najviac unilaterálnych zbrojných embarg sú Spojené štáty americké, a to dokonca na viac ako 35 krajín medzi rokmi 1993 – 1996⁷³, a pred týmto obdobím je potrebné spomenúť napríklad dlhoročné zbrojné embargo voči Kube alebo proti oboj stranám zapojeným v Španielskej civilnej vojne, ktoré bolo uvalené v roku 1937. Druhou možnosťou je uvalenie zbrojného embarga zo strany medzinárodnej organizácie alebo zoskupenia štátov, ako napríklad Bezpečnostnou radou Organizácie spojených národov (ďalej ako BR OSN), Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej ako OBSE) alebo Európskou úniou. Rozdiel medzi zbrojným embargom uvaleným unilaterálne alebo zo strany regionálnej organizácie oproti tomu zo strany BR OSN je v tom, že zbrojné embargo BR OSN má platnosť pre všetky štáty. Pri zavedení zbrojného embarga zo strany OSN je východiskovou Kapitola VII, článok 41 Charty

⁶⁹ Government of the United Kingdom. *Current arms embargoes and other restrictions*. [online] 2012. [Citované 22.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/guidance/current-arms-embargoes-and-other-restrictions>

⁷⁰ FRUCHART, D., HOLTOM, P., WEZEMAN, S. T. *United Nations Arms Embargoes - Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*. [online] 2007, s. 3, ISBN 978-91-85114-56-6. [Citované 10.9.2021] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/profile/Paul_Holtom2/publication/265643465_UNITED_NATIONS_ARMS_EMBARGOES_THEIR_IMPACT_ON_ARMS_FLOWS_AND_TARGET_BEHAVIOUR/links/54176c160cf2f48c74a408e4/UNITED-NATIONS-ARMS-EMBARGOES-THEIR-IMPACT-ON-ARMS-FLOWS-AND-TARGET-BEHAVIOUR.pdf?origin=publication_detail

⁷¹ Z anglického *conflict management*.

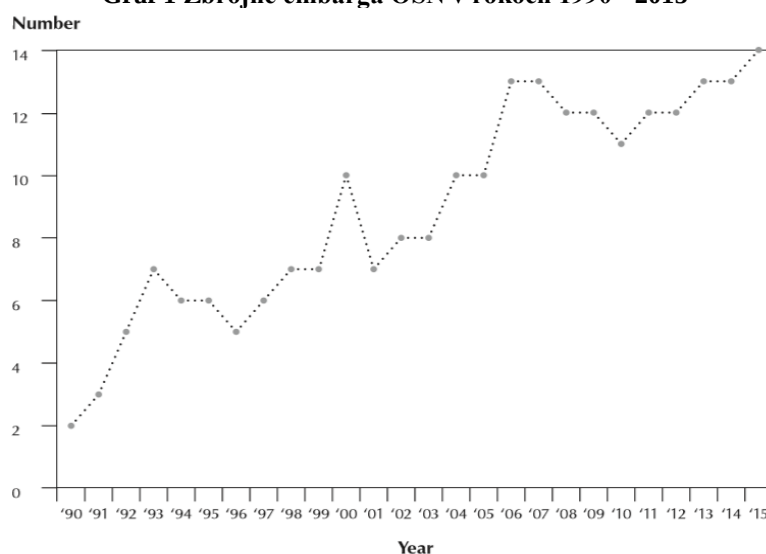
⁷² Stockholm International Peace Research Institute. *Arms embargoes*. [online] 2023. [Citované 21.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/embargoes>

⁷³ KAEMPFER, W. H., LOWENBERG, A. D. *Unilateral Versus Multilateral International Sanctions: A Public Choice Perspective*. In: *International Studies Quarterly*. Oxford University Press: 1999, vydanie 43, číslo 1, ss. 37-58

OSN⁷⁴, ktorá obsahuje opatrenia bez použitia ozbrojenej sily, pričom je potrebný hlas najmenej 9 z 15 členov BR OSN, vrátane všetkých stálych členov. V prípade zbrojného embarga možno požiadať o tri typy výnimiek, a to v prípade (1) transferu potravín a liekov, (2) tovarov výlučne na humanitárne účely alebo na účely zabezpečenia základnej existencie a (3) výnimky líšiace sa od prípadu k prípadu⁷⁵. Zbrojné embargo môže byť uvalené na štát, respektíve skupinu štátov, na mimovládne sily v suverénnom štáte alebo na teroristickú organizáciu a s ňou asociovaných jednotlivcov a entity.

Obmedzovanie a zákaz exportu konvenčných zbraní používali štáty dlhodobo ako nástroj svojej zahraničnej politiky. Keďže neexistovali obranné databázy na ich zaznamenávanie a ani ustálený spôsob ich monitorovania, je problematické určiť ich vývoj pred rokom 1950. Významným míľnikom bol vznik SIPRI, ktorý prostredníctvom svojej databázy detailne zaznamenáva zbrojné embargá uvalené od roku 1998 a snaží sa v čo najväčšej miere pokryť aj tie v platnosti medzi rokmi 1950 - 1998. Rozmach multilaterálne uvalených zbrojných embarg zo strany BR OSN možno pozorovať najmä po roku 1992 (Graf 1) a následne ich nárasty prelínajúce sa s vývojom situácie v oblasti medzinárodnej bezpečnosti a vzniku regionálnych konfliktov (Arabská jar, vojna v Sýrii, Jemene, otázka Krymu, teroristické útoky, atď.).

Graf 1 Zbrojné embargá OSN v rokoch 1990 - 2015

Zdroj: LEBRUN, E., RIGUAL, C. *Monitoring UN Arms Embargoes- Observations from Panels of Experts*. [online] 2016, str. 7. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP33-UN-Arms-Embargoes.pdf>

⁷⁴ Charta organizácie spojených národov. [online] 1945. [Citované 24.9.2019] Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

⁷⁵ United Nations Security Council. *Arms Embargo*. [online] N.d. [Citované 22.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1718/exemptions-measures/arms-embargo>

V súčasnosti je uvalených 14 zbrojných embárg zo strany OSN, 20 zo strany Európskej únie a 2 zo strany regionálnych organizácií, OBSE a Ligou arabských štátov, a to na suverénne štáty, určité regióny (Darfur, Náhorný Karabach), teroristické organizácie (Taliban, Al-Káida, ISIL) a asociované entity (Tabuľka 1). V prípade niektorých suverénnych štátov, napr. Stredoafrická republika, Konžská demokratická republika, Irak, Libanon, Líbya a Jemen, je zbrojné embargo uvalené len na mimovládne sily a nie na krajinu ako celok.

Tabuľka 1 Aktuálne platné uvalené zbrojné embargá zo strany BR OSN, Európskej únie a iných medzinárodných organizácií

Cieľová krajina	Vstup do platnosti	Zriaďovací dokument
Zbrojné embargá OSN		
Stredoafrická republika (NGF)	5. 12. 2013	UNSCR 2127
Konžská demokratická republika (NGF)	28. 7. 2003	UNSCR 1493
Haiti	21.10.2022	UNSCR 2653
Irán	23. 12. 2006	UNSCR 1737
Irak (NGF od 2004)	6. 8. 1990	UNSCR 661
ISIL, Al-Káida a asociovaní jednotlivci a entity	16. 1. 2002	UNSCR 1390
Libanon (NGF)	11. 8. 2006	UNSCR 1701
Líbya (NGF)	26. 2. 2011	UNSCR 1970
Severná Kórea	14. 10. 2006	UNSCR 1718
Somálsko	23. 1. 1992	UNSCR 733
Južný Sudán	13. 6. 2019	UNSCR 2428
Sudán (región Darfur)	30. 7. 2004	UNSCR 1556
Taliban	16. 1. 2002	UNSCR 1390
Jemen (NGF)	14. 4. 2015	UNSCR 2216
Zbrojné embargá Európskej únie		
Al-Káida, Taliban, Osama Bin Laden	27. 5. 2002	2002/402/CFSP
Bielorusko	20. 6. 2011	2011/357/CFSP
Stredoafrická republika	23. 12. 2013	2013/798/CFSP
Čína	27. 6. 1989	EC declaration
Konžská demokratická republika (NGF od 2003)	7. 4. 1993	EC declaration
Egypt	21. 8. 2013	EU agreement
Irán	23. 4. 2007	2007/246/CFSP
Irak (NGF od 2004)	4. 8. 1990	EC declaration
Libanon (NGF)	15. 9. 2006	2006/625/CFSP
Líbya	28. 2. 2011	2011/137/CFSP
Mjanmarsko	29. 7. 1991	EC declaration
Severná Kórea	22. 11. 2006	2006/795/CFSP
Ruská federácia	31. 7. 2014	2014/512/CFSP
Somálsko	10. 12. 2002	2002/960/CFSP
Južný Sudán	18. 7. 2011	2011/423/CFSP
Sudán	15. 3. 1994	94/165/CFSP
Sýria	9. 5. 2011	2011/273/CFSP
Venezuela	13. 11. 2017	EU 2017/2063
Jemen	8. 6. 2015	EU 2015/878
Zimbabwe	18. 2. 2002	2002/145/CFSP
Iné multilaterálne zbrojné embargá		
Náhorný Karabach (Azerbajdžan)	28. 2. 1992	OSCE statement
Sýria	3. 12. 2011	LAS statement

Vysvetlivky: NGF (*non-governmental forces*) – mimovládne sily, CFSP (*Common Foreign and Security Policy*) – Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, UNSCR (*UN Security Council Resolution*) – Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN, LAS (*League of Arab States*) – Liga arabských štátov.
Zdroj: Stockholm International Peace Research Institute. *Arms Embargoes*. [online] 2023. [Citované 6.1.2022] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/embargoes>

V minulosti sa vyskytli prípady, kedy uvalenie zbrojného embarga neprispelo k dosiahnutiu požadovaného výsledku a prúdy konvenčných zbraní aj naďalej plynuli do danej krajiny a ozbrojený konflikt, resp. situácia krajiny sa nezlepšovala. Pre zvýšenie účinnosti zbrojného embarga zavádzajú krajiny ďalšie sprievodné sankcie alebo posilňujú svoje mierové zložky prítomné v mieste konfliktu, aby dohliadali na jeho dodržiavanie⁷⁶. Medzi tieto opatrenia patrí zmrazenie aktív a zákaz sprístupnenia finančných prostriedkov pre jednotlivcov alebo určené entity, obmedzenia pohybu osôb a vycestovania z daného štátu, zákaz exportu tovaru s duálnym použitím a vybavenia, ktoré by mohlo byť použité na vnútornú represiu (príkladom je Bielorusko), zákaz plniť pohľadávky voči cieľovým osobám, ktoré sú obsiahnuté v zavedenej regulácii Európskej únie alebo zákaz exportu vybavenia a softvéru, ktorý možno použiť na monitorovanie a zachytenie signálu. Toto sú najčastejšie využívané sprievodné opatrenia pri uvalení zbrojného embarga. Vychádzajúc z oficiálnej Sankčnej mapy Európskej únie⁷⁷, je najväčší počet sprievodných opatrení a sankcií uvalený na Severnú Kóreu, Ruskú Federáciu, Sýriu, Irán, Líbyu a Mjanmarsko.

Existuje viacero príčin, ktoré znižujú efektívnosť uvaleného zbrojného embarga⁷⁸. Zbrojné embargo býva v mnohých prípadoch uvalené, až keď situácia v cieľovej krajine dosiahne kritické hodnoty, a tak sa jeho úloha presúva z prevencie vypuknutia ozbrojeného konfliktu alebo humanitárnej krízy, na ich potláčanie. Pri potláčaní, respektíve snahe o elimináciu ozbrojeného konfliktu vznikajú problémy, nakoľko strany, ktoré sú v ňom zainteresované, použijú akékoľvek prostriedky, aby sa dostali ku dodávkam konvenčných zbraní. Ide najmä o zatajovanie transferu zbraní zo strany politických elít a štátnych úradníkov alebo zmenu mena firiem, ktoré porušujú zbrojné embargo, a následne pokračujú v dodávkach zbraní. Často sú využívané transfery cez teritórium tretieho štátu alebo služby dodávateľov na čiernom trhu. V mnohých prípadoch prispieva k neefektívnosti aj nedostatočný výcvik mierových zložiek OSN v mieste konfliktu. Okrem

⁷⁶ LEBRUN, E., RIGUAL, C. *Monitoring UN Arms Embargoes- Observations from Panels of Experts*. [online] 2016, str. 7. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP33-UN-Arms-Embargoes.pdf>

⁷⁷ EU Sanction Map. *Eu Sanctions*. [online] 2021. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

⁷⁸ PATTISON, J. *The Alternative to War: From Sanctions to Nonviolence*. Oxford University Press: 2018, str. 74-76. ISBN 9780198755203

toho, „rozhodnutia o uvalení alebo nezavedení zbrojného embarga sa vo veľkej miere riadia politickými stanoviskami. Navyše, mnohé štáty nestanovili porušenie zbrojného embarga ako prestup voči vnútroštátnemu právu.⁷⁹“ V prípade národnej legislatívy dochádza k ďalšej problematike, a to rozdielnemu zaradeniu niektorých konvenčných zbraní (klasifikácia niektorých pušiek pod výnimku predaja z dôvodu športovej streľby a poľovníctva) alebo exportu neozbrojených bojových lietadiel a lodí⁸⁰. Krajiny preto zavádzajú sprievodné sankcie, aby predišli ohrozeniu medzinárodnej bezpečnosti, vzniku rizikových situácií (teroristické útoky), nestabilite v regióne a oslabili pozíciu cieľového štátu. K nízkej efektivite zbrojného embarga prispieva aj miera slabej medzinárodnej regulácie, nedostatočný spôsob monitorovania dodržiavania zákazu exportu a transferu, a nevykazovanie alebo zatajovanie množstva exportovaných a importovaných konvenčných zbraní v rámci databázy UNROCA. Absentujú najmä významní exportéri a importéri krajín Blízkeho a Stredného východu, napríklad Saudská Arábia, Sýria, Izrael, Irak alebo Irán⁸¹.

1.2.3 Komoditná štruktúra obchodu s konvenčnými zbraňami

Ďalšou analyzovanou kategóriou v rámci výskumu dizertačnej práce je komoditná štruktúra obchodu s konvenčnými zbraňami. Komoditnú štruktúru zahraničného obchodu možno charakterizovať ako „zloženie obchodu krajiny z hľadiska skupín tovarov a služieb, ktoré sú v ňom zahrnuté,⁸²“ pričom tieto transakcie prekračujú hranice štátu v určitom časovom období. V prípade komoditnej štruktúry zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami ide o výmenu vojenského arzenálu, ktorý bol vymedzený v úvode textu podľa ATT a UNROCA, ako aj jeho munície a sprievodných technických služieb. Podobne ako teritoriálna štruktúra aj podoba komoditnej štruktúry obchodu s konvenčnými zbraňami je ovplyvnená viacerými faktormi. Potrebné je spomenúť najmä technologickú vyspelosť krajín, neschopnosť alebo nesústreďenie sa na výrobu niektorého druhu konvenčných zbraní, nemožnosť pokryť vlastnou výrobou požadovanú národnú obrannú kapacitu, ale

⁷⁹ SPRAGUE, O. *UN arms embargoes: an overview of the last ten years*. In: GSDRC Applied Knowledge Services. [online] 2006. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <https://gsdrc.org/document-library/un-arms-embargoes-an-overview-of-the-last-ten-years/>

⁸⁰ BRZOSKA, M. *Monitoring and verification of the arms trade and arms embargoes*. [online] 2010, str. 30. [Citované 1.10.2019] Dostupné na internete: https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art3000.pdf

⁸¹ United Nations Register of Conventional Arms. UNROCA. [online] 2021. [Citované 1.10.2021] Dostupné na internete: <https://www.unroca.org/>

⁸² STACHOVÁ, P.; KOTTULOVÁ, J.; PAŠKRTOVÁ, L. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Wolters Kluwer: 2019, str. 107. ISBN 9788057100126

taktiež vzájomne vytvorené ekonomické a politické vzťahy medzi obchodujúcimi krajinami⁸³.

1.3 Vybraná medzinárodná legislatíva upravujúca produkciu, použitie a medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami

Zahraničná a obranná politika jednotlivých štátov, mocenské rozdelenie medzinárodného spoločenstva, technologický rozvoj či globalizácia vo veľkej miere ovplyvnili a naďalej ovplyvňujú vznik legislatívy upravujúcej nakladanie s konvenčnými zbraňami a rozširovanie jej zmluvnej základne. Viacerí autori skúmali dôvody zapájania sa štátov do medzinárodnej legislatívy, či už pre konvenčné zbrane ako celok alebo len pre niektoré ich typy, pričom za najčastejšie dôvody boli označené snaha zvýšiť medzinárodnú, respektíve regionálnu bezpečnosť, presmerovať spoločenské zdroje smerom k iným cieľom pomocou zníženia výdavkov na zbrojenie⁸⁴, zabrániť nelegálnemu obchodu a šíreniu konvenčných zbraní, a porušovaniu ľudských práv⁸⁵, pričom často sa v literatúre vyskytli aj všeobecné ciele v podobe dosiahnutia stability a mieru. Iný koncept náhľadu na kontrolu zbraní, a z nej vyplývajúcu potrebu tvorby medzinárodnej legislatívy, opisuje J. D. Maurer⁸⁶, a to v závislosti od vysvetlenia príčiny vzniku ozbrojeného konfliktu, respektíve vojny. Podľa tohto konceptu existujú tri ciele kontroly zbraní podľa príčiny vzniku ozbrojeného konfliktu, respektíve vojny. Prvou príčinou (1) sú vplyvné skupiny/štáty, kde je cieľom odzbrojenie, teda zníženie množstva zbraní demontážou subjektov, ktoré ich vyrábajú. Druhú príčinu (2) predstavujú zbrane, kde je cieľom kontroly zbraní stabilita, teda limitovanie špeciálneho ofenzívneho typu zbrane. Tretiu príčinu (3) tvoria tzv. „zlí hráči“, kde je cieľom získanie výhody, ktorá predstavuje zabránenie nebezpečným krajinám v získavaní zbraňových technológií, a zároveň sa dbá na zachovanie priaznivej rovnováhy síl tzv. dôveryhodných krajín.

⁸³ Toto tvrdenie sa opiera informácie vyplývajúce zo zdrojov uvedených pri determinantoch teritoriálnej štruktúry zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami.

⁸⁴ BLANK, L. *Disarmament, non-proliferation, and arms control*. In: *International Conflict and Security Law*. [online] 2023, ss. 36-54. [Citované 21.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.elgaronline.com/monochap/book/9781800377240/book-part-9781800377240-8.xml>

⁸⁵ International Review of the Red Cross. *A Guide to the Legal Review of New Weapons, Means and Methods of Warfare: Measures to Implement Article 36 of Additional Protocol I of 1977*. [online] 2006, vydanie 88, číslo 864. [Citované 21.5.2023] Dostupné na internete: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/irrc_864_icrc_geneva.pdf

⁸⁶ MAURER, J. D. *The Purposes of Arms Control*. In: *Texas National Security Review* [online] 2018, vydanie 2, číslo 1. [Citované 21.7.2021] Dostupné na internete: <https://tnsr.org/2018/11/the-purposes-of-arms-control/>

V rámci analýzy zapojenia štátov do medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa konvenčných zbraní, sme si zvolili smerodajnú súčasne platnú medzinárodnú legislatívu, z ktorej časť je zameraná na konvenčné zbrane ako celok a časť na niektoré typy konvenčných zbraní, taktiež sa odlišuje teritoriálnym zameraním v podobe univerzálnych a regionálnych legislatívnych aktov. Zvolená medzinárodná legislatíva sa odlišuje aj v spôsobe regulácie konvenčných zbraní, a to prostredníctvom jej zamerania či už na kontrolu ich výskumu a vývoja, produkcie, používania, zahraničného obchodu alebo potláčania ich nelegálnych transferov či dekontaminácie územia, na ktorom bola nasadená. Zvolená medzinárodná legislatíva zahŕňa:

- Zmluvu o obchode so zbraňami (ďalej ako ATT⁸⁷);
- Dohovor o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení (ďalej ako APMBC⁸⁸);
- Dohovor o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky (ďalej ako CCW⁸⁹);
- Dohovor o kazetovej munícii (ďalej ako CCM⁹⁰);
- Zmluvu o konvenčných ozbrojených silách v Európe (ďalej ako CFE⁹¹);
- Protokol proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami, ich súčasťami a komponentmi a strelivom dopĺňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (ďalej ako FP⁹²); a
- Wassenaarske usporiadanie o kontrolách vývozu konvenčných zbraní a tovaru a technológií s dvojakým použitím (ďalej ako WA⁹³).

Zvolené medzinárodné legislatívne akty nepredstavujú jedinú úpravu nakladania s konvenčnými zbraňami, keďže okrem nich existuje ešte viacero legislatívne nezáväzných nástrojov v podobe politických uzrovení, deklarácií a pod. Príkladom sú multilaterálny

⁸⁷ Z anglického *Arms Trade Treaty*.

⁸⁸ Z anglického *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction*.

⁸⁹ Z anglického *Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects*.

⁹⁰ Z anglického *Convention on Cluster Munitions*.

⁹¹ Z anglického *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*.

⁹² Z anglického *The Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, their Parts and Components and Ammunition*.

⁹³ Z anglického *Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies*.

exportný kontrolný režim s názvom Režim kontroly raketových technológií⁹⁴ alebo Spoločná deklarácia o vývoze a následnom použití ozbrojených alebo útočných bezpilotných lietadiel⁹⁵. Keďže rozsah dizertačnej práce je obmedzený, a zároveň tieto nástroje nepredstavujú legislatívne záväzné akty, a mnohé z nich sa orientujú iba na určitý región alebo skupinu štátov, nevyčlenili sme im v rámci výskumu samostatný priestor.

Zmluva o obchode so zbraňami

ATT ktorej súčasťou je 111 zmluvných strán a 30 signatárov, ktorí zatiaľ nepristúpili k tomuto medzinárodnému legislatívnemu aktu, býva často označovaná za najvýznamnejšiu medzinárodnú zmluvu pre oblasť konvenčných zbraní, keďže ako jediná upravuje medzinárodný obchod so zameraním sa na všetky kategórie konvenčných zbraní, čiže na ťažké konvenčné zbrane aj SALW. Ide o novodobý medzinárodný legislatívny akt pre oblasť konvenčných zbraní, keďže ATT vstúpila do platnosti 24. 12. 2014 po jej ratifikácii zo strany 50 štátov medzinárodného spoločenstva. Jej cieľom je *„stanoviť najvyššie možné spoločné medzinárodné normy na reguláciu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami; a predchádzať a odstrániť nelegálny obchod s konvenčnými zbraňami a zabrániť ich zneužívaniu.“*⁹⁶ Zmluvné štáty sa zaväzujú vytvoriť národný kontrolný systém, ktorý transparentne monitoruje transfery konvenčných zbraní z/do/na ich zvrchovanom území, pred autorizáciou exportov vyhodnocovať ich potenciálny vplyv na ohrozenie medzinárodnej bezpečnosti a mieru, a taktiež zasielať sekretariátu ATT na ročnej báze správy ohľadom exportovaných a importovaných konvenčných zbraní. ATT je zameraná čisto na medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami, čiže *„nejde o zmluvu o odzbrojení ani o zmluvu o znížení vojenského arzenálu, nezakazuje medzinárodný obchod so zbraňami a nijako neupravuje vnútorné transakcie, najmä nadobúdanie zbraní civilným obyvateľstvom.“*⁹⁷

⁹⁴ Z anglického *Missile Technology Control Regime*.

⁹⁵ Z anglického *Joint Declaration for the Export and Subsequent Use of Armed or Strike-Enabled Unmanned Aerial Vehicles*.

⁹⁶ Arms Trade Treaty. Article 1 – Object and Purpose. [online] 2014. [Citované 17.9.2021] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html?templateId=209884>

⁹⁷ OLABUENAGA, P. A. *Why the Arms Trade Treaty Matters – and Why It Matters That the US Is Walking Away*. In: Just Security. [online] 2019. [Citované 17.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/63968/why-the-arms-trade-treaty-matters-and-why-it-matters-that-the-us-is-walking-away/>

Dohovor o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení

APMBC predstavuje úspešný výsledok Ottawa procesu⁹⁸, pričom vstúpil do platnosti v roku 1999, a odvtedy k nemu pristúpilo 164 zmluvných strán a jeden signatár. APMBC poskytuje rámec pre činnosti v oblasti protipechotných mín a jeho cieľom je ukončenie súčasného utrpenia a predchádzanie budúceho utrpenia spôsobeného protipechotnými mínami⁹⁹. Tento cieľ dosahuje prostredníctvom zákazu používania, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín. Konečným cieľom APMBC je vytvoriť tzv. svet bez mín¹⁰⁰, pričom v nadväznosti na tento cieľ je vytvorený systém monitorovania zásob a odminovacích aktivít jednotlivých štátov, ako aj finančná a technická pomoc poskytovaná jednotlivými zmluvnými stranami tým štátom, na ktorých území je evidovaná existencia protipechotných mín.

Dohovor o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky

Smerodajným medzinárodným legislatívnym aktom pri nakladaní s niektorými druhmi konvenčných zbraní je CCW, ktorý má 125 zmluvných štátov a štyroch signatárov. „Cieľom dohovoru je zakázať alebo obmedziť používanie konkrétnych typov zbraní, ktoré spôsobujú zbytočné alebo neoprávnené utrpenie komбатantom alebo ktoré bez rozdielu postihujú civilné obyvateľstvo.“¹⁰¹ CCW obsahuje päť prijatých protokolov, a to Protokol I o nezistiteľných úlomkoch; Protokol II o zákazoch alebo obmedzeniach použitia mín, nástražných systémov a iných zariadení; Protokol III o zákazoch alebo obmedzeniach použitia zápalných zbraní; Protokol IV o oslepujúcich laserových zbraniach a Protokol V o výbušných pozostatkoch vojny. Štáty sa nemusia pri ratifikácii CCW zaviazat' k dodržiavaniu všetkých jeho protokolov, ale minimálne k dvom, aby sa stali zmluvnou stranou CCW. Podobne ako v prípade iných medzinárodných legislatívnych aktov musia zmluvné strany prijať legislatívne ako aj iné opatrenia, aby zabezpečili súlad národnej legislatívy s CCW.

⁹⁸ Z anglického Ottawa Process.

⁹⁹ The Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction. *Overview and Convention Text*. [online] 1999. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.apminebanconvention.org/overview-and-convention-text/>

¹⁰⁰ Z anglického mine-free world.

¹⁰¹ United Nations. *The Convention on Certain Conventional Weapons*. [online] N.d. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/the-convention-on-certain-conventional-weapons/>

Dohovor o kazetovej munícii

S dohovorom APMBC úzko súvisí ďalší skúmaný medzinárodný legislatívny akt, a to CCM, ku ktorému pristúpilo 110 zmluvných strán a 13 signatárov. CCM slúži ako nástroj na zabránenie použitia, výroby a skladovania kazetovej munície, a taktiež je základom pre vytváranie medzinárodnej spolupráce v tejto oblasti zameranej na technickú asistenciu, pomoc obetiam zasiahnutým týmto typom konvenčných zbraní a pomoc s čistením kontaminovaných území. Pojem kazetová munícia sa vzťahuje na „*typ zbraňových systémov, ktoré zasiahnu cieľ zhlukom menších výbušných častí*“, ¹⁰² pričom môžu byť dodané prostredníctvom rakiet, delostreleckých systémov alebo lietadlom. Oficiálny webový portál CCM udáva dva dôvody, pre ktoré je použitie kazetovej munície neakceptovateľné¹⁰³. Prvým dôvodom je, že použitie kazetovej munície má rozsiahle účinky, ktoré nedokážu rozlišovať medzi komбатantmi a civilným obyvateľstvom. Druhý dôvod predstavuje veľké množstvo nebezpečnej nevybuchnutej munície, ktoré použitie kazetovej munície spôsobuje. Táto nevybuchnutá munícia môže nielen spôsobiť zranenia a smrť civilného obyvateľstva, ale aj dlhodobé dôsledky na hospodársky rozvoj štátu.

Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe

V snahe posilniť bezpečnosť v Európe, prostredníctvom zníženia rizika vzniku ofenzívnych vojenských operácií a prekvapivých útokov, bola po dlhých debatách podpísaná v novembri roku 1990 zmluva CFE. Stabilitu sa snažila dosiahnuť tým, že zaviedla limity na objemy konvenčných zbraní krajín Organizácie Severoatlantickej zmluvy (ďalej ako NATO) a Varšavského paktu, a to na:

- 20 000 bojových tankov (nie viac ako 16 500 aktívnych jednotiek),
- 30 000 obrnených bojových vozidiel (nie viac ako 27 300 aktívnych jednotiek),
- 20 000 delostreleckých jednotiek (17 000 aktívnych),
- 6 800 bojových lietadiel, a
- 2 000 útočných helikoptér¹⁰⁴.

Napriek historickému zameraniu a cieľu zmluvy CFE sa krajiny rozhodli dodržiavať jej záväzky aj po rozpade Sovietskeho zväzu. Jedinou krajinou, ktorá suspendovala implementáciu zmluvy CFE bola Ruská federácia, a to 14. 7. 2007

¹⁰² RIORDAN, K. *Convention on Cluster Munitions*. In: Audiovisual Library of International Law. [online] 2008. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://legal.un.org/avl/ha/ccm/ccm.html>

¹⁰³ The Convention on Cluster Munitions. *What is the Convention on Cluster Munitions?* [online] N.d. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/>

¹⁰⁴ Treaty on Conventional Armed Forces in Europe. *Article IV*. [online] 1990. [Citované 21.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/9/14087.pdf>

rozhodnutím ruskej Dumy hlasovaním 418 k 0¹⁰⁵ v prospech výstupu zo zmluvy CFE. Na základe tohto rozhodnutia sa viaceré krajiny NATO snažili diplomatickou cestou presvedčiť Ruskú federáciu o opätovné prijatie zmluvných záväzkov CFE, ale bez úspešného výsledku. Následne v roku 2011, ako reakcia na pretrvávajúcu suspenziu zmluvných záväzkov CFE zo strany Ruskej federácie, sa rozhodlo 22 členov NATO, Gruzínsko a Moldavsko prestať implementovať zmluvu CFE voči Ruskej federácii. Od roku 2018 sú označované na základe predložených správ o národnom vojenskom arzenáli aj Arménsko a Azerbajdžan ako krajiny, ktorých limity a deklarácia vlastného vojenského arzenálu nie sú certifikované v súvislosti so zmluvou CFE¹⁰⁶.

Protokol proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami, ich súčasťami a komponentmi a strelivom doplňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu

Pre oblasť SALW je najvýznamnejšou medzinárodnou legislatívou FP, ku ktorému pristúpilo 119 zmluvných štátov a 10 signatárov. FP predstavuje pre zmluvné štáty nielen rámec pre regulovanie a kontrolu legálneho obchodu so SALW, ale vo veľkej miere sa zaoberá prevenciou ich nelegálneho šírenia. Zmluvné strany sa prístupom k FP zaväzujú v oblasti nelegálneho šírenia zbraní, že (1) stanovia nelegálne šírenie konvenčných zbraní ako trestný čin, (2) príjmu účinné kontrolné a bezpečnostné opatrenia v snahe zamedziť krádeži a zneužitiu konvenčných zbraní, (3) zavedú systém národných povolení, respektíve licencií na zabezpečenie legítimnej výroby SALW, a (4) zabezpečia označovanie, efektívnu kontrolu a medzinárodnú spoluprácu na monitorovanie SALW¹⁰⁷.

Nakoľko sa v dizertačnej práci sústredíme na analýzu ťažkých konvenčných zbraní, uvádzame FP iba z dôvodu ucelenejšieho pohľadu na súčasne platnú medzinárodnú legislatívu upravujúcu konvenčné zbrane a nebude predmetom skúmania v ďalších kapitolách dizertačnej práce.

¹⁰⁵ Nuclear Threat Initiative. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. [online] 2020. [Citované 21.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-conventional-armed-forces-europe-cfe/>

¹⁰⁶ United States Department of State. *Compliance With the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (Condition (5) (C) Report) – 2020*. [online] 2020. [Citované 31.8.2022] Dostupné na internete: <https://www.state.gov/compliance-with-the-treaty-on-conventional-armed-forces-in-europe-condition-5-c-report-2020/>

¹⁰⁷ United Nations Office on Drugs and Crimes. *The Firearms Protocol*. [online] 2020. [Citované 29.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/unodc/en/firearms-protocol/the-firearms-protocol.html>

Wassenaarske usporiadanie o kontrolách vývozu konvenčných zbraní a tovaru a technológií s dvojakým použitím

Poslednou zvolenou medzinárodnou legislatívou je WA, ktorého cieľom je podľa oficiálneho znenia zakladacieho dokumentu z roku 1996 „*prispievať k regionálnej a medzinárodnej bezpečnosti a stabilite podporou transparentnosti a väčšej zodpovednosti pri transferoch konvenčných zbraní a tovaru a technológií s dvojakým použitím, čím sa zabráni ich destabilizačnej akumulácii.*“¹⁰⁸ Tento cieľ napĺňa 42 zmluvných štátov prostredníctvom výmeny informácií a notifikácií ohľadom exportov konvenčných zbraní, tovaru s dvojakým použitím a súvisiacich licencií. WA nie je právne záväzné, ide o režim kontroly exportu na dobrovoľnej báze. K WA pristúpilo celkovo veľmi malé množstvo krajín Latinskej Ameriky, Ázie a Afriky, a to iba tie, ktoré sa zaraďujú medzi ekonomicky najvyspelejšie¹⁰⁹. Predchodcom WA bol tzv. Koordinačný výbor pre mnohostranné kontroly vývozu¹¹⁰ (ďalej ako COCOM), ktorého hlavným cieľom bolo zamedziť transfery zbraní a technológií s dvojakým použitím do komunistických krajín počas obdobia studenej vojny¹¹¹. Práve táto skutočnosť predstavuje jeden z dôvodov malého zapojenia krajín Južnej Ameriky, Afriky a Ázie do tejto medzinárodnej legislatívy.

1.4 Zbrojársky priemysel

Zbrojársky priemysel je časť priemyslu krajiny, ktorý „*sa špecializuje na výroby, procesy a technické služby navrhnuté alebo upravené na vojenské účely.*“¹¹² Pre tento druh priemyslu sa v krajinách používajú rozdielne názvy, príkladom je napríklad bezpečnostný, vojenský a obranný priemysel, ale v konečnom dôsledku sa jedná o totožný sektor priemyslu. V Nemecku sa pre tento sektor priemyslu používa názov *Sicherheits- und Verteidigungsindustrie*, čo je v preklade bezpečnostný a obranný priemysel, v Spojenom kráľovstve je zaužívané pomenovanie *Defence industry*, čiže obranný priemysel, a pod. Na rozdiel od iných častí priemyslu, je medzinárodný trh združujúci zbrojárske spoločnosti

¹⁰⁸ Wassenaar Arrangement On Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies. *Article I Purposes, paragraph 1.* [online] 1996. [Citované 15.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.wassenaar.org/app/uploads/2019/12/WA-DOC-19-Public-Docs-Vol-I-Founding-Documents.pdf>

¹⁰⁹ Z krajín Južnej Ameriky, Afriky a Ázie pristúpili k WA Argentína, India, Japonsko, Mexiko, Juhoafrická republika, Južná Kórea a Turecko.

¹¹⁰ Z anglického *Coordinating Committee for Multilateral Export Controls.*

¹¹¹ SMITH, R., UDIS, B. *New Challenges to Arms Export Control: Whither Wassenaar?* In: *The Nonproliferation Review/Summer 2001.* [online] 2001, str. 81. [Citované 16.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.nonproliferation.org/wp-content/uploads/npr/82udis.pdf>

¹¹² Bundesministerium für Wirtschaft und Energie. *Sicherheits- und Verteidigungsindustrie.* [online] N.d. [Citované 12. 10. 2019] Dostupné na internete: <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Branchenfokus/Industrie/branchenfokus-sicherheits-und-verteidigungsindustrie.html>

vysoko regulovaný s monopolistickými prvkami dopytu, kde vlády jednotlivých štátov zohrávajú kľúčovú úlohu¹¹³. Štát zohráva úlohu najvýznamnejšieho odberateľa produktov zbrojárskeho priemyslu, a zároveň je v jeho kompetencii ovplyvňovať exportnú štruktúru zbrojárskych spoločností, a to z pohľadu teritoriálnej aj komoditnej štruktúry. Na národnej úrovni teda hovoríme o tzv. monopsone¹¹⁴, čiže typu trhu, na ktorom existuje väčšie množstvo dodávateľov (v tomto prípade zbrojárskych spoločností) a iba jeden zákazník (v tomto prípade vláda daného štátu). Táto špecifická forma trhu sa vyznačuje viacerými charakteristickými znakmi¹¹⁵:

- dôraz na výkon technologicky vyspelých zbraňových systémov a nie primárne na výrobné náklady, respektíve cenu;
- riziko nesie vláda daného štátu, ktorá často financuje výskum a vývoj, a v niektorých prípadoch poskytuje investície do kapitálu a infraštruktúry;
- existencia prepracovaných pravidiel a predpisov o zmluvách s cieľom kompenzovať absenciu akejkoľvek formy konkurenčného trhu a zabezpečiť verejnú bezpečnosť;
- formovanie úzkych vzťahov medzi dodávateľmi, manažérmi obstarávania a armádou (častý presun vojenských a štátnych zamestnancov na pracovné pozície v zbrojárskych spoločnostiach, a naopak);
- bariéry pre vstup a výstup spoločností do/zo zbrojárskeho priemyslu;
- v mnohých štátoch prevaha jednej významnej národnej zbrojárskej spoločnosti.

Rozdiely medzi krajinami nastávajú hlavne pri porovnávaní rozvinutosti tohto priemyslu, špecializácie, počtu ekonomických subjektov a ich schopnosti ovplyvňovať národné hospodárstvo. Zbrojársky priemysel je prepojený s obchodom s jeho výrobkami, prostredníctvom ktorého firmy zvyšujú svoj zisk, importujú potrebné komponenty a suroviny na výrobu, a ktorý môže byť aj nástrojom štátu na vykonávanie jeho zahraničnej politiky (napríklad v prípade Spojených štátov amerických).

Zbrojársky priemysel je možné rozdeliť na viaceré sektory, a to podľa zamerania zbrojárskych spoločností na výrobu vzdušných, vodných, pozemných zbraní alebo ich kombináciu. Ďalší spôsob delenia uvádza Wirtschaftsforschungsinstitut WifOR Berlin

¹¹³ AeroSpace and Defence Industries Association of Europe. *The specificities of defence industries*. [online] N.d. [Citované 24.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.asd-europe.org/about-industry>

¹¹⁴ RETTER, L., TAGGART, L., FREEMAN, J. *Key Skills and Competences Defence*. In: European Defence Agency. [online] 2015. [Citované 24.5.2023] Dostupné na internete: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/01-executive-summary31b7430325e0.pdf>

¹¹⁵ Eurofound. *Sector Futures: Defence Industry*. [online] 2015. [Citované 30.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.eurofound.europa.eu/fi/observatories/emcc/articles/business/sector-futures-defence-industry>

vo svojej štúdii¹¹⁶, podľa ktorej možno zbrojársky priemysel rozdeliť na základnú a rozšírenú oblasť¹¹⁷. Do základnej oblasti patria spoločnosti vyrábajúce zbrane, mobilné a stacionárne zbraňové systémy a muníciu. Rozšírená oblasť zahŕňa spoločnosti, ktoré vyrábajú tovar pre riadenie prevencie a nasadenia, ako sú riešenia pre dohľad a prieskum, na ochranu kritických infraštruktúr alebo informačné technológie, pre operačnú komunikáciu alebo minimalizáciu škôd.

Z pohľadu typológie subjektov, ktoré sú súčasťou zbrojárskeho priemyslu, uvádzame pre potreby našej dizertačnej práce, respektíve v súlade so stanovenými hypotézami a výskumnými otázkami, definíciu transnacionálnych korporácií, ktoré podstatne zmenili štruktúru postavenia firiem na medzinárodných trhoch i v jednotlivých štátoch, a stali jednými z najsilnejších subjektov vo svetovom hospodárstve s intenzívnou mierou podnikania a vplyvu¹¹⁸. Konferencia OSN o obchode a rozvoji¹¹⁹ definuje transnacionálnu korporáciu, alebo inak nazývanú aj nadnárodnú či multinacionálnu korporáciu, ako „*podnik, ktorý kontroluje aktíva iných subjektov v iných ekonomikách ako vo svojej domácej ekonomike, respektíve štáte, a to zvyčajne vlastníctvom určitého kapitálového podielu.*“¹²⁰ V tejto súvislosti sa považuje podiel minimálne 10 % alebo viac na kmeňových akciách alebo hlasovacích právach určitej právnickej osoby za potrebný na kontrolovanie aktív daného subjektu. Transnacionálne korporácie teda predstavujú niečo presahujúce štátne hranice, pričom môžu byť súkromné alebo vlastnené štátom. Charakteristické znaky transnacionálnych korporácií sú spoločné vlastníctvo, spoločné zdroje, a to finančné, materiálne, technologické a iné, a spoločná stratégia¹²¹. Fenomén transnacionality sa dostal do popredia v 60. rokoch 20. storočia a priniesol tak nové výzvy pre jednotlivé štáty, ako aj ostatné neštátne subjekty v rámci medzinárodného hospodárstva, a to v rôznych priemyselných oblastiach, nevynímajúc zbrojársky priemysel. Práve vyššie spomenuté implikácie na medzinárodné hospodárstvo a schopnosť ovplyvňovať dianie na trhoch v kontexte medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami sú analyzované v rámci dizertačnej práce.

¹¹⁶ Norddeutscher Rundfunk. *Streitkräfte und Strategien*. [online] 2021. [Citované 24.9.2021] Dostupné na internete: https://www.ndr.de/nachrichten/info/sendungen/streitkraefte_und_strategien/index.html

¹¹⁷ Z nemeckého Kern und erweiterter Bereich.

¹¹⁸ FILIP, J. *Svetové hospodárske prostredie*. In: Medzinárodné podnikanie. Bratislava: Sprint vfra, 2005, str. 43.

¹¹⁹ Z anglického United Nations Conference on Trade and Development.

¹²⁰ United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2003: Transnational corporations and foreign affiliates*. [online] 2003. [Citované 26.5.2023] Dostupné na internete: https://unctad.org/system/files/official-document/gdscsir20041c3_en.pdf

¹²¹ BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie – Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. Bratislava: Sprint dva, 2010, piate vydanie, str. 41

1.5 Vymedzenie pojmu štátny aktér a jeho typológia z pohľadu rozvinutosti

Štátny aktér, respektíve štát, je „*stabilná právna organizácia územného politického spoločenstva vo forme, ktorá mu umožňuje spolu s inými podobne organizovanými spoločenstvami tvoriť súčasť medzinárodného spoločenstva štátov.*¹²²“ Opierajúc sa o definíciu Maxa Webera, predstavuje štát „*ľudské spoločenstvo, ktoré si (úspešne) nárokuje monopol legitímneho použitia fyzickej sily na danom území,*¹²³“ to znamená že jednotlivé štáty disponujú zvrchovanou mocou nad určitým územím, ktoré je vyčlenené hranicami štátu. Hlavnými znakmi štátu sú teda územie, populácia, vládna zložka a suverenita. Niektorí autori pridávajú k týmto znakom ďalšie, ako napríklad vytvorený právny systém, stálosť existencie štátu, uznanie zo strany ostatných štátov a právna forma umožňujúca nadobúdať majetok a vystupovať ako samostatný subjekt v právnych aktoch¹²⁴.

V súčasnosti je na svete 195 štátov, z ktorých 193 je členmi OSN a dva štáty, a to Vatikán a Palestína, vystupujú ako pozorovateľské štáty. V rámci dizertačnej práce skúmame stanovené ciele z pohľadu 199 subjektov, a to 195 štátov¹²⁵, ktoré sú členmi alebo pozorovateľmi OSN; dvoch teritórií, a to Hongkong a Taiwan, s vlastnou vládnuou zložkou, ale nie plnohodnotne uznanými krajinami zo strany všetkých štátov medzinárodného spoločenstva; a dvoch ostrovných štátov, a to Niue a Cookove ostrovy, ktoré predstavujú teritória s vlastnou vládnuou zložkou vystupujúce vo voľnej asociácii s Novým Zélandom¹²⁶. Z tohto dôvodu je ich nezávislosť rozporovaná a nie sú zo strany niektorých krajín uznané ako samostatné štáty. Hongkong, Taiwan, Cookove ostrovy a Niue sú skúmané ako osobité subjekty v rámci dizertačnej práce z toho dôvodu, že sú evidované na webových portáloch zmlúv ako samostatné subjekty s vlastným rokom prístupu, respektíve podpisu medzinárodnej legislatívy a v zbrojárskych databázach ako samostatní exportní, respektíve importní partneri ostatných krajín.

¹²² WATTS, A. *State/Nation-State*. [online] 2022. [Citované 14.9.2022] Dostupné na internete: <https://pesd.princeton.edu/node/676>

¹²³ WEBER, M. *Politics as a Vocation*. [online] 1919. [Citované 14.9.2022] Dostupné na internete: https://www.balliol.ox.ac.uk/sites/default/files/politics_as_a_vocation_extract.pdf

¹²⁴ BANKOLE, E., WANGARE, J. *8 characteristics of a state that make it internationally recognized*. [online] 2022. [Citované 14.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.legit.ng/ask-legit/guides/1191671-8-characteristics-a-state/>

¹²⁵ Worldometer. *Alphabetical list of countries*. [online] 2022. [Citované 10.10.2022] Dostupné na internete: <https://www.worldometers.info/geography/alphabetical-list-of-countries/>

¹²⁶ New Zealand Foreign Affairs & Trade. *Australia and Pacific*. [online] N.d. [Citované 10.10.2022] Dostupné na internete: <https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/australia-and-pacific/>

Štáty je možné klasifikovať na základe rôznych znakov, respektíve ukazovateľov, či už z pohľadu ekonomického, politického, geografického, historického, príslušnosti k rozličným medzinárodným organizáciám, a podobne. V nadväznosti na náš výskum v rámci dizertačnej práce je dôležité členenie štátov podľa výšky HDP na obyvateľa a štruktúry jeho tvorby. Na základe tohto členenia je možné štáty rozdeliť na rozvinuté štáty, tranzitívne štáty a rozvojové štáty, pričom rozvojové štáty zahŕňajú viaceré typy štátov, a to novoindustrializované krajiny, monokultúrne krajiny, najmenej rozvinuté štáty, rozvojové štáty s vysokým podielom cestovného ruchu, rozvojové štáty s vysokým podielom ťažobného priemyslu a rozvojové štáty s diverzifikovanou tvorbou HDP, ale stále pomerne vysokým podielom ťažobného priemyslu a poľnohospodárstva na tvorbe HDP oproti rozvinutým krajinám¹²⁷.

Rozvinuté štáty¹²⁸ sa podľa sumárnych údajov zozbieraných z viacerých zdrojov vyznačujú vysokým podielom služieb na tvorbe HDP, hodnotami HDP per capita presahujúcimi priemerné hodnoty, vysokou úrovňou príjmov, vysokou životnou úrovňou, politickou stabilitou, stabilnou populáciou s nízkou mierou natality a mortality, technologickou vyspelosťou, rozvinutými vzdelávacími inštitúciami, infraštruktúrou, atď. Neexistuje jednotná definícia pojmu „rozvinutý štát“, keďže zaradenie štátov do tejto skupiny sa odlišuje v závislosti od zvoleného ukazovateľa, respektíve indexu ich delenia. Prevažná časť autorov vychádza z enumerácie charakteristických znakov týchto štátov, ktorých sumarizácia je obsiahnutá aj v rámci našej dizertačnej práce. Do tejto kategórie spadajú podľa OSN¹²⁹, na ktorej členenie štátov v dizertačnej práci nadväzujeme, štáty G8, Európskej únie (vrátane bývalých tranzitívnych ekonomík, ako napríklad krajiny Vyšehradskej štvorky), respektíve štáty Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj s výnimkou Čile, Izraelu, Južnej Kórey, Kolumbie, Kostariky, Mexika a Turecka.

Druhou skupinou sú **tranzitívne ekonomiky**¹³⁰, za ktoré sa považujú štáty s pretrvávajúcimi makroekonomickými reformami v snahe zmeniť spôsob vedenia ich ekonomiky, pričom ide tradične o krajiny prechádzajúce štrukturálnou zmenou zo štátom riadenej ekonomiky na trhový systém hospodárstva¹³¹. V súčasnosti sa do tejto

¹²⁷ LIPKOVÁ, E. a kol. Medzinárodné hospodárske vzťahy. Bratislava: Sprint dva. 2011, str. 75-81, ISBN 978-80-89393-37-4

¹²⁸ Z anglického *developed countries*.

¹²⁹ United Nations. *World Economic Situation and Prospects*. [online] 2020. [Citované 12.4.2023] Dostupné na internete: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2020_Annex.pdf

¹³⁰ Z anglického *economies in transition*.

¹³¹ ROUND, J. *Transitional Economies*. In: International Encyclopedia of Human Geography. [online] 2009. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/transitional-economy>

skupiny štátov zaraďujú členské krajiny Spoločenstva nezávislých štátov a štáty Balkánskeho polostrova, ktoré nepatria do Európskej únie.

Posledná a zároveň najväčšia skupina štátov sú **rozvojové štáty**¹³², ktoré môžu byť „vo všeobecnosti definované ako krajiny s nízkou úrovňou priemyselného a/alebo ekonomického rozvoja, ktorý vedie priamo alebo nepriamo k sociálnym, politickým, ekonomickým a environmentálnym výzvam významne zasahujúcim do kvality života občanov a fungovania daného štátu.¹³³“ Ako už bolo vyššie v texte spomenuté, táto skupina štátov zahŕňa viacero kategórií krajín s rôznym stupňom rozvoja, tvorbou HDP a výsledkami rôznych ukazovateľov.

Pri klasifikácii štátov, ktorá je kľúčová pre našu výskumnú činnosť v rámci dizertačnej práce, sa stotožňujeme s názorom profesorky Ľ. Lipkovej¹³⁴ a vyčleňujeme **novoindustrializované štáty**¹³⁵ ako osobitú kategóriu štátov, napriek tomu, že sa formálne zaraďujú medzi rozvojové štáty. Dalo by sa povedať, že ide o skupinu štátov, ktoré sa na základe svojej rozvinutosti (HDP per capita, podiel priemyslu a služieb na tvorbe HDP, politická stabilita, miera natality a mortality, a pod.), nachádzajú niekde medzi rozvinutými trhovými ekonomikami a rozvojovými štátmi. Ich ekonomický rast „je omnoho vyšší ako u ostatných rozvojových krajín, a sociálne následky industrializácie, ako napríklad urbanizácia, reorganizujú spoločnosť.¹³⁶“ Kategória novoindustrializovaných štátov sa dá ďalej rozdeliť podľa kontinentu, na ktorom sa dané štáty nachádzajú, alebo podľa rokov, v ktorých sa začala ich industrializácia. V rámci dizertačnej práce sa do tejto kategórie zaraďujú novoindustrializované krajiny zo všetkých regiónov, a zároveň aj všetkých období začiatku industrializácie.

Samostatne je v rámci výskumu sledovaná aj skupina **najmenej rozvinutých štátov**¹³⁷, pri ktorej ale súhlasíme so zaradením pod rozvojové štáty a vyčlenili sme ju iba z dôvodu cieľov, hypotéz a výskumných otázok, ktoré sme si stanovili v dizertačnej práci, keďže sledujeme postavenie a podiel najmenej rozvinutých štátov na medzinárodnom obchode s konvenčnými zbraňami, príslušnej medzinárodnej legislatíve a úrovne zbrojárskeho priemyslu. Najmenej rozvinuté štáty sa odlišujú od ostatných rozvojových

¹³² Z anglického *developing countries*.

¹³³ World Population Review. *Developing countries* 2022. [online] 2022. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/developing-countries>

¹³⁴ LIPKOVÁ, Ľ. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint dva. 2011, str. 79-80, ISBN 978-80-89393-37-4

¹³⁵ Z anglického *newly industrialized countries*.

¹³⁶ Policy Commons. *Newly Industrialized Countries*. [online] N.d. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://policycommons.net/topics/newly-industrialized-countries/>

¹³⁷ Z anglického *least-developed countries*.

štátov tým, že dosahujú veľmi nízke hodnoty (1) príjmového kritéria, (2) indexu ľudskej zložky¹³⁸ pozostávajúceho zo subindexu zdravia a subindexu vzdelania, (3) ekonomického indexu a indexu environmentálnej zraniteľnosti¹³⁹. Zo skupiny najmenej rozvinutých štátov sa dá vymaniť, pričom štát musí dosiahnuť požadovanú úroveň pri dvoch z troch vyššie spomenutých kritérií alebo dvojnásobnú požadovanú úroveň pri prvom kritériu týkajúcom sa výšky hrubých národných príjmov. Kritériá sú uverejnené a ich vývoj je monitorovaný Konferenciou OSN o obchode a rozvoji, pričom krajiny sú hodnotené v súvislosti s týmito kritériami každé tri roky.

Na základe vyššie uvedených argumentov, týkajúcich sa celkového počtu existujúcich štátov a ich klasifikácie, analyzujeme v rámci dizertačnej práce:

- 43 rozvinutých štátov,
- 17 tranzitívnych štátov,
- 14 novoindustrializovaných štátov,
- 77 rozvojových štátov,
- 46 najmenej rozvinutých štátov, a
- 2 nezaradené štáty.

Kompletný zoznam štátov vrátane ich klasifikácie podľa rozvinutosti je obsahom Prílohy 1.

Za účelom poskytnutia uceleného obrazu týkajúceho sa delenia krajín podľa rozvinutosti, je potrebné spomenúť aj členenie štátov podľa Svetovej banky¹⁴⁰, ktorej klasifikačný systém sa opiera o odhad hrubého národného príjmu per capita. Podľa tejto klasifikácie sa štáty delia na nízko príjmové (1 085 USD a menej), s nižším stredným príjmom (v rozpätí 1 086 – 4 255 USD), s vyšším stredným príjmom (v rozpätí 4 256 – 13 205 USD) a vysoko príjmové (13 206 USD a viac), pričom prvé dve kategórie sa často označujú ako rozvojové štáty, a druhé dve kategórie ako rozvinuté štáty. Pre porovnanie, Medzinárodný menový fond ako hlavné kritériá členenia štátov udáva príjem per capita, exportnú diverzifikáciu a úroveň integrácie do globálneho finančného systému¹⁴¹.

¹³⁸ Z anglického *human assets index*.

¹³⁹ The United Nations Conference on Trade and Development. *What are the least developed countries?* [online] 2021. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://unctad.org/press-material/what-are-least-developed-countries-7>

¹⁴⁰ The World Bank. *World Bank Country and Lending Groups*. [online] 2022. [Citované 12.4.2023] Dostupné na internete: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

¹⁴¹ Advocates for International Development. *Understanding the Developed/Developing Country Taxonomy*. [online] 2023. [Citované 12.4.2023] Dostupné na internete: <https://www.a4id.org/policy/understanding-the-developeddeveloping-country-taxonomy/>

Na základe týchto kritérií vyčleňuje vyspelé štáty, rozvíjajúce sa štáty¹⁴² a rozvojové štáty. Začlenenie štátov do jednotlivých kategórií podľa rozvinutosti opierajúc sa o členenie Svetovej banky a Medzinárodného menového fondu obsahuje v porovnaní s nami použitou kategorizáciou určité rozdiely, a preto je prezentované v rámci dizertačnej práce iba s cieľom poskytnutia uceleného obrazu skúmanej problematiky.

Okrem kvantitatívneho členenia štátov do jednotlivých kategórií podľa ich rozvinutosti je potrebné poukázať aj na horizontálne vzťahy medzi štátmi v podobe ich hierarchického usporiadania, ktoré je priamo ovplyvňované a aj vyvíja vplyv na medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami. Napriek tomu, že by jednotlivé štáty mali mať ako suverénne subjekty rovnocenné postavenie, sú ich vzťahy značne ovplyvnené, pričom sa v nich vyskytujú rozličné prvky hierarchického usporiadania. Hierarchiu možno definovať ako „*vzťah autority, v ktorých dominantný štát stanovuje pravidlá alebo má väčšiu alebo menšiu autoritu nad jedným alebo viacerými podriadenými štátmi.*“¹⁴³ Hierarchické vzťahy medzi jednotlivými štátmi sa vyvinuli na základe viacerých premenných, a to historického, ekonomického, politického, geopolitického, technologického a ďalšieho vývoja, respektíve úrovne, ale ovplyvnené sú napríklad aj faktormi v podobe množstva a druhu vlastnených zbraní.

Otázke hierarchie v medzinárodných vzťahoch je venované množstvo výskumu, pričom napríklad autori K. Beardsley a kol.¹⁴⁴ skúmali túto problematiku z pohľadu vzťahov medzi tzv. spoločenstvami štátov a ich hierarchickým usporiadaním, a to pre obchod s ťažkými konvenčnými zbraňami a obchod s inými ako zbrojárskymi produktami. Dospeli k záveru, že hierarchicky nižšie postavené štáty (používaný je pojem „slabšie štáty“) znášajú viaceré druhy nákladov v prípade zmeny dodávateľov ťažkých konvenčných zbraní, pričom tieto náklady sú enormné najmä vtedy, ak dodávateľmi sú silné, respektíve vyspelé štáty, ktoré sú jedinými dodávateľmi špecifických zbraňových systémov a ktoré môžu slabším štátom ponúknuť aj výhody iného charakteru. Táto skutočnosť poskytuje silnejším štátom vyjednávaciu páku, čo sa premieta do ovplyvňovania konania a politického smerovania slabších štátov, a že tento prvok

¹⁴² Z anglického *emerging economies*.

¹⁴³ LAKE, A. D., LIU F. *Hierarchies in International Relations*. In: Oxford Bibliographies. [online] 2020. DOI: 10.1093/OBO/9780199743292-0285 [Citované 2.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0285.xml#:~:text=In%20a%20more%20narrow%20usage,more%20common%20concept%20of%20anarchy>

¹⁴⁴ BEARDSLEY, K. a kol. *Hierarchy and the Provision of Order in International Politics*. In: The Journal of Politics. [online] 2020, vydanie 82, číslo 2. [Citované 13.5.2023] Dostupné na internete: https://people.duke.edu/~das76/Research/BLMST_Hier_JOP.pdf

prevláda najmä u spoločenstiev štátov vybudovaných na obchodných vzťahov s konvenčnými zbraňami, a naopak v oveľa menšej miere pri obchodných sieťach s inými ako zbrojárskymi produktami. Dynamickým zmenám v medzinárodnom obchode s konvenčnými zbraňami z pohľadu mechanizmu vplyvu jednotlivých štátov sa venovali aj autori X. Wang, B. Chen a Y. Song¹⁴⁵, podľa ktorých je medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami taktiež nerovnomerne rozdelený, pričom v ňom existujú fixné hierarchické štruktúry, avšak predpokladajú, že tieto budú v budúcnosti narušené nárastom významu rozvíjajúcich sa krajín¹⁴⁶. Nevyhnutnosť vzniku a pretrvávajúcej existencie hierarchických, respektíve vertikálnych vzťahov medzi jednotlivými typmi štátov podľa rozvinutosti v medzinárodnom obchode s konvenčnými zbraňami je naznačená aj v rámci kapitoly dizertačnej práce venovanej vykonanému výskumu.

¹⁴⁵ WANG, X., CHEN, B., SONG, Y. *Dynamic change of international arms trade network structure and its influence mechanism*. In: International Journal of Emerging Markets. 2023, ISSN 1746-8809

¹⁴⁶ Z anglického *emerging countries*.

2 CIEĽ DIZERTAČNEJ PRÁCE

Hlavným cieľom dizertačnej práce je definovať súčasný stav medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. **Parciálnymi cieľmi** na dosiahnutie stanoveného hlavného cieľa je vykonanie analýzy vývoja medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami v dlhšom časovom horizonte a porovnanie hlavných charakteristických znakov a zozbieraných údajov pre jednotlivé typy štátov vzhľadom na ich kategorizáciu podľa rozvinutosti. Za druhý parciálny cieľ sme si zvolili predikciu potenciálneho smerovania medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami a jeho podkategórií do budúcnosti (v krátkodobom až strednodobom časovom horizonte). Výskum v rámci dizertačnej práce vyplývajúci zo stanoveného hlavného a parciálnych cieľov je rozdelený do troch oblastí, a to medzinárodný obchod, medzinárodná úroveň zbrojárskeho priemyslu a medzinárodná legislatíva upravujúca rôzne aspekty konvenčných zbraní (výskum, výrobu, nasadenie, medzinárodný obchod, a pod.), ktorých výsledky sú v závere pomocou metódy indukcie spojené do výslednej podoby, respektíve stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. Každá z troch zvolených oblastí výskumu má priradenú vlastnú hypotézu, ako aj definované výskumné otázky, a to nielen pre oblasť ako celok, ale aj pre jej jednotlivé podkategórie. Z dôvodu rozsahovej obmedzenosti dizertačnej práce, strategickej a finančnej hodnoty, ako aj osobných preferencií autorky, sa v dizertačnej práci sústredíme na výskum kategórií z pohľadu ťažkých konvenčných zbraní a snažíme sa v čo najväčšej možnej miere abstrahovať od SALW (v častiach dizertačnej práce, kde je to možné vzhľadom na dostupnosť údajov a schopnosť ich vyčleniť iba pre ťažké konvenčné zbrane).

Pod prvú oblasť „Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami“ spadajú podkategórie výskumu objemová, teritoriálna a komoditná štruktúra. Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami je vysoko dynamická kategória, ktorej premenlivosť závisí od rôznorodých faktorov, počnúc od vývoja ozbrojených konfliktov, politických a ekonomických záujmov jednotlivých štátov, až po svetové fenomény ako globalizácia, technologický pokrok či automatizácia, ktoré ovplyvňujú vyššie uvedené podkategórie, a teda aj zapájanie jednotlivých štátnych aktérov. V nadväznosti na to sme si pre túto časť formulovali nasledujúce výskumné otázky: Pretrváva dominantné postavenie hospodársky vyspelých štátov v rámci medzinárodných exportov, respektíve importov konvenčných zbraní? V akej miere sú do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami zapojené rozvojové štáty, novoundustrializované štáty a najmenej rozvinuté štáty? V prospech

ktorých štátov sa rozvinula teritoriálna štruktúra popredných exportérov konvenčných zbraní? Aké sú dôvody na zapájanie sa do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami u jednotlivých typov štátov? Na základe uvedených výskumných otázok a potenciálnych vplyvov rôznorodých faktorov, ktoré ovplyvňujú vývoj medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, sme si stanovili nasledujúce hypotézy pre prvú oblasť výskumu:

H1: Klesá dominancia malého množstva štátov ako hlavných exportérov a importérov ťažkých konvenčných zbraní, a zároveň sa zvyšuje podiel novoindustrializovaných a rozvojových štátov ako obchodných partnerov.

H2: Z dlhodobého hľadiska sa zvyšuje počet obchodných partnerov z rozvojových a novoindustrializovaných krajín na zahraničnom obchode jednotlivých rozvinutých štátov.

V minulosti ovládalo svetový zbrojársky priemysel a obchod s konvenčnými zbraňami niekoľko ekonomicky najvyspelejších štátov a ich zbrojárskych spoločností, ktorých technologická úroveň obchodovaných konvenčných zbraní prekonávala úroveň ostatných štátov. Od polovice 20. storočia následkom vzniku a osamostatňovania sa štátov, ako aj ekonomického rozvoja krajín Ázie, Latinskej Ameriky a južnej Afriky, sa do popredia začali dostávať nové štáty s ich hospodárskymi subjektami, ktoré ovplyvnili teritoriálnu štruktúru svetového obchodu s konvenčnými zbraňami. Ďalším fenoménom, ktorý poznačil rozvoj medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, bola tendencia popredných hospodárskych subjektov, najmä z Európy a Severnej Ameriky, k zlučovaniu zbrojárskych spoločností, či už v rámci jednej krajiny alebo transnacionálne, čo umožnilo zdieľanie vysokých finančných nákladov na výskum, vývoj a výrobu, dokonca aj v takom citlivom odvetví, akým je zbrojársky priemysel. Druhá oblasť výskumu sa zameriava na vyššie uvedené skutočnosti a kladieme si v nej nasledujúce výskumné otázky: Ako sa vyvíjala a ako v súčasnosti vyzerá teritoriálna štruktúra najvýznamnejších zbrojárskych spoločností? V ktorom období sa dostal do popredia fenomén transnacionálneho zlučovania zbrojárskych spoločností a v akej miere sa tieto hospodárske subjekty dajú porovnať s ostatnými zbrojárskymi spoločnosťami? Z ktorých novoindustrializovaných a rozvojových krajín a na aké typy zbraní sa zameriavajú ich popredné zbrojárske spoločnosti? Na základe vyššie uvedeného sme si stanovili nasledujúcu hypotézu:

H3: Popri etablovaných zbrojárskych spoločnostiach z rozvinutých štátov sa zvyšuje podiel iných subjektov medzi poprednými zbrojárskymi spoločnosťami,

a to v podobe zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných a rozvojových štátov, ako aj transnacionálnych spoločností.

Tretia oblasť výskumu „Medzinárodná legislatíva pre oblasť konvenčných zbraní“ zahŕňa analýzu vývoja zmluvnej základne jednotlivých zvolených smerodajných zmlúv a dohôd z pohľadu teritoriálnej štruktúry. Vychádza z predpokladu, že na vývoj zapojenia sa krajín do medzinárodnej legislatívy a obchodu s konvenčnými zbraňami vo veľkej miere vplýva, okrem iného, ekonomický rozvoj jednotlivých štátov, snaha o zapájanie sa do tvorby medzinárodnej legislatívy pre konvenčné zbrane, potláčanie ilegálneho obchodu so zbraňami, ovplyvňovanie vývoja ozbrojených konfliktov z pohľadu nasadených zbraňových systémov, a ďalšie. Práve štáty s nižšou mierou ekonomického rozvoja sú v súčasnosti poznačené výskytom ozbrojených konfliktov na ich území, zvýšenou aktivitou pašovania zbraní, čo môže potenciálne viesť k ich ochote sa viac zapájať do medzinárodnej legislatívy pre túto oblasť. Byť súčasťou medzinárodnej legislatívy im dáva taktiež možnosť ovplyvňovať jej prípadné zmeny, dostávať finančnú a technickú asistenciu od zmluvných štátov, ako aj vystupovať ako dôveryhodnejší subjekt v rámci medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. V tejto nadväznosti sme koncipovali aj nasledujúce výskumné otázky: V akej miere sa podieľali rozvojové a novoindustrializované štáty na zakladaní medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní? Ktoré regióny a typy štátov z pohľadu rozvinutosti boli v minulosti a ktoré sú v súčasnosti najviac zastúpené v rámci zmluvnej základne medzinárodných legislatívnych aktov zameraných na konvenčné zbrane? Aké typy medzinárodnej legislatívy sú preferované z pohľadu novoindustrializovaných a rozvojových štátov? Aký potenciálny vývoj zmluvnej základne jednotlivých medzinárodných legislatívnych aktov je možné očakávať z pohľadu oficiálnych stanovísk štátov, ich prijatej politiky, bezpečnostnej situácie, a pod.? Hypotéza pre tretiu oblasť výskumu odráža vyššie uvedené skutočnosti:

H4: Následkom rôznorodých faktorov sa zvyšuje záujem rozvojových a najmenej rozvinutých štátov o zapojenie do medzinárodnej legislatívy upravujúcej oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní.

Zhrnutím analytických výsledkov a kombináciou čiastkových záverov vyplývajúcich z jednotlivých oblastí výskumu dostávame ucelený pohľad na vývoj medzinárodného obchodu a súvisiacej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní, ako aj zbrojárskeho priemyslu, ktorých charakterizáciu v podobe definovania ich súčasného stavu sme si stanovili ako hlavný cieľ dizertačnej práce.

3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Dizertačná práca sa člení na šesť hlavných častí: Teoretické vymedzenie využívaných pojmov; Ciele dizertačnej práce; Metodika práce a metódy skúmania; Základný výskum a tematický rámec dizertačnej práce, Diskusia a Záver. Dizertačná práca je vypracovaná v súlade s Internou smernicou č. 8/2021 o záverečných a habilitačných prácach rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave. Za účelom dosiahnutia stanoveného hlavného cieľa a parciálnych cieľov dizertačnej práce využívame v dizertačnej práci kombináciu viacerých vedeckých metód a nástrojov. Využívaná je prevažne literatúra v anglickom a nemeckom jazyku, pričom sa snažíme pracovať s publikáciami autorov ako z krajín exportujúcich, vyrábajúcich, tak aj importujúcich konvenčné zbrane.

Teoretická časť práce je zameraná na vymedzenie pojmu konvenčné zbrane a s nimi súvisiace kategórie ako medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami (legálny aj nelegálny), jeho teritoriálna a komoditná štruktúra, zbrojné embargo, zbrojársky priemysel a medzinárodnoprávna legislatíva, respektíve úprava produkcie a obchodu s konvenčnými zbraňami. Súčasťou teoretickej časti je aj vymedzenie najvýznamnejších medzinárodných legislatívnych aktov, ich hlavných cieľov a nástrojov pre reguláciu medzinárodného obchodu a produkcie konvenčných zbraní. Využívaná je najmä metóda syntézy kvalitatívnych dát získaných z oficiálnych webových portálov zvolených medzinárodných zmlúv a organizácií zaoberajúcich sa konvenčnými zbraňami (OSN, OBSE, Európska únia, Europol, NATO,...), ako aj publikácií a monografií expertov zaoberajúcich sa touto problematikou, či už na globálnej, regionálnej alebo úrovni jednotlivých štátov.

Časť venovaná Základnému výskumu a tematickému rámcu vychádza, vzhľadom na charakter a aktuálnosť témy, prioritne z internetových zdrojov v podobe svetových obranných databáz SIPRI a UNROCA, národných strategických dokumentov a výročných správ jednotlivých štátov pre oblasť zbrojárskeho priemyslu, z ktorých pomocou metódy syntézy získavame kvantitatívne a kvalitatívne údaje. V rámci databázy SIPRI sú vyselektované a analyzované údaje pre exporty a importy konvenčných zbraní vzhľadom na komoditnú a teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu jednotlivých štátov, ako aj ekonomické údaje pre najvýznamnejšie zbrojárske spoločnosti a zbrojné embargá z pohľadu ťažkých konvenčných zbraní. Databáza UNROCA dopĺňa údaje získané v rámci databázy SIPRI pre exporty a importy konvenčných zbraní z pohľadu detailných informácií o obchodovaných zbraniach, čiže o komoditnej štruktúre obchodu. Práca

s týmito zdrojmi je smerodajná najmä pre výskum v súvislosti s hypotézou H1, H2 a H3. Okrem svetových databáz sú v rámci výskumu využívané webové portály medzinárodných zmlúv a organizácií, či už univerzálnych alebo regionálnych (najmä pre údaje o štátoch Latinskej Ameriky, Afriky a Ázie), zaoberajúcich sa konvenčnými zbraňami, ktoré sú využívané pri syntéze údajov a ich následnej indukcii do konečných výsledkov v prípade hypotézy H4. Základný výskum pre všetky stanovené ciele a nadväzujúce hypotézy je doplnený využívaním monografií, a publikácií uverejnených v zahraničných a domácich vedeckých časopisoch so zameraním na medzinárodné vzťahy (ekonomické, politické a právne), bezpečnosť a obranu ako aj príspevkov zo zahraničných vedeckých konferencií zameraných na odzbrojovanie a otázky medzinárodnej, respektíve regionálnej bezpečnosti. V dizertačnej práci nadväzujeme na publikácie a výskum autorov, okrem iného, napríklad S. T. Wezeman, P. D. Wezeman, R. Stohl, D. Fruchart, C. W. Dunne, P. Holton, J. D. Maurer, A. Tarapore, S. I. Weiss, S. Grillot, M. Brzoska, K. Wright, J. B. Poole, a ďalších, ktorí sa venujú vývoju medzinárodného obchodu a medzinárodnej legislatívy upravujúcej konvenčné zbrane ako celok alebo len analýze postavenia konkrétnych regiónov či štátov v súvislosti s produkciou a obchodom s konvenčnými zbraňami.

Po metodologickej stránke sa dizertačná práca opiera o **syntézu** údajov z vyššie uvedených elektronických a fyzických zdrojov, ktoré sú skúmané v nadväznosti na stanovené ciele a hypotézy pomocou metód **analýzy a komparácie** údajov získaných pre jednotlivé štáty, typy konvenčných zbraní a medzinárodné legislatívne akty. Pri výskume hypotézy H3 zohráva významnú úlohu aj metóda **abstrakcie**, pomocou ktorej sa snažíme načrtnúť potenciálny vývoj štruktúry zbrojárskeho priemyslu a jej použitie je bližšie charakterizované v rámci danej kapitoly. Na základe takto spracovaných údajov sú v závere pomocou metódy **indukcie** sformulované závery týkajúce sa vývojových tendencií a hlavných znakov súčasného stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, a to prostredníctvom potvrdenia, respektíve vyvrátenia hypotéz a odpovedí na otázky podporujúce stanovené ciele. V dizertačnej práci využívame vo veľkej miere metódu **predikcie**, pomocou ktorej sa, na základe získaných údajov a pretrvávajúcich skutočností ohľadom tendencie vývoja, pokúšame načrtnúť potenciálne smerovanie vývoja jednotlivých podkategórií týkajúcich sa medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami v krátkodobom až strednodobom časovom horizonte. V rámci záverečnej časti práce sú tiež identifikované nedostatky výskumu spôsobené rôznymi faktormi, ako aj

vymedzené problémy a možnosti nadviazania na vykonaný výskum a dosiahnuté výsledky, ktoré práce neobsiahla, ale pokladáme ich za dôležité.

Z **kvantitatívnych metód** je využívaná, v rámci výskumu časových tendencií vývoja jednotlivých položiek medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami a miery zapájania sa do medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní zo strany jednotlivých typov štátov, **metóda priamej percentuálnej zmeny**, ktorú vypočítame pomocou matematického vzorca:
$$x = \frac{\text{hodnota v čase (t+1)} - \text{hodnota v čase (t)}}{\text{hodnota v čase (t)}} * 100$$
. Metóda priamej percentuálnej zmeny je užitočným nástrojom na meranie miery rastu alebo poklesu v určitom súbore údajov. Na výpočet rýchlosti rastu pomocou tejto metódy je potrebné „odpočítať počiatočnú hodnotu od konečnej hodnoty a rozdeliť ju počiatočnou hodnotou.¹⁴⁷“ Ak chceme dostať výslednú hodnotu v percentách, je potrebné doplniť vyššie uvedený vzorec násobkom hodnoty 100. V rámci výskumu dizertačnej práce je dôležitá metóda výpočtu **priemernej ročnej percentuálnej zmeny**¹⁴⁸ sledovaných údajov, ktorá vychádza z vyššie uvedenej metódy priamej percentuálnej zmeny, avšak rozširuje ju o určitý stanovený časový interval a priemernú hodnotu sledovaných údajov. Metóda priemernej ročnej percentuálnej zmeny predstavuje „súhrnné meranie trendu počas vopred určeného pevného intervalu. Umožňuje nám použiť jedno číslo na opis priemerných percentuálnych zmien za obdobie niekoľkých rokov.¹⁴⁹“

Okrem toho je v rámci výskumu vo veľkej miere používaný vzorec na výpočet **percentuálneho podielu** z celkovej časti určitej veličiny, a to
$$x = \frac{\text{časť}}{\text{celok}} * 100$$
. Percentuálny podiel možno na základe výkladového slovníka definovať ako „akýkoľvek pomer vo vzťahu k celku.¹⁵⁰“ Percentuálny pomerový údaj, respektíve výsledná hľadaná hodnota sa „odvodí vydelením jedného množstva druhým, pričom druhé sa prepočíta na 100.¹⁵¹“ Percentá sú symbolizované znakom „%“, čo je práve výsledkom vynásobenia podielu určitých dvoch hodnôt číslom 100. Predmetný vzorec je využívaný v rôznej miere

¹⁴⁷ DURRANT, I. *How to Calculate Growth Rate: Formulas, Examples, and Definitions*. In: Peep Strategy. [online] N.d. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://peepstrategy.com/how-to-calculate-growth-rate/#:~:text=growth%20strategies%20accordingly,-.Straight%2Dline%20Percent%20Change%20Method%20Example,it%20by%20the%20initial%20value>

¹⁴⁸ Z anglického *Average Annual Percent Change*.

¹⁴⁹ National Cancer Institute. *AAPC Definition*. [online] N.d. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://surveillance.cancer.gov/help/joinpoint/tech-help/frequently-asked-questions/aapc-definition#:~:text=Answer%3A,in%20trends%20during%20those%20years>

¹⁵⁰ Collins Dictionary. *Percentage*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/percentage>

¹⁵¹ Ministry of Manpower. *Percentages Concepts and Definitions*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://stats.mom.gov.sg/SL/Pages/Percentages-Concepts-and-Definitions.aspx>

vo všetkých troch vyčlenených oblastiach výskumu dizertačnej práce, t. j. v rámci výskumu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami (napr. percentuálny podiel jednotlivých kategórií štátov podľa rozvinutosti na počte všetkých exportérov, respektíve importérov ťažkých konvenčných zbraní, a ďalšie), úrovne zbrojárskeho priemyslu (napr. percentuálny podiel transnacionálnych korporácií na počte popredných zbrojárskych spoločností, a ďalšie), ako aj medzinárodnoprávnej úpravy konvenčných zbraní (napr. percentuálny podiel jednotlivých kategórií štátov podľa rozvinutosti na počte zmluvných strán zvolených medzinárodných legislatívnych aktov).

K výpočtu priemerných hodnôt sme dospeli pomocou metódy **aritmetického priemeru**. Aritmetický priemer je definovaný ako priemer súčtu čísel, ktorý odráža centrálnu tendenciu pozície daných čísel a počíta sa pomocou nasledujúceho matematického vzorca: $A = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a^i$, kde písmeno „n“ symbolizuje celkový počet analyzovaných hodnôt a písmeno „a“ symbolizuje jednu hodnotu z celkového počtu¹⁵². Táto metóda, respektíve jej matematický vzorec sa často používa ako parameter v štatistických rozdeleniach alebo ako výsledok na zhrnutie pozorovaní experimentu či prieskumu. V podmienkach našej dizertačnej práce sme ho použili napríklad pri výpočte priemernej hodnoty exportovaných, respektíve importovaných ťažkých konvenčných zbraní zo strany jednotlivých štátov vo vymedzených obdobiach pred a po skončení studenej vojny, a to v podobe priemernej absolútnej aj priemernej percentuálnej hodnoty. Vzorec na výpočet priemernej percentuálnej hodnoty sme využili aj v prípade výpočtu podielu predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch popredných zbrojárskych spoločností, aby sme zistili priemerný podiel predaja konvenčných zbraní pripadajúci na jeden rok za časové obdobie 2002 – 2021.

¹⁵² Corporate Finance Institute. *Arithmetic Mean*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/data-science/arithmetic-mean/>

4 ZÁKLADNÝ VÝSKUM A TEMATICKÝ RÁMEC DIZERTAČNEJ PRÁCE

Na dosiahnutie stanoveného hlavného cieľa, v podobe definovania súčasného stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, a parciálnych cieľov, je potrebné analyzovať vývoj riešenej problematiky za dlhšie časové obdobie za účelom identifikovať, či existujú určité spoločné a rozdielne znaky. V našom prípade ide o analýzu objemovej, teritoriálnej a komoditnej štruktúry medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, najvýznamnejších zbrojárskych spoločností na svete so zreteľom na krajiny ich pôvodu a základňu zmluvných strán (štátov) medzinárodných legislatívnych aktov zameraných na kontrolu výskumu, produkcie, nakladania a obchodu s konvenčnými zbraňami. Takto vyčlenené oblasti výskumu a príslušné údaje o ich súčasnom stave a časovom vývoji nám budú slúžiť ako základ pre koncipovanie nášho výskumu v podobe určenia hlavných charakteristických znakov súčasného obdobia v komparácii s predchádzajúcim vývojom a načrtnutie predikcie potenciálneho vývoja a výziev do budúcnosti.

V dizertačnej práci pristupujeme k priradeniu jednotlivých štátov do vymedzených kategórií štátov (rozvinuté, rozvojové, tranzitívne, novoindustrializované a najmenej rozvinuté štáty) podľa pravidelne vydávanej publikácie OSN *World Economic Situation and Prospects*¹⁵³. OSN v tejto publikácii nevymedzuje samostatnú kategóriu novoindustrializovaných štátov a zaraďuje tieto krajiny medzi rozvojové štáty. Keďže je ale obsahom viacerých zo stanovených hypotéz práve analyzovať vývoj zapojenia novoindustrializovaných štátov, upravili sme kategórie vymedzené zo strany OSN pre túto potrebu (viď kapitola 1.5 Vymedzenie pojmu štátny aktér a jeho typológia z pohľadu rozvinutosti). Vychádzame zo zoznamu novoindustrializovaných štátov podľa *World Population Review*¹⁵⁴, podľa ktorého do tejto kategórie patrí Čína, India, Indonézia, Brazília, Mexiko, Filipíny, Turecko, Thajsko, Juhoafrická republika a Malajzia. *World Population Review* zaraďuje do tejto kategórie neskôr industrializované štáty a absentujú v zozname novoindustrializované štáty prvej vlny Taiwan, Singapur, Južná Kórea a teritórium Hongkong. Podľa viacerých indexov a meraní (index ľudského rozvoja, hrubý domáci produkt per capita,...) sa tieto tri štáty a jedno teritórium dlhodobo radia medzi rozvinuté ekonomiky (podobne ako niektoré ropné štáty na Blízkom východe, štáty

¹⁵³ United Nations. *World Economic Situation and Prospects*. [online] 2020. [Citované 18.8.2022] Dostupné na internete: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2020_Annex.pdf

¹⁵⁴ World Population Review. *Newly Industrialized Countries* 2022. [online] 2022. [Citované 18.8.2022] Dostupné na internete: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/newly-industrialized-countries>

v strednej Amerike alebo malé ostrovné štáty v Oceánii). Keďže ale vychádzame z kategorizácie OSN, a chceme sa vyhnúť ich zadeleniu medzi rozvojové štáty, tak sme zaradili Hongkong, Taiwan a Singapur medzi novoindustrializované štáty, aj keď už k nim oficiálne nepatria. Južná Kórea je zaradená v rámci výskumu medzi novoindustrializované štáty do roku 2009, kedy sa stala členom Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj, čo spôsobilo jej preradenie medzi rozvinuté krajiny. Preradené z novoindustrializovaných krajín medzi rozvinuté štáty boli z obdobného dôvodu aj Čile a Izrael, obe od roku 2010 kedy vstúpili do Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj. Čile a Izrael sme zaradili medzi novoindustrializované krajiny do roku 2010 na základe postoja viacerých autorov (napr. B. Balassa¹⁵⁵, C. I. Bradford Jr. ¹⁵⁶), ktorí sa vo svojich publikáciách venovali analýze novoindustrializovaných krajín, a s ktorých názorom zaradenia Izraelu a Čile medzi novoindustrializované štáty sa stotožňujeme.

V rámci kategórie rozvojových štátov sme vykonali úpravy z dôvodu preradenia niektorých štátov na základe ich celkového rozvoja v sledovanom období. Tieto úpravy predstavujú zaradenie štátov Botswana (do roku 1994), Kapverdy (do roku 2007), Maldivy (do roku 2011), Samoa (do roku 2014), Rovníková Guinea (do roku 2017) a Vanuatu (do roku 2020) medzi najmenej rozvinuté štáty, keďže až v týchto rokoch sa dané krajiny vymanili zo začarovaného kruhu chudoby¹⁵⁷. Ďalšiu zmenu kategorizácie štátov predstavovalo zaradenie štátov Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Slovenská republika a Slovinsko (do roku 2004); Rumunsko a Bulharsko (do roku 2007); Chorvátsko (do roku 2013) medzi tranzitívne ekonomiky. Preradenie týchto štátov medzi rozvinuté štáty súviselo s ich vstupom do Európskej únie. Takéto rozlišovanie zaradenia krajín do jednotlivých kategórií je dôležité v rámci výskumu vývoja ich zapojenia do medzinárodného obchodu a medzinárodnej legislatívy pre konvenčné zbrane z časového hľadiska, ktorého rozbor je obsiahnutý vo všetkých formulovaných hypotézach.

¹⁵⁵ BALASSA, B. *Export incentives and export performance in developing countries: a comparative analysis*. [online] 1978. [Citované 18.8.2022] Dostupné na internete: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/420171467998229812/export-incentives-and-export-performance-in-developing-countries-a-comparative-analysis>

¹⁵⁶ BRADFORD Jr., C. I. *Newly Industrialising Countries in an Interdependent World*. In: *The World Economy*, 1982, číslo 5, vydanie 2, ss. 171-186

¹⁵⁷ United Nations Department of Economic and Social Affairs. *Creation of the LDC category and timeline of changes to LDC membership and criteria*. [online] 2022. [Citované 13.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category/creation-of-the-ldc-category-and-timeline-of-changes-to-ldc-membership-and-criteria.html>

4.1 Analýza medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami

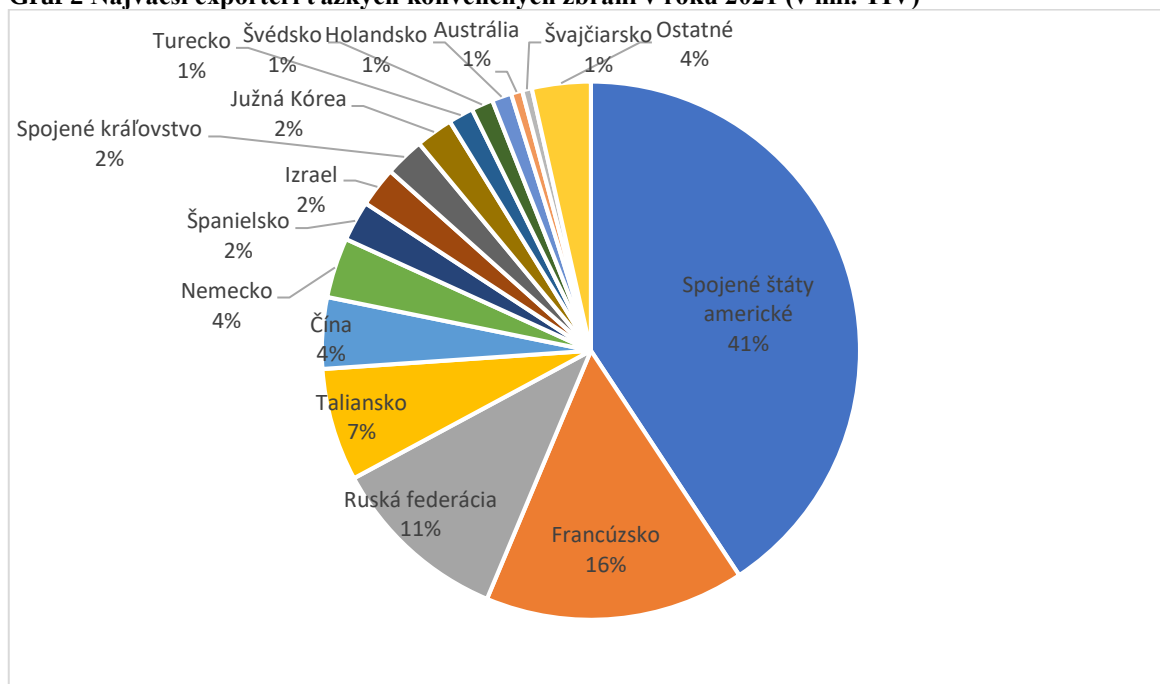
Prvá časť výskumu je venovaná definovaniu súčasného stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami a jednotlivé podkapitoly obsahujú rozbor jeho aktuálnych premenných a dosahovaných hodnôt, ktoré slúžia ako východiskový stav pre komparáciu údajov s vývojom od roku 1950.

4.1.1 Aktuálny stav medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami

Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami je dynamickou veličinou, ktorá prechádza neustálym vývojom, či už z pohľadu objemov a typov obchodovaných zbraní alebo zapojených aktérov, avšak zachováva si aj niektoré svoje špecifiká. Jedným z nich je dominantné postavenie Spojených štátov amerických ako exportéra konvenčných zbraní, čo platí rovnako pre kategóriu ťažkých konvenčných zbraní ako aj SALW. Vychádzajúc z Grafu 2 dosiahli v roku 2021 exporty ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických hodnotu 10 613 mil. TIV, čo predstavovalo 41,40 % z evidovaných údajov pre všetkých exportérov. Na druhom mieste sa umiestnilo Francúzsko s 15,42 %, nasledované Ruskou federáciou s 10,70 %, poprednými ekonomikami Európskej únie, Čínou a Izraelom. V prípade, ak by sme brali krajiny Európskej únie ako jeden celok, tak by sa táto regionálna organizácia umiestnila v celkovom meradle na druhom mieste s hodnotou približne 31,00 %.

Ak sa na celkové exporty ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 pozrieme z pohľadu rozvinutosti štátov, tak podiel rozvinutých štátov je približne 81,32 %, podiel tranzitívnych štátov 11,45 %, podiel novoinustrializovaných štátov 6,60 % a podiel rozvojových štátov 0,57 %. Zvyšné percentá tvoria neznámi, respektíve nezaradení dodávatelia. Najmenej rozvinuté štáty nefigurujú medzi exportérmi ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021.

Graf 2 Najväčší exportéri ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 (v mil. TIV)

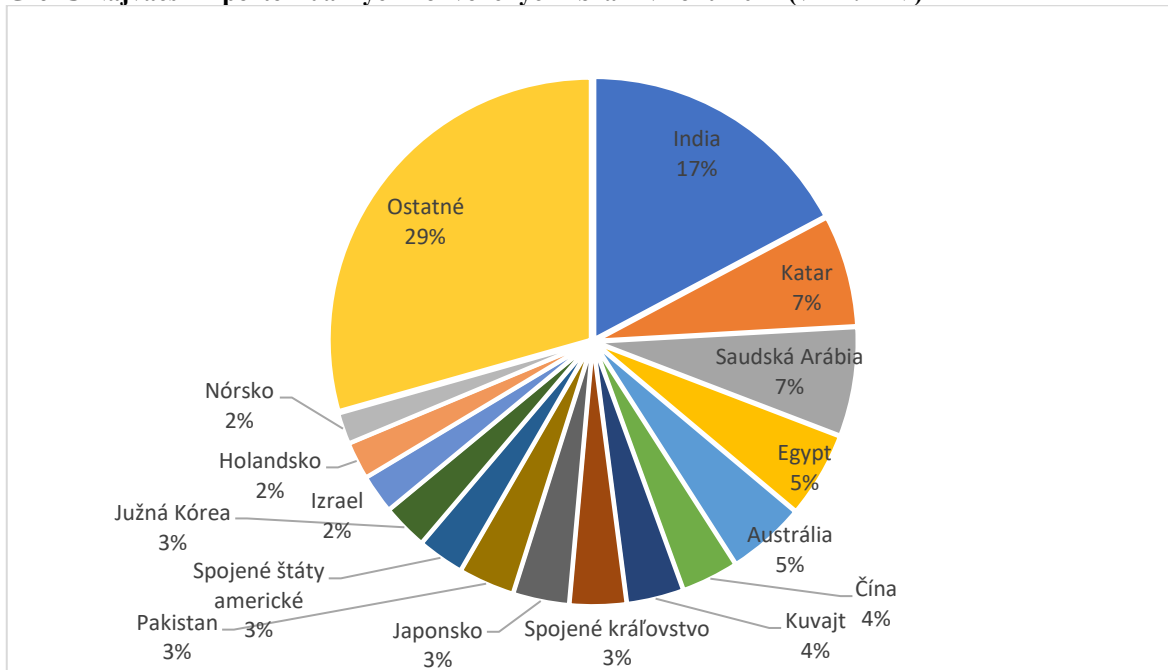
Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 9.8.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

V prípade importov ťažkých konvenčných zbraní je teritoriálna štruktúra štátov odlišná, čomu nasvedčujú aj údaje dostupné v Grafe 3. Rozdielne boli v roku 2021 aj objemy importovaných ťažkých konvenčných zbraní z pohľadu percentuálneho podielu jednotlivých štátov, nakoľko percentuálny podiel importu zbraní je rozdelený medzi jednotlivé obchodujúce štáty pomerne rovnomerne a iba s malým rozdielovým rozpätím. Napriek tomu, že importy ťažkých konvenčných zbraní Indie sú vyššie (+10,33 %) oproti druhému najvýznamnejšiemu importérovi Kataru, nie je daný rozdiel taký markantný ako v prípade rozdielu u exportujúcich subjektov. Z tohto dôvodu nemožno zatiaľ hovoriť o jej dominantnom postavení, keďže toto tvrdenie si vyžaduje analýzu z dlhšieho časového hľadiska. Existencia dominantného subjektu v rámci importov ťažkých konvenčných zbraní je predmetom skúmania v nasledujúcich podkapitolách a jej výsledky sú zhrnuté v časti Diskusia.

Z pohľadu rozvinutosti štátov patrí 33,81 % importérov ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 k rozvinutým štátom, 33,57 % k rozvojovým štátom, 27,66 % k novoindustrializovaným štátom, 2,94 % k tranzitívnym štátom a 1,99 % k najmenej rozvinutým štátom. Zvyšné percentá tvoria neznámi, respektíve nezaradení importéri. Čo sa týka miery vykazovania údajov, tak pre importy ťažkých konvenčných zbraní vykázalo v roku 2021 v rámci databázy SIPRI údaje 115 štátov (z toho 12 štátov malo

podiel viac ako 3 % na celkových importoch), pre porovnanie, exporty ťažkých konvenčných zbraní boli vykázané u 43 štátov (z toho 6 štátov malo podiel viac ako 3 % na celkových exportoch).

Graf 3 Najväčší importéri ťažkých konvenčných zbraní v roku 2021 (v mil. TIV)

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 9.8.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Viditeľným rozdielom medzi dátami pre importované a exportované ťažké konvenčné zbrane je nielen existencia dominantného subjektu v rámci exportov, ale aj rozdielne zloženie štátov vzhľadom na ich ekonomickú vyspelosť. Kým takmer všetky štáty, ktoré sa umiestnili medzi top 15 exportérmi ťažkých konvenčných zbraní sa zaraďujú medzi najvyspelejšie rozvinuté ekonomiky (s výnimkou Číny a Ruskej federácie), v prípade importov je zloženie štátov odlišné. Dôvodom pre toto tvrdenie je aj fakt, že najväčším importérom je práve novindustrializovaná krajina India, a to aj napriek tomu, že v posledných rokoch klesol jej obranný rozpočet na 1,50 % HDP, čo je najnižší percentuálny podiel od vojny s Čínou v roku 1962¹⁵⁸. Vysoko sa umiestnili aj rozvojové štáty Saudská Arábia, Egypt a Kuvajt, ako aj novindustrializovaný štát Čína. Ako rozdiel možno tiež označiť regionálne rozloženie popredných subjektov v obchode

¹⁵⁸ TARAPORE, A. *The Army in Indian Military Strategy: Rethink Doctrine or Risk Irrelevance*. In: Carnegie India. [online] 2020. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://carnegieindia.org/2020/08/10/army-in-indian-military-strategy-rethink-doctrine-or-risk-irrelevance-pub-82426>

s ťažkými konvenčnými zbraňami, a to v prípade hlavných exportérov na krajiny Európskej únie, Severnej Ameriky a východnej Ázie, pričom práve krajiny Európskej únie absentujú medzi hlavnými importérmi ťažkých konvenčných zbraní. Naopak, z desiatich popredných importérov pochádzalo v roku 2021 sedem z Ázie, okrem nich sa do tejto skupiny zaradil Egypt, Austrália a Spojené kráľovstvo.

4.1.2 Analýza vývoja medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami z pohľadu zapojených štátov

Obdobie studenej vojny

Vývoj medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami je nevyhnutne závislý od politického, ideologického, strategického a ekonomického smerovania jeho aktérov, čo sa potvrdilo aj pri skúmaní jeho vývoja v čase. Obdobie studenej vojny predstavovalo konfrontáciu dvoch ideológií, a to kapitalizmu a socializmu, ktoré rozdelili jednotlivých štátnych aktérov a ovplyvnili ich zbrojársku produkciu a smerovanie obchodu s konvenčnými zbraňami. V popredí stáli dve mocnosti, Spojené štáty americké a Ruská federácia, ktoré práve aj pomocou obchodu s konvenčnými zbraňami podporovali svojich spojencov a ovplyvňovali vývoj ozbrojených konfliktov v spojení s ich strategickými záujmami. Autori I. Anthony a kol., ktorí sa venovali výskumu transferov konvenčných zbraní Sovietskeho zväzu a Ruskej federácie počas a po skončení studenej vojny, opísali, ako vyzeral vzor transferu konvenčných zbraní Sovietskeho zväzu. Tento vzor možno použiť aj na Spojené štáty americké, ak nahradíme ideológiu socializmu kapitalizmom (ako aj na ostatných významných exportéroch po zvážení ich ideologickej príslušnosti). Podľa tohto vzoru sa delili Sovietske exporty zbraní na (1) dodávky zbraní sovietskym spojencom; (2) dodávky zbraní rozvojovým krajinám, ktoré zdieľali socialistickú orientáciu a vykonávali anti-imperialistickú politiku; (3) dodávky zbraní mimovládny politickým zložkám bojujúcim vo vnútroštátnom ozbrojenom konflikte proti oficiálne vládnucej zložke; a (4) dodávky zbraní subjektom zapojeným v zložitých medzinárodných ozbrojených konfliktoch vzhľadom na strategické záujmy Sovietskeho zväzu¹⁵⁹.

Vyskytli sa aj prípady, kedy sa vtedajší poprední exportéri zbraní snažili limitovať ich transfery zbraní do určitých regiónov, príkladom bola deklarácia tripartity z roku 1950. Vytvorená bola zo strany Spojených štátov amerických, Spojeného kráľovstva a Francúzska s cieľom zachovať teritoriálny status quo Arabsko-izraelského konfliktu

¹⁵⁹ ANTHONY, I., a kol. *Russia and the arms trade*. SIPRI: 1998, str. 38-39, ISBN 0-19-829278-3

a redukovať zbrojenie v rámci regiónu. V prvých rokoch zaznamenala deklarácia úspech, keďže tieto tri štáty redukovali transfery zbraní subjektom, v prípade ak ohrozili ich regionálne záujmy alebo by pomocou importovaných zbraní chceli podniknúť akt agresie voči inému štátu v regióne¹⁶⁰. Avšak v roku 1955, následkom exportu moderných zbraňových systémov z krajín sovietskeho bloku, stratila deklarácia zmyslupnosť a exporty konvenčných zbraní týchto troch krajín do regiónu sa obnovili. Obdobie studenej vojny bolo teda vo veľmi vysokej miere poznačené obmedzovaním teritoriálnej štruktúry obchodu s konvenčnými zbraňami najmä z ideologických príčin.

Čo sa týka exportov konvenčných zbraní z rozvojových a novoindustrializovaných štátov, tak tu sa štáty delili na dve skupiny, a to tie, ktoré dokázali úspešne exportovať doma vyrobené konvenčné zbrane (napríklad Brazília a Izrael) a tie, ktoré sa venovali reexportu zbraní získaných z rozvinutých štátov do krajín tzv. tretieho sveta (napríklad Južná Kórea, Egypt a Saudská Arábia)¹⁶¹.

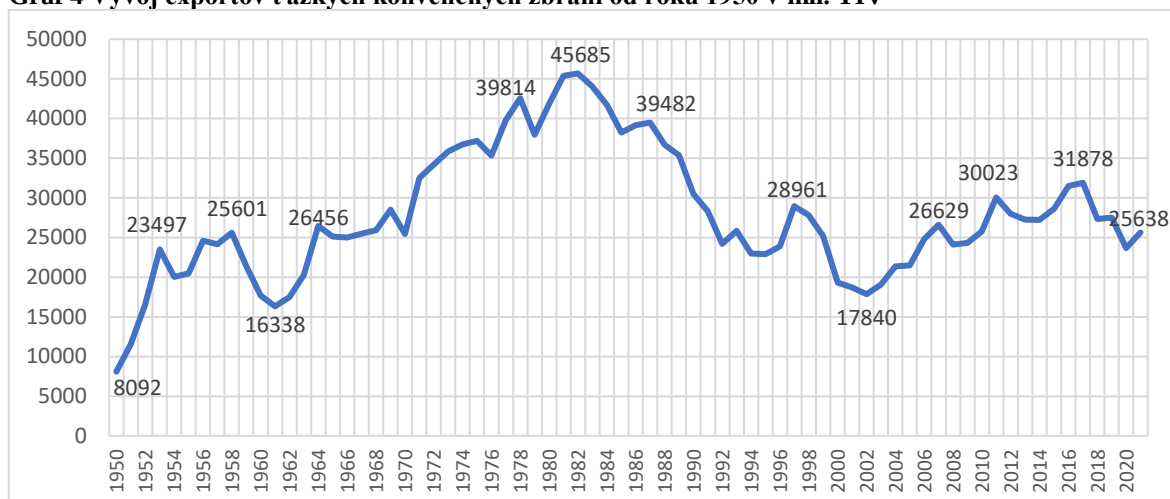
Z pohľadu objemovej štruktúry možno studenú vojnu označiť za obdobie, kedy celkové exporty ťažkých konvenčných zbraní dosahovali svoje najvyššie hodnoty, a to najmä obdobie rokov 1971 – 1990, v ktorom každoročne presiahli exporty ťažkých konvenčných zbraní hranicu 30 000 mil. TIV, pričom v 1978 – 1984 dokonca hranicu 40 000 mil. TIV (Graf 4). Týmto exportom dominovali dva už vyššie spomínané štáty, pričom za obdobie 1950 – 1990 dosiahol Sovietsky zväz objemy exportovaných ťažkých konvenčných zbraní 445 098 mil. TIV a Spojené štáty americké 415 997 mil. TIV. Nasledované boli s veľkým rozdielom Spojeným kráľovstvom (105 818 mil. TIV), z ostatných štátov prekonal za dané obdobie hranicu 10 000 mil. TIV exportovaných ťažkých konvenčných zbraní iba 6 štátov, a to Francúzsko, Nemecko, Československo, Čína, Taliansko a Švajčiarsko. Z celkových objemov exportovaných ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1950 – 1990 pochádzalo z rozvinutých štátov 56,88 %, z tranzitívnych štátov 39,76 %, z novoindustrializovaných štátov 2,68 %, z rozvojových štátov 0,52 %, z nezaradených štátov 0,13 % a z najmenej rozvinutých štátov 0,01 %.¹⁶²

¹⁶⁰ Jewish Virtual Library. *Harry Truman Administration: Tripartite Declaration*. [online] N.d. [Citované 13.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/tripartite-declaration-may-1950>

¹⁶¹ STRAUBHAAR, T. *The economics of Third World arms imports*. Verlag Weltarchiv: Hamburg, 1986, č. 21, ss. 137-141, ISSN 0020-5346. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1007/BF02925284>

¹⁶² Rozdelenie štátov do jednotlivých kategórií vychádza z Prílohy 1 a metodiky uvedenej na začiatku kapitoly 4 Základný výskum a tematický rámec práce, pričom zmeny nastali iba v priradení Brazílie a Indie medzi rozvojové štáty v období rokov 1950 – 1990.

Graf 4 Vývoj exportov ťažkých konvenčných zbraní od roku 1950 v mil. TIV

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 12.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Navyše bolo obdobie po druhej svetovej vojne a počas studenej vojny poznačené osamostatňovaním sa a vznikom nových štátov, a teda aj aktérov vystupujúcich, či už na strane exportérov, ale hlavne ako importérov ťažkých konvenčných zbraní. S týmto súvisel veľký výskyt vnútroštátnych a regionálnych ozbrojených konfliktov s cieľom vytvorenia nových štátov, čo sa prejavilo aj na pomerne vysokom podiele importovaných konvenčných zbraní zo strany vládnych a mimovládnych subjektov súperiacich v jednotlivých prebiehajúcich ozbrojených konfliktoch. V tomto období dochádzalo tiež k intenzívnemu ekonomickému rozvoju novoindustrializovaných štátov prvej a druhej vlny v juhovýchodnej Ázii a Latinskej Amerike, ktoré sa zapájali do medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami ako importéri zbraní. Vývoj objemov importov kopíroval vývoj objemov exportov ťažkých konvenčných zbraní (vývoj objemov importov totožný s Grafom 4), avšak zmeny nastali v teritoriálnej štruktúre importovaných ťažkých konvenčných zbraní. Na základe údajov dostupných v databáze SIPRI¹⁶³, z celkových objemov importovaných ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1950 – 1990 smerovalo do rozvinutých štátov približne 28,99 %, do tranzitívnych štátov 15,93 %, do novoindustrializovaných štátov 14,69 %, do rozvojových štátov 35,25 %, do najmenej rozvinutých štátov 3,14 % a do nezaradených štátov 2,00 %¹⁶⁴. V rámci uvedených

¹⁶³ Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 14.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

¹⁶⁴ Rozdelenie štátov do jednotlivých kategórií vychádza z Prílohy 1 a metodiky uvedenej na začiatku kapitoly 4 Základný výskum a tematický rámec práce, pričom zmeny nastali iba v priradení Brazílie a Indie medzi rozvojové štáty v období rokov 1950 – 1990 a zaradení dočasne existujúcich štátov Katanga a Biafra medzi najmenej rozvinuté štáty.

percentuálnych hodnôt sa nepočíta s importami ťažkých konvenčných zbraní zo strany mimovládnych subjektov (napr. Amal v rámci Libanonu, Pathet Lao v rámci Laosu, Contras v Nikarague, a iné). Ako už bolo na začiatku podkapitoly uvedené, obchod s konvenčnými zbraňami bol v období studenej vojny ideologicky ovplyvnený, čo možno pozorovať aj v prípade pôvodu importov ťažkých konvenčných zbraní, ktorého analýze sa venovali J. D. Fearon a B. T. Hansen¹⁶⁵. V rámci svojho výskumu rozdelili zapojené subjekty na krajiny Východu, Západu a „Ostatné“ štáty¹⁶⁶, pričom dospeli k záveru, že importujúci štát doviezol 80 % celkovej hodnoty ťažkých konvenčných zbraní od dodávateľa z jednej z uvedených skupín štátov, a to hlavne zo strany jedného veľkého dodávateľa patriaceho do tejto skupiny.

Obdobie po skončení studenej vojny

*„Po vojne v Perzskom zálive a skončení studenej vojny došlo k dramatickému poklesu objemu obchodovaných konvenčných zbraní a k nárastu medzinárodných diskusií zameraných na zvýšenie kontroly nad medzinárodným obchodom so zbraňami.“*¹⁶⁷ Koniec studenej vojny predstavoval významný míľnik ovplyvňujúci objemovú aj teritoriálnu štruktúru obchodu s konvenčnými zbraňami, vrátane prístupu a dôvodov jednotlivých štátov k zapájaniu sa do exportov a importov konvenčných zbraní. Nový fenomén predstavoval ekonomický charakter exportov konvenčných zbraní, čo bolo hlavným rozdielom oproti obdobiu počas trvania studenej vojny, kedy bol obchod s konvenčnými zbraňami motivovaný najmä ideologickými a politickými záujmami. Toto tvrdenie však nevylučuje, že aj po skončení studenej vojny neboli určité exporty konvenčných zbraní motivované strategickými a politickými dôvodmi, avšak práve ekonomický motív bol znakom odlišujúcim tieto dve časové obdobia.

V nadväznosti na stanovenú hypotézu H1, ktorá predpokladá klesajúcu dominanciu malého množstva štátov ako hlavných exportérov a importérov ťažkých konvenčných zbraní, ale naopak rozdelenie týchto objemov rovnomernejšie medzi viacero štátov so zvyšujúcim sa podielom novoindustrializovaných a rozvojových štátov, sme sa rozhodli

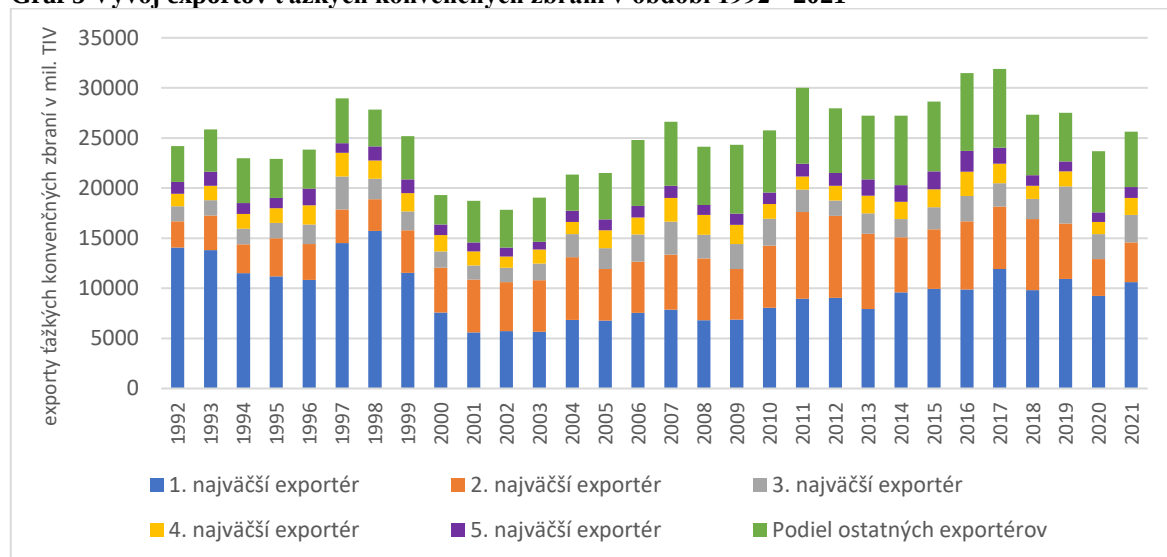
¹⁶⁵ FEARON, J. D., HANSEN, B. T. *The arms trade, international alignments, and international conflict*. [online] 2018, str. 7-8. [Citované 16.12.2022] Dostupné na internete: <https://econ2017.sites.olt.ubc.ca/files/2018/09/The-arms-trade-international-alignments-and-international-conflict.pdf>

¹⁶⁶ „Ostatné“ štáty predstavujú rozmanitú skupinu malých dodávateľských štátov, ktorých exporty tvorili približne 15 % z celkovej hodnoty exportov od roku 1950.

¹⁶⁷ HOLTOM, P., BROMLEY, M. *The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control*. [online] 2010. [Citované 17.8.2022] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/265643460_The_International_Arms_Trade_Difficult_to_Define_Measure_and_Control#read

analýzu transferov ťažkých konvenčných zbraní po skončení studenej vojny skúmať samostatne pre oblasť exportov a importov.

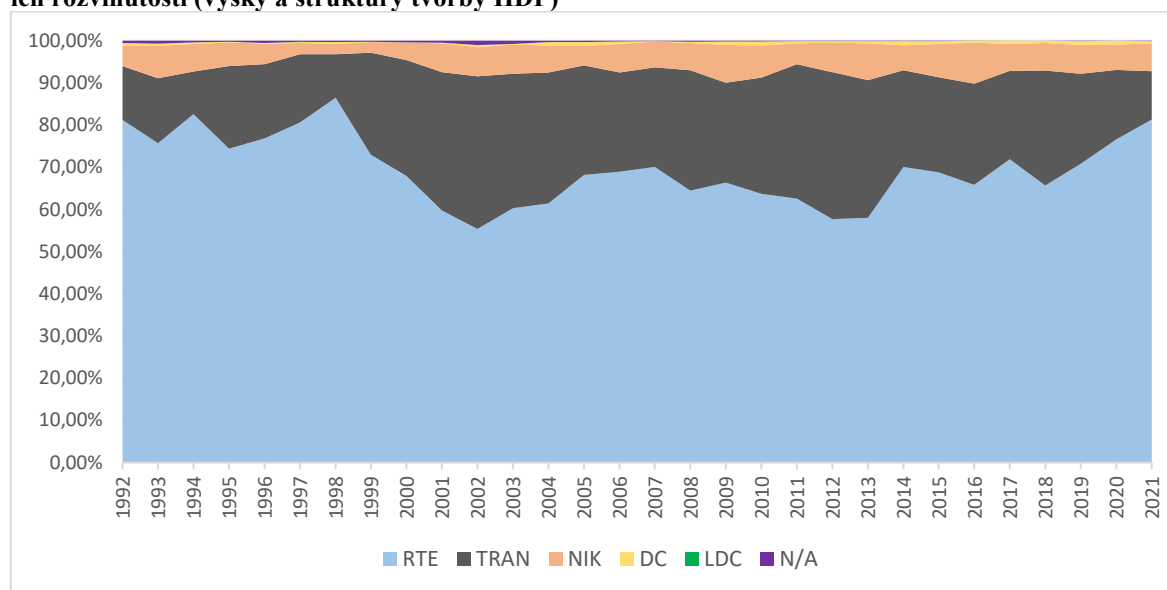
Graf 5 Vývoj exportov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 16.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Graf 5 porovnáva percentuálne postavenie piatich najväčších exportérov ťažkých konvenčných zbraní v jednotlivých rokoch sledovaného obdobia a porovnáva ich k percentuálnemu podielu ostatných štátov na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní. Údaje v Grafe 5 sú analyzované spolu s údajmi v Grafe 6 v rámci tejto podkapitoly, pričom sledované obdobie je rozdelené na menšie časové úseky v závislosti od podobných znakov vyskytujúcich sa vo vývoji exportov ťažkých konvenčných zbraní z pohľadu zapojenia jednotlivých štátnych aktérov. Ku každému časovému úseku sú uvedené prijaté politiky jednotlivých štátov vrátane ich prístupu k exportom ťažkých konvenčných zbraní. Súčasťou vykonanej analýzy časových úsekov je aj komentár k vývoju zapojenia štátnych aktérov do medzinárodných exportov ťažkých konvenčných zbraní z pohľadu ich ekonomickej rozvinutosti vychádzajúc z údajov v Grafe 6.

Graf 6 Exporty ťažkých konvenčných zbraní v 1992 – 2021 na základe rozdelenia exportérov podľa ich rozvinutosti (výšky a štruktúry tvorby HDP)

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 20.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

V priebehu 90-tych rokov evidujeme dominantné postavenie Spojených štátov amerických, ktorých exporty ťažkých konvenčných zbraní v **období 1992 - 1999** presahujú podiel 45 % na celkových svetových exportoch ťažkých konvenčných zbraní, nasledované sú s veľkým rozdielom Ruskou federáciou (tri až štyrikrát nižšie hodnoty) a poprednými ekonomikami Európskej únie, a to Francúzskom, Nemeckom a Spojeným kráľovstvom. Podiel ostatných malých exportérov (6. miesto a vyššie) do roku 1999 nepresahuje hranicu 20 %. Práve rozpad Sovietskeho zväzu spôsobil, že Ruská federácia stratila viaceré zo svojich obchodných dohôd na transfery konvenčných zbraní, následkom čoho sa zo Spojených štátov amerických stal dominantný subjekt v rámci exportov ťažkých konvenčných zbraní v období po skončení studenej vojny. Smerodajným dokumentom prijatým Spojenými štátmi americkými v roku 1995 bola Národná bezpečnostná stratégia zapojenia a rozšírenia¹⁶⁸, ktorej cieľom bolo pripraviť ozbrojené sily Spojených štátov amerických na riešenie rôznorodého súboru bezpečnostných hrozieb, pomáhať udržiavať mier a stabilitu v regiónoch, a zároveň modernizovať a reštrukturalizovať ozbrojené sily, aby reagovali na obranné potreby 21. storočia. Na základe tejto stratégie museli byť americké ozbrojené sily pripravené vykonávať nasledujúce misie: „(1) *odstrašenie a porazenie agresie vo veľkých regionálnych konfliktoch*; (2) *poskytovanie dôveryhodnej prítomnosti v zámorí*; (3) *vykonávanie pohotovostných operácií*; a (4) *boj proti zbraniam*

¹⁶⁸ Z anglického *National Security Strategy of Engagement and Enlargement*.

*hromadného ničenia.*¹⁶⁹“ Takto koncipovaná bezpečnostná stratégia vyvinula intenzívny tlak na objemový a technologický rozvoj vyrábaných zbraňových systémov, ako aj nepriamo posilnila exporty konvenčných zbraní do spojeneckých štátov v snahe zabezpečiť stabilitu v regiónoch záujmu, ale aj získať odbyť pre produkciu zbrojárskeho priemyslu s cieľom dosiahnuť tržby.

Ostatné rozvinuté štáty, po zániku hrozby v podobe existencie Sovietskeho zväzu, sa začali sústreďovať na zachovanie vlastného zbrojárskeho priemyslu, a teda sa prikláňali skôr k exportu ťažkých konvenčných zbraní a znižovali svoje importy. Niektoré bývalé štáty Sovietskeho zväzu, patriace do skupiny tranzitívnych štátov, sústredili veľkú časť svojich zdrojov do procesu obnovy a rozvoja svojho hospodárstva, čo sa prejavilo aj na poklese ich exportov a importov ťažkých konvenčných zbraní. Všetky tieto faktory viedli „*k intenzívnej konkurencii medzi dodávateľmi o nové obchodné dohody na transfery zbraní po celom svete, najmä do tzv. krajín tretieho sveta, kde dopyt stále existoval, hoci na nižšej úrovni.*“¹⁷⁰ Práve intenzívny konkurenčný boj spôsobil, že mnohé dodávateľské štáty, medzi nimi Argentína, Brazília, Egypt, Čile a Izrael, nedokázali naďalej konkurovať technologicky progresívnejším transferom zbraní zo strany popredných exportérov, ako napríklad transferom bojových tankov a bojových lietadiel, a preto sa rozhodli namiesto toho sústrediť na výrobu protipovstaleckých systémov a iných ľahkých zbraní, ktoré boli v mnohých častiach sveta naďalej žiadané¹⁷¹, a ich podiel na exportoch ťažkých konvenčných zbraní sa znížil. Z pohľadu rozvinutosti exportérov dominovali exportom ťažkých konvenčných zbraní rozvinuté štáty s percentuálnymi hodnotami presahujúcimi 74,00 %. Novoundustrializované štáty dosahovali v tomto období v priemere 4,61 %, pričom rozhodujúci vplyv na postavenie tejto skupiny štátov mali v 90-tych rokoch exporty z Číny.

V **období 2001 – 2013** sa dominantné postavenie najvýznamnejšieho exportéra oslabuje a približuje hodnotám druhého najvýznamnejšieho exportéra, pričom v tomto období patrila pozícia najvýznamnejšieho exportéra ťažkých konvenčných zbraní Spojeným štátom americkým s výnimkou roku 2002 a 2013, kedy túto pozíciu zastávala

¹⁶⁹ The White House. *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. [online] 1995. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-9502.pdf>

¹⁷⁰ GRIMMETT, R. F. *Conventional Arms Transfers in the Post-Cold War Era*. In: CRS Report for Congress. [online] 1993. [Citované 14.12.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/transfers-pcw.pdf>

¹⁷¹ KLARE, M. T. *The arms trade in the 1990s: changing patterns, rising dangers*. In: Third World Quarterly. [online] 1996, číslo 17, vydanie 5, ss. 857-874. [Citované 14.12.2022] Dostupné na internete: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/11220648.pdf>

Ruská federácia (v ostatných rokoch tohto obdobia na druhom mieste). Pozitívny vplyv na vývoj objemov exportov ťažkých konvenčných zbraní Ruskej federácie v druhej polovici tohto obdobia mala jej prijatá politika, na základe ktorej „*vyvíjala a vyrábala zbrane spoločne s inými krajinami s cieľom posilniť vzťahy, prijímať platby prostredníctvom výmenného obchodu, zúčastňovať sa na spoločných ekonomických projektoch a ponúkať úvery a výmenu dlhov za zbrane.*“¹⁷² V tomto období sa tiež posilnil percentuálny podiel ostatných exportérov (všetkých exportérov okrem Spojených štátov amerických a Ruskej federácie), pričom najvyšší percentuálny podiel na exportoch ťažkých konvenčných zbraní presahujúci 44,00 % všetkých exportov dosahovali v rokoch 2005 – 2010. V sledovanom období je významným faktorom vplyvu na vývoj exportov ťažkých konvenčných zbraní ekonomický motív, ktorý sa dá pozorovať napríklad v prípade Spojených štátov amerických, ktoré od roku 2001 predali konvenčné zbrane do 169 krajín, pričom mnohé z nich patrili k autokratickým režimom, majúcim záznamy o porušovaní ľudských práv alebo zapojeným do ozbrojených konfliktov. V týchto prípadoch prevážili strategické a/alebo ekonomické faktory akékoľvek zistené riziká¹⁷³.

Z pohľadu rozvinutosti exportérov dominujú exportom ťažkých konvenčných zbraní naďalej rozvinuté štáty, avšak s percentuálnymi hodnotami v rozmedzí 55 % - 70 %, čo je v porovnaní s predchádzajúcim obdobím viditeľný rozdiel. Tento pokles naopak posilňuje pozíciu tranzitívnych štátov s najvyššími dosiahnutými percentuálnymi hodnotami v rokoch 2001 – 2003 a 2012 – 2013, pričom majoritnú časť tvorili exporty Ruskej federácie. Mierne sa zvyšuje aj podiel novoindustrializovaných štátov, ktoré v rokoch 2001 – 2013 dosahujú hodnoty v priemere 6,77 % z celkových exportov ťažkých konvenčných zbraní. Kým v 90-tych rokoch 20. storočia dominovala exportom ťažkých konvenčných zbraní novoindustrializovaných štátov Čína, v rokoch 1999 – 2009 sa jej exporty znížili a naopak sa zvýšili exporty Izraela, Južnej Kórey, Turecka a Juhoafrickej republiky.

Od roku 2014 pozorujeme opätovný nárast objemového aj percentuálneho podielu najvýznamnejšieho exportéra, teda Spojených štátov amerických, na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní a naopak oslabenie pozície druhého najvýznamnejšieho

¹⁷² HOLTOM, P., BROMLEY, M. *The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control*. [online] 2010. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/265643460_The_International_Arms_Trade_Difficult_to_Define_Measure_and_Control

¹⁷³ THRALL, A. T., COHEN, J., DORMINEY, C. *Power, Profit, or Prudence? US Arms Sales since 9/11*. In: *Strategic Studies Quarterly*, str. 109. [online] 2020. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-14_Issue-2/Thrall.pdf

exportéra. Spojené štáty americké sú príkladom krajiny, ktorá okrem zachovania politických a strategických cieľov pri exportoch zbraní, tým, že sa importéri vojenskej techniky a technológií zo Spojených štátov amerických musia zaviazat' k monitorovaniu dodaného tovaru a nemôžu ho poskytnúť tretej strane bez schválenia exportéra¹⁷⁴, vo veľkej miere svojou proexportnou politikou snaží podporovať aj napĺňanie ekonomických cieľov. Príkladom podpory ekonomických cieľov pri exportoch konvenčných zbraní bolo vydanie Implementačného plánu politiky prevodu konvenčných zbraní¹⁷⁵ v novembri 2018 zo strany administratívy Donalda J. Trumpa, pomocou ktorého sa uvoľnili podmienky na predaj niektorých typov konvenčných zbraní, medzi nimi aj dronov, a stanovili sa možnosti financovania pre krajiny, ktoré mali problém si finančne dovoliť importovať vojenskú techniku zo Spojených štátov amerických¹⁷⁶. Administratíva Donalda J. Trumpa taktiež vyvinula tlak na národných diplomatov, aby zaradili predaj vojenskej techniky Spojených štátov amerických medzi hlavné ciele ich misie, respektíve počas ich vyslania, a to v rámci plánu „Buy American“. Súčasťou návrhu plánu bola aj požiadavka, aby vojenský atašé a diplomati Spojených štátov amerických pomohli zvýšiť podnikateľskú činnosť zbrojárskeho priemyslu krajiny v zahraničí o miliardy dolárov¹⁷⁷. Politika smerujúca k podpore exportov konvenčných zbraní je príznačná aj pre iné rozvinuté štáty, ako napríklad Spojené kráľovstvo alebo Českú republiku. Podľa Strategie vyzbrojovania a podpory rozvoje obranného priemyslu České republiky do roku 2025, „čím viac sa krajina spolieha na dovoz zbraňových systémov, tým má menšiu istotu, že je plne pripravená brániť svoju krajinu v prípade krízy.“¹⁷⁸ Takto koncipovaná stratégia vytvára nápor na budovanie exportne orientovaného zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami. V prípade Spojeného kráľovstva ide o novo prijatú, t. j. v roku 2021, Obrannú a bezpečnostnú priemyselnú stratégiu¹⁷⁹, na základe ktorej sa má okrem iného podporiť

¹⁷⁴ U.S. Department of State. *U.S. Arms Sales and Defense Trade*. [online] 2021. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.state.gov/u-s-arms-sales-and-defense-trade/>

¹⁷⁵ Z anglického *Conventional Arms Transfer Policy Implementation Plan*.

¹⁷⁶ U.S. Department of State. *Conventional Arms Transfer (CAT) Policy Implementation Plan Update*. [online] 2019. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://2017-2021.state.gov/conventional-arms-transfer-cat-policy-implementation-plan-update/index.html>

¹⁷⁷ STONE, M., SPETALNICK, M.. *Exclusive: Trump to call on Pentagon, diplomats to play bigger arms sales role - sources*. In: Reuters. [online] 2018. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-weapons/exclusive-trump-to-call-on-pentagon-diplomats-to-play-bigger-arms-sales-role-sources-idUSKBN1EX0WX>

¹⁷⁸ Ministerstvo obrany ČR. *Strategie vyzbrojování a podpory rozvoje obranného průmyslu České republiky do roku 2025*. [online] 2016. [Citované 25.12.2022] Dostupné na internete: https://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/strategie-vyzbrojovani-do-2025.pdf

¹⁷⁹ Ministry of Defence of the United Kingdom. *Defence and Security Industrial Strategy*. [online] 2021. [Citované 25. 12. 2022] Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/government/publications/defence-and-security-industrial-strategy/defence-and-security-industrial-strategy-accessible-version>

rast exportnej schopnosti krajiny, produktivita a konkurencieschopnosť obranného sektora Spojeného kráľovstva, vznik nových projektov výskumu a vývoja vojenskej technológie, ako aj pomocou dodatočnej 24 miliardovej investície dobudovať obranyschopnosť krajiny v najbližších štyroch rokoch.

Pozíciu druhého najvýznamnejšieho exportéra zastávala v rokoch 2014 – 2020 Ruská federácia a v roku 2021 ju predbehlo Francúzsko. Percentuálny pokles exportov ťažkých konvenčných zbraní druhého najvýznamnejšieho exportéra bol v období rokov 2014 – 2018 na úkor rastu hodnoty exportov zbraní málo významných exportérov (6. miesto a vyššie) a od roku 2019 do 2021 bol tento pokles rozdelený v prospech tretieho najväčšieho exportéra a málo významných exportérov (6. miesto a vyššie). Z pohľadu rozvinutosti exportérov dominovali exportom ťažkých konvenčných zbraní stále rozvinuté štáty s percentuálnym podielom od roku 2014 v rozmedzí 65 % – 82 %, pričom najvyššie podielové hodnoty dosahovali v posledných dvoch rokoch sledovaného obdobia, kedy sa podielové hodnoty tranzitívnych štátov znižujú na úroveň hodnôt dosahovaných v období 90-tych rokov, a naopak podiel novoindustrializovaných štátov mierne rastie a priemerne od roku 2014 dosahovali hodnoty 7,00 %. Úspešným príkladom rastu exportov ťažkých konvenčných zbraní zo skupiny novoindustrializovaných štátov je Turecko, ktorého zbrojársky priemysel sa v posledných dvoch dekádach následkom investícií venoval vývoju a výrobe progresívnych technológií, čo mu prinieslo nové exportné kontrakty v posledných rokoch, ako aj do budúcnosti¹⁸⁰. Konkurenčnou výhodou Turecka sú najmä bezpilotné lietadlá¹⁸¹ (ďalej ako UAVs) vyrábané spoločnosťou Baykar¹⁸², ktorých exporty smerujú do regiónu Európy (nielen do tranzitívnych ale aj do rozvinutých štátov), strednej a južnej Ázie. Turecká vláda si je plne vedomá významu Afriky ako trhu pre konvenčné zbrane, čo sa potvrdilo napríklad uzavretými kontraktmi na export útočných vrtuľníkov do Nigérie, či vojenských technológií, vybavenia a obrnených bojových vozidiel do 14 afrických krajín¹⁸³, a to rozvojových ako aj najmenej rozvinutých. Dôležité je tiež poznamenať, že turecká vláda si stanovila za cieľ znižovať importy konvenčných zbraní a naopak posilniť exporty krajiny, pričom na podporu rozvoja domáceho

¹⁸⁰ BEKDIL, B. E. *Turkey's defense industry eyes export expansion as government navigates geopolitical stage*. [online] 2022. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.defensenews.com/top-100/2022/08/08/turkeys-defense-industry-eyes-export-expansion-as-government-navigates-geopolitical-stage/>

¹⁸¹ Z anglického *unmanned aerial vehicles*.

¹⁸² Analýze zbrojárskych spoločností a exportom UAVs je venovaný priestor v rámci ďalšej kapitoly, respektíve oblastí výskumu.

¹⁸³ Exportnými destináciami Turecka v Afrike sú Burkina Faso, Alžírsko, Čad, Maroko, Ghana, Keňa, Mali, Mauretánia, Niger, Nigéria, Senegal, Somálsko, Rwanda a Uganda.

zbrojárskeho priemyslu venuje nemalé prostriedky, ktorých výška prekonáva zdroje vyčlenené zo strany mnohých rozvinutých krajín. Dokonca aj v roku 2021, teda uprostred globálnej zdravotnej krízy súvisiacej s pandémiou ochorenia COVID-19, minulo Turecko viac ako 15 miliárd dolárov na obranné a vojenské projekty¹⁸⁴.

Ďalšou novoindustrializovanou krajinou, ktorá si stanovila za cieľ zvýšiť podiel exportov ťažkých konvenčných zbraní je India, pričom už v posledných rokoch pozorujeme v rámci svetových obranných databáz mierny nárast hodnoty jej exportov. Očakáva sa, že trend rastúceho exportu ťažkých konvenčných zbraní z krajiny bude pokračovať aj v budúcnosti, a to aj vďaka vyjadreniu indického premiéra Narendru Modiho počas Defence Expo v Lucknow vo februári 2020. Na základe jeho vyjadrenia *„je teraz naším cieľom zvýšiť obranné exporty na 5 miliárd dolárov. Tí, ktorí vedia o obrane a ekonomike, si určite uvedomujú, že India nie je len trh.“*¹⁸⁵ Premiér vo svojom prejave vyzdvihol technologickú základňu indického zbrojárskeho priemyslu a jeho ambiciózne ciele do budúcnosti v podobe zvýšenia ich vývozu. Vplyv na vývoj exportov zbraní Indie má aj jej snaha balansovať geopolitické záujmy Číny v Indickom oceáne, v súvislosti s čím uzatvorila India memorandum o spolupráci a smeruje svoje vývozy do dvoch ostrovných štátov v jej blízkosti, a to Maurícius a Seychely. Tieto memorandá sa okrem iného zameriavajú na zlepšenie leteckých a námorných zariadení s dvojakým použitím, ktoré Indii umožnia mať výhodnejšiu obchodnú a vojenskú infraštruktúru¹⁸⁶.

Rozvojové štáty a najmenej rozvinuté štáty nepresiahli počas celého obdobia 1992 – 2021 podiel 1 % na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní, napriek tomu, že sa ich priemerný podiel zvyšoval v čase, a to z 0,28 % v 1992 – 2000 a 0,53 % v 2001 – 2013, až dosiahol priemernú hodnotu 0,70 % v 2014 - 2021. Slabú exportnú výkonnosť možno pripísať ich nevyvinutému alebo neexistujúcemu zbrojárskemu priemyslu, nedostatočnej technologickej vyspelosti ich vyrábaných zbraňových systémov, ako aj konkurencii v podobe ostatných exportérov. Práve podpora zbrojárskeho priemyslu prostredníctvom proexportnej politiky, spolufinancovania projektov výskumu a vývoja

¹⁸⁴ KASAPOGLU, C. *Transforming from arms importer to trendsetter: Assessing the growth of Turkey's defense industries*. In: Atlantic Council. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/ac-turkey-defense-journal/transforming-from-arms-importer-to-trendsetter-assessing-the-growth-of-turkeys-defense-industries/>

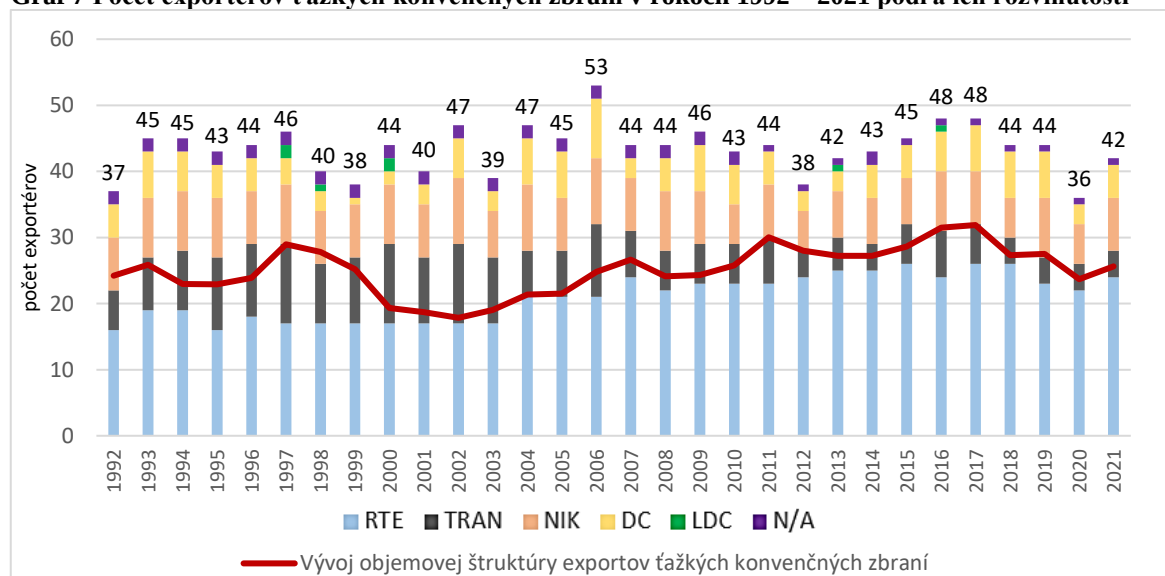
¹⁸⁵ SHARMA, A. *India seeks shift from buying weapons to exporting them*. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.dw.com/en/india-seeks-shift-from-buying-weapons-to-exporting-them/a-52270331>

¹⁸⁶ GHOSH, P. *India's Indian Ocean Region Strategy*. In: Journal of Indo-Pacific Affairs. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2331112/indias-indian-ocean-region-strategy/>

pre oblasť vojenských technológií a používanie zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami ako nástroja zahraničnej politiky je niečo, čo chýba rozvojovým a najmenej rozvinutým štátom, a naopak predstavuje veľkú konkurenčnú výhodu u ekonomicky najviac rozvinutých štátov.

Keď sa bližšie pozrieme na počty štátnych aktérov v Grafe 7, ktorí vykázali exporty ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 - 2021, nemožno určiť dlhodobý rastúci, respektíve klesajúci trend, nakoľko nastali v sledovanom období nepravidelné výkyvy hodnôt. Údaje nám taktiež indikujú, že vývoj hodnoty objemov exportovaných ťažkých konvenčných zbraní (červená úsečka v Grafe 7) nie je počas celého sledovaného obdobia podmienený, respektíve priamoúmerný vývoju počtu aktérov exportujúcich ťažké konvenčné zbrane. Nesúlad týchto dvoch kategórií pozorujeme vo vývoji počas rokov 2000 – 2013, v ostatných rokoch je možné hovoriť o podobných tendenciách vývoja (pokles, respektíve nárast počtu aktérov v porovnaní s poklesom, respektíve nárastom objemu exportovaných ťažkých konvenčných zbraní). Údaje obsiahnuté v Grafoch 5 - 7 nás privádzajú k tvrdeniu, že hlavnou premennou ovplyvňujúcou hodnotu objemov exportovaných ťažkých konvenčných zbraní nie je počet exportujúcich subjektov, ale exportná výkonnosť, t. j. množstvo a hodnota exportovaných ťažkých konvenčných zbraní zo strany najvýznamnejších exportujúcich štátov.

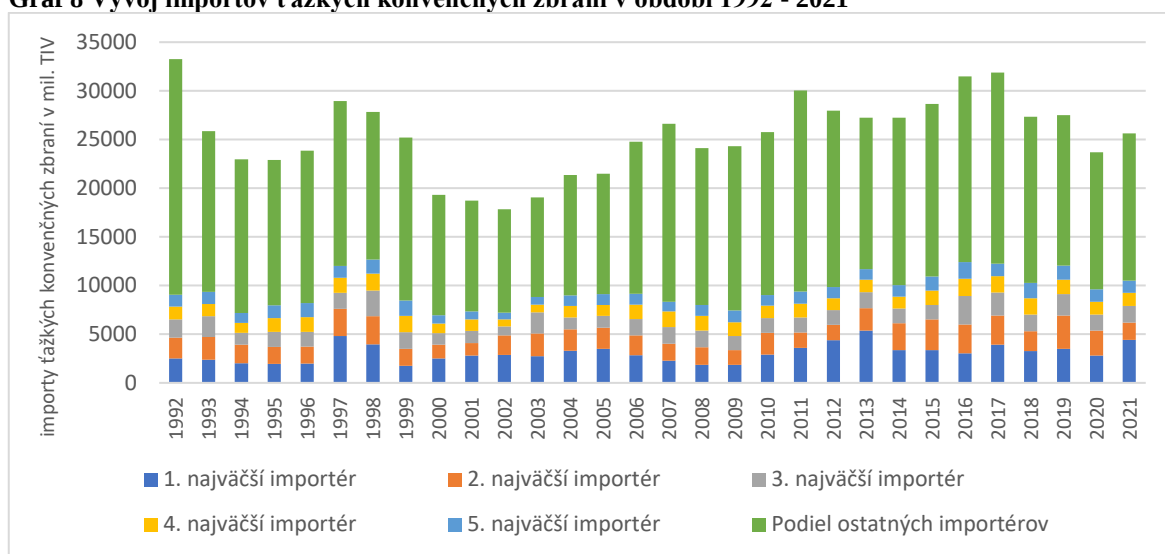
Graf 7 Počet exportérov ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 – 2021 podľa ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 19.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

V prvej časti výskumu nadväzujúceho na potvrdenie, respektíve vyvrátenie hypotézy H1, sme sa venovali samostatne analýze vývoja exportov ťažkých konvenčných zbraní po skončení studenej vojny až do súčasného obdobia. Neodmysliteľnou súčasťou každého typu medzinárodného obchodu je nielen exportná, ale aj jeho importná stránka. Okrem toho je obchod s konvenčnými zbraňami dynamická a rýchlo sa rozvíjajúca kategória s rôznymi implikáciami na vývoj jeho exportnej, respektíve importnej stránky, a preto je potrebné skúmať jeho vývoj z oboch perspektív. Nasledujúca časť výskumu je teda venovaná vývoju importov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 – 2021, pričom výskum je zameraný na zistenie, či existovala, respektíve existuje dominancia malého množstva štátov ako hlavných importérov ťažkých konvenčných zbraní, alebo sú importované objemy ťažkých konvenčných zbraní rozdelené rovnomernejšie medzi viacero štátov, aký bol vývoj objemovej a teritoriálnej štruktúry importov ťažkých konvenčných zbraní v čase a aký je predpoklad vývoja v krátkodobom horizonte.

Graf 8 Vývoj importov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021

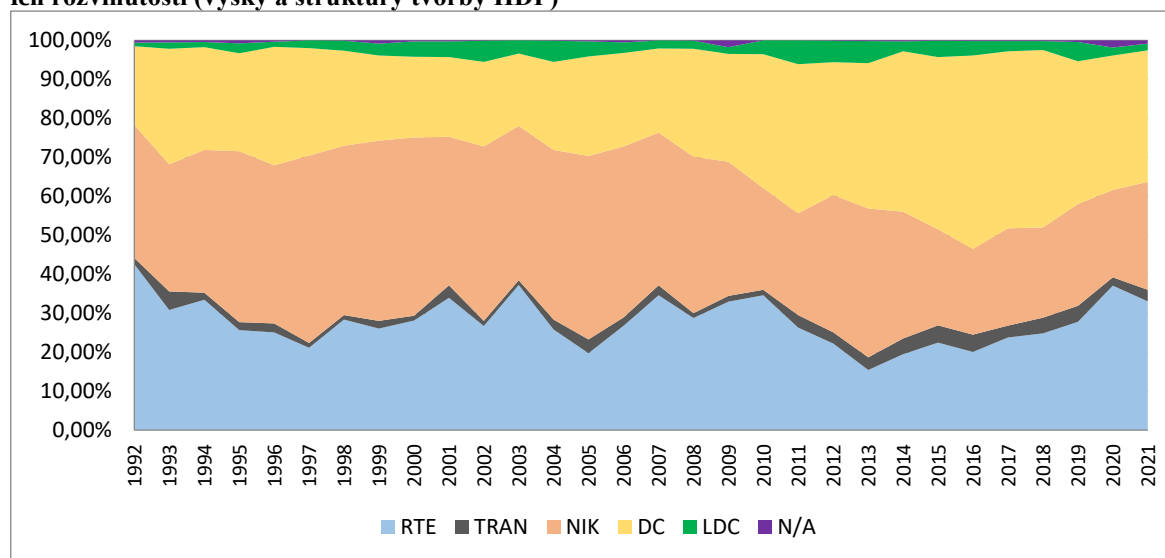

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 16.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Graf 8 porovnáva percentuálne postavenie piatich najvýznamnejších importérov ťažkých konvenčných zbraní v jednotlivých rokoch sledovaného obdobia a porovnáva ich k percentuálnemu podielu ostatných štátov na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní. V prípade exportov ťažkých konvenčných zbraní bolo sledované obdobie rozdelené na tri časové úseky v závislosti od podobných znakov vyskytujúcich sa vo vývoji exportov ťažkých konvenčných zbraní z pohľadu zapojenia jednotlivých štátnych aktérov, pričom významný vplyv na rozdelenie časových období malo správanie

a objemy exportovaných zbraní zo strany popredných exportérov zbraní. Importy ťažkých konvenčných zbraní nie je možné spoľahlivo rozdeliť podľa podobného kľúča, keďže pozície jednotlivých významnejších importérov sa v priebehu obdobia často menia, ich počet je vyšší ako počet významných exportérov, a rozdiely medzi nimi nie sú také markantné (ako v prípade objemov exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických a Ruskej federácie voči ostatným exportérom zbraní). Z tohto dôvodu rozdeľujeme analýzu importov ťažkých konvenčných zbraní nie na časové obdobia, ale skúmame ich na základe typológie zapojených štátnych aktérov podľa ich ekonomickej rozvinutosti, respektíve výšky a štruktúry tvorby ich HDP. Z tohto dôvodu bude kľúčovým Graf 9, ktorý porovnáva mieru zapojenia štátnych aktérov do medzinárodných importov ťažkých konvenčných zbraní z pohľadu ich ekonomickej rozvinutosti od roku 1992.

Graf 9 Importy ťažkých konvenčných zbraní v 1992 – 2021 na základe rozdelenia importérov podľa ich rozvinutosti (výšky a štruktúry tvorby HDP)

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 24.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Rozvinuté štáty sa v sledovanom období podieľali na importoch ťažkých konvenčných zbraní v priemere 27,83 %, pričom medzi najvýznamnejších importérov sa zaradovali Spojené štáty americké, Japonsko, Spojené kráľovstvo, Austrália a z krajín Európskej únie Grécko, Poľsko, Nemecko a Taliansko. Kým niektorí poprední importéri z rozvinutých krajín, napríklad Spojené štáty americké, Nemecko a Spojené kráľovstvo, sú aj významnými exportérmi ťažkých konvenčných zbraní, Austrália je pravý opak, čiže čisto importne orientovaná krajina. Ďalší rozdiel medzi Austráliou a ostatnými poprednými importérmi zbraní z rozvinutých krajín predstavuje skutočnosť, že Austrália je označovaná

ako krajina s „jednými z najhorších, najmenej transparentných údajov o vývoze zbraní z akejkoľvek priemyselnej demokracie.“¹⁸⁷ Nízka miera vykazovania údajov je znak príznačný pre rozvojové a najmenej rozvinuté štáty, ako aj niektoré novoindustrializované štáty (Čína), avšak nie pre rozvinuté štáty. Význam Austrálie ako importéra ťažkých konvenčných zbraní vzrástol od roku 2010, kedy jej importy ťažkých konvenčných zbraní prvýkrát presiahli hodnotu 1 500 mil. TIV, s miernym prepadom hodnôt v rokoch 2012 až 2014, pričom od roku 2010 skoro vždy dosiahla najvyššiu hodnotu importov ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi rozvinutých štátov. Jedným z dôvodov nárastu objemov importovaných ťažkých konvenčných zbraní od roku 2014 mohlo byť aj vymenovanie premiéra Tonyho Abbotta a jeho politika dosiahnutia obranných výdavkov na úrovni 2 % HDP¹⁸⁸, čo je cieľ, ktorý by mal determinovať importnú výkonnosť a byť dosahovaný aj u rozvinutých krajín severoatlantického regiónu. Práve dosahovanie tohto cieľa u všetkých štátov Severoatlantickej aliancie by mohlo posilniť postavenie rozvinutých štátov v rámci importov ťažkých konvenčných zbraní, keďže nie všetky štáty by dokázali zabezpečiť obrannú potrebu vlastnou zbrojárskou produkciou. Ak sa ale pozrieme na prijatú obrannú stratégiu Austrálie z roku 2018 pod názvom *Defence Export Strategy*, tak si v nej krajina stanovila za cieľ enormné posilnenie exportnej výkonnosti konvenčných zbraní pomocou vládnej podpory, pričom podľa tejto stratégie „môže obranný export pomôcť zaistiť udržateľnosť a odolnosť austrálskej priemyselnej základne tak, aby spĺňala potreby austrálskej obrannej kapacity a širšie národné ekonomické ciele.“¹⁸⁹ Okrem toho bol na podporu stratégie prijatý Integrovaný investičný program¹⁹⁰, ktorý alokuje 195 mld. USD na 10-ročné obdobie, čiže do roku 2026¹⁹¹. Takto definovaná obranná stratégia a investičný program približujú Austráliu k iným najviac ekonomicky rozvinutým štátom, nakoľko práve obranná stratégia orientovaná na podporu exportu konvenčných zbraní a rozvoja vlastného zbrojárskeho priemyslu je príznačná pre tento typ štátov.

¹⁸⁷ FREEMAN, S. P. *How big is the international arms trade?* In: World Peace Foundation and The Fletcher School Tufts University. [online] 2018, str. 22. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://sites.tufts.edu/wpf/files/2018/08/How-big-is-the-International-Arms-Trade-20180725-f.pdf>

¹⁸⁸ TAYLOR, L. *Tony Abbott campaign launch: trust me to govern, says Coalition leader.* In: The Guardian. [online] 2013. [Citované 23.8.2021] Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/25/tony-abbott-campaign-launch-trust-me-to-govern-says-coalition-leader>

¹⁸⁹ Australian Government – Department of Defence. *Defence Export Strategy.* [online] 2018. [Citované 13.8.2021] Dostupné na internete: <https://www1.defence.gov.au/business-industry/export/strategy>

¹⁹⁰ Z anglického *Integrated Investment Program.*

¹⁹¹ Australian Government – Department of Defence. 2016 Integrated Investment Program. [online] 2016. [Citované 20.8.2021] Dostupné na internete: <https://www.defence.gov.au/whitepaper/Docs/2016-Defence-Integrated-Investment-Program.pdf>

Podobným príkladom importéra ťažkých konvenčných zbraní je Japonsko, ktoré ale na rozdiel od Austrálie, dosahovalo najvyššie hodnoty importovaných zbraní v 80-tych a 90-tych rokoch. Slabo rozvinutý zbrojársky priemysel v pomere k iným ekonomicky najviac rozvinutým štátom bol spôsobený presmerovaním vládnych výdavkov na obnovu a rozvoj hospodárstva krajiny po druhej svetovej vojne, ako aj mnohoročnými prohibíciami vývozov konvenčných zbraní. Práve zákazy vývozu zbraní (medzi rokmi 1967 – 2014), spôsobili, že japonský domáci zbrojársky priemysel je v porovnaní s inými rozvinutými štátmi relatívne atrofovaný¹⁹². Zatiaľ čo Japonsko je schopné vyrábať niektoré zbrane pre svoju vlastnú schopnosť obrany, napríklad vlastnú muníciu pre ručné zbrane a vlastné námorné plavidlá, v minulosti prijatá politika zabránila rastu domáceho zbrojárskeho priemyslu a potlačila jeho konkurencieschopnosť. Zmeny nastali až v roku 2014, keď administratíva premiéra Shinza Abeho prijala známe „Tri princípy“¹⁹³ a umožnila predaj japonských konvenčných zbraní do zahraničia. Úspechy sa podarilo Japonsku dosiahnuť hlavne v regióne juhovýchodnej Ázie, a to podpísaním dohôd o predaji ťažkých konvenčných zbraní s Vietnamom, Indonéziou a Filipínami¹⁹⁴. V tomto prípade opätovne pozorujeme podobnosť s ostatnými ekonomicky vyspelými štátmi, napriek tomu, že Japonsko je ešte len na začiatku svojej cesty, čo sa týka exportne orientovanej politiky týkajúcej sa obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami, avšak pravdepodobne v strednodobom horizonte nedosiahne status exportne orientovanej krajiny, podobne ako Austrália, a ostatnú importne orientovanými krajinami v oblasti ťažkých konvenčných zbraní.

Samostatnú kategóriu rozvinutých štátov tvoria Južná Kórea, Izrael a Čile, ktoré boli priradené v rámci nášho výskumu zo skupiny novoindustrializovaných štátov. Ak porovnáme importované hodnoty ťažkých konvenčných zbraní Južnej Kórey od roku 2009, a Čile a Izraelu od roku 2010 s importami ostatných rozvinutých štátov za celé obdobie zistíme, že Južná Kórea prevyšuje hodnoty mnohých európskych ekonomík a Izrael dosahuje približne ich úroveň. Importy ťažkých konvenčných zbraní Južnej Kórey za celé obdobie by prevýšili najvýznamnejšieho importéra zo skupiny rozvinutých štátov o približne 10 000 mil. TIV.

¹⁹² WRIGHT, J. *An Inoffensive Quest: Can Japan's Defense Exports Take Off?* In: The Diplomat. [online] 2021. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2021/01/an-inoffensive-quest-can-japans-defense-exports-take-off/>

¹⁹³ Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Japan's Security Policy*. [online] 2016. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000083.html

¹⁹⁴ WRIGHT, J. *Japan's Arms Exports: A Prudent Possibility Amid Enduring Challenges*. In: The Diplomat. [online] 2021. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2021/01/japans-arms-exports-a-prudent-possibility-amid-enduring-challenges/>

V najnižšej miere sa do importov ťažkých konvenčných zbraní zapájajú **tranzitívne štáty**, ktoré dosiahli v priemere od roku 1992 podiel 2,58 % na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní (pri tomto tvrdení abstrahujeme od štátov a subjektov zaradených do skupiny nezaradených krajín). Napriek tomu, že do tejto kategórie boli začlenené do určitého roku aj niektoré rozvinuté štáty¹⁹⁵, vyššie podielové hodnoty na celkových importoch dosahovali tranzitívne štáty až po roku 2014, čiže v období, keď bola táto kategória ustálená. Naopak do roku 2000 sa štáty Spoločenstva nezávislých štátov zapájali do importov ťažkých konvenčných zbraní iba minimálne a prevažnú časť importov tranzitívnych štátov tvorili budúce štáty Európskej únie.

Čo sa týka aktuálneho zloženia tranzitívnych štátov, tak tie možno rozdeliť na krajiny strednej Ázie, krajiny nachádzajúce sa na európskom kontinente a Zakaukazské štáty. V prípade krajín strednej Ázie poukazuje teritoriálna štruktúra ich importov ťažkých konvenčných zbraní na vplyv historických faktorov (importy zbraní z Ruskej federácie), geografickej blízkosti a strategických záujmov (importy zbraní z Číny), pričom pomerne časté sú aj importy z krajín Európskej únie a Turecka z dôvodu technologickej vyspelosti ich zbraňových systémov. V prípade exportu Číny do krajín strednej Ázie existuje okrem bežných obchodných transakcií aj špeciálny typ barterového obchodu, pri ktorom dochádza k výmene zemného plynu za vojenskú techniku. Príkladmi takéhoto výmenného obchodu boli prevody raketových systémov protivzdušnej obrany HQ-9 a FD-2000 do Uzbekistanu a Turkménska, ktoré boli súčasťou čínskych platieb za plyn cez plynovod v strednej Ázii a Číne¹⁹⁶. Najvýznamnejším importérom ťažkých konvenčných zbraní z krajín strednej Ázie je Kazachstan, ktorý, okrem vyššie spomínaných dlhodobých partnerov, inklinuje k importom zbraní z Juhoafrickej republiky, Turecka a Izraelu, a to najmä s cieľom importu popredných vojenských technológií, akými sú UAVs, satelitná komunikácia či systémy určené na pohraničnú ochranu¹⁹⁷.

Z tranzitívnych štátov nachádzajúcich sa na európskom kontinente je možno za najvýznamnejšieho importéra označiť Bielorusko, ktorého zahraničný obchod s konvenčnými zbraňami je poznačený uvaleným zbrojným embargom zo strany štátov

¹⁹⁵ Medzi tranzitívne republiky patrili do roku 2004 Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Slovenská republika a Slovinsko; do roku 2007 Rumunsko a Bulharsko; a do roku 2013 Chorvátsko, pričom ich preradenie medzi rozvinuté krajiny bolo ovplyvnené vstupom do Európskej únie.

¹⁹⁶ YAN, Y. T. *What Drives Chinese Arms Sales in Central Asia?* In: The Diplomat. [online] 2019. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/09/what-drives-chinese-arms-sales-in-central-asia>

¹⁹⁷ BLANK, S. *What Can We Learn From Kazakhstan's Arms Deals?* In: The Diplomat. [online] 2014. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2014/03/what-can-we-learn-from-kazakhstans-arms-deals>

Európskej únie a Spojeného kráľovstva. Napriek najväčšej hodnote importov ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi tejto skupiny tranzitívnych štátov, je Bielorusko čistým exportérom zbraní. Na rozdiel od tranzitívnych krajín strednej Ázie, ktoré všetky inklinovali k importom ťažkých konvenčných zbraní, sú v skupine tranzitívnych krajín nachádzajúcich sa na európskom kontinente iba tri preferujúce importy zbraní, a to Srbsko, Severné Macedónsko a Bosna a Hercegovina.

Poslednou skupinou tranzitívnych štátov sú Zakaukazské štáty, ktoré patria medzi čistých importérov ťažkých konvenčných zbraní. Región južného Kaukazu je poznačený prebiehajúcim konfliktom týkajúcim sa regiónu Náhorný Karabach, ktorý má enormný vplyv na zvyšovanie militarizácie a zásob konvenčných zbraní. Najvýznamnejším importérom z tejto skupiny tranzitívnych štátov je Azerbajdžan. Importy ťažkých konvenčných zbraní Azerbajdžanu vzrástli od roku 2006 a spravili z tejto krajiny jedného z najvýznamnejších importérov ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi tranzitívnych štátov, dokonca aj z pomedzi štátov nachádzajúcich sa na európskom kontinente. Hlavným obchodným partnerom Azerbajdžanu pri transferoch konvenčných zbraní je Ruská federácia (51,21 % všetkých importov ťažkých konvenčných zbraní Azerbajdžanu v rokoch 1992 – 2021), okrem toho boli evidované importy ťažkých konvenčných zbraní aj z Turecka, Ukrajiny, Bieloruska a Izraelu. *„To, že Ruská federácia prevyšuje v takej miere všetkých ostatných obchodných partnerov, je do istej miery prekvapujúce a ilustruje to, aké silné sú ruské väzby s armádami postsovietskych štátov, dokonca aj v krajine ako Azerbajdžan, ktorá s ňou nie je nijak zvlášť úzko spojená.“*¹⁹⁸ Úzke väzby na bývalé krajiny Sovietskeho zväzu možno pozorovať aj vo veľkom podiele Ukrajiny a Bieloruska na importoch ťažkých konvenčných zbraní Azerbajdžanu. Znak v podobe úzkych väzieb na bývalé štáty Sovietskeho zväzu v rámci obchodu s konvenčnými zbraňami sa prejavil aj u ostatných súčasných tranzitívnych štátov a možno ho označiť za charakteristickú črtu tejto skupiny štátov.

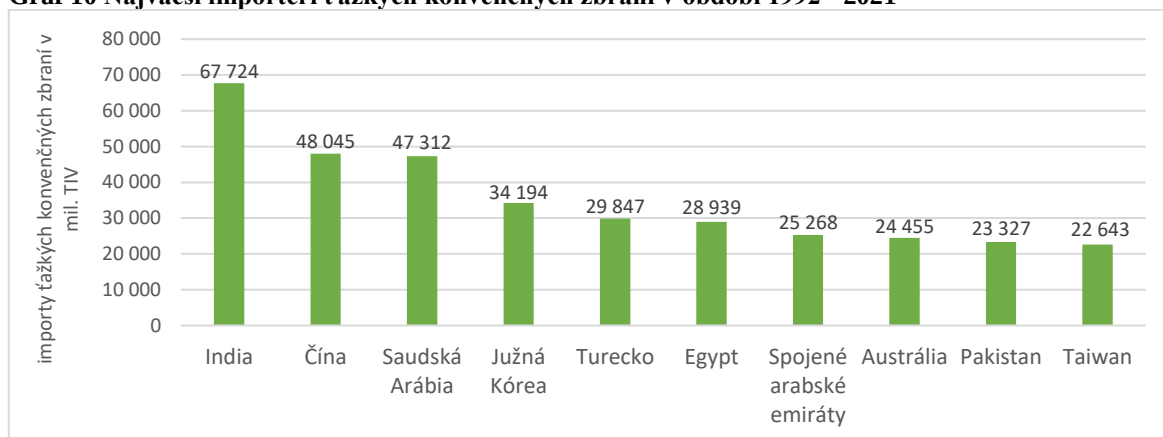
Do skupiny tranzitívnych štátov spadá aj Ruská federácia, ktorá vykázala v pomere k ostatným rokom väčšie importy ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 2012 – 2017, avšak v porovnaní s objemami jej exportov ťažkých konvenčných zbraní je celková výška importov ťažkých konvenčných zbraní zanedbateľná. Zaraďuje sa preto k skupine exportne orientovaných tranzitívnych štátov pre obranný sektor.

¹⁹⁸ KUCERA, J. *Report: Azerbaijan Gets 85 Percent Of Its Weapons From Russia*. [online] 2015. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/report-azerbaijan-gets-85-percent-of-its-weapons-from-russia>

Novoindustrializované štáty predstavovali najvýznamnejšiu skupinu importérov ťažkých konvenčných zbraní v období 1993 – 2009 (v priemere 41,64 %) a 2012 – 2013, (v priemere 36,74 %), čiže v porovnaní s rozvinutými a rozvojovými štátmi boli po skončení studenej vojny najčastejšie podielovo najsilnejšou skupinou na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní. Od roku 2014 sa ich podiel oslabil a do roku 2021 v priemere dosahovali hodnotu 25,42 %. Pokles hodnoty čiastočne súvisí aj s preradením Južnej Kórey v roku 2009, a Izraela a Čile v roku 2010 medzi rozvinuté štáty v rámci nášho výskumu. Je však potrebné poznamenať, že podiel rozvinutých štátov sa od roku 2011 naopak znižoval (napriek pridaniu týchto troch štátov do skupiny) a opätovne rásť začal až od roku 2017, pričom až v roku 2020 prekonal podielové hodnoty rozvojových štátov, respektíve podielovo najvýznamnejšie skupiny na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní. To znamená, že preradenie týchto troch štátov nemohlo byť jedinou príčinou zmeny podielovej hodnoty novoindustrializovaných štátov na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní. Z pohľadu kvantitatívnych dát dostupných v rámci databázy SIPRI tvorili importy ťažkých konvenčných zbraní Južnej Kórey 13,13 %, Izraelu 6,68 % a Čile 2,85 % na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní novoindustrializovaných štátov v 1992 – 2008, resp. 1992 – 2009, čiže iba v prípade Južnej Kórey išlo o významné percentuálne hodnoty.

Novoindustrializované štáty patria k importne orientovaným štátom pre oblasť ťažkých konvenčných zbraní, keďže od roku 1992 vykázali všetky tieto štáty sumárne vyššie hodnoty importovaných ako exportovaných ťažkých konvenčných zbraní, pričom iba Čína vykázala exporty ťažkých konvenčných zbraní v hodnote prevyšujúcej 3 000 mil. TIV. Ak sa pozrieme na najväčších importérov ťažkých konvenčných zbraní za celé obdobie 1992 – 2021, vidíme, že štyria (India, Čína, Turecko, Taiwan), respektíve päť (ak berieme do úvahy aj Južnú Kóreu) najväčších importérov patrí do skupiny novoindustrializovaných štátov (Graf 10). Ak porovnáme tieto údaje s obdobím 1950 – 1991, tak z novoindustrializovaných štátov sa umiestnili medzi poprednými importérmi ťažkých konvenčných zbraní opätovne India (na 1. mieste) a Čína (na 9. mieste), čo nám indikuje rast významu importov ťažkých konvenčných zbraní zo strany novoindustrializovaných štátov po skončení studenej vojny.

Graf 10 Najväčší importéri ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2023. [Citované 10.11.2023] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

Na základe vyššie uvedených údajov je možné označiť Indiu ako najvýznamnejšieho importéra ťažkých konvenčných zbraní nielen z pomedzi novoundustrializovaných štátov, ale štátov medzinárodného spoločenstva celkovo. Existuje viacero premenných, ktoré vplyvajú na objemovú, teritoriálnu a komoditnú štruktúru importov zbraní Indie, pričom popredným z nich je pretrvávajúce napätie medzi Indiou a jej susednými štátmi Pakistanom (územie Kašmír) a Čínou (provincia Arunáčalpradéš). A. Tarapore (2020)¹⁹⁹ a M. U. R. Khatak (2019)²⁰⁰ sa vo svojich analýzach venovali výskumu vojenskej doktríny Indie, pričom sa obaja zhodli na tom, že krajina preferuje agresívnu útočnú politiku v snahe riešiť svoje pohraničné konflikty priamym nasadením jednotiek a obstarávaním vysoko vyspelých obranných a útočných systémov za účelom vyváženia vojenského arzenálu susedných štátov. Okrem toho je potrebné spomenúť ďalšiu premennú v podobe snahy dobíhať vyspelé krajiny vo vojenskej technologickej oblasti a zvýšiť tak konkurencieschopnosť Indie na svetovom trhu, čo je jedným zo znakov viacerých novoundustrializovaných krajín. Čo sa týka aktuálnej situácie v krajine, tak na Ministerstve obrany Indie vznikla v roku 2020 sekcia vojenských vzťahov²⁰¹ a zvolený za prvého šéfa obranného štábu bol generál Bipina Rawata, ktorý hneď po nástupe do funkcie vyjadril plány na vytvorenie Veliteľstva protivzdušnej obrany²⁰² so spustením

¹⁹⁹ TARAPORE, A. *The Army in Indian Military Strategy: Rethink Doctrine or Risk Irrelevance*. In: Carnegie India. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://carnegieindia.org/2020/08/10/army-in-indian-military-strategy-rethink-doctrine-or-risk-irrelevance-pub-82426>

²⁰⁰ KHATAK, M. U. R.; KUNDI M. A. *Conventional Asymmetries between India and Pakistan: A threat to the Deterrence Stability of South Asia*. In: Journal of Political Studies, číslo 26, vydanie 1, 2019, ss. 71-94

²⁰¹ Z anglického Department of Military Affairs.

²⁰² Z anglického Air Defense Command.

konštrukcie v tom istom roku. Úspešné spustenie Veliteľstva protivzdušnej obrany si vyžaduje niekoľko krokov vrátane nasadenia monitorovacích zariadení (senzory, satelity, atď.), a technológií protivzdušnej obrany (napr. bojové lietadlá vybavené raketami vzduch-vzduch, navádzanými zbraňami zem-vzduch, atď.), čo zvýši nielen domácu produkciu, ale pravdepodobne aj dovoz vojenskej techniky²⁰³. Keďže ale hlavným exportérom zbraní do Indie je Ruská federácia, ktorej výšku budúcich exportov konvenčných zbraní ovplyvní vývoj vojny na Ukrajine, je možné, že India bude musieť prispôbiť svoju teritoriálnu štruktúru, ak bude chcieť vojenské technológie naďalej dovážať.

Po Indii sú ďalšími poprednými importérmi ťažkých konvenčných zbraní z tejto skupiny štátov Čína, Turecko, Taiwan a Singapur. Rozdielom medzi týmito štátmi je ich teritoriálna štruktúra importov zbraní, keďže hlavným exportérom konvenčných zbraní do Indie a Číny je Ruská federácia, naopak hlavným exportérom do Turecka, Taiwanu a Singapuru sú Spojené štáty americké a vyššie hodnoty vykazujú aj poprední exportéri z Európskej únie. Dôvody zvýšených exportov do týchto krajín sú prevažne strategického a bezpečnostného charakteru. V prípade Turecka ide o jeho „*klúčovú geostrategickú polohu, pričom sa v krajine nachádza niekoľko vojenských základní Spojených štátov amerických a NATO, vrátane radaru protiraketovej obrany včasného varovania a veliteľských operácií NATO vo východnom Turecku.*“²⁰⁴ Taiwan predstavuje kľúčového spojenca Spojených štátov amerických v indicko-tichomorskom regióne. Spojené štáty americké dlhodobo zastávajú tzv. politiku jednej Číny, ktorá sa riadi Zákonom o vzťahoch s Taiwanom, tromi spoločnými americko-čínskymi komunikátmi a šiestimi uisteniami²⁰⁵. Práve na základe Zákonu o vzťahoch s Taiwanom v ods. 2 časť b) bod (5) je „*politikou Spojených štátov amerických poskytnúť Taiwanu zbrane defenzívneho charakteru*“²⁰⁶, pričom podľa ods. 2 časť a) bod (1) bolo potrebné prijať tento zákon s cieľom „*pomôcť udržať mier, bezpečnosť a stabilitu v západnom tichomorskom regióne; a presadzovať zahraničnú politiku [...] medzi ľuďmi Spojených štátov amerických a ľuďmi na Taiwane.*“²⁰⁷ Naopak Singapur predstavuje štát, ktorý je síce politicky a vojensky

²⁰³ KHERA, K. K. *Air Defence Command – A Bold Test Case*. In: IDSA Issue Briefs. Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://idsa.in/issuebrief/air-defence-command-kkhera-270120>

²⁰⁴ BBC News. *Turkey: Which countries export arms to Turkey?* [online] 2019. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/50125405>

²⁰⁵ Z anglického *Three U.S.-China Joint Communiqués and the Six Assurances*.

²⁰⁶ Congress.gov. 93 STAT. 14 Public Law 96-8-Apr. 10, 1979. [online] 1979. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.congress.gov/96/statute/STATUTE-93/STATUTE-93-Pg14.pdf>

²⁰⁷ Ibid.

orientovaný smerom k Spojeným štátom americkým, ale ekonomicky sa vo zvýšenej miere spolieha na Čínu. Následkom tejto špecifickej pozície si Singapur zvolil skôr pre-emptívnu defenzívnu politiku, nazývanú tiež stratégia „dikobraza“, ktorej „*cieľom je spôsobiť neúnosné náklady potenciálnym nepriateľom a pretrvať nátlak útočníkov v prípade konfliktu.*²⁰⁸“ Z tohto dôvodu je táto rozlohovo aj populačne malá krajina pomerne významným importérom ťažkých konvenčných zbraní v komparácii s inými porovnateľnými štátmi. Nízka populácia taktiež vytvára tlak na import progresívnych zbraňových technológií, ktoré vyžadujú malé nasadenie ľudských zdrojov, akými sú napríklad bojové lietadlá.

Čo sa týka vzájomného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami medzi novoindustrializovanými štátmi za obdobie 1992 - 2021, tak tento do istej miery existuje, avšak v prípade všetkých novoindustrializovaných štátov bol najvýznamnejší exportér buď Spojené štáty americké, Ruská federácia alebo Nemecko v prípade Indonézie. Vyšší podiel novoindustrializovaných štátov na vzájomných importoch bol vykázaný iba u Thajska, a to dovozy z Číny, a u Indonézie a Filipín, a to z Južnej Kórey až po roku 2011, kedy už táto krajina podľa našej metodiky spadala medzi rozvinuté štáty.

Rozvojové štáty predstavujú od roku 2014 najvýznamnejšiu skupinu importérov ťažkých konvenčných zbraní s priemernou podielovou hodnotou 41,38 %, pre porovnanie v období 1992 – 1999 dosiahli podiel 25,71 % a v období 2000 – 2013 sa ich podielová hodnota mierne zvýšila na 26,75 %. Význam rozvojových štátov ako importérov ťažkých konvenčných zbraní indikuje aj skutočnosť, že v roku 2021 patrilo päť z desiatich najväčších importérov ťažkých konvenčných práve k rozvojovým štátom (Graf 3 na str. 57). Nakoľko kategória rozvojových štátov zahŕňa viaceré typy štátov, existujú aj veľké rozdiely medzi štátmi v rámci importov ťažkých konvenčných zbraní. Medzi importérov ťažkých konvenčných zbraní s nízkymi dosahovanými hodnotami sa zaraďujú štáty Afriky (okrem regiónu severnej Afriky), Oceánie a pomerne nízke hodnoty dosahujú aj štáty Latinskej Ameriky. Naopak medzi najväčších importérov ťažkých konvenčných zbraní patria ropné štáty (Saudská Arábia, Spojené arabské emiráty a Katar), najväčšie ekonomiky severnej Afriky (Egypt a Alžírsko) a niektoré ázijské štáty, napríklad Pakistan a v menšej miere aj Vietnam.

Najväčším importérom ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi rozvojových štátov je Saudská Arábia, ktorá za celé sledované obdobie, teda od roku 1992, dosiahla importy

²⁰⁸ MUSTAFA, A. *Singapore: Small state, big weapons buyer*. [online] 2014. [Citované 11.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/features/2014/3/28/singapore-small-state-big-weapons-buyer>

v hodnote 47 315 mil. TIV (pre porovnanie druhý najväčší importér Egypt dosiahol za sledované obdobie 28 939 mil. TIV). Najvyššie hodnoty importov ťažkých konvenčných zbraní boli dosiahnuté od roku 2014, kedy sa niekoľko násobne zvýšili oproti predchádzajúcemu obdobiu. Nárast importov súvisel s vojnou v Jemene, ktorá predstavovala veľkú výzvu a faktor vplyvu na obchod s konvenčnými zbraňami v posledných rokoch, najmä v spojení s porušovaním medzinárodného humanitárneho práva, ale aj záväzkov vyplývajúcich z medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa obchodu s konvenčnými zbraňami. Napriek tomu, že v krajine prevládali problémy už od Arabskej jari v roku 2012, zbrojné embargo bolo uvalené až v roku 2015, kedy situácia v Jemene eskalovala a koalícia vedená Saudskou Arábiou začala vojenské operácie na obnovenie postavenia jemenskej vlády. Zbrojné embargo bolo uvalené BR OSN dňa 14. 4. 2015 prostredníctvom Rezolúcie 2216²⁰⁹ na niekoľko ozbrojených skupín v krajine, medzi nimi aj tzv. Húsi rebelov. V prospech hlasovalo 14 štátov, pričom Ruská federácia sa zdržala hlasovania. Štáty museli dôsledkom tejto rezolúcie ukončiť priame aj nepriame dodávky a predaj konvenčných zbraní cieľovým skupinám a jednotlivcom. Európska únia uvalila zbrojné embargo na Jemen 8. 6. 2015 nariadením Rady (EÚ) 2015/878, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1352/2014 o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Jemene. Dané nariadenie doplnilo zákaz poskytovať technickú pomoc súvisiacu s vojenskými činnosťami a zákaz „*poskytovať financovanie alebo finančnú pomoc v súvislosti s vojenskými činnosťami [...] na účely akéhokoľvek predaja, dodávky, transferu alebo vývozu zbraní a súvisiaceho materiálu alebo na účely poskytovania súvisiacej technickej pomoci, a to priamo alebo nepriamo akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, subjektu alebo orgánu uvedeným v Prílohe I.*“²¹⁰ Napriek uvalenému zbrojnému embargu sa nepodarilo dosiahnuť ukončenie civilnej vojny, a to z viacerých dôvodov. Tieto dôvody zahŕňajú skutočnosť, že krajiny dodávali, respektíve dodávajú konvenčné zbrane Saudskej Arábii a Spojeným arabským emirátom, ktoré sú najväčšími dodávateľmi zbraní jemenskej vláde²¹¹, mnohé zbrane dodané jemenským vládnym silám, končia v rukách povstaleckých

²⁰⁹ United Nations Security Council. *Resolution 2216 (2015) - Adopted by the Security Council at its 7426th meeting, on 14 April 2015*. [online] 2015. [Citované 9. 6. 2023] Dostupné na internete: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/103/72/PDF/N1510372.pdf?OpenElement>

²¹⁰ Úradný vestník Európskej únie. *NARIADENIE RADY (EÚ) 2015/878 z 8. júna 2015, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1352/2014 o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Jemene*. [online] 2015. [Citované 5. 10. 2019] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0878&from=FR>

²¹¹ DANSSAERT, P. *Infographic – The ATT, arms trade to Saudi-Arabia and violence in Yemen*. [online] 2019. [Citované 9. 1. 2023] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/publication/infographic-att-arms-trade-saudi-arabia-violence-yemen/>

skupín alebo civilného obyvateľstva, a taktiež s existenciou vojny súvisí aj rozvoj čierneho trhu, ktorý láka rôznorodé subjekty svojou ziskovosťou. V snahe zastaviť porušovanie ľudských práv a pretrvávajúci ozbrojený konflikt, sa viaceré európske rozvinuté krajiny (napríklad Nemecko, Holandsko a Nórsko) rozhodli obmedziť dodávky zbraní do týchto štátov, avšak, vychádzajúc z databázy SIPRI, dodávky ťažkých konvenčných zbraní naďalej v posledných troch rokoch prúdili z iných rozvinutých štátov, predovšetkým zo Spojených štátov amerických, Spojeného kráľovstva a Francúzska.

Dôležitým faktorom vplyvu pri ropných štátoch je prepojenie exportov ropy na importy konvenčných zbraní. V. Bove, C. Deiana a R. Nisticò²¹² sa venovali výskumu takéhoto prepojenia a dospeli k záveru, že existuje tzv. „miestna závislosť na rope“, čo znamená, že čím väčšie množstvo ropy krajina A dovezie z krajiny B, tým väčší bude objem zbraní, ktoré krajina A presunie do krajiny B. Druhým zistením bola existencia tzv. „globálnej závislosti na rope“, čo znamená, že čím viac je krajina závislá od dovozu ropy, tým silnejšie sú stimuly na vývoz zbraní do ekonomík bohatých na ropu. Potenciálna existencia vplyvu ropného priemyslu na obchod so zbraňami sa potvrdila aj v rámci nami skúmaných údajov, nakoľko práve ropné štáty sú skupina krajín s najväčšími hodnotami importov ťažkých konvenčných zbraní a Saudská Arábia predstavovala v skúmanom období tretieho najväčšieho importéra po novoindustrializovaných krajinách Indii a Číny. V prospech ropných štátov, ako krajín orientovaných vo veľkej miere na importy ťažkých konvenčných zbraní, hovorí aj výskum M. Mutschlera a M. Balesa, ktorí za zaoberali výpočtom militarizačného indexu v roku 2020 v kontexte 151 štátov²¹³. Výsledkom bolo desať najmilitarizovanejších krajín, pričom sledované indikátory sa dotýkali vojenských výdavkov vzhľadom na HDP a na výdavky do zdravotníctva, vojenského personálu vzhľadom na veľkosť populácie a na počet lekárov, a množstva ťažkých konvenčných zbraní vzhľadom na celkovú populáciu. Z týchto desiatich krajín patrilo päť do skupiny ropných štátov, a to Omán, Bahrajn, Saudská Arábia, Brunej a Kuvajt.

Egypt je najväčším importérom ťažkých konvenčných zbraní z krajín Afriky, pričom jeho importy ťažkých konvenčných zbraní sa zvýšili, podobne ako v prípade Saudskej Arábie, najmä od roku 2014, a to s nástupom prezidenta Abdel Fattah el-Sisiho, ktorý je zároveň bývalým vojenským veliteľom. Khalil Al-Anani, ktorý sa venoval

²¹² BOVE, V., DEIANA, C., NISTICÒ, R. *Global Arms Trade and Oil Dependence*. In: The Journal of Law, Economics, & Organization. [online] 2018. [Citované 7.1.2023] Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewy007>

²¹³ MUTSCHLER, M., BALES, M. *Global Militarisation Index 2020*. In: Bonn International Centre for Conflict Studies. [online] 2020. [Citované 12.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/global-militarisation-index-2020-1024/>

výskumu importov konvenčných zbraní Egypta²¹⁴, uviedol štyri možné dôvody, pre ktoré sa zvýšili importy Egypta od nástupu nového prezidenta. Prvým (1) je snaha prezidenta modernizovať egyptské ozbrojené sily v snahe udržať vojenskú podporu svojho režimu; druhým (2) je vybudovať si a zachovať imidž modernizátora egyptskej armády; tretím (3) je stratégia predchádzania štátnym prevratom, a to pomocou zachovania plnej kontroly nad všetkými transfermi konvenčných zbraní a dohliadania na používanie nového vojenského vybavenia; a štvrtým (4) dôvodom je pomocou diverzifikácie importov konvenčných zbraní posilňovať partnerstvá a politickú podporu zo strany exportných partnerov.

Jedným z charakteristických znakov, ktorý sa objavil v prípade viacerých rozvojových krajín, je existencia exportéra, od ktorého pochádza majoritná časť exportov ťažkých konvenčných zbraní danej rozvojovej krajiny. Takýmto prípadom je aj ďalší popredný importér zbraní z pomedzi rozvojových krajín, a to Pakistan. Hlavným exportérom zbraní do Pakistanu je Čína, ktorej podiel v období 1992 – 2021 predstavoval 48,90 %. Typ exportérov, od ktorých pochádzajú konvenčné zbrane, sa líši u jednotlivých rozvojových krajín, čo je ovplyvnené najmä strategickými záujmami exportérov, historickými väzbami, obmedzeniami z dôvodu zapojenia do medzinárodnej legislatívy, vplyvom zbrojného embarga, a pod. V obchodnom vzťahu medzi Pakistanom a Čínou ide o strategické záujmy, ktoré Číne poskytujú prístup k západným obranným technológiám a vstup do islamského sveta, respektíve posilnenie vplyvu v regióne južnej Ázie, pričom sú neodmysliteľnou súčasťou aj finančné príjmy plynúce z transferov zbraní a pozície hlavného exportéra. Pakistan naopak týmto vzťahom získal „*spol'ahlivého dodávateľa konvenčných zbraní, ktorý mu poskytol licencie na miestnu výrobu, školil inžinierov a pomáhal pri budovaní obranného priemyslu s cieľom dosiahnuť autarkiu.*“²¹⁵ Majoritní exportéri ťažkých konvenčných zbraní u rozvojových štátov sú uvedení v Tabuľke 2, pričom údaje poukazujú na skutočnosť, že import ťažkých konvenčných zbraní do rozvojových štátov je vo veľkej miere ovplyvnený strategickými záujmami popredných exportérov konvenčných zbraní.

²¹⁴ AL-ANANI, K. *Sisi Intensifies Arms Imports to Secure External Support for His Policies*. In: Arab Center Washington DC. [online] 2022. [Citované 7.1.2023] Dostupné na internete: <https://arabcenterdc.org/resource/sisi-intensifies-arms-imports-to-secure-external-support-for-his-policies/>

²¹⁵ GHULAM, A. *China–Pakistan Conventional Arms Trade: An Appraisal of Supplier's and Recipient's Motives*. In: Pacific Focus – Inha Journal of International Studies. [online] 2020, číslo 35, vydanie 3. [Citované 9.1.2023] Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/pafo.12175>

Tabuľka 2 Najvýznamnejší obchodní partneri rozvojových štátov v období 1992 - 2021

Rozvojová krajina* (importér)	Najvýznamnejší exportér	Typ	Percentuálny podiel
Alžírsko	Ruská federácia	TRAN	74,07 %
Egypt	Spojené štáty americké	RTE	52,73 %
Irán	Ruská federácia	TRAN	55,18 %
Katar	Spojené štáty americké	RTE	47,19 %
Kolumbia	Spojené štáty americké	RTE	53,69 %
Kuvajt	Spojené štáty americké	RTE	73,12 %
Maroko	Spojené štáty americké	RTE	44,43 %
Pakistan	Čína	NIK	48,90 %
Saudská Arábia	Spojené štáty americké	RTE	67,77 %
Spojené arabské emiráty	Spojené štáty americké	RTE	48,22 %
Sýria	Ruská federácia	TRAN	63,01 %
Venezuela	Ruská federácia	TRAN	67,07 %
Vietnam	Ruská federácia	TRAN	81,58 %

* Tabuľka obsahuje najvýznamnejších importérov ťažkých konvenčných zbraní z rozvojových štátov.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2023. [Citované 9.1.2023] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>

Poslednou analyzovanou skupinou štátov sú **najmenej rozvinuté štáty**, ktoré sa podobne ako tranzitívne štáty podieľajú iba malým percentom ako aj nízkym objemom na importoch ťažkých konvenčných zbraní, a to v priemere 3,15 %, pričom najvyššie podielové hodnoty dosiahli v rokoch 2001 – 2004 a 2011 – 2013. Mnohé z týchto štátov dosiahli za celé sledované obdobie iba zanedbateľné hodnoty importov ťažkých konvenčných zbraní nepresahujúce 100 mil. TIV. Najvýznamnejšími importérmi ťažkých konvenčných zbraní z tejto skupiny štátov sú Mjanmarsko (priemer 181 mil. TIV) a Bangladéš (priemer 175 mil. TIV), ktoré ale za celé sledované obdobie dosiahli objem importov ťažkých konvenčných zbraní rovnajúci sa jednému roku exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických, čiže stále sa jednalo o veľmi nízke hodnoty. Ďalšími najmenej rozvinutými štátmi, ktoré presiahli hranicu 1 000 mil. TIV za celé sledované obdobie boli Sudán, Jemen, Etiópia a Uganda.

Znakom najmenej rozvinutých štátov je, okrem ekonomických a sociologických faktorov, že v mnohých z týchto štátov sa vyskytujú vnútroštátne ozbrojené konflikty, ktoré sú často predmetom strategického záujmu rozvinutejších štátov, čo ovplyvňuje ich teritoriálnu ako aj objemovú štruktúru importov konvenčných zbraní. Od roku 1991 zažili ozbrojený konflikt dve tretiny najmenej rozvinutých štátov. Na základe údajov Výboru OSN pre rozvojovú politiku²¹⁶ a Uppsala programu údajov o konflikte²¹⁷ sú najmenej

²¹⁶ Z anglického *United Nations Committee for Development Policy*.

²¹⁷ Z anglického *Uppsala Conflict Data Program*.

rozvinuté krajiny, ktoré zažili konflikt od roku 1991, Afganistan, Angola, Bangladéš, Burundi, Kambodža, Stredoafriická republika, Čad, Komory, Demokratická republika Kongo, Džibutsko, Eritrea, Etiópia, Guinea, Guinea-Bissau, Haiti, Laos, Lesotho, Libéria, Mali, Mauretánia, Mozambik, Mjanmarsko, Nepál, Niger, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, Južný Sudán, Sudán, Uganda a Jemen²¹⁸. To znamená, že všetci významní importéri zo skupiny najmenej rozvinutých štátov boli v minulosti alebo sú naďalej v súčasnosti zapojení do vnútroštátneho alebo pohraničného ozbrojeného konfliktu. Dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje teritoriálnu štruktúru importov ťažkých konvenčných zbraní najmenej rozvinutých štátov, a súvisí s výskytom a vývojom ozbrojených konfliktov, sú uvalené zbrojné embargá. V mnohých prípadoch zbrojné embargá spôsobujú, že sa teritoriálna štruktúra posúva smerom od rozvinutých štátov v prospech ostatných skupín. Príkladom je aktuálna situácia v Mjanmarsku, na základe ktorej Spojené štáty americké, Spojené kráľovstvo, Kanada a štáty Európskej únie uvalili sankcie na Mjanmarsko, odkedy armáda prevzala moc po prevrate vo februári 2021, avšak niekoľko krajín pokračovalo v zásobovaní junty konvenčnými zbraňami, a to napríklad Ruská federácia, Čína a Srbsko²¹⁹, čiže tranzitívne a novoindustrializované štáty. Uvalenie zbrojného embarga na Mjanmarsko bolo aj predmetom zasadnutia Valného zhromaždenia OSN dňa 18. 6. 2021, pričom bolo podporené zo strany 119 štátov²²⁰, avšak napriek tomu chýba rezolúcii záväzný charakter, ktorým disponujú iba rezolúcie BR OSN, a je teda skôr politickým odkazom ako represívnym opatrením. Spomedzi piatich stálych členov BR OSN sa zdržali hlasovania Čína a Ruská federácia, okrem toho sa zdržalo hlasovania ďalších 34 štátov medzi nimi aj India, jediným štátom hlasujúcim proti bolo Bielorusko²²¹.

Pri importoch ťažkých konvenčných zbraní do Bangladéša sa prejavuje strategický charakter transferov zbraní, kedy jeho najvýznamnejší obchodný partner Čína uzatvorila s Bangladéšom silné strategické partnerstvo, ktoré vytvorilo priestor pre vznik spoločnej vojenskej spolupráce, čo posilnilo vplyv Číny v regióne a vytvorilo tlak na pozíciu Indie.

²¹⁸ United Nations General Assembly – Human Rights Council. *Constraints and obstacles caused by conflict in the Least Developed Countries*. [online] 2021. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obl/A-HRC-46-NGO-21-Written-OIPMA-en.pdf>

²¹⁹ Radio Free Asia. *Targeted sanctions on arms sales key to ending violence in Myanmar: observers*. [online] 2022. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/sanctions-09192022185411.html>

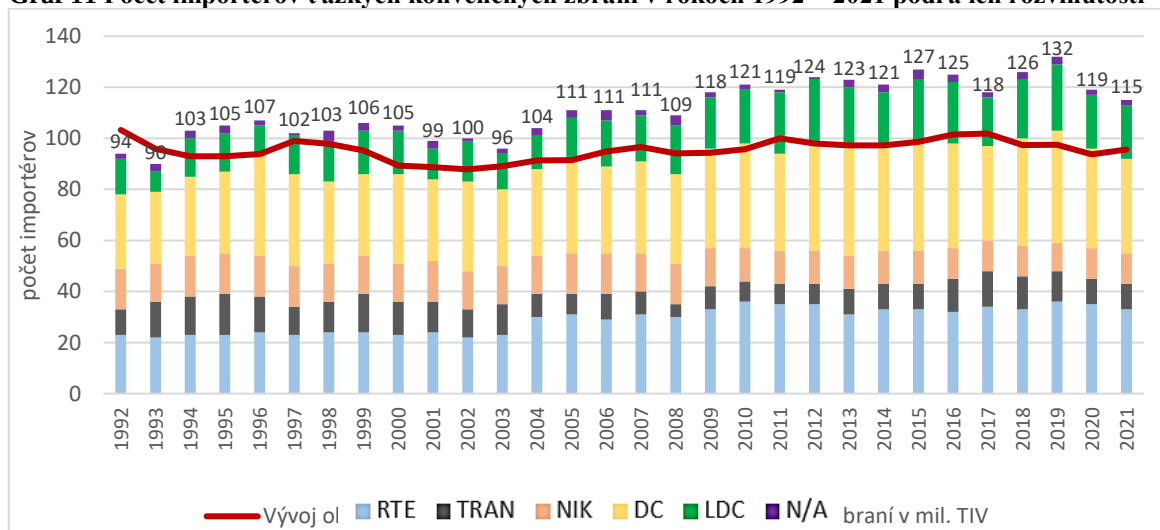
²²⁰ United Nations - Meetings Coverage and Press Releases. *General Assembly Reappoints Secretary-General to Second Five-Year Term, Adopting Resolution Condemning Lethal Violence by Myanmar's Armed Forces*. [online] 2021. [Citované 9.6.2023] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2021/ga12339.doc.htm>

²²¹ Arms Control Association. *UN Adopts Nonbinding Arms Embargo On Myanmar*. [online] 2021. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.armscontrol.org/act/2021-07/news-briefs/un-adopts-nonbinding-arms-embargo-myanmar>

„Dôvodom preferencie čínskych zbraní je skutočnosť, že Bangladéš pozná čínske zbrane, pretože po oslobodzovacej vojne bangladéšska armáda naverbovala repatriovaných dôstojníkov pakistanskej armády, ktorí poznali čínske zbrane.“²²²

V prípade analýzy vývoja počtu importérov ťažkých konvenčných zbraní v období 1992 – 2021 možno na základe Grafu 11 hovoriť o jeho stúpajúcej tendencii v čase, pričom najviac štátov importovalo ťažké konvenčné zbrane v rokoch 2012 – 2019. Ak porovnáme vývoj objemovej štruktúry importov ťažkých konvenčných zbraní a vývoj počtu importérov, nemožno hovoriť o priamoúmernom vývoji, a teda platí tvrdenie (obdobné ako v prípade exportov ťažkých konvenčných zbraní), že hlavným determinantom vývoja importov ťažkých konvenčných zbraní nie je počet zapojených aktérov, ale intenzita ich importov. Na základe porovnania údajov bol identifikovaný aj významný rozdiel medzi importami a exportami ťažkých konvenčných zbraní. V prípade exportov ťažkých konvenčných zbraní bol rozhodujúci vývoj hodnoty exportovaných zbraní zo strany najvýznamnejších exportujúcich štátov, ktorý determinoval vývoj celkovej hodnoty exportov ťažkých konvenčných zbraní. Avšak u importov ťažkých konvenčných zbraní, kde je menší rozdiel medzi objemami importov zo strany jednotlivých subjektov, mala na vývoj celkových objemov importovaných ťažkých konvenčných zbraní vplyv hodnota veľkého počtu importérov, a to aj tých, ktorí sa umiestnili v rebríčku importérov na nižšom ako piatom, či dokonca desiatom mieste.

Graf 11 Počet importérov ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 – 2021 podľa ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. TOP LIST TIV TABLES. [online] 2022. [Citované 28.12.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php

²²² VASANI, K. *China-Bangladesh Defence Cooperation: Arms Trade and Military Infrastructure*. In: Centre for Security and Strategy Studies. [online] 2020. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.cescube.com/vp-china-bangladesh-defence-cooperation-arms-trade-and-military-infrastructure>

Najvýznamnejšou premennou, ktorá v súčasnosti a aj v budúcnosti ovplyvní vývoj medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami, je vojna na Ukrajine. Napriek tomu, že ukrajinsko-ruský konflikt trvá už od roku 2014, práve ozbrojená invázia Ruskej federácie na územie Ukrajiny vo februári 2022 eskalovala situáciu a doterajší vývoj ozbrojeného konfliktu umožňuje zaujať určité predikcie vývoja medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami do budúcnosti. Ako prvý následok je potrebné uviesť nárast čierneho obchodu s konvenčnými zbraňami v regióne, čo býva jedným zo sprievodných javov pri existencii ozbrojených konfliktov. Tento nárast súvisí nielen s prípadným transferom zbraní niektorým skupinám jednotiek zapojeným v súčasnosti v konflikte, ale najmä so situáciou nasledujúcou po jeho skončení, kedy na území, kde prebiehal konflikt zostane veľké množstvo nevyužitých konvenčných zbraní. Táto predikcia sa dotýka hlavne SALW a len v malej miere ťažkých konvenčných zbraní (viď kapitola 1.2 Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami, časť venovaná nelegálnemu obchodu s konvenčnými zbraňami). Tieto zbrane môžu potenciálne smerovať mimo regiónu a byť nasadené v iných prebiehajúcich ozbrojených konfliktoch alebo sa dostať do rúk teroristických skupín, či byť neoprávnene držané civilným obyvateľstvom.

Ďalším následkom, ktorý je už teraz možné pozorovať v rámci kvantitatívnych údajov vo svetových obranných databázach, je zhoršenie statusu Ruskej federácie ako popredného exportéra ťažkých konvenčných zbraní, nakoľko počas ozbrojeného konfliktu došlo k zničeniu alebo zadržaniu ruských zbraní. Takáto situácia vytvára tlak na obnovu vojenského arzenálu Ruskej federácie, ktorá ho bude musieť pokryť buď vlastnou produkciou, čo zníži objemy jej exportov v budúcnosti, alebo importom z iných štátov. Viaceré štáty uvalili na exporty zbraní do Ruskej federácie zbrojné embargo a nie je zrejmé, ako dlho budú reštrikcie na obchod s ruskými zbrojárskymi spoločnosťami trvať, pričom sú ohrozené najmä exporty progresívnych vojenských technológií a súčiastok. Vychádzajúc zo Sankčnej mapy Európskej únie²²³ je v súčasnosti uvalené zbrojné embargo na export zbraní, príslušnej finančnej asistencie a služieb, na import a transfer zbraní, pričom tieto zákazy platia aj na technológie s dvojakým použitím. Okrem toho sú na Ruskú federáciu uvalené ďalšie reštrikcie zo strany Európskej únie, avšak iba vyššie spomenuté sa priamo dotýkajú konvenčných zbraní.

²²³ EU Sanction Map. *Eu Sanctions*. [online] 2022. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

Autor I. Storey vo svojej publikácii, zameranej na vplyv vojny prebiehajúcej na Ukrajine na región juhozápadnej Ázie, predpokladá, že práve Čína pravdepodobne poskytne Ruskej federácii ekonomickú podporu a vojenskú pomoc vo forme techniky a munície. Na oplátku bude Čína hľadať protihodnoty, pravdepodobne vrátane zľavneného dovozu energie, lepšieho prístupu k najcitlivejšej vojenskej technológii a väčšej podpory svojich „kľúčových záujmov“, akými sú Taiwan a Juhočínske more²²⁴. Ďalším zo štátov, ktorý môže vďaka vývoju konfliktu na Ukrajine potenciálne profitovať a zlepšiť si svoje postavenie exportéra konvenčných zbraní, je Bielorusko. Už teraz existujú viaceré výskumno-vývojové vojenské projekty medzi Ruskou federáciou a Bieloruskom²²⁵, exporty konvenčných zbraní smerujúce z Bieloruska do Ruskej federácie, a tieto dva štáty taktiež spája zbrojné embargo uvalené zo strany krajín Západu.

Z dôvodu potenciálneho poklesu exportov konvenčných zbraní Ruskej federácie vznikne v budúcnosti medzera na trhu, ktorú budú predstavovať štáty dlhoročne odberajúce konvenčné zbrane práve zo strany Ruskej federácie. Keďže majoritná časť ruských exportov ťažkých konvenčných zbraní smeruje do novoindustrializovaných, rozvojových a najmenej rozvinutých krajín (viď Graf 16, str. 91), predpokladáme do budúcnosti dva potenciálne smery vývoja. Prvým je nárast objemov exportovaných konvenčných zbraní a posilnenie pozície Spojených štátov amerických a ostatných popredných exportérov z krajín Európskej únie, ktorí si podelia dopyt po konvenčných zbraniach z krajín spadajúcich do sféry ich záujmu. Druhým potenciálnym smerom vývoja je posilnenie statusu menej významných exportérov konvenčných zbraní pochádzajúcich práve z novoindustrializovaných a rozvojových krajín (napr. Čína, Turecko, atď.), ktorí by mohli nahradiť exporty Ruskej federácie do štátov, ktoré nepatria medzi tradičných spojencov krajín Západu.

4.1.3 Analýza vývoja teritoriálnej štruktúry obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami u rozvinutých štátov

Druhá časť výskumu v rámci definovanej oblasti Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami vychádza z hypotézy H2, podľa ktorej sa z dlhodobého hľadiska

²²⁴ STOREY, I. *The Russia-Ukraine War and its Potential Impact on Russia's Arms Sales to Southeast Asia*. [online] 2022. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2022-47-the-russia-ukraine-war-and-its-potential-impact-on-russias-arms-sales-to-southeast-asia-by-ian-storey/>

²²⁵ Newbase. *Belarus' Prime Minister confirms weapons exports to Russia*. [online] 2022. [Citované 5.1.2023] Dostupné na internete: <https://intellinews.com/belarus-prime-minister-confirms-weapons-exports-to-russia-245625/>

zvyšuje počet obchodných partnerov z rozvojových a novoindustrializovaných krajín na zahraničnom obchode jednotlivých rozvinutých štátov. Na základe takto stanovenej hypotézy sme sa rozhodli analyzovať údaje pre exporty a importy ťažkých konvenčných zbraní popredných exportérov patriacich k rozvinutým štátom. Zvolenými štátmi sú Spojené štáty americké, Francúzsko, Nemecko a Spojené kráľovstvo, a v prípade importov ťažkých konvenčných zbraní aj Austrália a Japonsko. Za účelom porovnania teritoriálnej štruktúry obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami rozvinutých štátov s inými poprednými exportérmi nepatriacimi medzi rozvinuté štáty, sme pridali k analyzovaným štátom aj Ruskú federáciu (tranzitívny štát) a Čínu (novoindustrializovaný štát). Ruská federácia a Čína sú sledované iba z pohľadu exportov ťažkých konvenčných zbraní. Z pohľadu časového obdobia sledujeme roky 1992 – 2021, čiže obdobie po skončení studenej vojny, čo odôvodňujeme tým, že v tomto období boli exporty a importy ťažkých konvenčných zbraní ovplyvnené viacerými faktormi (ekonomickými, geopolitickými, technologickými, atď.) a nie primárne, v prípade niektorých štátov výlučne, ideologickou príslušnosťou.

Grafy 12 – 16 nám podávajú ucelený obraz o vývoji štruktúry exportov ťažkých konvenčných zbraní ich popredných exportérov, pričom obchodní partneri sú zoradení do skupín na základe ich rozvinutosti (výška a tvorba HDP). Uvedené grafy poukazujú na rovnaký trend vývoja u všetkých sledovaných exportérov zbraní z rozvinutých krajín, a to rast podielu rozvojových štátov na ich celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní. Najstrmšiu trendovú spojnicu rastu podielu tejto skupiny štátov vykazuje Nemecko, ktoré do roku 2010 dosahovalo iba minimálne podielové hodnoty exportov ťažkých konvenčných zbraní do rozvojových štátov. Avšak napriek najväčšiemu podielovému rastu, dosahuje podiel rozvojových štátov na exportoch ťažkých konvenčných zbraní Nemecka priemerne najnižšie hodnoty z pomedzi analyzovaných štátov, a to 12,66 %. Priemerné hodnoty podielu rozvojových štátov na exportnej štruktúre ostatných rozvinutých štátov sa pohybovali v rozmedzí 27,67 % - 37,87 %, pričom najvyššie hodnoty dosiahlo Francúzsko.

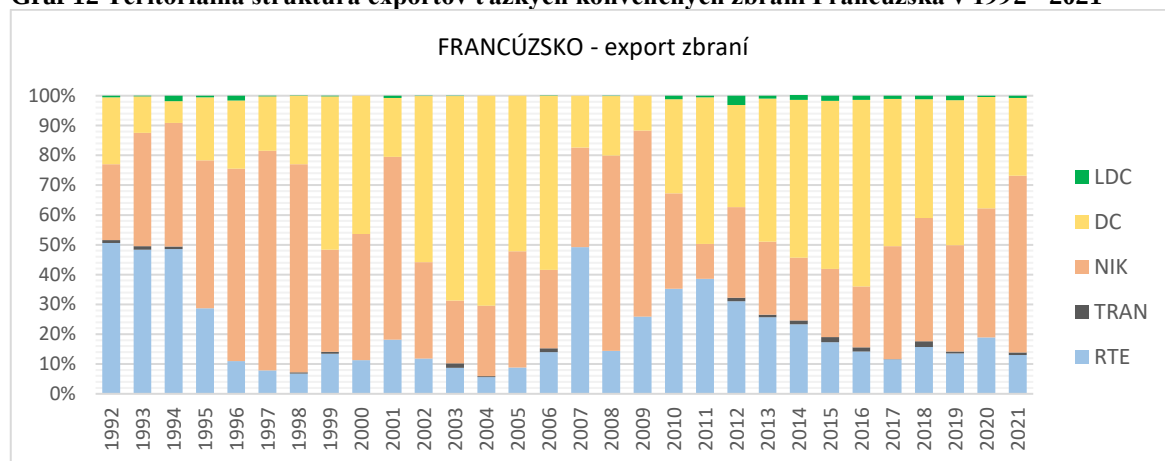
Zdieľanie vývojového trendu nastalo u rozvinutých štátov aj v prípade analýzy podielu novoindustrializovaných štátov na exportoch ťažkých konvenčných zbraní, pričom u všetkých rozvinutých štátov mala trendová spojnica klesajúci charakter. Najstrmší pokles podielovej hodnoty novoindustrializovaných štátov zaznamenali Nemecko (najmä od roku 2012) a Spojené štáty americké (najmä od roku 2015), čo z časti treba pripísať preradeniu Izraela a Južnej Kórey medzi rozvinuté štáty, keďže v prípade oboch štátov ide

o významných importérov ich ťažkých konvenčných zbraní. Najstabilnejší trend, respektíve najmiernejší pokles trendovej spojnice nastal v prípade Francúzska. Vplyv na pokles podielovej hodnoty novoindustrializovaných štátov v prípade Nemecka, Spojeného kráľovstva, ale aj Francúzska mohla mať v určitej miere aj skutočnosť, že „Číne sa podarilo prekonať mnohé z problémov, ktoré trápili jej zbrojársky priemysel, a stala sa schopnou vyrábať pokročilé zbraňové systémy na domácom trhu.“²²⁶ Napriek tomu, že sa naďalej spolieha na dovoz súčiastok a subsystémov pre množstvo svojich zbraňových systémov, považuje sa za príklad krajiny, v ktorej opatrenia na licencovanú výrobu a transfer technológií ako súčasť dohôd o dovoze zbraní pomohli s rozvojom zbrojárskeho priemyslu. Čo sa týka priemerných dosahovaných podielových hodnôt novoindustrializovaných štátov, tak tie sa u sledovaných rozvinutých štátov pohybovali na úrovni bez veľmi výrazných rozdielov, a to v rozmedzí 28,20 % - 39,48 %.

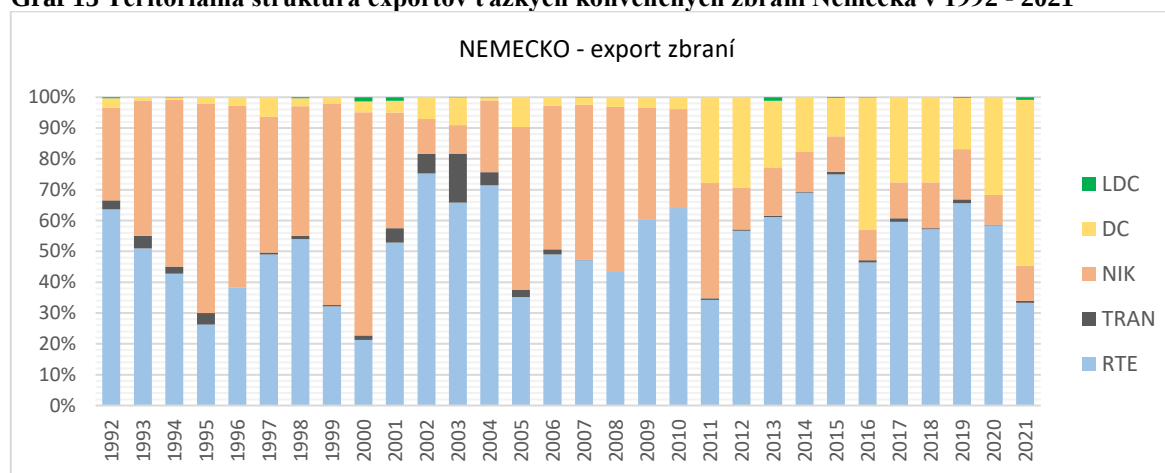
Ak porovnáme vývoj Ruskej federácie, ako popredného exportéra ťažkých konvenčných zbraní patriaceho do skupiny tranzitívnych štátov, vidíme viaceré rozdiely. Čo sa týka podielu jednotlivých skupín štátov na exportoch ťažkých konvenčných zbraní, tak podiel rozvojových štátov je na úrovni 27,67 %, avšak podiel novoindustrializovaných štátov v hodnote 57,08 % výrazne prevyšuje hodnoty dosiahnuté v prípade exportnej štruktúry rozvinutých štátov. Veľkým rozdielom je, že, kým rozvinuté štáty majú tendenciu obchodovať medzi sebou navzájom (v prípade Nemecka viac ako 51 %-ný priemerný podiel exportov), Ruská federácia dosahuje iba minimálne hodnoty exportov ťažkých konvenčných zbraní do rozvinutých krajín. Naopak pomerne vyššie hodnoty exportov smerujú do tranzitívnych a najmenej rozvinutých štátov, ktoré sú ako importní partneri u rozvinutých štátov zanedbateľní.

²²⁶ HOLTON, P., BROMLEY, M. *The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control*. [online] 2010, str. 9. [Citované 12.1.2023] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/265643460_The_International_Arms_Trade_Difficult_to_Define_Measure_and_Control

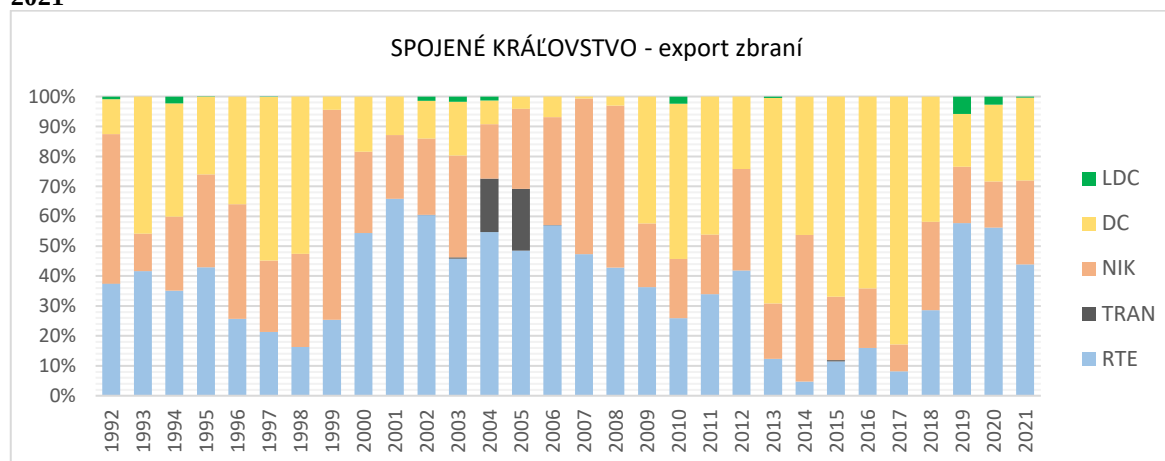
Graf 12 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Francúzska v 1992 - 2021

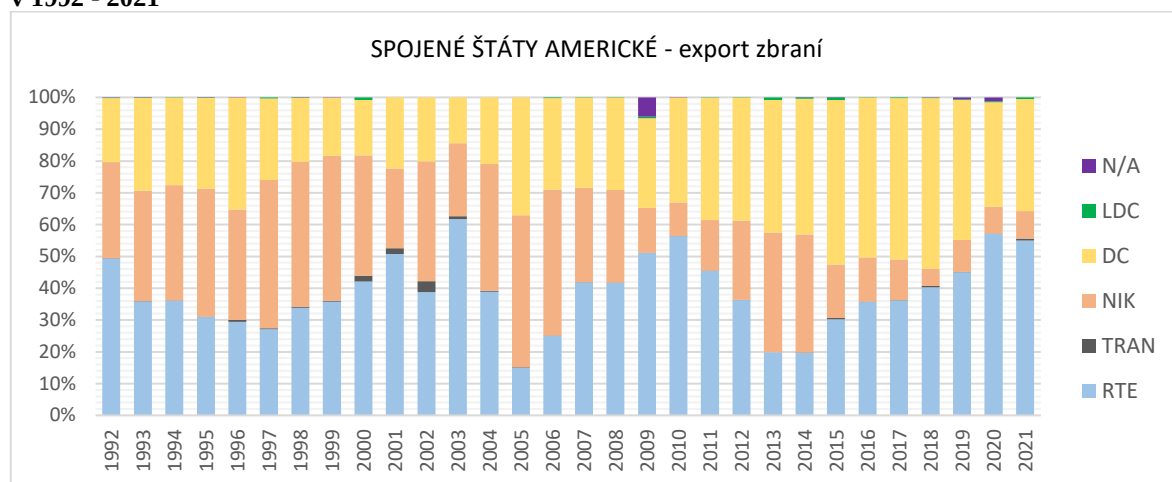
Graf 13 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Nemecka v 1992 - 2021

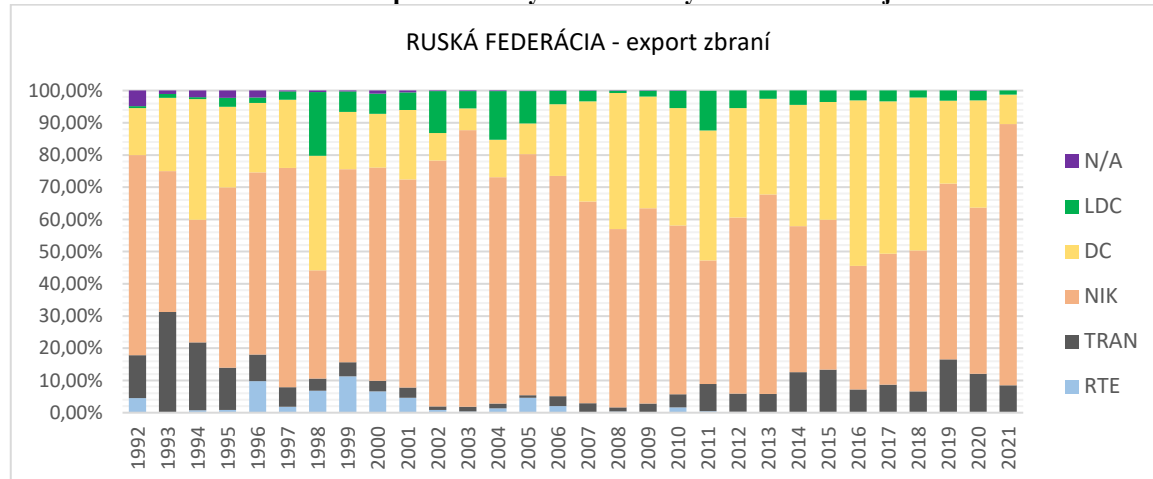
Graf 14 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojeného kráľovstva v 1992 - 2021

Graf 15 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických v 1992 - 2021

Graf 16 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Ruskej federácie v 1992 - 2021

Zdroj Grafov 12 - 16: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 19.8.2022] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>

Pri analýze importnej štruktúry ťažkých konvenčných zbraní rozvinutých štátov vychádzajúcej z Grafov 17 – 20, je spoločným znakom u sledovaných rozvinutých štátov majoritný podiel importov z ostatných rozvinutých štátov. Podielové hodnoty sa pohybujú medzi 98,72 % (Nemecko) a 89,21 % (Spojené štáty americké). Tendenciu vzájomného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami možno odôvodniť spojeneckými väzbami, technologickou vyspelosťou zbrojárskeho priemyslu jednotlivých štátov, ale aj ich geografickou polohou. Najdiverzifikovanejšiu štruktúru importov ťažkých konvenčných zbraní majú Spojené štáty americké, kde dosiahol podiel novoindustrializovaných krajín 7,75 %, čo bolo ovplyvnené v prvej polovici sledovaného obdobia zaradením strategického partnera Izraelu do tejto skupiny štátov. Importy ťažkých konvenčných zbraní z Izraelu boli vykázané aj u Nemecka a Spojeného kráľovstva. Jedným z dôvodov, pre ktorý sa rozvinuté štáty uchylujú k importom ťažkých konvenčných zbraní z Izraela,

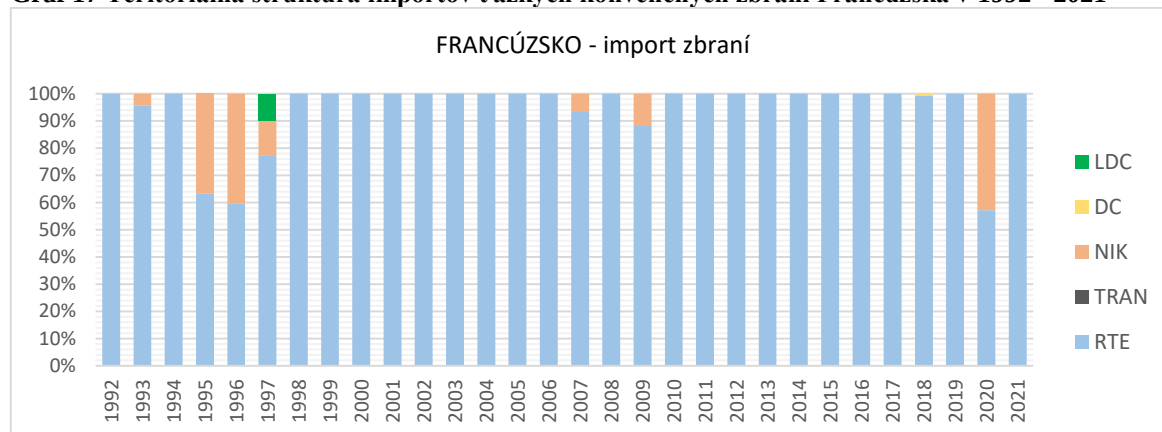
je technologická vyspelosť jeho zbrojárskeho priemyslu, a to hlavne vyrábaných zbraňových systémov v podobe UAVs, rakiet, raketových kompletov a obrnených bojových vozidiel. Izrael je tiež lídrom vo vojenských systémoch každodenného sledovania a kontroly, pričom práve „*okupácia Palestíny a režim apartheidu mu slúžia ako testovacia pôda pre vývoj zbraní, bezpečnostných systémov, prostriedkov kontroly obyvateľstva a taktiky.*“²²⁷ Čo sa týka exportu UAVs, tak Izrael je najvýznamnejším exportérom týchto vojenských systémov z pomedzi všetkých štátov, ako aj jednou z krajín, ktorá prvá nasadzovala bojové UAVs vo svojich vojenských operáciách. Predaj UAVs tvorí približne 10 % obranných exportov Izraela, pričom hlavnými exportnými destináciami sú Európa (50 %), Ázia a Tichomorský región (33 %), Južná Amerika (11 %) a Severná Amerika (4 %), pričom percentá v zátvorke predstavujú podiel na celkových tržbách z predaja UAVs Izraela²²⁸. Práve vysoký percentuálny podiel exportov UAVs do európskych štátov tvoria rozvinuté štáty nachádzajúce sa na tomto kontinente, pričom v minulosti boli exportované napríklad do Spojeného kráľovstva, Nemecka, Španielska, Poľska, Holandska, Grécka či Francúzska. Exporty UAVs, napriek tomu, že predstavujú výhodnú exportnú komoditu, sú zo strany Turecka do istej miery obmedzené, čo súvisí s vývojom vojny na Ukrajine. Izraelské ministerstvo obrany uložilo prísne obmedzenia pre koncových používateľov na transfery ATGM SPIKE do Ukrajiny v dôsledku „*chúlostivej snahy Izraela vyvážiť vzťahy tak, aby bolo Rusko šťastné a Ukrajina spokojná.*“²²⁹ Analýze exportov UAVs sa venujeme aj v nasledujúcej kapitole venovanej definovaniu aktuálnej podoby medzinárodnej úrovne zbrojárskeho priemyslu, ale z pohľadu vývoja trhu s UAVs u novoindustrializovaných a rozvojových štátov. Rozbor trhu s UAVs Izraela je súčasťou tejto podkapitoly, keďže jej náplňou je skúmanie importných partnerov rozvinutých krajín a ich zmien v čase.

²²⁷ ESTAPÉ, A. S. *Exporting oppression: Israel's profitable arms industry*. [online] 2021. [Citované 14.1.2023] Dostupné na internete: <https://roarmag.org/essays/exporting-oppression-israels-profitable-arms-industry/>

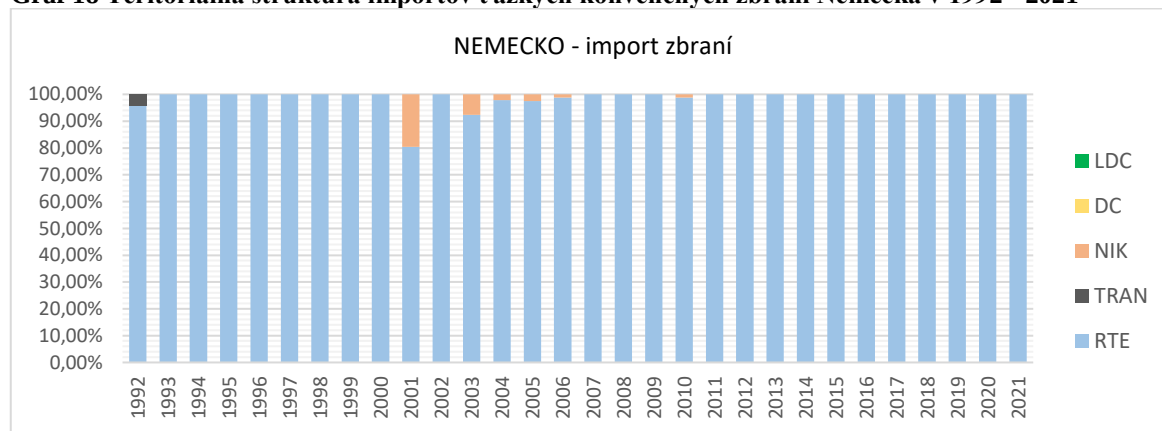
²²⁸ SADOT, U.; FRANKE, U. E. *Proliferated Drones – A Perspective on Israel*. [online] 2016. [Citované 14.1.2023] Dostupné na internete: <https://drones.cnas.org/wp-content/uploads/2016/05/A-Perspective-on-Israel-Proliferated-Drones.pdf>

²²⁹ KOGAN, E. *Israeli Arms Exports to the EU: Land Systems*. In: European Security & Defence. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://euro-sd.com/2022/11/articles/26328/israeli-arms-exports-to-the-eu-land-systems/>

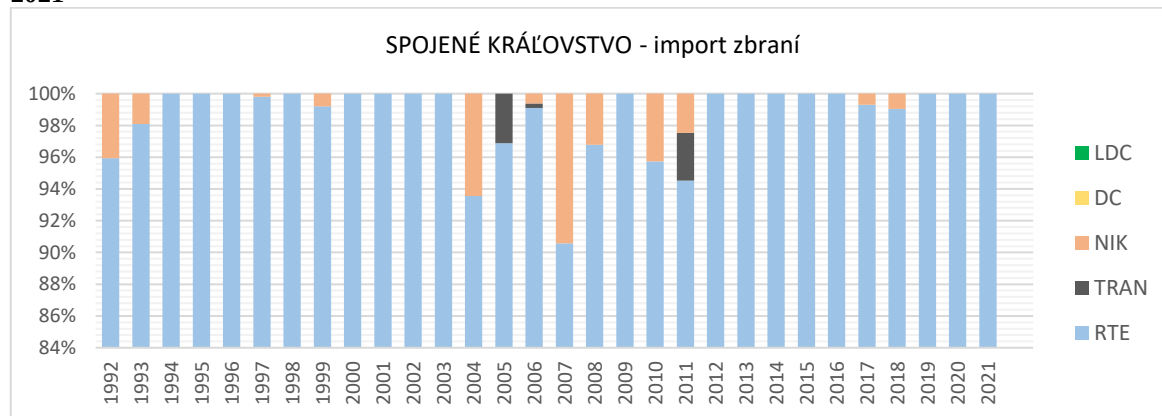
Graf 17 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Francúzska v 1992 - 2021

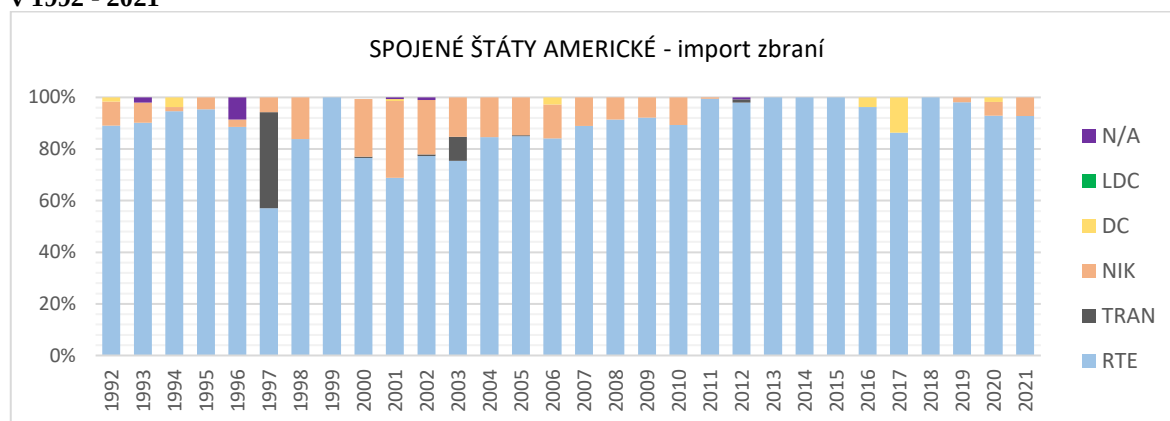
Graf 18 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Nemecka v 1992 - 2021

Graf 19 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Spojeného kráľovstva v 1992 - 2021

Graf 20 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Spojených štátov amerických v 1992 - 2021

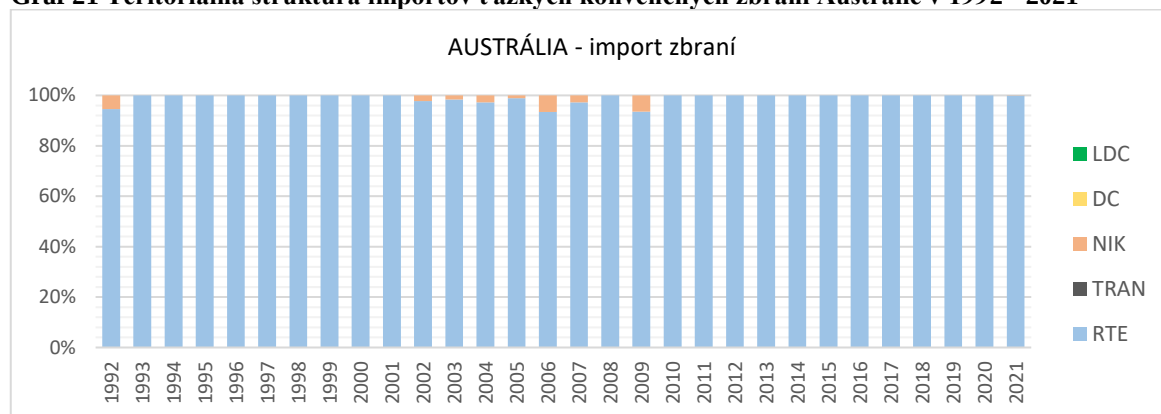
Zdroj Grafov 17 - 20: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 19.8.2022] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>

Premennou, ktorá ovplyvňuje importnú aj exportnú štruktúru obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami jednotlivých štátov je technologická úroveň vyrábaných zbraní zo strany ich producentov. Kým počas studenej vojny dominovali exportom ťažkých konvenčných zbraní Spojené štáty americké a Ruská federácia, po jej skončení sa následkom ekonomického a technologického rozvoja dostávajú do popredia noví hráči. Novoindustrializované a rozvojové krajiny zakladajú a rozvíjajú svoj vlastný zbrojársky priemysel, „stávajú sa čoraz schopnejšími využívať nové zdroje komerčných technológií a technológií dvojakého použitia (také, ktoré majú komerčné aj vojenské využitie), pričom mnohokrát nepodliehajú vnútroštátnym ani medzinárodným vývozným obmedzeniam.“²³⁰ Práve absencia vývozných obmedzení predstavuje konkurenčnú výhodu týchto dvoch skupín štátov oproti rozvinutým štátom, ktorých zbrojársky priemysel a jeho exporty sú prísnejšie regulované. Napriek tejto konkurenčnej výhode je percentuálny aj objemový podiel novoindustrializovaných, a hlavne rozvojových štátov, na importoch ťažkých konvenčných zbraní rozvinutých štátov veľmi nízky. Toto tvrdenie neplatí iba pre skupinu rozvinutých štátov nachádzajúcich sa v severoatlantickom regióne, ale napríklad aj pre Austráliu, ktorá je popredným importérom ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi rozvinutých štátov, ale nachádza sa v odlišnej geografickej lokácii. Graf 21 poukazuje, pri použití obdobnej metodiky ako v predchádzajúcich grafoch, na silnú závislosť Austrálie na importoch ťažkých konvenčných zbraní z rozvinutých štátov, predovšetkým zo Spojených štátov amerických. Obdobným prípadom je Japonsko, ktorého výlučným

²³⁰ NOLAN, J. E. *Crunch Time for Control of Advanced Arms Exports*. In: *Issues in Science and Technology*. [online] 1996, vydanie 13, číslo 1. [Citované 12.1.2023] Dostupné na internete: <https://issues.org/nolan/>

dodávateľom ťažkých konvenčných zbraní sú Spojené štáty americké s hodnotou 94,11 % za celé sledované obdobie, a zvyšnými dodávateľmi sú poprední výrobcovia zbraní z pomedzi rozvinutých štátov severoatlantického regiónu.

Graf 21 Teritoriálna štruktúra importov ťažkých konvenčných zbraní Austrálie v 1992 - 2021

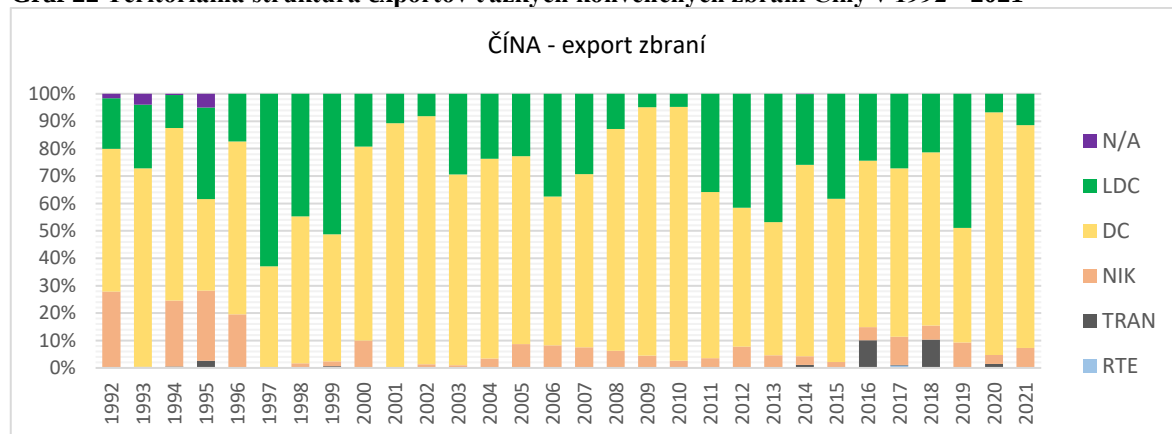
Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2023. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>

Ak neberieme do úvahy rozvinuté štáty, tak z technologického hľadiska sú najprogressívnejšie ťažké konvenčné zbrane vyrábané v Číne, čo z tejto krajiny robí najväčšieho exportéra ťažkých konvenčných zbraní z pomedzi novoindustrializovaných, ako aj rozvojových štátov, pričom sa v období po skončení studenej vojny umiestnila celosvetovo na šiestom mieste. Čína je veľmi pokročilá v oblasti umelej inteligencie, vysokovýkonnej výpočtovej techniky a pokročilej robotiky. „*Jej prvenstvo v tejto oblasti je spôsobené domácimi schopnosťami, ako aj legálnym a nezákonným získavaním zahraničných technológií,*²³¹“ a to vrátane vojenských technológií defenzívneho aj ofenzívneho charakteru, napríklad prostredníctvom umožnenia obchodnému partnerovi vstúpiť na domáci trh. Keď na základe Grafu 22 porovnáme štruktúru vývozu ťažkých konvenčných zbraní zástupcu novoindustrializovaných štátov, teda Číny a rozvinutých štátov, potvrdzujú sa nám skutočnosti uvedené v predchádzajúcich podkapitolách, a to, že novoindustrializované štáty síce do istej miery obchodujú medzi sebou navzájom, avšak miera tohto obchodu nie je taká významná ako exporty smerujúce do rozvojových a najmenej rozvinutých štátov. V prípade Číny predstavoval priemerný podiel novoindustrializovaných štátov na jej exportoch 7,17 % s klesajúcou tendenciou počas

²³¹ TIRPAK, J. A. *DIA Says China's Weapon Technology Advancing Fast While Russia Falls Behind*. In: *Air&Space Forces Magazine*. [online] 2021. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.airandspaceforces.com/dia-says-chinas-weapon-technology-advancing-fast-while-russia-falls-behind/>

sledovaného obdobia, podiel rozvojových štátov dosiahol najvyššie hodnoty v priemere 65,03 % s mierne stúpajúcou trendovou spojnicou a podiel najmenej rozvinutých štátov dosiahol priemernú hodnotu 26,49 %. V prípade najmenej rozvinutých štátov boli najvýznamnejšími obchodnými partnermi Pakistan a Mjanmarsko, čiže geograficky blízke krajiny strategického významu pre Čínu.

Graf 22 Teritoriálna štruktúra exportov ťažkých konvenčných zbraní Číny v 1992 - 2021

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2023. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>

4.2 Analýza zbrojárskeho priemyslu v medzinárodnom meradle

Druhá oblasť výskumu sa zameriava na hodnotenie úrovne zbrojárskeho priemyslu a jeho najdôležitejších hráčov, respektíve subjekty na medzinárodnej úrovni. Čo sa týka prepojenia medzinárodného obchodu a zbrojárskeho priemyslu, tak práve vlády jednotlivých štátov a zbrojárske spoločnosti sú dvaja hlavní aktéri krejúci obchod s konvenčnými zbraňami, ktorí sa navzájom ovplyvňujú, pričom miera tohto vplyvu sa líši od toho, či ide o štátne, verejné alebo súkromné zbrojárske spoločnosti. Hlavným nástrojom vplyvu vlády štátu na zbrojárske spoločnosti sú politické a strategické záujmy štátu, práva a povinnosti vyplývajúce z pozície zmluvnej strany v medzinárodných dohovoroch a zmluvách, ako aj dostupné finančné prostriedky na dotácie alebo na výzvy zamerané na spolufinancovanie výskumno-vývojových aktivít. Naopak vplyv zbrojárskych spoločností na vládu daného štátu môžeme vo väčšej miere pozorovať práve u zbrojárskych spoločností, ktoré nie sú vo vlastníctve štátu. Táto sieť vzťahov často deformuje priority vlády, obmedzuje diskusiu na otázky týkajúce sa limitovania zbrojenia, ktoré by mohli mať z dlhodobého hľadiska význam pre medzinárodnú bezpečnosť

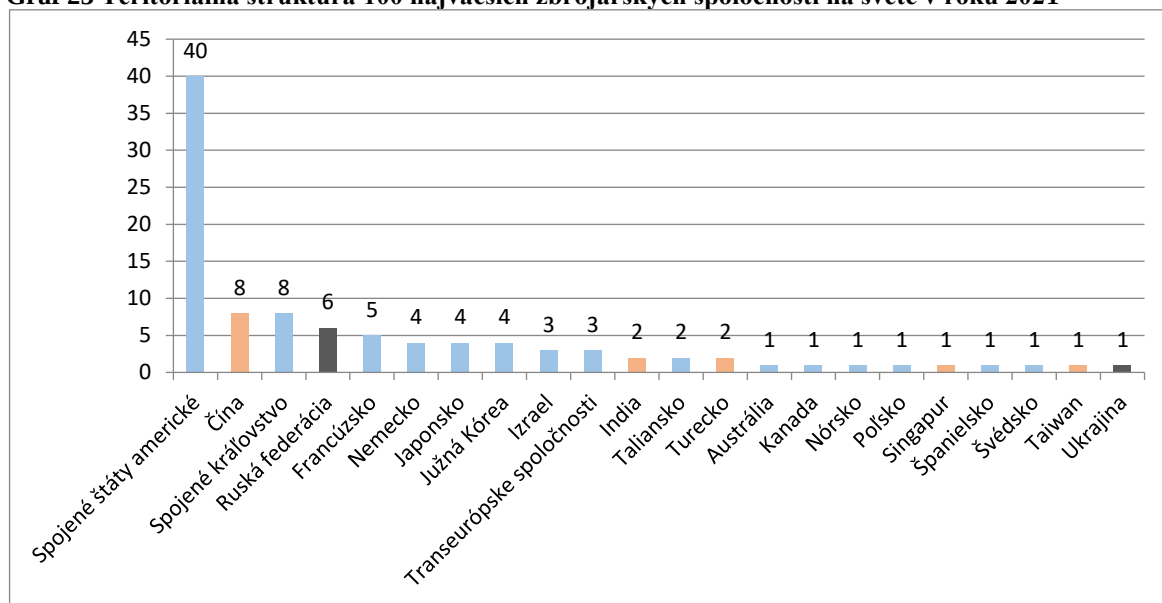
a ochranu ľudských práv²³², a dáva prednosť krátkodobým ziskovejším riešeniam. Jednou z krajín, v ktorej je vplyv zbrojárskych spoločností (neštátnych) enormný, sú Spojené štáty americké. Podľa publikácie D. Aublea²³³, 200 amerických zbrojárskych spoločností využilo lobbying na federálnu vládu v roku 2020, pričom podiel lobbyingu piatich najväčších amerických zbrojárskych spoločností bol viac ako 50 %, a to v hodnote približne 60 mil. USD. Tieto, ale aj ďalšie skutočnosti umocňujú význam potreby skúmať medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami aj z pohľadu zbrojárskych spoločností a ich odlišných, respektíve spoločných znakov pre jednotlivé skupiny štátov.

Databáza SIPRI každoročne od roku 2002 zostavuje tabuľku 100 najväčších zbrojárskych spoločností zameraných na predaj konvenčných zbraní a súvisiacich služieb, ktorá podáva údaje nielen o finančných objemoch obchodovaných zbraní, ale aj o ich podiele na celkových tržbách a geografickej príslušnosti jednotlivých spoločností. Z dôvodu nedostatku porovnateľných a dostatočne presných údajov neobsahuje predmetná databáza údaje pre všetky zbrojárske spoločnosti z Číny v rámci celého sledovaného obdobia. Vychádzajúc z najaktuálnejších dostupných údajov za rok 2021, obsiahnutých v Grafe 23, pochádza najvyšší počet (40) najväčších zbrojárskych spoločností zo Spojených štátov amerických, vo veľkej miere sú zastúpené aj popredné ekonomiky Európy (23), Čína (8) Ruská federácia (6) a ostatné krajiny juhovýchodnej a východnej Ázie. Najmenšie zastúpenie majú štáty Afriky, Latinskej Ameriky a Oceánie, ktorých zbrojárske spoločnosti sa v roku 2021 v rebríčku neumiestnili. Z pohľadu ekonomického rozvoja pochádza najviac popredných spoločností vyrábajúcich konvenčné zbrane z rozvinutých krajín so 79 %, nasledujú novoindustrializované štáty so 14 % a tranzitívne štáty so 7 %. Rozvojové štáty a najmenej rozvinuté štáty sa v roku 2021 v rebríčku neumiestnili. Okrem zbrojárskych spoločností pochádzajúcich z európskych štátov, predstavujú samostatnú kategóriu aj transeurópske spoločnosti, ktorých vlastníctvo a kontrolné štruktúry sa nachádzajú vo viacerých európskych štátoch ako v jednom, a v roku 2021 ich počet predstavoval tri, a to Airbus Group, MBDA a KNDS.

²³² Campaign against Arms Trade. *Political influence in Action*. [online] 2021. [Citované 31.1.2023] Dostupné na internete: <https://caat.org.uk/challenges/government-support/political-influence/influence-in-action/>

²³³ AUBLE, D. *Capitalizing on Conflict: How defense contractors and foreign nations lobby for arms sales*. In: Open Secrets. [online] 2021. [Citované 31.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.opensecrets.org/news/reports/capitalizing-on-conflict/defense-contractors>

Graf 23 Teritoriálna štruktúra 100 najväčších zbrojárskych spoločností na svete v roku 2021

Legenda: rozvinuté štáty (modrá), tranzitívne štáty (čierna), novoindustrializované štáty (oranžová).

Poznámka: Graf nezahŕňa niektoré spoločnosti pochádzajúce z Číny, nakoľko databáza SIPRI ich nezahrnila do porovnania z dôvodu nedostatku porovnateľných a dostatočne presných údajov.

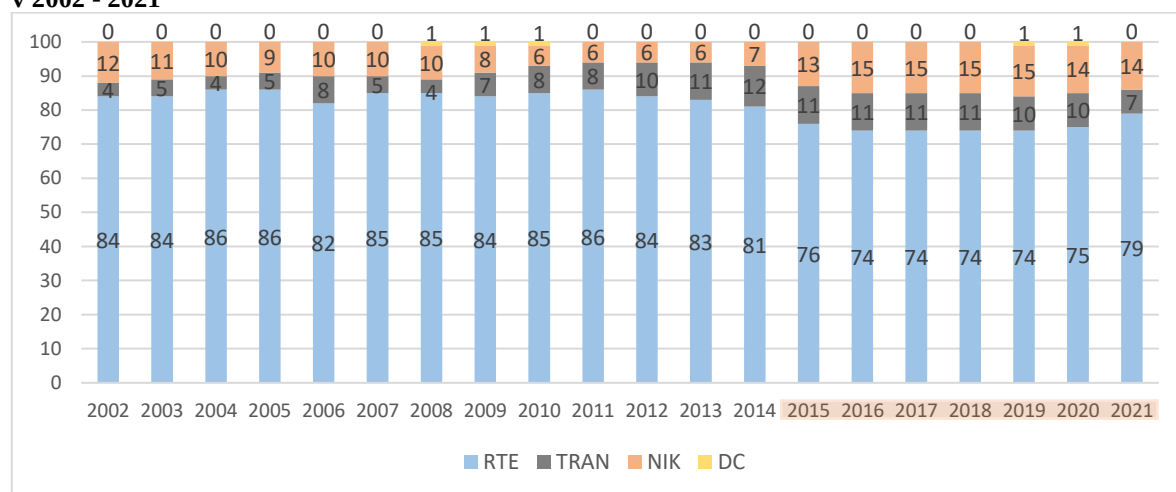
Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Arms Industry Database*. [online] 2023. [Citované 15.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>

Z pohľadu historického vývoja zbrojárskych spoločností je opätovne nosným zdrojom kvantitatívnych údajov databáza SIPRI, nakoľko práve táto zachytáva hodnotu predaja konvenčných zbraní popredných zbrojárskych spoločností od roku 2002. Databáza nezachytáva údaje za čínske spoločnosti medzi rokmi 2002 – 2014, a preto je potrebné interpretovať vývoj podielu jednotlivých typov štátov v dvoch samostatných obdobiach. Graf 24 vychádza z rozdelenia štátov využívaného v ostatných kapitolách dizertačnej práce, pričom zachytáva aj presun štátov Izrael (2010) a Južná Kórea (2009) z novoindustrializovaných štátov medzi rozvinuté štáty. Čo sa týka prvého obdobia, teda 2002 – 2014, pozorujeme postupný pokles podielu novoindustrializovaných štátov od roku 2009, ktorý súvisí s preradením zbrojárskych spoločností z týchto dvoch štátov, ale je zároveň mierne vykompenzovaný umiestnením nových dvoch spoločností z Brazílie a Turecka medzi najväčšie zbrojárske spoločnosti. Naopak, od tohto obdobia sa začína zvyšovať podiel zbrojárskych spoločností z tranzitívnych štátov, ktoré reprezentuje Ruská federácia a v malej miere aj Ukrajina. Rozvojové štáty sa umiestnili v rebríčku iba v rokoch 2008 – 2010, a to prostredníctvom spoločnosti Agility Public Warehousing Company z Kuvajtu.

Od roku 2015 sa pridalo medzi počet zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných štátov aj evidovanie čínskych spoločností v počte sedem (2015),

respektíve osem kusov (2016 – 2021), čo spôsobilo zníženie podielu zbrojárskych spoločností z rozvinutých štátov, pričom podiel zbrojárskych spoločností z tranzitívnych štátov zostal na rovnakej úrovni a klesol až v roku 2021 na počet sedem. Pokles podielu ruských spoločností na najvýznamnejších zbrojárskych spoločnostiach predpokladáme aj v krátkodobej až strednodobej budúcnosti, a to z dôvodu aktuálneho vývoja súvisiaceho s vojnou na Ukrajine, ktorý pravdepodobne vytvorí tlak na obnovu arzenálu konvenčných zbraní Ruskej federácie, a to aj prostredníctvom ponechania si časti dodávok zbraní inak určených na export. Čo sa týka podielu zbrojárskych spoločností z rozvojových štátov, tak tieto sa od roku 2015 umiestnili v rebríčku iba v rokoch 2019 – 2020, a to prostredníctvom spoločnosti EDGE Group zo Spojených arabských emirátov. Predmetná zbrojárska spoločnosť donedávna slúžila výhradne na pokrytie dodávok národných zákazníkov, avšak stalo sa prioritou generálneho riaditeľa EDGE Group Faisala Al Bannaia a popredných predstaviteľov Spojených arabských emirátov, dostať sa medzi svetovú elitu zbrojárskych spoločností a vytvoriť si svoje vlastné národné zbrojárske kapacity²³⁴. Čiastočný úspech tohto cieľa možno vidieť práve v tom, že EDGE Group obsadila 24. miesto (2019) a 23. miesto (2020) v rebríčku najvýznamnejších zbrojárskych spoločností.

Graf 24 Vývoj 100 najväčších zbrojárskych spoločností z pohľadu rozvinutosti materského štátu v 2002 - 2021

Poznámka: Databáza SIPRI neobsahovala z dôvodu nedostatku porovnateľných a dostatočne presných údajov do roku 2014 zbrojárske spoločnosti z Číny. Údaje od roku 2015 už obsahujú aj zbrojárske spoločnosti z Číny.

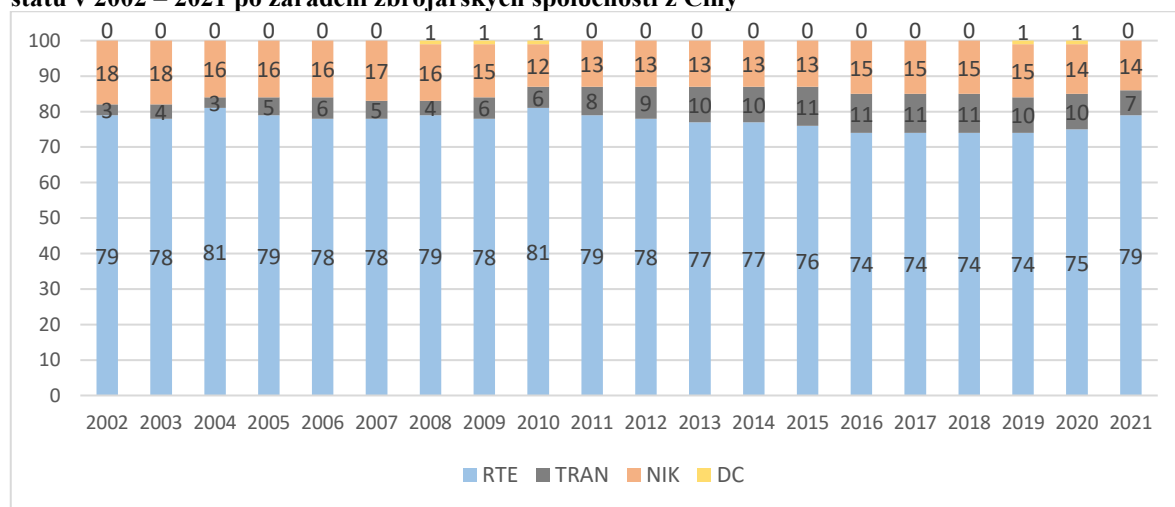
Vysvetlivky: oranžová farba symbolizuje roky, v ktorých sú evidované aj zbrojárske spoločnosti z Číny.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Arms Industry Database*. [online] 2023. [Citované 16.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>

²³⁴ Flight Global. *UAE aiming to establish an EDGE in defence exports*. [online] 2021. [Citované 19.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.flightglobal.com/dubai-2021/uae-aiming-to-establish-an-edge-in-defence-exports/145962.article>

Z dôvodu, že databáza SIPRI neobsahuje do roku 2015 údaje o zbrojárskych spoločnostiach z Číny, rozhodli sme sa upraviť rebríček 100 najväčších zbrojárskych spoločností a načrtnúť jeho hypotetický vývoj, ak by sme doň ho čínske zbrojárske spoločnosti zahrnuli. Vychádzali sme z údajov v roku 2015, kedy sa v rebríčku umiestnilo sedem čínskych zbrojárskych spoločností, pričom najhoršia dosiahla 20. miesto. Išlo o spoločnosti Norinco (založená v 1988), Aviation Industry Corporation of China (založená v 1951), China Aerospace Science and Technology Corporation (založená v 1999), China Electronics Technology Group Corporation (založená v 2002), China South Industries Group (založená v 1999), China State Shipbuilding Corporation (založená v 1982) a Chinese Shipbuilding Industry Corporation (založená v 1999). Všetky z uvedených spoločností existovali v sledovanom období, pričom niektoré z nich už boli dlhoročne etablované na trhu. Pri úprave údajov sme predpokladali, že sa všetkých sedem čínskych spoločností umiestnilo medzi 100 najväčšími zbrojárskymi spoločnosťami, a to z dôvodu ich dlhoročnej existencie a pomerne silnej pozície v rebríčku v nasledujúcich rokoch. Ak sa teda opierame o upravené údaje (Graf 25), môžeme hovoriť o niekoľkých vývojových tendenciách od roku 2002, a to (1) nárast podielu spoločností z tranzitívnych štátov na najväčších zbrojárskych spoločnostiach, (2) stabilne nízky, respektíve nulový podiel zbrojárskych spoločností z rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, (3) silný vplyv (postavenie) spoločností z Číny na podiel spoločností z novindustrializovaných štátov, (4) pretrvávajúce stabilne sa vyvíjajúce dominantné postavenie zbrojárskych spoločností z rozvinutých štátov.

Graf 25 Upravený vývoj 100 najväčších zbrojárskych spoločností z pohľadu rozvinutosti materského štátu v 2002 – 2021 po zaradení zbrojárskych spoločností z Číny

Poznámka: Údaje v grafe predstavujú hypotetický vývoj najvýznamnejších zbrojárskych spoločností po zaradení zbrojárskych spoločností z Číny počas celého sledovaného obdobia.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Arms Industry Database*. [online] 2023. [Citované 16.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>

Ak sa bližšie pozrieme na štruktúru najvýznamnejších zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných štátov, ktoré sa umiestnili v rebríčku (Tabuľka 3), vidíme určité spoločné znaky. Prvým je typ vlastníckej štruktúry týchto spoločností, keďže v prípade väčšiny novoindustrializovaných štátov išlo o výhradne štátom vlastnené alebo verejné spoločnosti, z ktorých bol v mnohých z nich jedným z vlastníkov štát. Výnimku tvorila izraelská zbrojárska spoločnosť Plasan Sasa, ktorá je celá vo vlastníctve kibucu Sasa (približne 100 rodín) nachádzajúcom sa v severnej časti Izraela²³⁵. Tento znak odlišuje novoindustrializované štáty od rozvinutých, u ktorých sú zväčša cenné podielové papiere popredných zbrojárskych spoločností voľne obchodovateľné na burze. Výhodou štátnych spoločností je možnosť priameho ovplyvňovania ich aktivít zo strany vlády, ako aj možnosť poskytnutia štátnej pomoci v prípade potenciálneho vzniku krízovej situácie, ako to bolo napríklad u izraelskej spoločnosti Israel Military Industries Ltd, ktorej izraelská vláda musela v období krízy v roku 1992 poskytnúť štátnu pomoc vo výške 100 mil. USD²³⁶. Druhým spoločným znakom zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných štátov je, že sú dlhoročne etablované na trhu, pričom, s výnimkou spoločnosti China Electronics Technology Group Corporation, vznikli všetky pred rokom 2000. Ďalším zo spoločných znakov je skutočnosť, že mnohé z týchto spoločností sú zároveň výskumno-vývojovými subjektami, pričom viaceré boli, okrem zbrojárskeho výskumu a výroby, prepojené na výskum a výrobu vesmírnych technológií. Spoločným znakom je aj pôvod najväčších zbrojárskych spoločností, kde vidíme silnú dominanciu ázijských štátov (najmä južnej a východnej Ázie), a zaostávanie afrických a latinskoamerických štátov. Naopak rozdielnym znakom je percentuálny podiel predaja zbraní na celkových predajoch jednotlivých spoločností. V prípade Číny, Singapuru a Brazílie stáli v popredí spoločnosti s nízkym podielom predaja zbraní na celkových predajoch danej spoločnosti (4,50 % - 41,14 %), zatiaľ čo v prípade Indie, Taiwanu, Turecka, Juhoafrickej republiky a Izraela patrili k najvýznamnejším spoločnostiam s majoritným podielom predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch (63,25 % - 96,00 %). Južnú Kóreu nebolo možné zaradiť ani do jednej z týchto dvoch skupín.

²³⁵ KibbutzVisit.com. *Kibbutz Sasa*. [online] N.d. [Citované 19.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.kibbutzvisit.com/listing/kibbutz-sasa/>

²³⁶ NAAZ, F. *Israel's Arms Industry*. In: *Strategic Analysis*. [online] 2000, vydanie 23, číslo 12. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/sa/sa_00naf01.html

Zo zbrojárskych spoločností z rozvojových štátov sa v rebríčku umiestnili iba dve a z tohto dôvodu nie je možné vytvoriť ucelenú charakterizáciu pre túto skupinu štátov.

Tabuľka 3 Spoločnosti z novoindustrializovaných a rozvojových štátov umiestnené v rebríčku 100 najväčších zbrojárskych spoločností v rokoch 2002 - 2021

Krajina pôvodu	Názov spoločnosti	Rok vzniku	Typ	Najvyššia dosiahnutá hodnota predaja zbraní	Priemerný podiel predaja zbraní na celkových predajoch
Novoindustrializované štáty					
Čína	Norinco	1988	štátna	21 570	25,43 %
	Aviation Industry Corporation of China	1951	štátna	20 110	25,14 %
	China Aerospace Science and Technology Corporation	1999	štátna	19 100	41,14 %
	China Electronics Technology Group Corporation	2002	štátna	15 090	40,43 %
	China Aerospace Science and Industry Corporation	1999	štátna	14 520	31,33 %
	China State Shipbuilding Corporation	1982	štátna	11 130	20,14 %
	China South Industries Group	1999	štátna	9 080	13,00 %
	Chinese Shipbuilding Industry Corporation	1999	štátna	6 920	15,20 %
	China National Nuclear Corporation	1955	štátna	1 810	4,50 %
India	Hindustan Aeronautics	1964	štátna	3 300	90,00 %
	Indian Ordnance Factories (41 factories)	1712	štátna	2 520	95,05 %
	Bharat Electronics	1954	štátna	1 830	82,20 %
Singapur	ST Engineering	1967	verejná	2 160	38,95 %
Taiwan	National Chung-Shan Institute of Science and Technology	1969	štátna	1 970	95,00 %
Turecko	ASELSAN	1975	verejná	2 200	95,67 %
	Turkish Aerospace Industries	1973	štátna	1 330	85,86 %
Brazília	Embraer	1969	verejná	1 460	16,71 %
Juhoafrická republika	Denel	1992	štátna	450	76,00 %
Izrael (do 2009)	Elbit Systems	1966	verejná	2 700	95,86 %
	Israel Aerospace Industries	1953	štátna	2 230	63,25 %
	Rafael Advanced Defense Systems	1948	štátna	1 570	96,00 %
	Israel Aircraft Industries	1953	štátna	1 520	65,75 %
	Plasan Sasa	1985	privátna	720	95,00 %
	Israel Military Industries	1933	štátna	620	91,67 %
	Elisra Group	1967	verejná	350	96,00 %
Južná Kórea (do 2008)	LIG Nex1	1976	verejná	770	99,50 %
	Samsung Techwin	1977	pobočka	770	27,57 %
	Korea Aerospace Industries	1999	verejná	650	79,17 %
	Hyundai Heavy Industries	1972	verejná	520	4,00 %
Rozvojové štáty					
Spojené arabské emiráty	EDGE Group	2019	štátna	4 750	95,00 %
Kuvajt	Agility Public Warehousing Company	1979	verejná	2 560	34,00 %

Poznámka: kvantitatívne údaje pre hodnoty predaja konvenčných zbraní sú vykázané mil. TIV. Údaje za Južnú Kóreu a Izrael sú vykázané iba do roku 2009, respektíve 2010, kedy sme ich v rámci výskumu zaradovali medzi novoindustrializované štáty.

Vysvetlivky: štátna = štát ako jediný vlastník; verejná = viacero vlastníkov z rôznych sfér; privátna = vlastnená výhradne súkromnými vlastníkmi.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa oficiálnych webových stránok jednotlivých spoločností a databázy SIPRI.

Komoditná štruktúra vyrábaných a následne exportovaných ťažkých konvenčných zbraní z popredných zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných štátov je prezentovaná v Tabuľke 4, pričom sme pri jej koncipovaní vychádzali z produktového portfólia uverejneného na oficiálnych webových stránkach daných spoločností. Jednotlivé spoločnosti sa odlišujú druhom vyrábaných ťažkých konvenčných zbraní, pričom mnohé z nich sa sústreďia aj na výrobu viacerých typov konvenčných zbraní, ktoré spolu bezprostredne nesúvisia. Najčastejšie sa vyskytujúcim vyrábaným typom ťažkých konvenčných zbraní sú bojové lietadlá, ktoré vykázalo v rámci svojho portfólia produktov desať spoločností, z toho v prípade Bharat Electronics ide iba o výrobu bojových systémov do tohto typu ťažkej konvenčnej zbrane. Naopak najmenej vyrábaným typom ťažkých konvenčných zbraní u týchto spoločností boli bojové tanky, ktoré mali vo svojom portfóliu iba tri spoločnosti, pričom opätovne Bharat Electronics produkuje iba bojové systémy a nevenuje sa montáži a výrobe celých bojových tankov. Spoločným znakom sledovaných spoločností je taktiež skutočnosť, že sa takmer všetky venujú montáži, respektíve výrobe a exportu celých ťažkých konvenčných zbraní, a nie len exportu ich munície. V rámci Tabuľky 4 sú evidované iba typy ťažkých konvenčných zbraní podľa ATT a abstrahujeme od výroby a exportu bojových bezpilotných vojenských technológií, ktoré sú samostatne skúmané neskôr v tejto kapitole.

Tabuľka 4 Komoditná štruktúra popredných spoločností z novoindustrializovaných štátov z pohľadu vyrábaných ťažkých konvenčných zbraní

Názov spoločnosti							
Norinco							
Aviation Industry Corporation of China							
China Aerospace Science and Technology Corporation							
China Aerospace Science and Industry Corporation							
China State Shipbuilding Corporation							
China South Industries Group							
Chinese Shipbuilding Industry Corporation							
Hindustan Aeronautics							

Bharat Electronics	S		S	S	S	S	S
ST Engineering							
National Chung-Shan Institute of Science and Technology							AM
ASELSAN							
Turkish Aerospace Industries							
Embraer							
Denel					AM		AM

Vysvetlivky: piktogramy znázorňujú v poradí tieto typy ťažkých konvenčných zbraní: (1) bojové tanky, (2) delostrelecké systémy veľkého kalibru, (3) útočné helikoptéry, (4) rakety a raketové komplety, (5) obrnené bojové vozidlá, (6) bojové lietadlá a (7) bojové plavidlá.

Farebné rozlíšenie znázorňuje vyrábaný (zelená) a nevyrábaný (červená) typ ťažkej konvenčnej zbrane alebo jej munície. Skratka „AM“ znamená, že spoločnosť vyrába iba muníciu do konkrétneho typu ťažkej konvenčnej zbrane. Skratka „S“ znamená, že spoločnosť vyrába iba systémy do konkrétneho typu ťažkej konvenčnej zbrane. Ak políčko neobsahuje žiadnu skratku, znamená to, že spoločnosť vyrába danú ťažkú konvenčnú zbraň (toto nevylučuje, že nevyrába zároveň aj muníciu a systémy do nej).

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa oficiálnych webových stránok konkrétnych spoločností.

Samostatným typom progresívnych konvenčných zbraní sú **bezpilotné vozidlá**, z ktorých existuje viacero druhov, a to vozidlá na diaľkové ovládanie, bezpilotné pozemné vozidlá (UGVs)²³⁷, bezpilotné lietadlá (UAVs)²³⁸, hybridné bezpilotné pozemné a vzdušné vozidlá (UGAVs)²³⁹, bezposádkové povrchové vozidlá (USVs)²⁴⁰ a bezpilotné podvodné vozidlá (UUVs)²⁴¹. Ide o konvenčné zbraňové systémy, ktoré sú v súčasnej dobe vysoko žiadané zo strany jednotlivých štátov, a to nielen tých, ktoré sú zainteresované v ozbrojených konfliktoch, ale aj ako súčasť vojenského arzenálu ostatných štátov. Preto práve štáty a ich zbrojárske spoločnosti vyrábajúce tento typ konvenčnej zbrane majú na trhu s konvenčnými zbraňami vysokú konkurenčnú výhodu a sú žiadané. Autorky I. Černá a E. Křenková sa vo svojej vedeckej publikácii venovali výskumu postavenia UAVs v medzinárodnom obchode, pričom selektovali dáta výhradne pre bojové UAVs. Podľa ich zozbieraných kvantitatívnych dát boli hlavnými exportérmi bojových UAVs v rokoch 2015 – 2018 Spojené štáty americké (38,9 %), Čína (35,0 %), Izrael (20,6 %), Irán (2,3 %), Rakúsko (1,8 %), Spojené arabské emiráty (0,9 %), Taliansko (0,2 %) a Švédsko (0,2 %)²⁴². Z pohľadu rozvinutosti štátov pochádzali majoritné exporty

²³⁷ Z anglického *Unmanned ground vehicles*.

²³⁸ Z anglického *Unmanned aerial vehicles*.

²³⁹ Z anglického *Hybrid unmanned aerial vehicles-unmanned ground vehicles*.

²⁴⁰ Z anglického *Unmanned surface vehicles*.

²⁴¹ Z anglického *Unmanned underwater vehicles*.

²⁴² ČERNÁ, I., KŘENKOVÁ, E. *The UAVs in International Trade and Logistics – New Challenges and Regulations*. In: Současná Evropa. [online] 2019, ročník 24, číslo 1. [Citované 22.1.2023] Dostupné na internete: <https://wep.vse.cz/pdfs/sev/2019/01/02.pdf>

bojových UAVs v období rokov 2015 – 2018 z rozvinutých štátov (61,7 %), nasledované boli novoinustrializovanými štátmi (35,0 %) a rozvojovými štátmi (3,2 %). Naopak medzi najvýznamnejšie importujúce štáty v danom období patrili Afganistan (14,8 %), Spojené kráľovstvo (12,3 %), Spojené arabské emiráty (11,4 %), Pakistan (9,1 %), Saudská Arábia (8,0 %), Holandsko (5,7 %), Taliansko (4,1 %) a Alžírsko (3,2 %), zvyšní importéri dosiahli 28,8 %²⁴³. Z pohľadu rozvinutosti štátov sa jednalo najmä o rozvojové štáty a rozvinuté štáty, pričom práve u rozvojových štátov išlo o krajiny, v ktorých sa odohráva nejaký pretrvávajúci ozbrojený konflikt alebo sú do nejakého zapojené ako dodávatelia vojenskej techniky. Rozdielom je tiež počet subjektov. Kým exportom bojových UAVs sa venuje iba niekoľko štátov, ktoré majú know-how na ich konkurencieschopnú produkciu, ich importy vyhladáva veľký počet subjektov.

Druhým najvýznamnejším exportérom bojových UAVs je novoinustrializovaný štát Čína, čiže jedna z krajín, ktoré sú v centre výskumu v rámci nami zvolených hypotéz. Úspešný vývoj exportov UAVs z Číny zabezpečuje, okrem iného, jej nastavená hospodárska a proexportná politika, ktorej súčasťou je aj „*kampaň Made in China, na základe ktorej Čína plánuje do roku 2025 vyrábať 100 špičkových dronov ročne*“²⁴⁴, a to aj vrátane bojových UAVs. Na naplnenie tohto ambiciózneho cieľa sa Čína rozhodla pridať k svojim už existujúcim spoločnostiam zaoberajúcim sa výrobou UAVs ďalšiu, a to prostredníctvom výstavby nového zariadenia v provincii Sichuan zo strany dcérskej spoločnosti už spomínanej Aviation Industry Corporation of China (AVIC)²⁴⁵. Tieto skutočnosti nám indikujú pravdepodobný nárast hodnoty zbrojárskych exportov Číny v krátkodobom časovom horizonte, a to aj keby sa krajine nepodarilo splniť nastavený cieľ vyrábať 100 UAVs ročne. Nakoľko hlavnými odberateľmi konvenčných zbraní z Číny sú rozvojové a rozvinuté štáty, z ktorých mnohé sú zapojené v medzinárodných, respektíve vnútroštátnych ozbrojených konfliktoch, alebo nemajú iný spôsob zaobstarania si konvenčných zbraňových technológií akými sú UAVs, bude takmer istotne existovať odbyt aj pre zvýšené objemy exportov UAVs z Číny.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ CHANDRA, A. *Why China's armed UAVs are a global export success, and its fighter jets, not so much*. In: Defence Procurement International. [online] 2021. [Citované 23.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.defenceprocurementinternational.com/features/air/china-has-disrupted-the-military-drone-market>

²⁴⁵ BISHT, I. S. *China Announces Facility Capable of Producing 100 Drones Annually*. In: The Defence Post. [online] 2021. [Citované 23.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.thedefensepost.com/2021/05/11/china-drone-facility-sichuan/>

Jedným z najmladších popredných výrobcov a exportérov bojových UAVs v súčasnosti je novoindustrializovaný štát Turecko, ktorého záujem o výrobu UAVs začal s kúpou neozbrojeného modelu Heron TP z Izraela v roku 2010 a odvtedy krajina zaujala ambiciózny prístup k domácej výrobe bojových UAVs²⁴⁶. Zo začiatku bola výroba UAVs zo strany národných zbrojárskych spoločností určená výhradne do rúk štátu, neskôr sa turecká vláda rozhodla po zdokonalení týchto technológií expandovať aj na zahraničné trhy. Práve fakt, že Turecko sa stalo významným exportérom bojových UAVs až v posledných rokoch, pravdepodobne spôsobil, že nebolo zahrnuté v skúmaných kvantitatívnych dátach autoriek I. Černej a E. Křenkovej. Najvýznamnejšími tureckými spoločnosťami vyrábajúcimi bojové UAVs sú privatačná spoločnosť Baykar, štátna spoločnosť Turkish Aerospace Industries, verejná spoločnosť Tusaş a Lentatek. Vlastnícka štruktúra uvedených popredných zbrojárskych spoločností je rozdielna, a teda tento znak jednotlivých spoločností nezaručuje úspešnosť ich presadenia sa na medzinárodnom trhu, minimálne v prípade Turecka. Dôležitým spôsobom udržiavania obchodných vzťahov s partnerskými krajinami je zakladanie pobočiek tureckých zbrojárskych spoločností na ich území. Tomu, že Turecko patrí medzi popredné štáty v obchode s bojovými UAVs, nasvedčuje aj neustále vytváranie takýchto pobočiek, pričom avizovaný je v blízkej budúcnosti napríklad vznik Bayraktar Technology Azerbaijan²⁴⁷ ako dcérskej spoločnosti tureckého Baykaru. Do úvahy prichádza aj potenciálny vznik dcérskej spoločnosti Baykaru na Ukrajine v najbližších dvoch rokoch na základe uskutočneného rokovania ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského a generálneho riaditeľa Baykaru. Ukrajinský prezident sa na margo rokovania vyjadril, že obe strany „*prebrali detaily výstavby továrne Baykar na Ukrajine a výrobu nového tovaru s použitím ukrajinských komponentov*“.²⁴⁸

Z rozvojových štátov patrí k najvýznamnejším exportérom UAVs Irán, ktorý sa venuje ich výrobe od 80-tych rokov minulého storočia. Teritoriálna štruktúra iránskych exportov UAVs kopíruje exportnú teritoriálnu štruktúru ostatných rozvojových štátov, čo znamená, že sa zameriava na iné rozvojové a najmenej rozvinuté štáty, ako aj na tranzitívne štáty a neštátne subjekty (Hezbollah a Ansar Allah). Dôvodom, pre ktorý

²⁴⁶ RUSI. *Armed Drones in the Middle East*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://drones.rusi.org/countries/turkey/>

²⁴⁷ TURKSOY, T. *Turkish Drone Producer Registers Subsidiary in Azerbaijan*. In: Caspian News. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://caspiannews.com/news-detail/turkish-drone-producer-registers-subsidiary-in-azerbaijan-2022-12-27-0/>

²⁴⁸ duvaR. *Turkish drone maker Baykar will build factory in Ukraine, says Zelenskiy*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.duvarenglish.com/turkish-drone-maker-baykar-will-build-factory-in-ukraine-says-zelenskiy-news-61247>

konkrétne krajiny a neštátne subjekty vyhľadávajú iránsku technológiu UAVs je pravdepodobnosť, že pre nich existuje veľmi málo dostupných alternatív²⁴⁹. Práve obchodná spolupráca s neštátnymi subjektami v minulosti spôsobila, že boli na iránske zbrojárske spoločnosti uvalené embargá a iné obmedzujúce opatrenia, a to napríklad na spoločnosť Paravar Pars, ktorá je prepojená s Iránskou islamskou revolučnou gardou²⁵⁰ a Univerzitou Imam Hosseina, ktorá pre ňu prevádzkuje výskumný program obrannej techniky a bezpečnosti, a vzdeláva technikov v oblasti rozvoja čistých a aplikovaných vied so zameraním na obranné vedy. Čo sa týka pôvodu iránskych UAVs vyrábaných jeho zbrojárskymi spoločnosťami, tak tie vznikli „*importom technológií z Číny, ako aj pretvorením zajatých amerických a izraelských UAVs pomocou technik reverzného inžinierstva*“²⁵¹. Táto skutočnosť nám potvrdzuje tézu vyslovenú v predchádzajúcej kapitole, a to, že šírenie progresívnych zbraňových technológií smeruje od rozvinutých krajín do novoindustrializovaných, respektíve z novoindustrializovaných do rozvojových.

Lukrativnosť výroby a exportu bojových UAVs si uvedomujú nielen rozvinuté a novoindustrializované, ale aj mnohé rozvojové štáty, do ktorých sa tieto progresívne vojenské technológie šíria z prvých dvoch spomenutých typov štátov, najmä z novoindustrializovaných štátov. Na základe dostupných správ možno očakávať v budúcnosti nového producenta UAVs, a možno v strednodobom horizonte aj regionálneho exportéra, a to Maroko. Súčasťou aktuálnej obrannej stratégie Maroka je partnerstvo s Izraelom pri výrobe výzvedných UAVs a bojových UAVs, pričom Maroko už „*schválilo zákon, ktorý umožňuje zakladanie spoločných podnikov (joint ventures) v obrannom priemysle*“²⁵² a to aj v súvislosti s cieľom znížiť svoju závislosť od importu konvenčných zbraní.

Výskum autoriek I. Černej a E. Křenkovej skúma trh s bojovými UAVs z pohľadu zapojených štátov, pričom my sme ho rozvinuli o aspekt typológie štátov z pohľadu ich rozvinutosti. Keďže je ale táto kapitola výskumu venovaná zbrojárskym spoločnostiam jednotlivých typov štátov, prinášame v Tabuľke 5 sumár vedúcich a najznámejších spoločností vyrábajúcich bojové UAVs, pričom sme pri koncipovaní tohto prehľadu

²⁴⁹ NADA, G. *Explainer: Iran's Drone Exports Worldwide*. In: The Iran Primer. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://iranprimer.usip.org/blog/2022/nov/16/explainer-iran%E2%80%99s-drone-exports-worldwide>

²⁵⁰ Z anglického *Iranian Islamic Revolutionary Guard*.

²⁵¹ LAJE, D. *Are Iran's Drone Capabilities a Threat?* In: AFCEA International. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.afcea.org/signal-media/international/are-irans-drone-capabilities-threat>

²⁵² The North Africa Post. *Morocco on track to produce drones*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://northafricapost.com/62620-morocco-on-track-to-produce-drones.html>

vychádzali zo syntézy údajov z viacerých internetových zdrojov. Zozbierané údaje nám poukazujú na dominanciu zbrojárskych spoločností z rozvinutých štátov, pričom majoritný podiel týchto spoločností pochádza zo Spojených štátov amerických, teda štátu, ktorý mal najväčší percentuálny podiel na trhu aj v rokoch 2015 – 2018. Z rozvojových štátov sa v týchto rokoch dostali medzi vedúcich exportérov aj štáty Izrael, Taliansko a Švédsko, čo sa potvrdilo aj v prípade sumáru vedúcich zbrojárskych spoločností. Pomerne veľa významných spoločností zaoberajúcich sa výrobou bojových UAVs pochádza z popredných ekonomík Európy (Spojeného kráľovstva, Nemecka a Francúzska), avšak tieto štáty sa neumiestnili v dátach za obdobie 2015 – 2018. Dôvodov môže byť viacero, a to okrem iného teritoriálna štruktúra importérov UAVs, s ktorou často súvisia embargá na vývoz určitých vojenských technológií z rozvojových štátov, konkurencia v podobe ostatných výrobcov bojových UAVs alebo výskum a výroba daných UAVs určená prevažne pre národné potreby.

Z novoindustrializovaných krajín pochádzali popredné zbrojárske spoločnosti zaoberajúce sa výrobou bojových UAVs z Číny, Turecka, Singapuru a Brazílie. Iba Čína bola potvrdená ako líder v oboch rozoberaných zdrojoch. Na margo Turecka sme už vyššie uviedli dôvody, pre ktoré ho výskum obdobia 2015 – 2018 pravdepodobne nezahrnul, a v Tabuľke 5 evidujeme tri popredné zbrojárske spoločnosti, čo poukazuje na úspešný vývoj obranného priemyslu Turecka a prislúchajúcu podpornú politiku v krátkodobom horizonte posledných rokov. Je potrebné tiež poznamenať, že aj keď sa niektorý zo štátov neobjavil v žiadnych z uvedených dát, neznamená to, že sa nevenuje výrobe bojových UAVs, avšak je pravdepodobné, že ide o menej významného exportéra, respektíve producenta, čo môže byť ovplyvnené aj technologickou úrovňou vyrábaných bojových UAVs, preferenciou importov pred exportami konvenčných zbraní a už spomínanou teritoriálnou štruktúrou hlavných importérov UAVs. Príkladom štátu, ktorý sa neumiestnil v uvedených dátach a vyrába bojové UAVs, je Juhoafrická republika s jej štyrmi najvýznamnejšími spoločnosťami, a to Milkor, Denel Dynamics, CSIR a ATE. Juhoafrické národné ozbrojené sily²⁵³ dlhoročne nasadzujú UAVs na bezpečnostné misie, pričom juhoafrická armáda lieta s miestne navrhnutými a vyvinutými ručne spúšťanými UAVs Indiza určenými pre hraničné hliadky, mierové a výskumné misie²⁵⁴. Juhoafrická republika je práve jedným zo štátov s preferenciou importov konvenčných zbraní, a na základe

²⁵³ Z anglického *South African National Defence Force*.

²⁵⁴ Military Africa. *South Africa military drones – Unmanned Aerial Vehicles (UAVs)*. [online] 2022. [Citované 27.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.military.africa/2022/06/south-africa-military-drones-unmanned-aerial-vehicles-uavs/>

dostupných publikácií a internetových zdrojov ide o krajinu, ktorej výroba bojových UAVs je určená prevažne na vlastné použitie.

Tabuľka 5 Vedúce spoločnosti zaoberajúce sa výrobou bojových UAVs

Rozvinuté štáty		Novoindustrializované štáty
Spojené štáty americké Lockheed Martin Corporation Raytheon Corporation. Northrop Grumman Corporation The Boeing Company AeroVironment Insitu Leidos L3Harris Technologies General Atomics Aeronautical Systems	ManTech International General Electric General Dynamics AECOM KBR Textron Huntington Ingalls Industries Oshkosh Corporation Perspecta	Čína SAIC Motor Corporation Norinco
Spojené kráľovstvo BAE Systems Rolls-Royce QinetiQ	Francúzsko Thales Group Safran	Turecko Turkish Aerospace Industries Aselsan Baykar
Nemecko Rheinmetall AG ThyssenKrupp	Taliansko Fincantieri	Singapur ST Engineering
Transnacionálne spoločnosti Airbus	Švédsko Saab Group	Brazília Embraer
Izrael Elbit System Israel Aerospace Industries	Japonsko Mitsubishi	

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Emergen Research. *Top 10 Globally Renowned Companies in the Military Drones Industry*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.emergenresearch.com/blog/top-10-globally-renowned-companies-in-the-military-drones-industry>; RoboticsBiz. *Top 13 military drone manufacturers in the world*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://roboticsbiz.com/top-13-military-drone-manufacturers-in-the-world/>; Army Technology. *Leading defence companies in the drones theme*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.army-technology.com/data-insights/top-ranked-defence-companies-in-drones/>

Skupinou štátov, ktorá bola zatiaľ iba v minimálnej miere analyzovaná v časti venovanej zbrojárskemu priemyslu, sú **najmenej rozvinuté štáty**. Táto skupina štátov zahŕňa 46 krajín, z toho 33 štátov z Afriky (71,74 %), jeden štát z Latinskej Ameriky (2,17 %), tri štáty z Oceánie (6,52 %) a deväť štátov z Ázie (19,57 %). V rámci jedného nami uverejneného článku sme venovali náš výskum práve obchodu s konvenčnými zbraňami a miere vývoja zbrojárskeho priemyslu v krajinách Afriky²⁵⁵. Výsledky nami vykonanej kvantitatívnej a kvalitatívnej analýzy v tejto publikácii ukázali, že Afrika sa ako kontinent radí medzi subjekty inklinujúce k importu konvenčných zbraní. Príčinou prevahy importov konvenčných zbraní je aj slabo rozvinutý zbrojársky priemysel, respektíve jeho

²⁵⁵ CHRVALOVÁ, L. *Analýza zbrojárskeho priemyslu a obchodu s konvenčnými zbraňami vo vybraných krajinách Afriky*. In: Medzinárodné vzťahy. [online] 2020, číslo 28, vydanie 3, ss. 241 - 262. [Citované 28.1.2023] Dostupné na internete: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2020/3/mv_2020_3_241-262_chrvalova.pdf

neexistencia vo väčšine afrických štátov, výskyt veľkého množstva ozbrojených konfliktov a pretrvávajúce aktivity teroristických organizácií, ktoré si vyžadujú rýchle nasadenie prevažne SALW, čo má priamy vplyv na zaostávanie rozvoja zbrojárskeho priemyslu. Dôležitú premennú zohráva taktiež koloniálna minulosť, a to nielen jej vplyv na neskorý rozvoj zbrojárskeho priemyslu, ale najmä na jeho teritoriálnu štruktúru. Faktorom vplyvu je samotná podstata najmenej rozvinutých krajín v podobe nedostatočných finančných zdrojov, ktorými by vlády daných štátov mohli financovať výskum progresívnych konkurencieschopných zbraňových technológií, či už priamou podporou štátom vlastnených zbrojárskych spoločností alebo vyhlasovaním spolufinancovaných výziev zameraných na výskum a vývoj zbraňových technológií pre súkromný sektor. Vyššie uvedené faktory sa v určitej miere vzťahujú aj na ostatné najmenej rozvinuté štáty z regiónu Ázie, Oceánie a Latinskej Ameriky.

Ak sa bližšie pozrieme na stav rozvinutosti zbrojárskeho priemyslu v Afrike, ktorý je v najlepšej miere spracovaný v databáze vytvorenej Peace Information Service a Omega Research Foundation²⁵⁶ prostredníctvom mapy zbrojárskych spoločností, môžeme hovoriť o niekoľkých charakteristických znakoch. (1) Prvým znakom je geografické sústredenie sa zbrojárskeho priemyslu do troch oblastí, a to sever Afriky pri pobreží Stredozemného mora (Maroko, Egypt a Alžírsko), východ Afriky (Etiópia, Zambia a Tanzánia) a juh Afriky (Juhoafrická republika). V pomerne menšej miere sú situované zbrojárske spoločnosti na západe Afriky pri Guinejskom zálive (Nigéria, Ghana, Gabon), o nerozvinutom zbrojárskom priemysle možno hovoriť v regióne strednej Afriky a oblasti Sahelu. Ako vidíme, tak rozvinutejší zbrojársky priemysel je v regiónoch, kde sa nachádzajú rozvojové a novoindustrializované štáty a nerozvinutý zbrojársky priemysel je v regiónoch s čistým výskytom najmenej rozvinutých štátov. (2) Druhý znak sa týka zamerania výroby jednotlivých zbrojárskych spoločností, pričom najviac sú zastúpené zbrojárske spoločnosti venujúce sa výrobe a predaju SALW, neobrných pozemných vozidiel, pomerne veľa spoločností sa orientuje aj na výrobu výbušnín a práve v najnižšej miere sú zastúpené zbrojárske spoločnosti venujúce sa montáži a predaju kompletných ťažkých konvenčných zbraní. Čo sa týka montáže ťažkých konvenčných zbraní, tak najväčšie množstvo zbrojárskych spoločností vyrába obrnené bojové vozidlá, minimálne sú naopak vyrábané bojové tanky a útočné helikoptéry (iba u rozvojových a nie u najmenej rozvinutých štátov). (3) Ako tretí znak možno označiť prevahu zbrojárskych spoločností

²⁵⁶ Peace Information Service. *Defence-related companies in Africa*. [online] 2023. [Citované 28.1.2023] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/mapping/webmapping/factories/index.html>

zameraných na výrobu konvenčných zbraní, súvisiacich komponentov, munície a služieb nad zbrojárskymi spoločnosťami zameranými výhradne na import a reexport vojenského tovaru.

Z najmenej rozvinutých štátov Ázie vykázali exporty ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 1992 – 2021 v rámci databázy SIPRI iba Kambodža v hodnote 2 mil. TIV (zanedbateľná hodnota exportov) a v rámci databázy UNROCA boli vykázané exporty obrnených bojových vozidiel z Afganistanu do Slovinska (2015) v počte sedem kusov a do Portugalska (2014) v počte šesť kusov²⁵⁷. Tieto údaje nám indikujú skutočnosť, že existujúce zbrojárske spoločnosti v najmenej rozvinutých krajinách Ázie sú primárne zamerané na domácu výrobu a nie na export ich vojenských produktov. Túto tézu nám potvrdzuje napríklad aj v roku 2022 prijatá národná obranná stratégia Kambodže pod názvom *Defence White Paper*. Stratégia na margo zbrojárskeho priemyslu uvádza, že si vláda a armádne zložky Kambodže uvedomujú, že „*hlavným cieľom vytvorenia zbrojárskeho priemyslu je podpora nevyhnutných obranných potrieb krajiny, a to prostredníctvom napomáhania vzniku sebestačnosti na domácich obranných produktoch v dlhodobom horizonte*“²⁵⁸. Stratégia nespomína potrebu rozvoja domáceho zbrojárskeho priemyslu za účelom exportu jeho produktov, ale naopak s cieľom znížiť závislosť kambodžskej armády od zahraničného obstarávania zbraňových systémov. Čo sa týka typu konvenčných zbraní, tak stratégia sa zameriava na rozvoj malých a stredne veľkých konvenčných zbraní a vojenského vybavenia, čiže technologicky menej náročných typov zbraní na produkciu. Ďalšou z najmenej rozvinutých krajín Ázie je Laos, ktorého obranný rozpočet je najnižší z pomedzi štátov regiónu juhovýchodnej Ázie, pričom v rokoch 2013 – 2017 dosahoval 0,2 % HDP, teda výšku 18,5 mil. USD²⁵⁹. Nízko stanovený obranný rozpočet dáva iba veľmi malý priestor na rozvoj zbrojárskeho priemyslu a budovanie vlastných obranných kapacít, a núti krajinu spoliehať sa na importy nízkonákladových konvenčných zbraní s nižšou technologickou úrovňou. Podobné problémy v podobe nízkeho obranného rozpočtu, z tohto vyplývajúcich nedostatočných finančných zdrojov na budovanie vlastných kapacít zbrojárskeho priemyslu, alebo vplyvu pretrvávajúcich vnútroštátnych konfliktov a politickej nestability štátu, sú premennými, ktoré spájajú najmenej rozvinuté štáty či už v rámci Ázie alebo Afriky.

²⁵⁷ United Nations Register on Conventional Arms. [online] 2023. [Citované 28.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.unroca.org/>

²⁵⁸ Kingdom of Cambodia. *National Defence Policy*. [online] 2022, str. 44. [Citované 29.1.2023] Dostupné na internete: <https://dot.mod.gov.kh/conts/uploads/2022/05/National-Defence-Policy-English.pdf>

²⁵⁹ The Cove. *Laos – Military*. [online] 2022. [Citované 29.1.2023] Dostupné na internete: <https://cove.army.gov.au/article/kyr-laos-military>

Transnacionálne spoločnosti

Posledná časť kapitoly venovanej zbrojárskemu priemyslu sa týka vývoja postavenia transnacionálnych spoločností, ktorý priamo súvisí so stanovenou hypotézou H3, ktorá predpokladá rast percentuálneho podielu a počtu transnacionálnych spoločností na celkovom počte popredných zbrojárskych spoločností z dlhodobého hľadiska. Na začiatku kapitoly už bol priblížený aktuálny stav najvýznamnejších zbrojárskych spoločností (str. 97 - 98), pričom medzi top 100 najväčšími sa v roku 2021 umiestnili aj tri transnacionálne spoločnosti, a to Airbus Group, MBDA a KNDS. Všetky tri spoločnosti majú vlastnícku štruktúru vo viac ako jednom štáte, pričom v prípade všetkých sa jedná o štáty Európy, a preto možno hovoriť o nich ako o transeurópskych zbrojárskych spoločnostiach, teda ako o určitej podmnožine transnacionálnych spoločností z pohľadu regionálnej príslušnosti.

V prípade Airbus Group sa materské spoločnosti viackrát zmenili, avšak v rokoch 2000 - 2014 to boli nemecko-francúzsko-španielska spoločnosť European Aeronautic Defence and Space Company (ďalej ako EADS) a britská BAE Systems, pridruženými boli belgický Belairbus a talianska Alenia na zdieľanie rizika vo vybraných programoch²⁶⁰. Napriek tomu, že sa vlastnícka štruktúra tejto transeurópskej spoločnosti neustále vyvíja, jej materské spoločnosti pochádzajú z viacerých európskych štátov. Vznik tejto transnacionálnej spoločnosti sa datuje do roku 1970, pričom EADS sa premenovala na Airbus Group NV a Airbus Group SE až v roku 2014, respektíve 2015. Druhá umiestnená transeurópska spoločnosť je MBDA, so vznikom v roku 2001, ktorá predstavuje spoločný podnik transeurópskej spoločnosti Airbus (majetková účasť 37,5 %), britskej BAE Systems (majetková účasť 37,5 %) a talianskej Leonardo (majetková účasť 25 %)²⁶¹. Poslednou a najmladšou z transeurópskych zbrojárskych spoločností je KNDS Group, ktorá bola založená v roku 2015 a predstavuje spojenie dvoch popredných európskych výrobcov pozemných konvenčných zbraňových systémov z Francúzska a Nemecka, a to Krauss-Maffei Wegmann a Nexter²⁶². V sledovanom období sa v rebríčku umiestnili ešte ďalšie dve zbrojárské spoločnosti, a to European Aeronautic Defence and Space Company (EADS) ako predchodca spoločnosti Airbus Group v rokoch 2002 – 2013 a spoločnosť

²⁶⁰ WEISS, S. I., AMIR, A. R. *Airbus Industrie*. In: Britannica. [online] 2007. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/Airbus-Industrie>

²⁶¹ MBDA – missile systems. *About us*. [online] 2021. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://www.mbda-systems.com/about-us/>

²⁶² KNDS Group. *Pacesetter for Military Key Innovations*. [online] 2023. [Citované 16.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.knds.com/>

CNH Industrial v rokoch 2013 – 2014. Transnacionálna spoločnosť CNH Industrial vznikla v roku 2012 ako taliansko-americká spoločnosť vo väčšinovom vlastníctve spoločnosti Exor (holdingová spoločnosť talianskej rodiny Agnelli). Pod túto spoločnosť spadajú viaceré značky, respektíve podriadené spoločnosti, pričom práve Iveco Defence Vehicles sa zameriava na výrobu vojenských logistických platforiem, obrnených vozidiel a príslušných komponentov²⁶³. Na základe vyššie uvedenej vlastnickej štruktúry vidíme, že najvýznamnejšie transnacionálne spoločnosti vo väčšine prípadov predstavujú subjekty vytvorené na základe majetkových podielov iných popredných spoločností operujúcich v zbrojárskom priemysle, a nie ako spolupráca vlád rôznych štátov.

Vychádzajúc z údajov v databáze SIPRI prezentovaných v Tabuľke 6 vidíme, že ide o rôznorodé spoločnosti z pohľadu podielu predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch danej spoločnosti. Na margo tohto ukazovateľa treba poznamenať, že po transformácii EADS na Airbus group nastalo percentuálne zníženie predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch spoločnosti, s čím súviselo aj oslabenie pozície v rebríčku z priemerne 7. miesta na 11. miesto. Taktiež najvyššie dosahované hodnoty predaných konvenčných zbraní v mil. TIV vykázala táto transeurópska spoločnosť v rokoch 2008 – 2013, čiže ako EADS. Toto predstavuje ojedinelý vývoj, nakoľko veľké množstvo zo 100 najväčších spoločností dosiahlo svoje maximálne hodnoty v posledných rokoch sledovaného obdobia, čo súviselo so všeobecným nárastom objemu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. Určitý vplyv na oslabenie pozície Airbus Group malo aj zaradenie čínskych zbrojárskych spoločností do rebríčka, avšak táto skutočnosť nemohla mať žiadny vplyv na výšku percentuálneho podielu predaných konvenčných zbraní na celkových predajoch spoločnosti, ako aj na celkovú hodnotu jej predajov zbraní.

Ak sa pozrieme na grafy obsiahnuté v Tabuľke 6, tak dostaneme obraz toho, do akej miery sa podieľali predaje konvenčných zbraní transnacionálnych spoločností na celkových predajoch konvenčných zbraní popredných zbrojárskych spoločností. Grafy sa líšia tým, že prvý obsahuje od roku 2015 aj zbrojárske spoločnosti z Číny, ktoré svojimi vysokými objemami predaných konvenčných zbraní zvýšili sumárnu úroveň predaja zbrojárskych spoločností. Táto skutočnosť znížila v období rokov 2015 - 2021 podiel predaja konvenčných zbraní zo strany transnacionálnych spoločností, keďže ich hodnoty

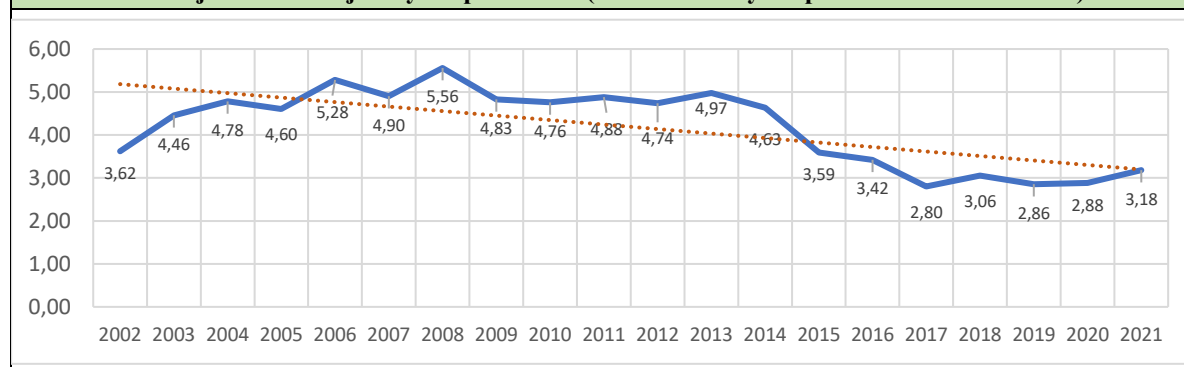
²⁶³ CNH Industrial. *Iveco Defence Vehicles to supply the Romanian Armed Forces with 942 trucks, first batch of a frame contract worth 2,900 vehicles*. [online] 2020. [Citované 30.1.2023] Dostupné na internete: <https://ml-eu.globenewswire.com/Resource/Download/83d973b4-0c00-4476-a75f-fd6dcc196ba5>

boli porovnávané k vyšším celkovým objemom. V snahe získať tendenciu vývoja podielu predaja konvenčných zbraní transnacionálnych spoločností za celé sledované obdobie sme opätovne pristúpili k použitiu metódy abstrakcie a predikcie hypotetickej situácie, keby sme z pomedzi zbrojárskych spoločností vyňali čínske spoločnosti. Týmto spôsobom sa nám upravil počet v každom roku na top 92 zbrojárskych spoločností. Krivka vývoja má aj po úprave podobný tvar, avšak mierne sa posunuli percentuálne hodnoty smerom vyššie a trendová vývojová spojnica získala plochší tvar. V oboch prípadoch je ale trendová spojnica klesajúca, čo signalizuje znižovanie podielu predaja konvenčných zbraní zo strany transnacionálnych zbrojárskych spoločností na celkových podieloch predaja konvenčných zbraní popredných zbrojárskych spoločností za sledované obdobie. V roku 2021 nastalo opätovne mierne zvýšenie podielovej hodnoty, čo pripisujeme začleneniu KNDS Group do rebríčka. Hlavnými determinantmi vývoja v krátkodobom horizonte bude skutočnosť, či bude pokračovať pokles predaja konvenčných zbraní najsilnejšej transnacionálnej spoločnosti Airbus Group a či si KNDS Group udrží svoju pozíciu, poprípade sa jej podarí navýšiť objemy predaja pozemných ťažkých konvenčných zbraní.

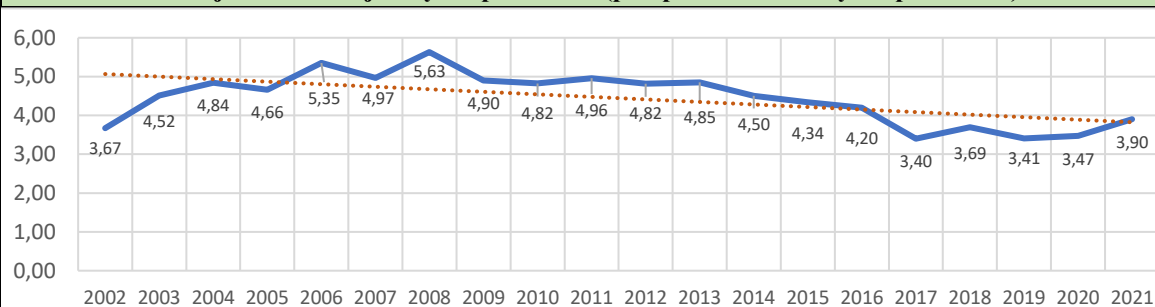
Tabuľka 6 Najvýznamnejšie transnacionálne spoločnosti v rokoch 2002 – 2021 podľa dosiahnutej hodnoty predaja konvenčných zbraní a ich podiel na celkových predajoch konvenčných zbraní popredných zbrojárskych spoločností

Názov spoločnosti	Obdobie umiestnenia v rebríčku	Priemerne dosiahnuté miesto	Najvyššia dosiahnutá hodnota*	Priemerný podiel predaja zbraní na celkových predajoch spoločnosti
EADS	2002 - 2013	7,33	17 900	23,92 %
Airbus Group	2014 - 2021	11,37	14 490	17,00 %
MBDA	2002 - 2021	23,65	4 960	98,30 %
KNDS Group	2021	44,00	3 030	95,00 %
CNH Industrial	2013 - 2014	98,5	820	2,00 %

Percentuálny podiel predaja zbraní transnacionálnych spoločností na celkových predajoch zbraní top 100 najväčších zbrojárskych spoločností (vrátane čínskych spoločností od roku 2015)

Percentuálny podiel predaja zbraní transnacionálnych spoločností na celkových predajoch zbraní top 92 najväčších zbrojárskych spoločností (po úprave bez čínskych spoločností)

* najvyššia dosiahnutá hodnota predaja zbraní je vyčíslená v mil. TIV.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Arms Industry Database*. [online] 2023. [Citované 31.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>

Pri snahe získať informácie o transnacionálnych zbrojárskych spoločnostiach z iných regiónov ako západnej Európy a severoatlantického regiónu, sme narazili na problém a neboli sme schopní nájsť žiadne relevantné zdroje. Dôvodov pre túto skutočnosť môže byť viacero, a to (1) neexistencia transnacionálnych zbrojárskych spoločností v novoindustrializovaných, rozvojových a najmenej rozvinutých krajinách; (2) nízka miera významnosti prípadne existujúcich transnacionálnych zbrojárskych spoločností a z nej vyplývajúce nedostatočné informácie o nich; (3) nedostatočné vykazovanie údajov o prípadne existujúcich transnacionálnych spoločnostiach v týchto typoch krajín; a (4) existencia zdrojových informácií iba v národných jazykoch daných krajín, z čoho vyplýva neschopnosť autora ich porozumieť, respektíve ich vyhľadať.

O tom, že na úrovni štátov západnej Európy, respektíve na úrovni Európskej únie sú viditeľne najvyššie sklony k prepájaniu hospodárskych subjektov, svedčia aj viaceré plánované a prebiehajúce spoločné projekty, a to dokonca aj na úrovni zbrojárskeho priemyslu, ktorý sa zaraďuje medzi citlivé odvetvia ekonomík jednotlivých štátov. Ako jeden z aktuálnych projektov je potrebné spomenúť tzv. Bojový letecký systém budúcnosti (ďalej ako FCAS)²⁶⁴, iniciovaný v roku 2017, do ktorého sú zapojené Francúzsko, Španielsko a Nemecko prostredníctvom svojich zbrojárskych spoločností Dassault Aviation a Indra Sistemas, ako aj transnacionálnej spoločnosti Airbus. O tom, že zbrojársky priemysel sa radí medzi citlivé odvetvia, svedčia aj problémy, ktoré súviseli s počiatočnou fázou FCAS, kedy sa francúzska zbrojárska spoločnosť odmietala podeliť

²⁶⁴ Z anglického *Future Combat Air System*.

o svoje know-how so spoločnosťou Airbus²⁶⁵, pričom významnú rolu pri odsunoch termínov plnenia projektu zohrali aj politické tlaky. Nakoľko však prvotne odhadované náklady projektu sú ocenené na 100 bil. EUR, s predpokladom ich rastu do budúcnosti, je transnacionálna spolupráca nevyhnutná. FCAS nie je jediný spoločný obranný projekt krajín severoatlantického regiónu, možno spomenúť napríklad aj projekty *European Combat Fighter* alebo *Tornado*, avšak je potrebné poznamenať, že v porovnaní s inými priemyselnými odvetviami, nie sú cezhraničné projekty v zbrojárskom priemysle jednoduchá a bežne sa vyskytujúca záležitosť.

4.3 Analýza zapojenia štátov do medzinárodných legislatívnych aktov pre oblasť výroby, používania a obchodovania s konvenčnými zbraňami

Zapojenie jednotlivých štátov do medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa konvenčných zbraní je taktiež premennou, ktorá ovplyvňuje objemy, ako aj teritoriálnu a komoditnú štruktúru medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, či už z pohľadu jedného typu konvenčných zbraní (napríklad iba SALW, rôznych typov mín, výbušnín, atď.) alebo celoplošne všetkých typov. Medzinárodná legislatíva upravujúca oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní priamo ovplyvňuje najmä zmluvné strany jednotlivých dohovorov a zmlúv, no nepriamo vplýva aj na štáty, ktoré do nej nie sú zapojené, napríklad v podobe obmedzovania exportov konvenčných zbraní do regiónov poznačených ozbrojeným konfliktom, činnosťou teroristických skupín, nestabilnou politickou situáciou alebo do štátov, kde sa vyskytuje porušovanie ľudských práv. Dôležitým vplyvom medzinárodnej legislatívy upravujúcej oblasti týkajúcej sa konvenčných zbraní a odzbrojovania, ktorý sa prioritne týka rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, je finančná pomoc a technická asistencia súvisiaca napríklad s odminovacími aktivitami alebo iným spôsobom obdobnej pomoci. Je potrebné opätovne brať do úvahy citlivosť a strategickú povahu zbrojárskeho priemyslu, ktoré majú enormný vplyv na ochotu jednotlivých typov štátov zapájať sa do takejto legislatívy, a dobrovoľne si tak vytvárať určité povinnosti a obmedzenia. Uvedené skutočnosti nám signalizujú, že participácia na medzinárodnej legislatíve upravujúcej oblasti týkajúcej sa konvenčných zbraní má rôzne výhody, respektíve nevýhody a implikácie pre jednotlivé typy štátov, a preto sme sa ju rozhodli skúmať aj v rámci nášho výskumu. Miera zapojenia z pohľadu teritoriálnej štruktúry je predmetom tretej nami zvolenej oblasti výskumu, ku ktorej bola koncipovaná

²⁶⁵ HAUCK, U. *Wie die Zukunft der Luftwaffe aussehen soll*. In: Tagesschau. [online] 2022. [Citované 2.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/fcas-abkommen-101.html>

aj samostatná hypotéza H4 a príslušné výskumné otázky. Tieto sú zamerané hlavne na vývoj zapojenia novoindustrializovaných, rozvojových a najmenej rozvinutých štátov do predmetnej medzinárodnej legislatívy, výhody a nevýhody, ktoré im plynú v nadväznosti na tvorbu ich zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami a dôvody preferencie, respektíve odmietania určitých medzinárodných legislatívnych aktov z ich strany.

Tabuľka 7 je výsledkom syntézy údajov týkajúcich sa zmluvných strán zvolených medzinárodných legislatívnych aktov, a rozdeľujeme v nej jednotlivé zmluvné štáty podľa ich regionálnej príslušnosti a rozvinutosti. Ide o aktuálne (2023) zloženie zmluvných strán a neodráža vývoj v čase, ktorý je následne analyzovaný v jednotlivých podkapitolách. Tabuľka 7 zároveň predstavuje sumár údajov Prílohy 1, ktorá obsahuje rozdelenie zmluvných strán a signatárov vybranej medzinárodnej legislatívy pre ťažké konvenčné zbrane v závislosti od ich rozvoja (meraného výškou a štruktúrou tvorby HPD), regionálneho zaradenia, s uvedením dátumu pristúpenia k danému medzinárodnému legislatívnemu aktu. Na základe takéhoto rozdelenia je poskytnutý základ pre výskum v rámci hypotézy H4, ktorá predpokladá rastúci záujem rozvojových krajín o zapojenie do medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní, a to rozvojových ako aj najmenej rozvinutých krajín. Nakoľko sa v rámci výskumu snažíme o ucelenú analýzu, sú v rámci jednotlivých medzinárodných dohovorov a zmlúv rozoberané všetky typy štátov, avšak dôraz je kladený práve na skupinu rozvojových štátov a jej podskupiny. Výpočty v Tabuľke 7 zahŕňajú iba štáty, ktoré sú zmluvnými stranami daného medzinárodného legislatívneho aktu, či už na základe akceptácie, ratifikácie, akcesie k danej medzinárodnej zmluve alebo dohovoru, a nezahŕňajú signatárske štáty, ktoré medzinárodný legislatívny akt síce podpísali, ale nie sú zmluvnými stranami.

Tabuľka 7 Rozloženie zmluvných strán vybranej medzinárodnej legislatívy upravujúcej oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní v závislosti od regiónov a rozvoja

Región	RTE	TRAN	NIK	DC	LDC	N/A
Zmluva o obchode so zbraňami (ATT)						
Afrika	-	-	1	9	18	-
Austrália a Oceánia	2	-	-	3	1	-
Ázia	2	2	2	3	1	-
Európa	34	6	-	-	-	-
Latinská Amerika	1	-	3	22	-	-
Severná Amerika	1	-	-	-	-	-
Spolu (111)	40	8	6	37	20	-
Dohovor o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení (APMBC)						
Afrika	-	-	1	17	33	-
Austrália a Oceánia	2	-	-	8	3	-

Ázia	1	2	5	9	6	-
Európa	35	8	-	-	-	1
Latinská Amerika	1	-	3	27	1	-
Severná Amerika	1	-	-	-	-	-
Spolu (164)	40	10	9	61	43	1
Dohovor o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní (CCW)						
Afrika	-	-	1	9	15	-
Austrália a Oceánia	2	-	-	1	-	-
Ázia	3	6	4	13	4	-
Európa	33	8	-	-	-	1
Latinská Amerika	1	-	3	19	-	-
Severná Amerika	2	-	-	-	-	-
Spolu (129)	41	14	8	42	19	1
Dohovor o kazetovej munícii (CCM)						
Afrika	-	-	1	11	22	-
Austrália a Oceánia	2	-	-	6	-	-
Ázia	1	-	1	5	2	-
Európa	28	5	-	-	-	1
Latinská Amerika	1	-	1	22	-	-
Severná Amerika	1	-	-	-	-	-
Spolu (110)	33	5	3	44	24	1
Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe (CFE)						
Ázia	-	4	1	-	-	-
Európa	19	3	-	-	-	-
Severná Amerika	2	-	-	-	-	-
Spolu (29)	21	7	1	-	-	-
Protokol proti nezákonnej výrobe a obchodovaniu so strelnými zbraňami (FP)						
Afrika	-	-	1	12	25	-
Austrália a Oceánia	-	-	-	3	-	-
Ázia	1	4	2	6	2	-
Európa	26	8	-	-	-	-
Latinská Amerika	1	-	3	24	1	-
Severná Amerika	-	-	-	-	-	-
Spolu (119)	28	12	6	45	28	-
Wassenaarske usporiadanie o kontrolách vývozu konvenčných zbraní a technológií s dvojakým použitím						
Afrika	-	-	1	-	-	-
Austrália a Oceánia	2	-	-	-	-	-
Ázia	2	1	2	-	-	-
Európa	29	1	-	-	-	-
Latinská Amerika	-	-	2	-	-	-
Severná Amerika	2	-	-	-	-	-
Spolu (42)	35	2	5	-	-	-

Vysvetlivky: Latinská Amerika zahŕňa štáty Južnej Ameriky, Strednej Ameriky a štáty v Karibskom mori. Ruská federácia je zaradená do regiónu Ázie. Do kategórie N/A sa zaraďuje Vatikán a Severná Kórea.

Skratky: RTE – rozvinuté trhové ekonomiky (=rozvinuté štáty); TRAN – tranzitívne ekonomiky; NIK – novooindustriálne štáty; DC – rozvojové štáty, LDC – najmenej rozvinuté štáty.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa World Population Review. *Developed Countries List*. [online] 2022. [Citované 9.8.2021] Dostupné na internete: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/developed-countries>; United Nations. *World Economic Situation and Prospects*. [online] 2020. [Citované 9.8.2021] Dostupné na internete: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2020_Annex.pdf; LIPKOVÁ, Ľ. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. (prvé vydanie) Vydavateľstvo Sprint dva: 2011, Bratislava, str. 430, ISBN 978-80-89393-37-4; a United Nations Treaty Collection. [online] 2022. [Citované 9.8.2022] Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>

V prípade zmluvy CFE a usporiadania WA pozorujeme nulové zapojenie rozvojových a najmenej rozvinutých štátov. Pre zmluvu CFE je dôvodom jej regionálne

zameranie na krajiny severoatlantického regiónu, v rámci ktorej si dali zmluvné strany za cieľ „vytvoriť bezpečnú a stabilnú rovnováhu konvenčných ozbrojených síl v Európe [...], odstrániť rozdiely poškodzujúce stabilitu a bezpečnosť, a eliminovať, ako vec vysokej priority, schopnosť začať prekvapivý útok a iniciovanie rozsiahlych útočných akcií v Európe.“²⁶⁶ Jedným z dôvodov pre nezapojenie rozvojových a najmenej rozvinutých štátov do WA je podľa našej mienky historické zameranie jeho predchodcu COCOM na zamedzenie transferov zbraní a technológií s dvojakým použitím do komunistických krajín počas obdobia studenej vojny, ako aj fakt, že ide o exportný kontrolný režim, a rozvojové a najmenej rozvinuté štáty mali len minimálny podiel na exportoch konvenčných zbraní v porovnaní s ostatnými typmi štátov, ktoré sú zapojené do WA. Z týchto dôvodov nie sú dané legislatívne akty analyzované z pohľadu hypotézy H4 a nemajú teda ani vplyv na jej potvrdenie, respektíve vyvrátenie. Vplyv na potvrdenie, respektíve vyvrátenie hypotézy nemá ani FP, keďže ide o protokol zameraný na SALW a ich muníciu, pričom výskum tohto typu konvenčných zbraní nie je cieľovou kategóriou výskumu v rámci dizertačnej práce.

Na základe vyššie uvedených skutočností sú skúmanými medzinárodnými legislatívnymi aktami ATT, APMBC, CCM a CCW. Tieto medzinárodné legislatívne akty sú analyzované z pohľadu aktuálneho zloženia zmluvných strán, ako aj historického vývoja ich zmluvnej základne v čase. V aktuálnom období, teda v roku 2023, je z percentuálneho hľadiska najvyššie zastúpenie rozvojových a najmenej rozvinutých štátov v prípade CCM, a to 40,00 % rozvojové a 21,82 % najmenej rozvinuté štáty, a APMBC, a to 37,20 % rozvojové a 26,22 % najmenej rozvinuté štáty. V prípade APMBC je dokonca podiel rozvojových ako aj najmenej rozvinutých štátov vyšší ako podiel rozvinutých štátov. Najnižšie zastúpenie dosahujú rozvojové a najmenej rozvinuté štáty ako celok pri CCW, kde je ich spoločný podiel 48,80 %. Naopak v prípade novoindustrializovaných štátov boli dosiahnuté najvyššie percentuálne hodnoty zapojenia práve u CCW vo výške 6,40 %, nasledované APMBC s podielom 5,49 %, ATT s podielom 5,41 % a CCM s podielom 2,73 %. Čo sa týka najviac rozvinutých krajín, tak tie sú v najvyššej miere zapojené do najmladšieho legislatívneho aktu, teda do ATT, s podielom 36,04 %.

Štyri vyššie uvedené legislatívne akty sú v nasledujúcich podkapitolách skúmané z pohľadu rozvoja ich zmluvnej základne od ich vzniku, respektíve vstupu do platnosti, ako aj z pohľadu dôvodov zapojenia a prípadných problémov, ktorým čelia jednotlivé typy

²⁶⁶ Organization for Security and Cooperation in Europe. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. [online] 1990. [Citované 31.8.2022] Dostupné na internete: <https://www.osce.org/library/14087>

štátov. Keďže jednotlivé štáty sa v priebehu sledovaného obdobia neustále vyvíjali, či už ekonomicky, politicky alebo z pohľadu rozličných ukazovateľov životnej úrovne, bolo potrebné tento vývoj zapracovať aj v rámci výskumu v dizertačnej práci. Podobne ako v časti dizertačnej práce venovanej vývoju medzinárodného obchodu so zbraňami a medzinárodnej úrovne zbrojárskeho priemyslu, aj v nasledujúcich podkapitolách pristupujeme k rozdeleniu štátov podľa rozvinutosti na základe prístupu OSN a preraďovaniu jednotlivých štátov medzi skupinami (za účelom pokrytia vývoja ich rozvinutosti v čase) využívanému v predchádzajúcich kapitolách dizertačnej práce.

Okrem skúmania zapojenia štátov na rovine ich rozvinutosti, a z toho vyplývajúcej kategorizácie, je dôležité v rámci nasledujúcich podkapitol poukázať aj na postoj a problémy štátov ako jednotlivcov, ktoré v agregovanej forme budujú práve tú všeobecnejšiu rovinu skúmania a umožňujú tvoriť konečné závery a vývojové tendencie. Jednotlivé štáty sa odlišujú mierou zapájania do medzinárodných legislatívnych aktov upravujúcich oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní, a to aj v rámci vymedzených skupín štátov. Existuje dokonca viacero štátov, ktoré sa na základe rôznorodých dôvodov rozhodli nestáť sa zmluvnou stranou žiadneho zo skúmaných medzinárodných legislatívnych aktov. Týmito štátmi sú Irán, Tonga, Kirgizsko, Mikronézia, Sýria, Nepál, Mjanmarsko a Severná Kórea, ale aj Taiwan a teritórium Hongkong, čo vyplýva z ich špecifického statusu. Taktiež existuje niekoľko štátov, ktoré sú signatármi iba jedného zo sledovaných medzinárodných legislatívnych aktov, pričom sa nestali jeho zmluvnou stranou, a to Singapur, Líbya, Egypt, Vietnam a Maršalove ostrovy. Všetky vymenované štáty sa radia do inej skupiny ako medzi rozvinuté štáty, čo ešte viac podnecuje opodstatnenosť vykonať výskum miery a dôvodov zapojenia, respektíve nezapojenia jednotlivých typov štátov do medzinárodnej legislatívy pre konvenčné zbrane.

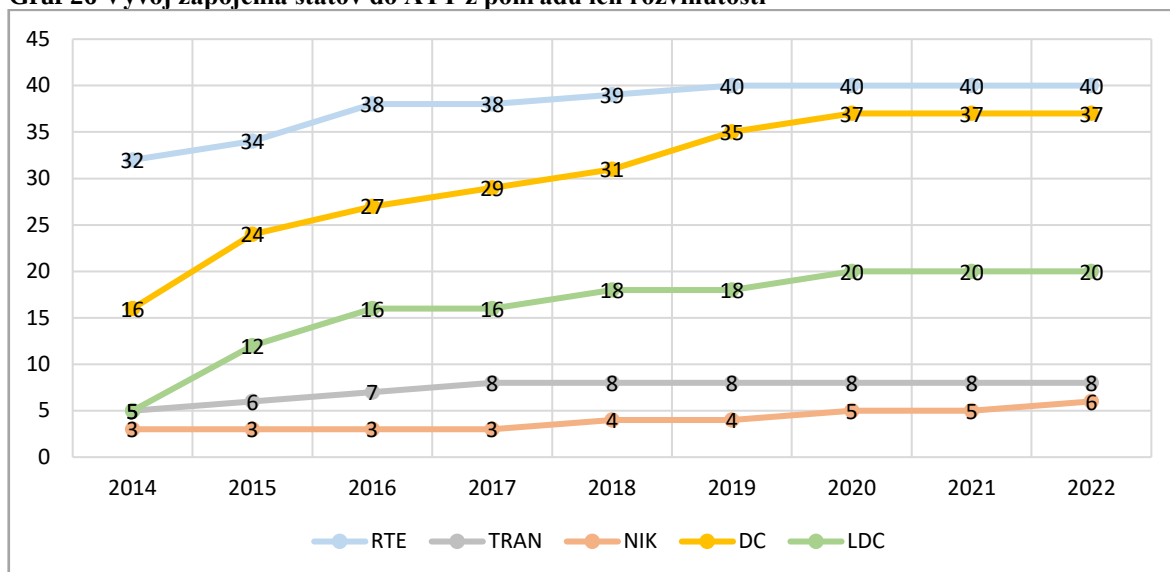
4.3.1 Vývoj zapojenia štátov do Zmluvy o obchode so zbraňami (ATT)

Prvým analyzovaným medzinárodným legislatívnym aktom upravujúcim oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní je ATT, ktorá bola otvorená na podpis 3. 6. 2013 a následne vstúpila do platnosti 24. 12. 2014 po dosiahnutí ratifikácie zo strany 50 štátov. V súčasnosti (2023) má 111 zmluvných strán, 30 signatárov, ktorí zatiaľ nie sú zmluvnými stranami, a 54 štátov medzinárodného spoločenstva, ktoré zatiaľ nepristúpili a ani nepodpísali zmluvu. Graf 26 znázorňuje vývoj participácie zmluvných strán na ATT od jej vstupu do platnosti v roku 2014, pričom vyplýva, že viac ako polovica (52,46 %) zmluvných strán v prvom roku existencie ATT boli rozvinuté štáty, nasledované

rozvojovými štátmi (26,23 %), pričom ostatné skupiny štátov dosiahli neporovnateľne nižšie hodnoty v sumárnej hodnote 21,31 %. Z hľadiska časového vývoja rástol podiel jednotlivých typov štátov ako zmluvných strán, pričom najrýchlejšie tempo priemerného ročného rastu dosiahli najmenej rozvinuté (24,62 %) a rozvojové štáty (11,93 %), naopak najnižšie tempo priemerného ročného rastu evidujeme u rozvinutých štátov (2,90 %), čo súvisí s ich vysokou východiskovou pozíciou, t. j. 32 zmluvných štátov v roku 2014.

Keďže rozvojové štáty tvoria najväčšiu skupinu štátov (spolu 77 štátov) a začínali na pomerne nízkej východiskovej pozícii, mali najväčšie predpoklady dosiahnuť najvyššie priemerné ročné percentuálne hodnoty rastu. Napriek tomu, že dosiahli najvyššie priemerné ročné percentuálne hodnoty rastu, stále ich možno charakterizovať ako nízke, lebo v konečnom dôsledku je zmluvnou stranou ATT v roku 2022 spolu 37 rozvojových štátov, čo je 48,05 %, čiže ani nie polovica z potenciálne možnej celkovej hodnoty. Podobne nenaplnený potenciál bol zaznamenaný aj u najmenej rozvinutých štátov, ktoré s priemerným percentuálnym ročným rastom 24,62 % dosiahli v roku 2022 cca 43,48 % z celkovej možnej hodnoty. Podobné tvrdenie platí aj pre konečnú hodnotu tranzitívnych (47,06 %) a novoindustrializovaných štátov (42,86 %), ktoré okrem toho vykazovali aj pomerne nižšie priemerné ročné percentuálne hodnoty rastu. Opačným prípadom sú rozvinuté štáty, ktorých bolo 40 zmluvnou stranou ATT v roku 2022, čiže 93,02 % z potenciálne možného počtu, pričom k tejto hodnote síce dospeli z vyššej východiskovej pozície, avšak s najnižšou úrovňou priemerného ročného percentuálneho rastu. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti sa vynára otázka, prečo boli dosiahnuté takéto rastové a výsledné hodnoty, a aký je dôvod, že sa niektoré skupiny štátov majú tendenciu menej, respektíve pomalšie zapájať do ATT.

Graf 26 Vývoj zapojenia štátov do ATT z pohľadu ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Nations Treaty Collection. [online] 2022. [Citované 31.8.2022]
Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>

V teoretickej časti práce sme bližšie priblížili ciele a hlavnú podstatu vzniku ATT, ktorými sú, v skratke povedané, stanovenie spoločných medzinárodných noriem na reguláciu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami a snaha odstrániť nelegálny obchod s týmito zbraňami, a to za účelom dosiahnutia medzinárodnej stability a mieru, zníženia ľudského utrpenia a zvyšovania transparentnosti medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami²⁶⁷. Takto stanovený cieľ by mal apelovať najmä na rozvojové a najmenej rozvinuté štáty, keďže práve tie sú zväčša poznačené ozbrojenými konfliktmi, nelegálnym obchodom v spojení s nadmerným šírením nezákonne držaných konvenčných zbraní, ktoré ich destabilizujú politicky aj ekonomicky na vnútroštátnej úrovni a vo veľkej miere zamedzujú ich rozvoj. Na druhej strane je treba poznamenať, že stanovenie noriem na transfery konvenčných zbraní môže pre určité štáty (exportujúce ako aj importujúce konvenčné zbrane) predstavovať odradzujúci prvok pristúpenia k ATT, a to aj napriek tomu, že ATT nebola koncipovaná ako forma režimu na obmedzovanie obchodu s konvenčnými zbraňami, ale iba ako zmluva určujúca štandardy pri medzinárodnom obchode s nimi.

Keď sa pozrieme na ATT z pohľadu jej efektívnosti, tu sa vynára veľké množstvo rozporuplných názorov zo strany odbornej verejnosti, vedúcich reprezentantov jednotlivých štátov, či medzinárodných vládnych a mimovládnych organizácií. Niektorí odborníci tvrdia, že proces nastavenia spoločných noriem a zmiernenia nelegálneho

²⁶⁷ Arms Trade Treaty. *Article 1 – Object and Purpose*. [online] 2014. [Citované 4.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html?templateId=209884>

obchodu si vyžaduje dlhšie časové obdobie²⁶⁸. Iní veria vo víziu ATT, čoho dôkazom je snaha Európskej únie podporovať dosiahnutie jej cieľov, napríklad aj prostredníctvom spustenia troch projektov v hodnote 1,37 mil. EUR, ktorých cieľom je posilniť národné systémy kontroly vývozu konvenčných zbraní zmluvných strán ATT, ako aj pomocou súboru projektov v hodnote 15 mil. EUR napomáhať jej univerzálnemu prijatiu a implementácii²⁶⁹. Naopak najviac negatívne ohlasy pochádzajú zo strany medzinárodných mimovládnych organizácií, napríklad zo strany Campaign Against Arms Trade, ktorá sa na margo ATT vyjadrila, že „*v samotnej zmluve existujú veľké nedostatky, pričom zo znenia nie je úplne jasné, kto by mal presadzovať dané pravidlá a aké budú sankcie za ich porušenie.*“²⁷⁰ V neprospech ATT tiež svedčia vývozy konvenčných zbraní popredných exportérov zbraní (vrátane štátov Európskej únie), ktoré prispeli k pretrvávaniu vojny v Jemene, a teda k porušovaniu ľudských práv ako aj šíreniu nelegálne držaných zbraní. Keďže cieľom nášho výskumu nie je zhodnotiť efektívnosť ATT, ale poskytnúť pohľad na vývoj zapojenia, a prípadné výhody, nevýhody a problémy plynúce pre určité typy štátov, nebudeme do detailov rozoberať otázku efektívnosti a názorov verejnosti na ATT. Avšak považovali sme za dôležité načrtnúť túto skutočnosť pre komplexné predstavenie tohto medzinárodného legislatívneho aktu v rámci nášho výskumu, a zároveň poukázať aj na problém neexistencie sankčného mechanizmu, či výskytu prípadov nedodržiavania záväzkov stanovených ATT zo strany jej zmluvných štátov.

Z pohľadu typológie štátov a ich regionálnej príslušnosti je potrebné vyzdvihnúť, ako pozitívny príklad napĺňania cieľov stanovených ATT, štáty Karibskej oblasti, a to najmä prostredníctvom činnosti medzivládnej organizácie The Caribbean Community (ďalej ako CARICOM). Jej členmi je 13 štátov Karibskej oblasti, Surinam a Guyana zo štátov Južnej Ameriky (všetky sa zaraďujú medzi rozvojové a najmenej rozvinuté štáty), pričom z tohto počtu je 14 zmluvnou stranou a jedna signatárom ATT (Haiti). Organizácia CARICOM podporila v roku 2016 pomocou projektu s názvom *CARICOM Model Law on the Arms Trade Treaty*, financovaného zo strany OSN, implementáciu ATT v jej

²⁶⁸ GREEN, D., MACDONALD, A. *Power and Change – The Arms Trade Treaty*. Oxfam International: Oxford, 2015, ISBN 978-1-78077-781-8.

²⁶⁹ Rada Európskej únie. *Arms Trade Treaty: EU steps up support in fight against illicit arms trade*. [online] 2021. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/04/16/arms-trade-treaty-eu-steps-up-support-in-fight-against-illicit-arms-trade/>

²⁷⁰ KNIGHT, B. *UN's Arms Trade Treaty 'too weak to make a difference'*. In: DW. [online] 2017. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.dw.com/en/uns-arms-trade-treaty-too-weak-to-make-a-difference/a-40452550>

členských štátoch, ktoré si prispôsobili národnú legislatívu, aby vyhovovala danému modelu a bola v súlade s povinnosťami vyplývajúcimi z ATT²⁷¹. Dôvodom na pozitívne prijatie vízie ATT zo strany tejto skupiny štátov je pomerne rozšírený čierny obchod s konvenčnými zbraňami (hlavne SALW) a nelegálne vlastníctvo zbraní v rukách obyvateľstva, ktoré zvyšuje mieru mortality zapríčinenú vraždami vykonanými takto vlastnenými zbraňami. Keďže ide o malé štáty, ktoré nemajú rozvinutý zbrojársky priemysel, a teda ani export konvenčných zbraní, je pre nich kľúčové vybudovanie spoľahlivého kontrolného systému ich importov konvenčných zbraní, ktorý je požadovaný v rámci znenia ATT v článku 8.

Problému nelegálneho šírenia konvenčných zbraní čelia aj ostatné štáty Latinskej Ameriky, teda regiónu strednej a Južnej Ameriky, pričom výskum odborníkov R. Stohl a D. Tuttle²⁷² poukázal na to, že najvážnejšia situácia je v Kolumbii a Brazílii, ako postihnuté krajiny, či už transferom, výrobou alebo ako konečné destinácie ilegálne vlastnených konvenčných zbraní, boli označené tiež Honduras, Peru, Venezuela, Panama, Ekvádor a Salvádor. Tieto krajiny majú tendenciu k importu konvenčných zbraní pred ich exportom, pričom exportom konvenčných zbraní do tohto regiónu dominujú Spojené štáty americké. Päť štátov z tohto regiónu nie je zmluvnou stranou ATT, a to Bolívia, Kolumbia (ratifikovala ale nepodpísala), Ekvádor, Venezuela a Nikaragua, čiže štáty poznačené nelegálnym obchodom s konvenčnými zbraňami. Dôvody, ktoré udali tieto štáty k nepristúpeniu k ATT, narážali práve na postavenie popredných exportérov konvenčných zbraní. Podľa vyjadrenia Bolívie a Ekvádoru zvýhodňuje ATT exportérov konvenčných zbraní pred importérmi a delegáti Venezuely poukázali na skutočnosť, že ATT nerieši ani nadmernú výrobu a hromadenie zásob hlavnými výrobcami konvenčných zbraní, a taktiež, že neexistuje v zmluve žiadny odkaz na trestný čin agresie²⁷³. Je treba poznamenať, že paradoxne niektorí najväčší exportéri konvenčných zbraní (Spojené štáty americké a Ruská federácia) nie sú zmluvnou stranou ATT a zostáva teda otázne, či naozaj predstavuje spomínanú výhodu pre exportérov konvenčných zbraní.

²⁷¹ Caribbean Community Implementation Agency for Crime and Security. *Small Arms and Light Weapons*. [online] N.d. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://caricomimpacs.org/wp-content/uploads/2020/08/Small-Arms-and-Light-Weapons.pdf>

²⁷² STOHL, R., TUTTLE, D. *The Small Arms Trade in Latin America*. [online] 2008. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://gsdrc.org/document-library/the-small-arms-trade-in-latin-america/>

²⁷³ United Nations. *Overwhelming Majority of States in General Assembly Say 'Yes' to Arms Trade Treaty to Stave off Irresponsible Transfers that Perpetuate Conflict, Human Suffering*. [online] 2013. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2013/ga11354.doc.htm>

Z krajín Afriky je zmluvnou stranou ATT väčšina štátov južnej, juhovýchodnej a západnej Afriky, a Čad a Stredoafrická republika z krajín strednej Afriky. Naopak z krajín severnej a východnej Afriky sa nestala ani jedna krajina zmluvnou stranou ATT. Africký kontinent je vo vysokej miere poznačený výskytom ozbrojených konfliktov, činnosťou teroristických skupín, nelegálnym šírením ťažkých konvenčných zbraní aj SALW, ako aj nedostatočnými finančnými prostriedkami na riešenie týchto problémov a na vybudovanie národných kontrolných systémov na monitorovanie transferov zbraní. Takmer všetky štáty kontinentu sa zaraďujú buď medzi rozvojové alebo najmenej rozvinuté štáty s nízkymi dosahovanými hodnotami importov a exportov konvenčných zbraní, ako aj mierou rozvoja národných zbrojárskych priemyslov (s výnimkou štátov severnej Afriky a Juhoafrickej republiky). Podobne ako v prípade krajín Karibského regiónu, aj u afrických štátov zohrávajú významnú úlohu medzinárodné a regionálne vládne organizácie, ktoré pomáhajú krajinám prostredníctvom finančných prostriedkov, seminárov, konferencií a technickej pomoci budovať kontrolné mechanizmy transferov konvenčných zbraní. K organizáciám podporujúcim implementáciu ATT v Afrike sa zaraďujú Regionálne centrum OSN pre mier a odzbrojenie v Afrike²⁷⁴, Juhoafrické rozvojové spoločenstvo²⁷⁵ alebo Hospodárske spoločenstvo štátov západnej Afriky²⁷⁶, ktorého úspešná propagácia a podpora vstupu členských štátov do ATT je doložená aj skutočnosťou, že 14 z 15 členských štátov je zmluvnou stranou ATT. Výnimkou je Gambia, avšak na základe vyjadrenia jej ministra obrany, počas zasadnutia zmluvných strán ATT, je „ratifikačný proces v pokročilom štádiu a [...] snaha zabezpečiť ratifikáciu zmluvy do konca roka (2022).“²⁷⁷ Predstavitelia Gambie udávajú za hlavné odôvodnenie vôle pristúpenia práve vysokú mieru nelegálneho obchodu s konvenčnými zbraňami a ich snahu ju zmierniť, a teda možno predpokladať rozšírenie zmluvnej základne ATT do budúcnosti. V prípade Juhoafrického rozvojového spoločenstva sú všetky štáty, s výnimkou Demokratickej republiky Kongo, zmluvnou stranou (9) alebo signatárom (6) ATT.

²⁷⁴ Z anglického *United Nations Regional Centre for Peace and Disarmament in Africa*.

²⁷⁵ Z anglického *Southern African Development Community*.

²⁷⁶ Z anglického *Economic Community of West African Countries*.

²⁷⁷ The Arms Trade Treaty. *Statement by Honorable Sering Modou Njie, the Minister of Defence, The Gambia on the Arms Trade Treaty's CSP8*. [online] 2022. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Gambia%20-%201SPEECH%20OF%20THE%20MINISTER%20AT%20THE%20ARMS%20TRADE%20TREATYfinal%20draft/Gambia%20-%201SPEECH%20OF%20THE%20MINISTER%20AT%20THE%20ARMS%20TRADE%20TREATYfinal%20draft.pdf>

Krajiny Afriky sa radia medzi čistých importérov konvenčných zbraní, najmä z pohľadu ťažkých konvenčných zbraní, pričom mnohé z krajín nevykázali za sledované obdobie žiadne exporty týchto zbraní. Výnimkou je Juhoafrická republika, ktorej exporty ťažkých konvenčných zbraní prevyšovali v posledných rokoch ich importy, a niektoré štáty severnej Afriky, ktoré majú do istej miery rozvinutý zbrojársky priemysel a vykázali za sledované obdobie menšie objemy exportov ťažkých konvenčných zbraní. Z afrických štátov exportujúcich ťažké konvenčné zbrane je zmluvnou stranou ATT iba Juhoafrická republika. Naopak Egypt, teda jedna z krajín vykazujúcich aj exporty konvenčných zbraní, vo svojich oficiálnych stanoviskách počas zasadnutí zmluvných strán ATT viackrát poukázal na niekoľko nedostatkov ATT, najmä že „*nedostatok jasných definícií do značnej miery oslabuje jej možnú účinnosť a umožňuje zneužiť zmluvu ako nástroj na manipuláciu a monopolizáciu legitímneho obchodu s konvenčnými zbraňami spolitizovaným spôsobom, pričom ignoruje predchádzanie úmyselnému dodávaniu zbraní neoprávneným príjemcom, ako sú teroristi a nelegálne ozbrojené skupiny.*“²⁷⁸ Takto stavaná formulácia indikuje obavy Egypta, že pristúpenie k ATT môže viesť k poklesu podielu transferov konvenčných zbraní (ťažkých aj SALW) z/do rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, ktoré nemajú dostatočne rozvinuté kontrolné systémy, a to obavy nielen z pozície importéra, ale aj exportéra konvenčných zbraní.

Ázia predstavuje rozsiahly kontinent pokrývajúci množstvo štátov s rozdielnou úrovňou ekonomického rozvoja, ale aj rozvinutosti ich zbrojárskeho priemyslu a inklinácie k medzinárodnému obchodu s konvenčnými zbraňami z pohľadu importov, respektíve exportov konvenčných zbraní. Z tohto dôvodu pristupujeme k jej analýze z regionálneho členenia, a nie kontinentu ako celku. Z hľadiska participácie na ATT, ide o kontinent s najnižším počtom zmluvných strán v porovnaní s celkovým množstvom štátov v regióne, keďže zmluvnou stranou ATT je iba 10 štátov. Týmito štátmi sú Afganistan, Čína, Filipíny, Gruzínsko, Japonsko, Južná Kórea, Kazachstan, Libanon, Maldivy a Palestína. Čiže zmluvnou stranou ATT sú štáty exportujúce aj importujúce konvenčné zbrane, z ktorých 20 % tvoria rozvinuté štáty, 20 % tranzitívne štáty, 20 % novoinustrializované štáty a 40 % rozvojové štáty. Okrem nich je desať ázijských štátov signatármi ATT²⁷⁹.

²⁷⁸ The Permanent Mission of Egypt to the United Nations. *Statement of the Delegation of the Arab Republic of Egypt 73rd Session of the United Nations General Assembly First Committee*. [online] 2018. [Citované 8.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2018/11/statement-by-egypt-cw.pdf>

²⁷⁹ Signatármi ATT z krajín Ázie sú Bahrajn, Bangladéš, Izrael, Kambodža, Malajzia, Mongolsko, Singapur, Spojené arabské emiráty, Thajsko a Turecko.

Prvým analyzovaným regiónom je stredná Ázia, ktorá pokrýva päť transnacionálnych štátov, a to Kazachstan, Kirgizsko, Tadžikistan, Turkménsko a Uzbekistan. Všetky tieto štáty sa na základe údajov v databázach SIPRI a UNROCA zaraďujú medzi čistých importérov ťažkých konvenčných zbraní aj SALW. Z krajín strednej Ázie je zmluvnou stranou ATT iba Kazachstan, ktorý pristúpil v roku 2018, čiže nepatrí medzi jej zakladajúce štáty. Kazachstan je aktívnym štátom pri propagácii ATT, čoho dôkazom je aj vyvíjanie rôznych podporných aktivít. Príkladom je napríklad prvý workshop určený pre krajiny strednej Ázie a Mongolsko, ktorý sa uskutočnil v roku 2019 v Nur-Sultáne, vtedy hlavnom meste Kazachstanu. Workshop bol hostený Regionálnym centrom OSN pre mier a odzbrojenie v Ázii a Tichomori²⁸⁰ (ďalej ako UNRCPD) a vládou Kazachstanu, a jeho primárnym cieľom bolo „*podporovať všeobecné uplatňovanie a vykonávanie zmluvy a rozširovať jej členstvo v strednej Ázii a Mongolsku*“.²⁸¹“ Nakoľko iba jedna z krajín regiónu je zmluvnou stranou ATT, patrí stredná Ázia medzi regióny s najvyšším potenciálom a prioritou v rozširovaní ATT. UNRCPD organizovalo podobné workshopy a podporu pristúpenia k ATT, vrátane technickej a právnej pomoci, vo viacerých ázijských štátoch, pričom ako hostiace destinácie boli volené hlavne zmluvné a signatárske štáty (napr. Kazachstan, Kambodža²⁸², a pod.) alebo štáty snažiace sa o prístup k ATT (napr. Nepál²⁸³).

Západná (alebo aj Predná Ázia), ako druhý analyzovaný región, zahŕňa štáty Arabského polostrova, Zakaukazu, Anatólie, Levanty a Irán. Ide o pomerne veľkú skupinu rôznorodých štátov, zahrňujúcu štáty s vyspelejším (Turecko, Saudská Arábia, Izrael) ako aj nerozvinutým zbrojárskym priemyslom (Jemen, Sýria), avšak z pohľadu transferov konvenčných zbraní, ide prevažne o ich silných importérov. Podobne ako v prípade jednotlivých častí Afriky, aj tento región je poznačený zvýšeným objemom nelegálnych transferov zbraní, výskytom ozbrojených konfliktov a činnosťou teroristických skupín. Z tejto skupiny štátov sa stalo zmluvnou stranou ATT iba Gruzínsko, Libanon a Palestína,

²⁸⁰ Z anglického *The United Nations Regional Centre for Peace and Disarmament in Asia and the Pacific*.

²⁸¹ KOZHANOVA, N. *UN agency, Kazakh government host Arms Trade Treaty workshop in Nur-Sultan*. In: The Astana Times. [online] 2019. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://astanatimes.com/2019/07/un-agency-kazakh-government-host-arms-trade-treaty-workshop-in-nur-sultan/>

²⁸² United Nations. *Regional Legal Assistance Arms Trade Treaty Workshop Aims at Preparing Governments for Cross-Border Weapons Transfer Responsibilities*. [online] 2014. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/update/20141117/>

²⁸³ United Nations. *National Workshop To Promote The Arms Trade Treaty (ATT) And Support Nepal's Accession To The Treaty*. [online] 2021. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://nepal.un.org/en/159766-national-workshop-promote-arms-trade-treaty-att-and-support-nepals-accession-treaty>

signatármi ATT sú Bahrajn, Izrael, Spojené arabské emiráty a Turecko. Región západnej Ázie je vo veľkej miere poznačený strategickými záujmami krajín nachádzajúcich sa mimo tohto regiónu, a to rozvinutých krajín západu (najmä Spojených štátov amerických), ale aj záujmami tranzitívnych (Ruská federácia) a v poslednej dobe v rastúcej miere aj novoundustrializovaných krajín (príkladom je uzatvorenie 25-ročnej dohody o spolupráci medzi Čínou a Iránom v roku 2021 v hodnote 400 mld. amerických dolárov pokrývajúcej aj oblasť bezpečnosti²⁸⁴). Práve napĺňanie strategických záujmov v podobe transferov konvenčných zbraní do regiónu možno označiť za príčinu rozvoja tamajšieho čierneho obchodu so zbraňami a ich nelegálneho nadobúdania zo strany mimovládnych skupín. Zostáva otáznosť či by bola ATT schopná (a do akej miery) napomôcť zvráteniu tohto vývoja v regióne, keby sa do nej zapojilo viac západoázijských štátov a hlavných exportérov konvenčných zbraní do štátov tohto regiónu, a to bez existencie akéhokoľvek sankčného mechanizmu. Avšak aj na základe vyjadrení oficiálnych reprezentantov štátov západnej Ázie, nemožno do budúcnosti očakávať radikálne zmeny v zmluvnej základni ATT. Dokonca aj Izrael, ako jeden zo signatárov ATT, je presvedčený, že „v kontexte zmluvy a jej implementácie je potrebné vyriešiť, respektíve doriešiť mnohé otázky“²⁸⁵ a odvoláva sa na dostatočnosť vlastného systému kontroly exportov konvenčných zbraní. Ak zaujímajú signatárske štáty, majúce určitú mieru vôle riešiť otázku kontroly a nelegálneho šírenia konvenčných zbraní, takto znejúce stanovisko, nemožno očakávať zvýšenú ochotu pristúpiť k ATT od nezainteresovaných štátov alebo štátov ekonomicky a strategicky ťažiacich z obchodu s konvenčnými zbraňami či pretrvávania určitého ozbrojeného konfliktu.

Ďalším regiónom je južná Ázia²⁸⁶, ktorej všetky štáty sú čistými importérmi ťažkých konvenčných zbraní, a zahŕňa aj významných importérov zbraní Indiu a Pakistan. Z tohto regiónu pristúpili k ATT iba Afganistan a Maldivy. Napriek tomu, že India nie je zmluvou stranou ATT, zapájala sa vo veľkej miere do negociácií pri jej tvorbe a oceňovala jej potenciálny prínos k redukcii čierneho obchodu s konvenčnými zbraňami. V konečnom dôsledku sa k nej ale rozhodla nepristúpiť, keďže nespĺňala jej očakávania ani z pohľadu riešenia otázky pašovania konvenčných zbraní, ani z pohľadu pozície exportérov

²⁸⁴ TANEJA, K. *China's emergent footprints in West Asia*. [online] 2022. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/expert-speak/chinas-emergent-footprints-in-west-asia/>

²⁸⁵ The Arms Trade Treaty. 1st Conference of State Parties, August 24-27, 2015 – Statement by Ms. Hadas Meitzad, Counsellor, Mission of ISRAEL to the United Nations. [online] 2015. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Israel/Israel.pdf>

²⁸⁶ Tento región pozostáva zo štátov Afganistan, Bangladéš, Bhután, India, Nepál, Maldivy, Pakistan a Srí Lanka.

a importérov konvenčných zbraní, čo pre Indiu ako jedného z najvýznamnejších importérov zohráva dôležitý predpoklad pre pristúpenie. Odmietnutie pristúpiť k ATT bolo odôvodnené zo strany stáleho predstaviteľa Indie pri Konferencii o odzbrojení v Ženeve Sujata Mehta v roku 2013 slovami, že „*India nemôže akceptovať, aby sa zmluva používala ako nástroj v rukách vyvážajúcich štátov na prijatie jednostranných opatrení vyššej moci proti dovážajúcim štátom, ktoré sú zmluvnými stranami tejto legislatívy, bez následkov. Príslušné ustanovenia v konečnom znení nespĺňajú naše požiadavky.*”²⁸⁷ V nadväznosti na vzťah Indie k ATT skúmal S. Jain vo svojej publikácii²⁸⁸ argumenty pre pristúpenie Indie k ATT alebo ponechanie statusu quo ako nezmluvnej strany, pričom sa prikláňal práve k druhej možnosti. Medzi argumenty v prospech pristúpenia Indie k ATT zaradil zvýšenie reputácie v očiach ostatných členských štátov, diplomatickú páku (možnosť ľahšie ovplyvňovať smerovanie vývoja ATT) a potenciálne zlepšenie obrannej spolupráce. Naopak, medzi nevýhody vstupu patrilo už spomínané znevýhodnené postavenie dovozcov konvenčných zbraní, napríklad v podobe odmietania exportérov konvenčných zbraní dodávať zbrane podľa článku 7 ATT alebo chýbajúci sankčný mechanizmus a nízka záväznosť zmluvy.

Poslednými dvoma ázijskými regiónmi sú juhovýchodná²⁸⁹ a východná Ázia²⁹⁰, z ktorej sa zmluvnými stranami ATT stala Čína, Filipíny, Japonsko a Južná Kórea, čiže, s výnimkou Filipín, ide o ekonomicky vyspelé štáty s rozvinutým zbrojárskym priemyslom a významným postavením v rámci medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami. Z tohto regiónu pochádza aj pomerne veľa signatárskych štátov, a to Kambodža, Malajzia, Mongolsko, Singapur a Thajsko. To znamená, že v prípade týchto dvoch regiónov možno hovoriť o pomerne silnej zmluvnej a signatárskej základni ATT. Z pohľadu pozície jednotlivých štátov regiónu k odmietnutiu pristúpenia k ATT bolo vznesených viacero odôvodnení. Indonézia bránila svoje rozhodnutie vyjadrením, že „*zmluvu nemožno podpísať, pretože obsahuje pojem podmienenosti, ktorý je v rozpore so zákonmi krajiny, a to konkrétne s článkom 43 zákona č. 16/2012 o obrannom priemysle, ktorý upravuje*

²⁸⁷ Ministry of External Affairs - Government of India. Why India abstained on Arms Trade Treaty. [online] 2013. [Citované 11.2.2023] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/articles-in-indian-media.htm?dtl/21503/Why+India+abstained+on+Arms+Trade+Treaty>

²⁸⁸ JAIN, S. Why India's Position on the Arms Trade Treaty Endures. In: Small Wars Journal. [online] 2013. [Citované 11.2.2023] Dostupné na internete: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/why-indias-position-arms-trade-treaty-endures>

²⁸⁹ Do regiónu juhovýchodnej Ázie zaraďujeme Brunej, Filipíny, Indonéziu, Kambodžu, Laos, Malajziu, Mjanmarsko, Singapur, Thajsko, Vietnam a Východný Timor.

²⁹⁰ Do regiónu východnej Ázie zaraďujeme Čínu, Hongkong, Japonsko, Južnú Kóreu, Mongolsko, Severnú Kóreu a Taiwan.

*obstarávanie a údržbu obranného a bezpečnostného vybavenia.*²⁹¹ “Singapur sa vo svojich vyjadreniach odkazoval na suverénne právo každého štátu obstarat’ si konvenčné zbrane a dôležitosť vytvoriť rovnováhu medzi napĺňaním požiadaviek ATT a nebránením legítimnému medzinárodnému obchodu s konvenčnými zbraňami²⁹². Avšak v tomto regióne existuje aj potenciál ďalšieho rozširovania zmluvnej základne ATT, a to v prípade Malajzie, ktorej reprezentanti sa počas zasadnutia zmluvných strán ATT v roku 2020 v Ženeve vyjadrili, že Malajzia aktívne pracuje na čo najskoršej ratifikácii zmluvy a prebieha nepretržitý vnútorný proces v snahe zabezpečiť, aby boli zavedené relevantné administratívne a legislatívne opatrenia zabezpečujúce dodržiavanie záväzkov ATT²⁹³. Z tohto regiónu pochádzajú aj dva štáty, ktoré sú z ázijských štátov často označované za najvýznamnejších podporovateľov ATT, a to Japonsko a Južná Kórea (obe krajiny patria k rozvinutým štátom). ATT podporujú hlavne z dôvodu kontroly transferov konvenčných zbraní, v prípade Južnej Kórey ide o bezpečnostný nástroj, ktorý bráni Severnej Kórey v získavaní produktov, ktoré by mohli rozšíriť jej arzenál konvenčných zbraní, a u Japonska ide o vytvorenie siete kontroly citlivých položiek, ktoré sú predmetom transferu so susedskými štátmi²⁹⁴.

Analýze nízkeho zapojenia štátov juhovýchodnej a východnej Ázie do ATT sa venovali napríklad aj autori G. Sharma a M. Finaud, ktorí dospeli k obdobným záverom, aké je, podľa našej mienky, možné vyvodiť aj z vyššie uvedených oficiálnych stanovísk jednotlivých ázijských štátov, ale aj štátov z iných regiónov. Uvedení autori dospeli k záveru, že existujú štyri hlavné dôvody pre nízke zapojenie ázijských štátov²⁹⁵. Prvým (1) je strach z obmedzení importu konvenčných zbraní, ktoré sa považujú za nevyhnutné

²⁹¹ TEMPO.CO. *Indonesia Refuses to Sign Arms Trade Treaty*. [online] 2018. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://en.tempo.co/read/485771/indonesia-refuses-to-sign-arms-trade-treaty#:~:text=During%20the%20vote%20for%20the,to%20sign%20the%20final%20treaty>

²⁹² The Arms Trade Treaty. *National Statement by the Republic of Singapore – 7th Conference of State Parties to the Arms Trade Treaty Geneva, Switzerland, 30 August 3 September 2021*. [online] 2021. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/CSP7%20General%20Statement%20-%20Singapore/CSP7%20General%20Statement%20-%20Singapore.pdf>

²⁹³ The Arms Trade Treaty. *Statement by Malaysia at the General Debate of the Sixth Conference of State Parties to the Arms Trade Treaty 17-21 August 2020 Geneva, Switzerland*. [online] 2020. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Malaysia%27s%20General%20Statement%20at%20the%20CSP6%202020/Malaysia%27s%20General%20Statement%20at%20the%20CSP6%202020.pdf>

²⁹⁴ WEISS, M. *The Arms Trade Treaty in the Asia-Pacific*. In: *The Diplomat*. [online] 2017. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/12/the-arms-trade-treaty-in-the-asia-pacific/>

²⁹⁵ SHARMA, G., FINAUD, M. *The Arms Trade Treaty (ATT) and Asia's Major Power Defiance - India, China, Pakistan, and Indonesia*. In: *Strategic Security Analysis*. Geneva Centre for Security Policy. [online] 2019, číslo 6. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://dam.gcsp.ch/files/2y10NgIVtodrmScPeADoEPMu59qGSGn3rBtYW6cOndix7QEZaYZjlO>

v kontexte dlhotrvajúcich konfliktov a rastúceho napätia medzi kľúčovými štátmi Ázie. Druhý (2) dôvod sa dotýka výkladu znenia ATT, ktorý priamo nezakazuje transfery konvenčných zbraní neštátnym subjektom, ako sú napríklad teroristické skupiny, odbojové a povstalecké hnutia. Ďalším (3) dôvodom sú snahy niektorých ázijských štátov o rozvoj vlastného zbrojárskeho priemyslu a exportu jeho výrobkov s cieľom znížiť závislosť od externých dodávateľov a ich vplyv v regióne. Ako posledný (4) dôvod bola identifikovaná kritika ATT zo strany ázijských štátov týkajúca sa kritérií hodnotenia vývozného rizika (v rámci článku 7), ktoré podľa nich poskytuje vyvážajúcim krajinám neprimerané výhody.

Podobne ako iné medzinárodné legislatívne akty, aj ATT má definovanú v rámci svojich článkov jej platnosť a podmienky vystúpenia, pričom v prípade ATT je to podľa článku 24 jej neobmedzené trvanie a právo každej zmluvnej strany pri výkone svojej národnej suverenity kedykoľvek vystúpiť zo zmluvy, pričom udanie dôvodov má iba nepovinný charakter²⁹⁶. Odstúpenie od zmluvných záväzkov nebolo v analyzovaných medzinárodných legislatívnych aktoch bežnou skutočnosťou, no niekoľko takých prípadov nastalo. U ATT to bolo vystúpenie Spojených štátov amerických (teda predstaviteľa rozvinutých štátov a popredných exportérov konvenčných zbraní) v roku 2019 počas administratívy prezidenta Donalda J. Trumpa. Na margo vystúpenia z ATT uviedla administratíva prezidenta Donalda J. Trumpa viaceré dôvody, hlavnými z nich boli neochota vzdať sa časti suverénnej moci štátu, existencia zodpovednej národnej kontroly exportov konvenčných zbraní ale aj vyjadrenie, že ATT obmedzí zodpovedné krajiny a naopak zvýhodní tie, ktoré ku svojim exportom konvenčných zbraní nepristupujú v súlade s dodržiavaním medzinárodných štandardov (dbanie na zachovanie ľudských práv, nepodporovanie prebiehajúcich ozbrojených konfliktov, a pod.)²⁹⁷. Práve posledný bod narážal na popredných exportérov konvenčných zbraní Čínu a Ruskú federáciu, ktoré ATT nepodpísali a ani neboli v tom čase zmluvnými stranami. Avšak je potrebné pripomenúť, že Čína sa v roku 2020 stala zmluvnou stranou ATT, čo do istej miery spochybnilo tvrdenia administratívy prezidenta Donalda J. Trumpa. V druhej kapitole nášho výskumu sme uviedli, že v Spojených štátoch amerických majú silné postavenie zbrojárske spoločnosti, ktorých lobbying a snaha vyhnúť sa prípadnému obmedzeniu ich

²⁹⁶ Arms Trade Treaty. *Article 24 – Duration and Withdrawal*. [online] 2014. [Citované 4.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html?templateId=209884>

²⁹⁷ United Kingdom Parliament. *Arms Trade Treaty: Trump's decision to remove the US*. [online] 2019. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://commonslibrary.parliament.uk/arms-trade-treaty-trumps-decision-to-remove-the-us/>

tržieb z predaja zbraní, mali pravdepodobne tiež podiel na rozhodnutí administratívy prezidenta Donalda J. Trumpa vystúpiť z ATT.

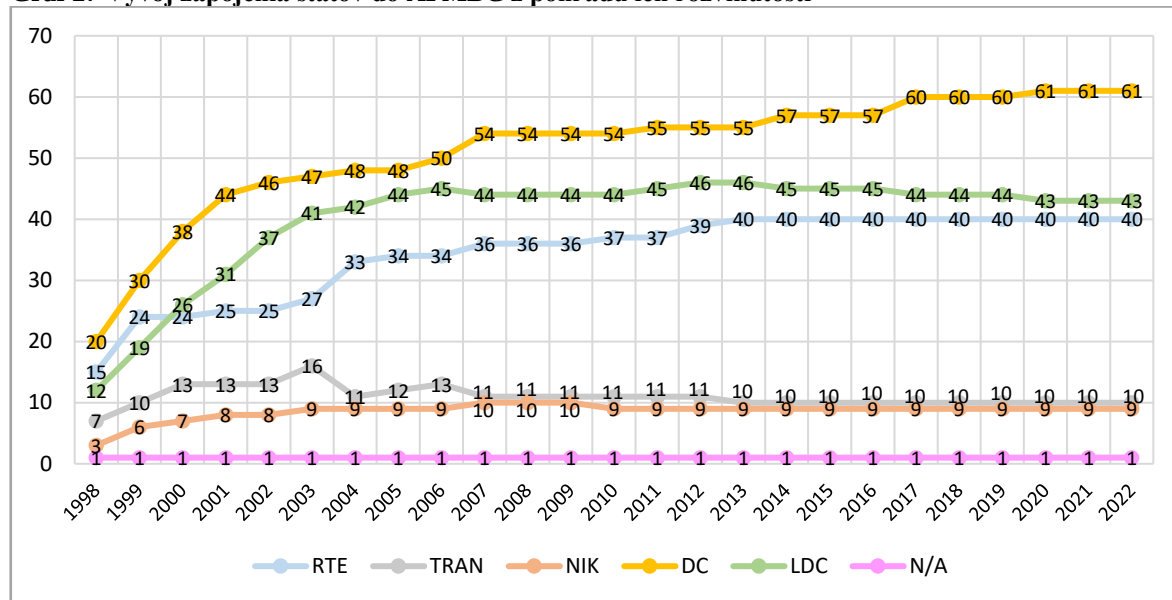
4.3.2 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o zákaze použitia, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení (APMBC)

APMBC sa zaraďuje k jedným zo skúmaných medzinárodných legislatívnych aktov, ktoré ovplyvňujú komoditnú štruktúru zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami jednotlivých štátov, a to konkrétne výrobu, export a import protipechotných mín. Cieľom APMBC je, prostredníctvom limitovania týchto činností zbrojárskeho priemyslu a pomocou odminovacích aktivít, dospieť k tzv. svetu bez mín. APMBC nadobudol účinnosť od roku 1999 po ratifikácii 40 štátmi (tento počet štátov bol dosiahnutý v priebehu roka 1998). V roku 1999 už tvorilo jeho zmluvnú základňu 90 štátov, z toho najviac rozvojových štátov 33,33 %, nasledovaných rozvinutými štátmi 26,67 %, najmenej rozvinutými štátmi 21,11 %, tranzitívnymi štátmi 11,11 % a najnižší podiel dosahovali novoindustrializované štáty v hodnote 6,67 % (Graf 27). Približne 1 % podielu tvorili v roku 1999 nezaraďené štáty, teda Vatikán, avšak vývoju tejto kategórie štátov sa vo výskume bližšie nevenujeme, iba poskytujeme kvantitatívne údaje pre ucelený obraz. Najväčšie nárasty počtu zmluvných strán prebehli do roku 2004, čiže v prvých rokoch prijatia APMBC, to znamená, že nešlo o kontinuálne rastúce hodnoty ako v prípade ostatných sledovaných legislatívnych aktov. Táto skutočnosť indikuje význam obsahovej náplne APMBC z bezpečnostného hľadiska pre štáty medzinárodného spoločenstva. Aktuálne, teda v roku 2023, je zmluvnou stranou APMBC celkovo 164 štátov, pričom rozvojové štáty stále tvoria najvýznamnejšiu skupinu, a zmena nastala v prípade najmenej rozvinutých štátov, ktoré prekonalí podielovú hodnotu rozvinutých štátov. Z hľadiska časového vývoja dosiahli pochopiteľne najvyššie tempo priemerného percentuálneho ročného rastu rozvojové (3,30 %) a najmenej rozvinuté štáty (3,97 %), čo súvisí s ich najväčšou dosiahnutou zmenou, t. j. nárastom pôvodného počtu zmluvných strán. Z pohľadu celkového zapojenia medzinárodného spoločenstva do APMBC možno hovoriť o najpozitívnejšej miere prístupu jednotlivých štátov v porovnaní s ostatnými skúmanými medzinárodnými legislatívnymi aktmi, keďže zo sumárneho počtu všetkých existujúcich štátov²⁹⁸ je v roku 2023 zmluvnou stranou APMBC 93,02 % rozvojových štátov; 58,82 % tranzitívnych štátov; 64,29 % novoindustrializovaných štátov; 79,22 % rozvojových štátov

²⁹⁸ Vychádzame zo sumárneho počtu všetkých štátov vyčlenených v teoretickej časti dizertačnej práce v podkapitole 1.5 Vymedzenie pojmu štátny aktér a jeho typológia z pohľadu rozvinutosti.

a 93,78 % najmenej rozvinutých štátov. To znamená, že z celkového možného počtu je zmluvnou stranou APMBC viac ako 80 % všetkých štátov medzinárodného spoločenstva.

Graf 27 Vývoj zapojenia štátov do APMBC z pohľadu ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Nations Treaty Collection. [online] 2022. [Citované 5.9.2022]
Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>

Obdobne ako v podkapitolách venovaných ostatným medzinárodným legislatívnym aktom, aj v prípade APMBC pristupujeme k analýze z pohľadu geografického členenia, pričom syntéza kvalitatívnych údajov obsahuje informácie pre rôzne typy štátov z pohľadu ich rozvinutosti, a to prioritne tie, ktoré sa rozhodli nestáť sa zmluvnou stranou daného legislatívneho aktu vrátane odôvodnenia ich konania. Z regiónu Severnej a Latinskej Ameriky nie sú zmluvnou stranou APMBC iba dva štáty, a to Spojené štáty americké a Kuba. Nezapojenie sa Spojených štátov amerických do APMBC nie je pre nás prekvapujúce, keďže tento štát sa vo všeobecnosti radí medzi štáty odmietajúce obmedzovanie jeho suverenity z pohľadu teritoriálnej aj komoditnej štruktúry zahraničného obchodu s produktami jeho zbrojárskeho priemyslu. Avšak Spojené štáty americké dlhodobo zastávajú pozíciu hlavného finančného prispievateľa (Tabuľka 8) na odminovacie aktivity, pričom nie sú zmluvnou stranou ani APMBC ani CCM, čo je paradoxná situácia. Na základe vyjadrenia administratívy prezidenta Joea Bidena v roku 2022 „vynaložia Spojené štáty americké úsilie pri presadzovaní materiálových a operačných riešení, aby dosiahli súlad s APMBC a v konečnom dôsledku k nemu pristúpili, pričom bude potrebné zabezpečiť schopnosť krajiny reagovať na nepredvídané

*udalosti a splniť záväzky aliancie.*²⁹⁹ “ Posledná časť vety naráža na záväzok voči Južnej Kórey a jedinečným bezpečnostným okolnostiam na Kórejskom polostrove, ktoré podľa vyjadrení Spojených štátov amerických bránia zmene politiky týkajúcej sa protipechotných mín. Potenciálne prístupenie Spojených štátov amerických k APMBC vnímame ako vysoko pozitívny krok, no je potrebné mať na pamäti, že s nástupom administratívy iného ako terajšieho prezidenta by mohlo byť toto rozhodnutie prehodnotené, čo vytvára tlak na urýchléné vykonanie potrebných krokov spomínaných zo strany administratívy Joea Bidena, čo nepovažujeme v krátkodobom horizonte za veľmi pravdepodobné.

Tabuľka 8 Najväčší finanční prispievatelia na odminovacie aktivity v rokoch 2017 - 2021 v mil. USD

Darca	Finančné príspevky v mil. USD					
	2017	2018	2019	2020	2021	Spolu
Spojené štáty americké	320,6	201,7	177,4	204,8	194,5	1 099,0
Nemecko	84,4	42,5	38,6	54,3	64,8	284,6
Spojené kráľovstvo	26,7	58,1	71,7	32,3	38,2	227,0
Nórsko	39,2	47,7	43,0	37,4	35,5	202,8
Japonsko	32,5	37,2	36,9	39,8	42,3	188,7
Dánsko	15,5	23,4	17,6	13,8	14,8	85,1

Zdroj: International Campaign to Ban Landmines. *Landmine Monitor* 2022. [online] 2022, str. 98. ISBN 978-2-9701476-2-6 [Citované 13.2.2023] Dostupné na internete: http://www.the-monitor.org/media/3352351/2022_Landmine_Monitor_web.pdf

Druhým štátom z tohto regiónu je Kuba, ktorá sa zaraďuje medzi štáty, ktoré majú vo svojom vojenskom arzenáli protipechotné míny a využívajú ich ako súčasť svojej obrannej politiky. Na margo odminovacích aktivít uviedla Kuba v roku 2010, že sa nemôže vzdať používania mín, a to v záujme zachovania suverenity a územnej celistvosti z dôvodu „*nepretržitého nepriateľstva a agresie zo strany vojenskej supervelmoci Spojených štátov amerických*“,³⁰⁰ s ktorými nemá doposiaľ podpísanú mierovú zmluvu. Kuba od vzniku APMBC viackrát deklarovala, že protipechotné míny využívala iba na vlastné obranné účely a nikdy neboli určené na export. Napriek tomu, že jednotlivé administratívy amerických prezidentov zvolili osobitý prístup k otázke normalizácie vzťahov s Kubou, z bezpečnostno-politického hľadiska predstavuje táto situácia tzv. začarovaný kruh a neočakávame v krátkodobom až strednodobom horizonte zmenu postoja Kuby voči APMBC.

²⁹⁹ The White House. *Fact Sheet: Changes to U.S. Anti-Personnel Landmine Policy*. [online] 2022. [Citované 13.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/06/21/fact-sheet-changes-to-u-s-anti-personnel-landmine-policy/>

³⁰⁰ Landmine & Cluster Munition Monitor. *Cuba – Mine Ban Policy*. [online] 2019. [Citované 14.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2020/cuba/mine-ban-policy.aspx#ftn5>

Podobne ako Európa³⁰¹, Severná a Latinská Amerika, aj africký kontinent predstavuje pozitívny príklad zapájania sa do APMBC, keďže iba tri štáty regiónu nie sú jeho zmluvnou stranou, a to Egypt, Líbya a Maroko. Najproblémovejším z týchto štátov je Egypt, ktorý aktuálne predstavuje jediného výrobcu a exportéra protipechotných mín na africkom kontinente, pričom protipechotné míny tvoria aj súčasť jeho vojenského arzenálu. V minulosti boli potvrdené napríklad egyptské exporty protipechotných mín do Afganistanu, Angoly, Eritrey, Etiópie, Iraku, Nikaraguy, Rwandy a Somálska, čiže do rozvinutých a najmenej rozvinutých štátov. Na margo nepristúpenia k APMBC sa Egypt vyjadril³⁰², že APMBC neberie do úvahy legitímne bezpečnostné a obranné obavy jednotlivých štátov (obdobný dôvod ako Kuba), že neexistujú dostatočné finančné a technické podporné programy, ako aj vyjadril frustráciu nad tým, že zodpovednosť za odminovacie aktivity nie je zmluvne pridelená tým, ktorí kladú míny³⁰³. Práve nepristúpenie k APMBC ešte viac limitovalo prístup Egypta k zdrojom financovania odminovacích aktivít, a donútilo krajinu v prvej dekáde existencie APMBC „uskutočňovať si skoro všetky odminovacie operácie prostredníctvom svojej armády a iba s niekoľkými komerčne financovanými projektami“³⁰⁴. V poslednom období prebehlo, respektíve stále prebieha niekoľko medzinárodných odminovacích aktivít v Egypte v spolupráci s Rozvojovým programom OSN a Ženevským medzinárodným centrom pre humanitárne odminovanie³⁰⁵, pričom je potrebné vyzdvihnúť aj finančnú pomoc určenú na odminovacie aktivity poskytnutú Egyptu od Kuvajtu v roku 2017 v hodnote 1 mil. amerických dolárov³⁰⁶ cez Arabský fond pre hospodársky a sociálny rozvoj³⁰⁷. Táto aktivita poukazuje na skutočnosť, že nielen rozvinuté štáty sú finančnými darcami v rámci prijatých medzinárodných legislatívnych aktov pre oblasť konvenčných zbraní (avšak predstavujú majoritných darcov finančnej pomoci).

³⁰¹ Všetky európske štáty sú zmluvnou stranou APMBC. Výnimkou je Ruská federácia, avšak tú v rámci výskumu zaradujeme do regiónu Ázie.

³⁰² International Campaign to Ban Landmines. *Middle East/North Africa – Non-signatories*. [online] 1999. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/reports/1999/landmine/WEBME3.html>

³⁰³ Toto vyjadrenie narážalo na míny uložené na územie Egypta počas druhej svetovej vojny európskymi mocnosťami. Avšak Egypt taktiež patrí medzi štáty, ktoré v minulosti kladli protipechotné míny počas rôznych ozbrojených konfliktov.

³⁰⁴ RESSLER, D. *Country profiles – Egypt*. In: Journal of Mine Action. [online] 2006. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1824&context=cisr-journal>

³⁰⁵ Z anglického Geneva International Centre for Humanitarian Demining.

³⁰⁶ Mine Action Review – Clearing the Mines 2020. *Egypt – Anti-Personnel Mine Contamination*. [online] 2020. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: https://www.mineactionreview.org/assets/downloads/907_NPA_Clearing_the_Mines_2020_Egypt.pdf

³⁰⁷ Z anglického Arab Fund for Economic and Social Development.

Alarmujúca situácia týkajúca sa protipechotných mín pretrváva aj v susednom štáte Egypta, a to konkrétne v Líbyi, pričom v prípade tejto krajiny ide o rozlohu zamínovaného územia (odhadovaná rozloha je 287 km²)³⁰⁸ a stále sa vyskytujúce straty na ľudských životoch v súvislosti s explóziou nedeaktivovaných náloží umiestnených na území krajiny (dokonca aj v oblastiach hlavného mesta Tripolis). Podobne ako Egypt, aj Líbya je negatívne poznačená zamínovanými územiami z čias druhej svetovej vojny, ale aj následkom aktivít teroristických organizácií a prebiehajúcich národných ozbrojených konfliktov. Popredné rozvinuté ekonomiky severoatlantického regiónu, ale aj Japonsko, poskytujú pravidelnú výpomoc Líbyi vo forme finančných prostriedkov, rizikového vzdelávania, pomoci obetiam, a ďalšie, pričom štáty APMBC urgujú jej vstup medzi zmluvné strany dohovoru. V novembri 2020 sa predstavitelia vlády Líbye dokonca vyjadrili, že založili pracovnú skupinu, ktorej cieľom bolo pripraviť krajinu na vstup do APMBC, avšak o rok na to, premiér Abdelhamid Dabeiba požadoval zvýšenú podporu pri odstraňovaní zvyškov protipechotných mín, ale bližšie sa nevyjadril, kedy Líbya vstúpi do APMBC³⁰⁹. V tejto nadväznosti je otázne, či je možné počítať do blízkej budúcnosti s Líbyou ako zmluvnou stranou APMBC, do akej miery, a či ešte vôbec, daná pracovná skupina vyvíja aktivity smerujúce k jej prístupu alebo išlo iba o strategický krok na upokojenie všeobecnej mienky, respektíve zlepšenie reputácie krajiny.

Posledným africkým štátom, ktorý nepristúpil k APMBC je Maroko, ktoré sa radí medzi štáty podporujúce a vykonávajúce odminovacie aktivity, a zároveň nepatrí medzi ich výrobcov ani exportérov. Krajina dokonca na dobrovoľnej báze zasiela správy na základe článku 7 APMBC týkajúce sa miery vykonaných odminovacích aktivít, ako aj dodržiava ustanovenia APMBC, a to vrátane dokončenia likvidácie zásob protipechotných mín a odminovania územia. Na základe týchto skutočností sa naskytuje otázka, prečo Maroko nie je zmluvnou stranou APMBC. Predstavitelia Maroka sa v minulosti viackrát vyjadrili, že vstúpenie medzi zmluvné strany APMBC je prioritou krajiny, avšak nemožno tak vykonať, respektíve pristúpenie je omeškané, až pokiaľ sa nevyrieši otázka regionálneho konfliktu Západnej Sahary a „*Maroko nenadobudne svoju plnú teritoriálnu integritu.*“³¹⁰

³⁰⁸ Mine Action Review – Clearing the Mines 2022. *Libya*. [online] 2022. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: https://www.mineactionreview.org/assets/downloads/Libya_Clearing_the_Mines_2022.pdf

³⁰⁹ Human Rights Watch. *Libya: Landmines, Other War Hazards, Killing Civilians*. [online] 2022. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2022/04/27/libya-landmines-other-war-hazards-killing-civilians>

³¹⁰ The Oslo Review Conference. *The Oslo Review Conference on a Mine-free World (Oslo, 25 – 29 November 2019) – Statement of Morocco*. [online] 2019. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.osloreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC4/Fourth-Review-Conference/Statements/7a-Morocco-26Nov2019.pdf>

Napriek tomu, že Maroko zaujíma najpozitívnejšie stanovisko z krajín Afriky k prístupu k APMBC, opätovne sa tu naskytuje bezpečnostno-politická patová situácia, ktorej riešenie nie je otázkou krátkodobého a strednodobého horizontu, a teda nevidíme potenciál rozširovania zmluvnej základne APMBC v rámci krajín Afriky.

Zo štátov, ktoré nie sú zmluvnou stranou APMBC, pochádzajú tri z regiónu Oceánie, a to Mikronézia, Maršalove ostrovy (iba signatár) a Tonga, všetky patriace medzi rozvojové štáty s nedostatočnou úrovňou rozvoja zbrojárskeho priemyslu. Pre porovnanie, tieto tri štáty nepristúpili k žiadnemu zo sledovaných medzinárodných legislatívnych aktov pre oblasť konvenčných zbraní. Z pohľadu kontaminácie územia protipechotnými mínami, je tichomorský región evidovaný ako región bez protipechotných mín. Jednotlivé štáty regiónu taktiež zdieľajú silnú podporu cieľov ustanovených dohovormi zameranými na odminovacie aktivity (APMBC a CCM) a univerzalizáciu týchto dohôd, čoho dôkazom sú aj pravidelne sa konajúce regionálne konferencie. Súčasťou záverov pod názvom Aucklandská deklarácia o zmluvách týkajúcich sa konvenčných zbraní³¹¹ dohodnutých participantmi Tichomorskej konferencie na tému zmlúv týkajúcich sa konvenčných zbraní³¹² bolo vyjadrenie, že štáty, ktoré ešte nie sú zmluvnými stranami APMBC, CCM a ATT, sa zaviazu pozitívne zvážiť pristúpenie k týmto medzinárodným legislatívnym aktom³¹³. Toto vyjadrenie sa dotýkalo teda aj vyššie spomínaných štátov, a to Mikronézie a Tongy. Podľa oficiálneho webového portálu *Landmine & Cluster Munition Monitor* udala v minulosti Tonga ako dôvod nepristúpenia nedostatok interných zdrojov na zabezpečenie prístupového konania a reprezentanti Mikronézie, že pre nich nie je APMBC legislatívnou prioritou, lebo sa ich táto problematika vecne nedotýka. V prípade Mikronézie, ale aj Maršalových ostrovov, zohráva dôležitú rolu aj Kompakt voľného združenia³¹⁴, ktorý mohol ovplyvniť rozhodnutie týchto štátov nestáť sa zmluvnou stranou APMBC, keďže ani Spojené štáty americké ňou nie sú.

Posledným analyzovaným kontinentom je Ázia, z ktorej 25 štátov nie je zmluvnou stranou APMBC, teda enormný počet, z toho 8 % sú rozvinuté štáty, 28 % tranzitívne

³¹¹ Z anglického *Auckland Declaration on Conventional Weapons Treaties*.

³¹² Z anglického *Pacific Conference on Conventional Weapons Treaties*.

³¹³ Convention on Cluster Munitions. *Auckland Declaration on Conventional Weapons Treaties*. [online] 2018. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/files/meetings/regional/Auckland-Declaration-on-Conventional-Weapons-Treaties.pdf>

³¹⁴ Z anglického *Compact of Free Association*. Ide o medzinárodnú dohodu, ktorou sa riadia vzťahy medzi Spojenými štátmi americkými a tromi suverénnymi tichomorskými ostrovnými štátmi, a to Mikronéziou, Maršalovými ostrovmi a Palau. Podpísaná bola v rokoch 1982 a 1983, pričom jej platnosť je neustále aktualizovaná. Pôsobenie dohody ovplyvňuje vo význačnej miere aj vojenskú oblasť členských štátov.

štáty, 12 % novoundustrializované štáty, 36 % rozvojové štáty, 12 % najmenej rozvinuté štáty a 4 % nezaradené štáty (do tejto kategórie spadá Severná Kórea). Veľký počet nezmluvných štátov je ovplyvnený prebiehajúcimi ozbrojenými konfliktmi v rámci regiónu, nevyriešenými dlhotrvajúcimi pohraničnými konfliktmi, pôsobnosťou rôznych mimovládnych a teroristických skupín, ako aj skutočnosťou, že z tohto regiónu pochádza najviac súčasných producentov protipechotných mín. Keďže rozsah problematiky nám neumožňuje analyzovať každý štát samostatne v rámci dizertačnej práce, rozhodli sme sa vytvoriť sumárnu tabuľku (Tabuľka 9), ktorá obsahuje informácie týkajúce sa produkcie, exportu a odhadovanej miery kontaminácie protipechotnými mínami v jednotlivých nezmluvných ázijských štátoch. Vychádzajúc z dostupných zdrojov a oficiálnych vyjadrení štátnych predstaviteľov týchto krajín bola najčastejšie udávaným dôvodom pre nepristúpenie k APMBC potreba ochrany štátnych hraníc z dôvodu pretrvávajúceho konfliktu (Južná Kórea, Severná Kórea, Arménsko, Azerbajdžan, Gruzínsko, Kirgizsko, India, Irán, Libanon, Pakistan), ochrana hraníc bola spomenutá aj z dôvodu aktivít teroristických skupín (Izrael), ale aj z dôvodu zabránenia rozširovaniu nelegálneho obchodu s konvenčnými zbraňami a narkotikami (Uzbekistan). Niektoré štáty sa vo svojich stanoviskách odvolali jednoducho na bezpečnostné dôvody (Čína, Singapur) alebo zložitú situáciu, ktorá im neumožňuje zvážiť pristúpenie k APMBC (Mjanmarsko, Sýria). Vyskytli sa aj štáty, pričom išlo o menej rozvinuté štáty, ktoré vyjadrili neschopnosť naplniť požiadavky vyplývajúce zo znenia APMBC alebo majúce nedostatočné finančné a technické zdroje na pristúpenie (Kirgizsko, Mongolsko, Laos). Niektoré štáty sa vyjadrili, že by boli ochotné pristúpiť k APMBC, ak by existovala vhodná bezpečnostná, technicky a finančne dostupná alternatíva za protipechotné míny na obranu ich územia (India, Kirgizsko, Pakistan). Samostatnú skupinu tvorilo vyjadrenie Vietnamu a Saudskej Arábie, ktoré sa rozhodli nepristúpiť k APMBC, lebo si nechceli eliminovať možnosť výroby protipechotných mín do budúcnosti. Ani jedna z týchto dvoch krajín nie je v súčasnosti evidovaná ako producent protipechotných mín, aj keď Vietnam do roku 1999 patrila medzi jej producentov. Odlišné stanovisko k nepristúpeniu k APMBC zaujal aj Bahrajn, ktorý sa, okrem bezpečnostných dôvodov, vyjadril, že sa nemôže stať zmluvnou stranou, nakoľko „*existuje dohoda v Rade pre spoluprácu v Perzskom zálive o spoločnom pristúpení*“.³¹⁵ Členskými štátmi tejto politicko-ekonomickej aliancie sú Saudská Arábia, Kuvajt, Spojené arabské emiráty, Katar, Bahrajn a Omán, pričom

³¹⁵ Landmine & Cluster Munition Monitor. *Bahrain – Mine Ban Policy*. [online] 2019. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2019/bahrain/mine-ban-policy.aspx>

z týchto štátov patria v súčasnosti tri k zmluvným stranám APMBC, čo značne ubera na sile tohto argumentu.

Tabuľka 9 Nasadenie, výroba a export protipechotných mín vo vybraných krajinách Ázie

Typ štátu	Názov štátu	Produkcia	Export	Odhadovaná kontaminácia
RTE	Izrael	do začiatku 80 rokov	do začiatku 80 rokov	90 km ² (oblasti, ktoré sa nepovažujú za nevyhnutné pre bezpečnosť krajiny)
	Južná Kórea	producent	nie	128 km ² (najmä demilitarizovaná zóna)
TRAN	Arménsko	nie	nie	3 km ²
	Azerbajdžan	nie	nie	1,6 km ²
	Gruzínsko	nie	nie	2,8 km ²
	Kazachstan	nie	nie	kontaminované (nie je dostupný odhad)
	Kirgizsko	nie	nie	podozrenie na kontamináciu
	Ruská federácia	producent	od roku 1994 zákaz exportu nedetekovateľných mín	kontaminované (nie je dostupný odhad) (najmä v sporných územiach)
	Uzbekistan	nie	nie	nedostupné údaje
NIK	Čína	do roku 2016	od roku 1994 zákaz exportu mín, ktoré sú v rozpore s Protokolom II.	kontaminované (nie je dostupný odhad)
	India	producent	od roku 1996 zákaz exportu mín	kontaminované (hraničné územie s Pakistanom)
	Singapur	vedený ako producent	od roku 1998 zákaz exportu mín	nie je podozrenie na kontamináciu
DC	Bahrajn	nie	nie	nie je podozrenie na kontamináciu
	Irán	ukončenie v prvej dekáde 21. storočia	od roku 1997 zákaz exportu (nie je známa jeho efektívnosť)	kontaminované (nie je dostupný odhad) (najmä hraničné územia)
	Libanon	nie	nie	kontaminované (hraničné územie s Izraelom)
	Mongolsko	nie	nie	podozrenie na kontamináciu (nie je dostupný odhad)
	Pakistan	producent	od roku 1999 zákaz exportu mín	kontaminované (hraničné územie s Indiou a Afganistanom)
	Saudská Arábia	nie	nie	kontaminované (hraničné územie s Jemenom, provincie Aseer a Jazan) (dôvod: činnosť teroristických skupín)
	Spojené arabské emiráty	nie	nie	nedostupné údaje
	Sýria	nie*	nie	17,75 km ² (odhadovaná hodnota pre severovýchodné územie krajiny)
	Vietnam	áno do roku 1999	nie	kontaminované (odhad je 57 km ² v roku 2021)
LDC	Laos	nie	nie	kontaminované (identifikovaných 54 mínových polí) (potvrdených 22 mínových polí - r. 2022)
	Mjanmarsko	producent	nie	kontaminované (odhad je 9 zo 14 regiónov štátu)
	Nepál	nie	nie	nie
N/A	Severná Kórea	v minulosti áno v súčasnosti nie sú dáta	v minulosti áno v súčasnosti nie sú dáta	kontaminované (najmä demilitarizovaná zóna)

* Sýria je oficiálne vedená ako štát, ktorý nevyrába protipechotné míny, avšak na jej území sú vyrábané protipechotné míny zo strany skupín pridružených k činnosti Islamského štátu.

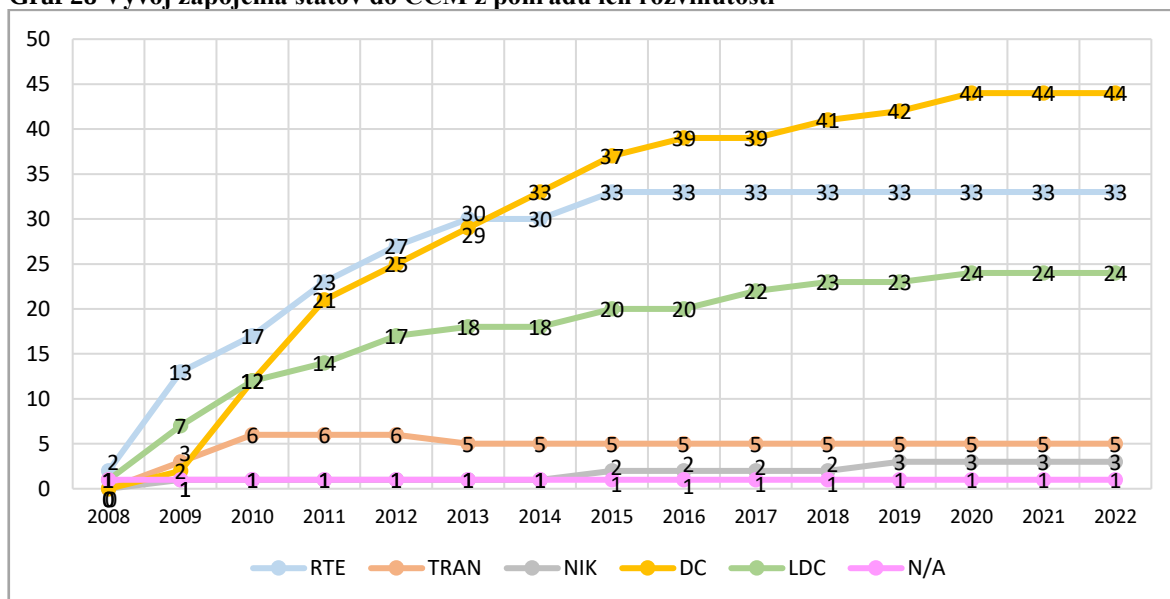
Vysvetlivky: údaje o produkcii a exporte protipechotných mín sú založené na vyjadreniach oficiálnych predstaviteľov daných štátov a úrovne dostupných citlivých informácií, a preto nepredstavujú presné zobrazenie skutočnosti.

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa výkazov dostupných na Landmine & Cluster Munition Monitor. [online] 2023. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/home.aspx> a Mine Action Review. [online] 2023. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.mineactionreview.org/>

4.3.3 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o kazetovej munícii (CCM)

Do skupiny medzinárodných legislatívnych aktov, ktoré limitujú komoditnú štruktúru medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, sa zaraďuje aj CCM. Podobne ako APMBC, aj CCM bol koncipovaný tak, aby predišiel spôsobovaniu neprimeraného ľudského utrpenia, a to prostredníctvom zákazu výroby, transferov a používania kazetovej munície. V porovnaní s APMBC je CCM mladším legislatívnym aktom, keďže jeho vstup do platnosti sa datuje do roku 2010, a to šesť mesiacov od ratifikácie zo strany 30 štátov. V tomto roku pozostávala zmluvná základňa CCM zo 49 štátov, z toho patrilo 34,69 % k rozvinutým štátom, 24,49 % k rozvojovým štátom, 24,49 % k najmenej rozvinutým štátom, 12,24 % k novoindustrializovaným štátom a iba 2,04 % k tranzitívnym štátom. Zvyšné 2,04 % boli nezaraďené štáty, a to konkrétne Vatikán. Aktuálne v roku 2023 je zmluvnou stranou CCM celkovo 110 štátov, pričom zmluvná základňa sa rozširovala do roku 2019 a od tohto roku bol počet zmluvných strán CCM konštantný. Signatárov tvorí 13 štátov, čo spolu predstavuje 123 štátov, ktoré sa hlásia k napĺňaniu cieľov stanovených CCM. Nízke zapojenie k CCM je príslušné pre novoindustrializované štáty (5 štátov, t. j. 35,71 % z celkových možných) a tranzitívne štáty (3 štáty, t. j. 17,65 % z celkových možných). Najviac sú v roku 2023 do CCM zapojené rozvojové štáty (podiel 40,00 % z celkového počtu 110 zmluvných strán), nasledované rozvinutými (podiel 30,00 % z celkového počtu 110 zmluvných strán) a najmenej rozvinutými štátmi (podiel 21,81 % z celkového počtu 110 zmluvných strán). Zvláštnosťou CCM z pohľadu zapojenia jednotlivých typov štátov podľa ich rozvinutosti je pomerne nízky počet zmluvných v podobe rozvinutých štátov, ktorý pri ostatných analyzovaných medzinárodných legislatívnych aktoch bol v hodnote 40, respektíve 41, avšak pri CCM dosahuje len 33. Vyššie prezentované údaje sú zhrnuté v Grafe 28, ako aj je obsahom tejto podkapitoly podrobnejšia analýza zapojenia jednotlivých štátov do CCM.

Graf 28 Vývoj zapojenia štátov do CCM z pohľadu ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Nations Treaty Collection. [online] 2022. [Citované 5.9.2022]
Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>

V minulosti bola výroba kazetovej munície pomerne rozšírená ako typ konvenčnej zbrane, pričom Human Rights Watch identifikovala pred vznikom CCM v roku 2005 celkovo 85 zbrojárskych spoločností³¹⁶, ktoré sa venovali (niektoré stále venujú) jej výrobe, a to najmä zbrojárske spoločnosti pochádzajúce z krajín Európy, zo Spojených štátov amerických a novindustrializovaných štátov (Tabuľka 10). Práve táto skutočnosť je jedným z hlavných dôvodov nižšieho zapojenia rozvinutých a novindustrializovaných štátov do CCM. V prípade malej miery zapojenia ostatných štátov predpokladáme skôr problémy s kontamináciou územia kazetovou muníciou v súvislosti s pretrvávajúcimi ozbrojenými konfliktami a pohraničným napätím, vrátane ich neochoty vzdať sa tohto typu pomerne nízkonákladovej konvenčnej zbrane ako súčasti ich vojenského arzenálu. Aktuálne zloženie producentov kazetovej munície zahŕňa Brazíliu, Čínu, Egypt, Grécko, Indiu, Irán, Izrael, Južnú Kóreu, Pakistan, Poľsko, Rumunsko, Ruskú federáciu, Severnú Kóreu, Singapur, Turecko a Spojené štáty americké³¹⁷. Keďže táto skupina štátov sa naďalej venuje výrobe kazetovej munície, nebudeme ich skúmať z pohľadu nepristúpenia k CCM, pretože odôvodnenie ich konania je jednoznačné.

³¹⁶ Human Rights Watch. *Production of Cluster Munitions*. [online] 2005. [Citované 17.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/legacy/background/arms/cluster0405/2.htm>

³¹⁷ Cluster Munition Coalition. *Cluster Munition Monitor 2022*. [online] ICBL-CMC: 2022, str. 17. ISBN 978-2-9701476-1-9. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: http://www.icbl.org/media/3348469/CMM2022_Embargoed-copy.pdf

Tabuľka 10 Štáty vyrábajúce kazetovú muníciu pred vznikom CCM

RTE	Belgicko	Bulharsko	Čile	Francúzsko	Grécko
	Holandsko	Izrael	Japonsko	Južná Kórea	Kanada
	Nemecko	Poľsko	Rumunsko	Slovensko	Spojené kráľovstvo
	Španielsko	Švajčiarsko	Švédsko	Taliansko	Spojené štáty americké
TRAN	Čierna Hora	Ruská federácia	Srbsko		
NIK	Argentína	Brazília	Čína	India	Juhoafrická republika
	Singapur	Turecko			
DC	Egypt	Irak	Irán	Pakistan	
N/A	Severná Kórea				

Vlastné spracovanie autora na základe oficiálnych webových stránok medzinárodných organizácií a dohovoru CCM, ako aj oficiálnych stanovísk jednotlivých štátov.

Z regionálneho hľadiska pochádza najmenej zmluvných strán z krajín Ázie (obdobne ako pri APMBC), a to zo všetkých jej regiónov, nízka miera zmluvnej základne je príznačná aj pre región východnej Európy, severnej Afriky, ale aj východnej časti Južnej Ameriky. Z európskych krajín nepristúpilo k CCM spolu 10 štátov³¹⁸, vrátane rozvinutých aj tranzitívnych štátov, pričom niektoré patria v súčasnosti aj k ich producentom (Grécko, Poľsko, Rumunsko a Srbsko). Ostatné európske nezmluvné štáty, ktoré ale nepatria k producentom kazetovej munície, zaujali rozličné stanoviská týkajúce sa nepristúpenia k CCM. Bielorusko, Lotyšsko a Estónsko sa nezúčastnili na stretnutiach Oslo procesu (tvorba CCM), ani iných zasadnutí zmluvných strán CCM po jej vzniku, dokonca ani nehlasovali za právne nezáväzné rezolúcie OSN na tému kazetovej munície, aj keď ich iné nezmluvné štáty podporili, a v konečnom dôsledku ani neprezentujú žiadny konkrétny dôvod pre ich nezapojenie sa do CCM. Otázka transferu kazetovej munície je aktuálna aj v nadväznosti na súčasnú prebiehajúcu vojnu na Ukrajine, keďže Estónsko zvažuje pridanie 155 mm kazetovej munície do svojej vojenskej pomoci Ukrajine, na čo sa ale vyžaduje súhlas zo strany Nemecka³¹⁹. Pomoc v podobe transferu kazetovej munície bola poskytnutá Ukrajine aj zo strany Turecka, po jej odmietnutí Spojenými štátmi americkými³²⁰. Tieto skutočnosti naznačujú, prečo sa Ukrajina stále zaraďuje medzi nezmluvné štáty CCM, keďže kazetová munícia tvorí súčasť jej vojenského arzenálu. Čo sa týka ostatných nezmluvných štátov, tak Cyprus sa na zasadnutí OSN na margo CCM vyjadril, že „by v budúcnosti mal záujem pristúpiť, ale musí najprv zvážiť abnormálnu

³¹⁸ Tieto štáty zahŕňajú Bielorusko, Cyprus, Estónsko, Fínsko, Grécko, Lotyšsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko a Ukrajinu.

³¹⁹ HINDRE, M. *Estonia weighing giving Ukraine cluster munitions*. In: Eesti Rahvusringhääling. [online] 2023. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://news.err.ee/1608864767/estonia-weighing-giving-ukraine-cluster-munitions>

³²⁰ DETSCH, J. *Turkey is sending Cold War-era cluster bombs to Ukraine*. In: Foreign Policy. [online] 2023. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2023/01/10/turkey-cold-war-cluster-bombs-ukraine/>

bezpečnostnú situáciu na ostrove,³²¹“ ktorá mu do dnešného dňa neumožnila tento krok vykonať.

Z krajín Severnej a Latinskej Ameriky sa nestali zmluvnou stranou CCM Spojené štáty americké, Argentína, Brazília, Bahamy, Barbados, Dominika, Surinam, Jamajka, Venezuela a Haiti. Spojené štáty americké a Brazília patria aj v súčasnosti medzi producentov kazetovej munície, a Argentína bola v minulosti evidovaná ako jej producent, avšak v roku 2008 oficiálne oznámila zničenie všetkých jej zásob. Napriek tomu, že Argentína podporuje ciele CCM, rozhodla sa k nemu nepristúpiť, čo odôvodnila nedostatočne ambicióznym znením dohovoru, najmä články 2 a 21³²², ktoré považuje za rozporuplné s cieľmi CCM a princípom nediskriminácie³²³. Ďalší juhoamerický štát Surinam sa v minulosti viackrát vyjadril v prospech pristúpenia k CCM, dokonca v roku 2019 podpísal rezolúciu Valného zhromaždenia OSN, ktorá urguje nezmluvné štáty, aby sa pripojili k CCM „v čo najskoršom možnom čase“³²⁴, avšak nevyvinul žiadne kroky smerujúce k prístupu k CCM. Podobný prípad predstavuje Venezuela, ktorá dokonca „*patriala medzi malú skupinu krajín, ktoré na konferencii v roku 1976 predchádzajúcej Dohovoru o určitých konvenčných zbraniach (CCW), navrhli zákaz výroby a používania protipechotnej kazetovej munície.*“³²⁵ Rovnako ako Surinam do dnešného dňa nepodnikla žiadne kroky na prístup k CCM. Surinam nie je ani zmluvnou stranou Dohovoru o určitých konvenčných zbraniach (CCW), čo indikuje jeho pomerne nižšiu tendenciu zapájať sa do medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa konvenčných zbraní.

Zvláštnosťou je nepristúpenie piatich Karibských štátov (Bahamy, Barbados, Dominika, Jamajka a Haiti) k CCM, keďže ani jeden z nich nevyrába, neimportuje a ani nedisponuje kazetovou muníciou, a dokonca sú všetky aj zmluvnou stranou APMBC. Práve niektoré z týchto štátov by mohli predstavovať do budúcnosti potenciálne rozšírenie zmluvnej základne, a to konkrétne Jamajka a Haiti, ktoré sú obe signatárom, ale zatiaľ nie

³²¹ Convention on Cluster Munitions. *Permanent Mission of Cyprus to the United Nations – Explanation of Vote on Resolution L.49/REV. 1 Entitled 'Implementation of the Convention on Cluster Munitions'*. [online] 2018. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2018/01/Cyprus.pdf>

³²² Článok 2 obsahuje súbor definícií pojmov jednotlivých typov kazetovej munície a obetí kazetovej munície. Článok 21 sa zaoberá vzťahom so štátmi, ktoré nie sú zmluvnou stranou CCM.

³²³ Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio Internacional y Culto. *Explanation of the Vote „Cluster Munitions“*. [online] 2023. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://enaun.cancilleria.gob.ar/en/explanation-vote-%E2%80%99Ccluster-munitions%E2%80%99D>

³²⁴ United Nations General Assembly. *Resolution adopted by the General Assembly on 12 December 2019*. [online] 2019. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/415/88/PDF/N1941588.pdf?OpenElement>

³²⁵ United Nations High Commissioner for Refugees. *Cluster Munitions in the Americas and Caribbean*. [online] 2008. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/pdfile/491946ee2.pdf>

sú zmluvnou stranou CCM. Jamajka je prvou Karibskou krajinou, ktorá svojim podpisom podporila vznik CCM a v roku 2012 sa dokonca na stretnutí zmluvných strán CCM vyjadrila, že „*vláda Jamajky je v pokročilom štádiu týkajúcom sa ratifikácie a očakáva sa, že krajina sa stane zmluvnou stranou CCM v blízkej budúcnosti.*“³²⁶ Haiti sa tiež viackrát vyjadrilo v prospech pristúpenia k CCM, podpísalo vyššie spomínanú rezolúciu Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM a v roku 2017 oznámilo zmluvným stranám CCM, že „*bol zákonodarnému zboru predložený na posúdenie návrh dekrétu o ratifikácii dohovoru.*“³²⁷ Naopak Dominika a Bahamy sú štátmi, ktoré síce podpísali rezolúciu Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM, avšak v minulosti sa reprezentanti Ministerstva financií Dominiky vyjadrili, že krajina nemá záujem stať sa zmluvnou stranou CCM, a Bahamy dávajú svoje stanovisko k nepristúpeniu k CCM jasne najavo, a to prostredníctvom neparticipácie na žiadnom stretnutí zmluvných strán a ani nepredložení žiadneho konkrétného oficiálneho stanoviska.

V porovnaní s APMBC nepristúpilo viacero krajín z jednotlivých regiónov Afriky k CCM, a to 20, pričom z tohto počtu sa stalo osem štátov³²⁸ aspoň signatárom tohto dohovoru. Štáty, ktoré nepristúpili k CCM, patria do skupiny rozvojových štátov (58,33 %, a to Alžírsko, Egypt, Gabon, Líbya, Maroko, Rovníková Guinea a Zimbabwe) a najmenej rozvinutých štátov (41,67 %, a to Eritrea, Etiópia, Južný Sudán, Konžská demokratická republika a Sudán). Egypt sa ako jediný z týchto štátov v súčasnosti zaraďuje medzi producentov kazetovej munície, a preto nie je skúmaný z pohľadu potenciálneho zapojenia sa do CCM. V roku 2008 sa počas Oslo procesu vyjadrilo 34 afrických krajín v prospech pristúpenia k CCM v budúcnosti³²⁹, medzi nimi aj niektoré krajiny, ktoré dodnes nie sú jeho zmluvnou stranou alebo signatárom (Maroko, Sudán). V nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti bližšie analyzujeme, aké dôvody bránia daným africkým štátom pristúpiť k CCM a či je možné predpokladať potenciálne rozšírenie zmluvnej základne o tieto rozvojové a najmenej rozvinuté štáty v súvislosti so stanovenou hypotézou H4.

³²⁶ Convention on Cluster Munitions. *Statement for the Third Meeting of State Parties on Cluster Munitions 11th to 15th September 2012, Norway.* [online] 2012. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/files/meetings/3msp/GEv-Jamaica.pdf>

³²⁷ Convention on Cluster Munitions. *Projet de déclaration de la délégation haïtienne à la Septième (VIIIème) Réunion des Etats parties à la Convention sur les armes à sous munition, Genève 4-6 Septembre 2017.* [online] 2012. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2017/02/Haiti.pdf>

³²⁸ Signatármi CCM z afrických štátov sú Angola, Džibutsko, Keňa, Libéria, Nigéria, Stredoafrická republika, Tanzánia a Uganda.

³²⁹ United Nations High Commissioner for Refugees. *Africa and the Oslo Process to Ban Cluster Munitions.* [online] 2008. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/pdfid/48e0a8072.pdf>

Prvou analyzovanou skupinou je osem signatárskych štátov CCM, ktoré možno na základe ich aktivít smerujúcich k pristúpeniu k CCM rozdeliť na tie, ktoré vynaložili určité kroky a tie, ktoré naopak nevynaložili žiadne kroky smerujúce k pristúpeniu k CCM. Do prvej skupiny zaraďujeme Libériu, ktorej predchádzajúca vládna administratíva predstavila návrh zákona, ktorý ale neprešiel hlasovaním parlamentu³³⁰. Čo je potrebné spomenúť pri Libérii, a je príznačné aj pre iné najmenej rozvinuté štáty, je skutočnosť, že participáciu tejto krajiny na zasadnutiach CCM musia sponzorovať mimoštátni darcovia. Ďalším štátom z tejto skupiny je Nigéria, ktorá obdobne ako Libéria posunula návrh zákona do Národnej rady, avšak do dnešného dňa neuspel v rámci legislatívneho procesu³³¹. Do tejto skupiny možno zaradiť aj Tanzániu, kde bol vývoj procesu pristúpenia identický. Práve tieto tri štáty predstavujú najväčší potenciál pristúpenia k CCM do budúcnosti, čo je ale ovplyvnené politickým zložením ich zákonodarných orgánov a aktivitami exekutívneho orgánu. Druhá skupina štátov, teda tie, ktoré nepodnikli žiadne kroky k pristúpeniu k CCM, je tvorená Angolou, Džibutskom, Keňou, Stredoafrickou republikou a Ugandou. Najmenšia pravdepodobnosť pristúpenia vyplývajúca z dostupných dokumentov je u Angoly, ktorá považuje svoju národnú legislatívu za dostatočnú na udržanie kontroly výroby a transferu kazetovej munície, a u Ugandy, ktorá nepodpísala ani rezolúciu Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM.

Druhou analyzovanou skupinou afrických štátov je 12 nezmluvných a zároveň nesignatárskych štátov CCM. Aj v prípade týchto štátov pozorujeme určité spoločné znaky v ich oficiálnych stanoviskách a vynaložených aktivitách. Štáty Líbya, Maroko (stanovisko obdobné ako pri APMBC) a Sudán odôvodnili svoje nepristúpenie komplikovanou politickou a bezpečnostnou situáciou. Nevhodná politická situácia vyplynula ako dôvod aj z pozície stáleho predstaviteľa Gabonu pri OSN v roku 2017, aj keď prezentované stanovisko bolo veľmi vágne formulované, a to že „*Gabonské orgány už v tejto veci prijali stanovisko a [...] nepovažovali za vhodné, aby Gabon, aspoň v blízkej budúcnosti, pristúpil k tomuto dohovoru z interných dôvodov.*“³³² V prípade Konžskej demokratickej republiky

³³⁰ Convention on Cluster Munitions. Email from Teresa Dybeck, Programme Manager, Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons, 27 July 2015. [online] 2015. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2017/02/Liberia.pdf>

³³¹ Permanent Mission of Nigeria to the United Nations in Geneva. Statement by the Delegation of the Federal Republic of Nigeria at the Ninth Meeting of State Parties (9MSP) to the Convention on Cluster Munitions, Geneva, Switzerland from 2-4 September 2019. [online] 2019. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2019/09/Nigeria.pdf>

³³² Landmine & Cluster Munition Monitor. Letter No. 536MPGG/Ed.K.M./2017 from Ambassador Marianne Odette Bibalou Bounda, Permanent Representative of Gabon to the UN in Geneva, 20 April 2017. [online]

neprešiel návrh legislatívnym procesom a u Južného Sudánu nebol formulovaný legislatívny návrh vôbec predložený na posúdenie parlamentu. Alžírsko, Zimbabwe, Eritrea a Etiópia nepodnikli žiadne konkrétne prístupové kroky, ale je potrebné pri nich spomenúť niektoré skutočnosti. V prípade Alžírska ide o naliehanie predstaviteľov Spojených štátov amerických na ministra zahraničných vecí Alžírska v roku 2008, aby „nepodpísali dohovor narušujúci snahy o spoluprácu zameranú na neštátne strany,³³³“ čo môže byť tiež jednou z príčin indierencie Alžírska k prístupu k CCM. Eritrea síce nevyvinula žiadne prístupové kroky k CCM od jeho vzniku, ale ide o jeden zo štátov, ktorý sa prostredníctvom participácie na africkej regionálnej konferencii v Livingstone (2008) a podporou Akčného plánu Kampala³³⁴ vyjadril v prospech čo najskoršej ratifikácie CCM a zákazu kazetovej munície³³⁵. Eritrea spolu s Etiópiou a Zimbabwe patria medzi štáty, ktoré v minulosti importovali a používali kazetovú muníciu počas ozbrojených konfliktov na ich území, a pristúpením k CCM by bol tento typ konvenčnej zbrane eliminovaný z ich vojenského arzenálu. Posledným štátom z tejto skupiny je Rovníková Guinea, ktorá za celé obdobie, počnúc Oslo procesom, nezaujala žiadne oficiálne stanovisko na margo zákazu kazetovej munície.

Ázia je regiónom s najnižšou mierou zapojenia štátov aj v prípade CCM, keďže zmluvnou stranou sa stalo iba 9 štátov³³⁶ a teda nezmluvnou stranou je 41 ázijských štátov, z toho jeden signatár (Indonézia). Z tohto regiónu pochádza aj pomerne veľké množstvo súčasných producentov kazetovej munície, konkrétne deväť štátov, z toho štyri novoundustrializované (Čína, India, Singapur, Turecko), dva rozvinuté (Izrael, Južná Kórea), dva rozvojové (Irán, Pakistan), jeden tranzitívny (Ruská federácia) a jeden nezaradený (Severná Kórea), ktorých potenciálne zapojenie do CCM v budúcnosti nie je z tohto dôvodu analyzované. Keďže v konečnom dôsledku nám zostalo 32 štátov vhodných na analýzu, rozhodli sme sa ich pre prehľadnosť a efektívnosť výskumu zoradiť do Tabuľky 11, ktorá obsahuje sumárne informácie o existencii zásob a miery nasadenia kazetovej munície u jednotlivých štátov, oficiálne prezentované dôvody nepristúpenia

2017. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2018/gabon/cluster-munition-ban-policy.aspx>

³³³ WikiLeaks – Public Library of US Diplomacy. *Oslo Process and Banning Cluster Munitions (ID 08ALGIERS187_a)*. [online] 2008. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: https://wikileaks.org/plusd/cables/08ALGIERS187_a.html

³³⁴ Z anglického *Kampala Action Plan*.

³³⁵ Mines Action Canada. *Banning Cluster Munitions – Government Policy and Practice*. Kanada: 2009, str. 199. ISBN 978-097389554-4

³³⁶ Zmluvnou stranou CCM z regiónu Ázie sú Afganistan, Filipíny, Irak, Japonsko, Laos, Libanon, Maldivy, Palestína a Srí Lanka.

k CCM a prístup k tvorbe zákazu produkcie a nasadenia kazetovej munície, ktorý je daný participáciou na zasadnutiach zmluvných strán CCM a podpisom rezolúcie Valného zhromaždenia OSN o čo najskoršom prístupí k CCM.

Tabuľka 11 Miera participácie a dôvody nepristúpenia vybraných ázijských štátov k CCM

Štát	Miera participácie		Nasadenie kazetovej munície	Zásoby kazetovej munície	Dôvody nepristúpenia	Záujem o vstup
	stretnutia zmluvných strán CCM	podpora rezolúcie VZ OSN				
Arménsko	do 2014		popiera		pohraničný konflikt	
Azerbajdžan	neúčast'		popiera		pohraničný konflikt	
Bahrajn	neúčast'				nešpecifikované	
Bangladéš	pravidelne					
Bhután	od 2017				limitované zdroje	
Brunej	nie sú dostupné údaje					
Gruzínsko	iba v 2012		v 2008	do 2013	bezpečnostná situácia v regióne	
Hongkong	nemôže pristúpiť kvôli svojmu medzinárodnému statusu		nie sú dostupné údaje			
Indonézia	pravidelne				vnútroštátny schvaľovací proces	
Jemen	do 2016		v 2009		nešpecifikované	
Jordánsko	do 2012				nešpecifikované	
Kambodža	do 2015				málo kapacít na deštrukciu, náhradné obranné kapacity, bezpečnostná situácia	
Katar	pravidelne				nešpecifikované	
Kazachstan	sporadicky				záujmy národnej bezpečnosti	
Kirgizsko	do 2012				nešpecifikované	
Kuvajt	do 2013				nešpecifikované	
Malajzia	do 2014				nešpecifikované	
Mjanmarsko	do 2013		použitie obdobnej zbrane		potreba celonárodného mierového súhlasu	
Mongolsko	pravidelne				nešpecifikované	
Nepál	iba v 2013				nešpecifikované	
Omán	do 2016				nešpecifikované	
SAE	v 2011 a 2017		popiera		nešpecifikované	
Saudská Arábia	do 2015		v 2015 v Jemene		nešpecifikované	v 2017 zvažovali
Sýria	iba v 2011		od 2012		z dôvodu okupácie Golanských výšin zo strany Izraela	
Tadžikistan	do 2014				nešpecifikované	v 2014 zvažovali
Taiwan	nemôže pristúpiť kvôli svojmu medzinárodnému statusu				bezpečnostná situácia, prístup v prípade univerzalizácie CCM	
Thajsko	pravidelne		v 2011 v Kambodži		nešpecifikované	v 2011 zvažovali
Turkménsko	iba v 2015				nešpecifikované	
Uzbekistan	neúčast'				nešpecifikované	

Vietnam	okrem 2018			oficiálne nie, ale existujú názory, že áno	nemožnosť naplniť požiadavky CCM (stanovisko Vietnamu), požiadavka na pristúpenie producentov kazetovej munície	
Východný Timor	do 2011				limitované zdroje, iné priority	

Vysvetlivky: SAE – Spojené arabské emiráty

Vysvetlivky farebného označenia: **červená** (neparticipácia na zasadnutiach zmluvných strán CCM; zdržanie sa hlasovania k rezolúcii Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM; nepoužívanie kazetovej munície; nešpecifikovaný dôvod nepristúpenia; nezáujem o pristúpenie k CCM); **žltá** (v minulosti účasť na zasadnutiach zmluvných strán CCM; popieranie nasadenia kazetovej munície; v minulosti zásoby kazetovej munície; v minulosti záujem o pristúpenie k CCM); **zelená** (participácia na zasadnutiach zmluvných strán CCM; hlasovanie za rezolúciu Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM; používanie kazetovej munície; špecifikovaný dôvod nepristúpenia k CCM; záujem o pristúpenie k CCM).

Vlastné spracovanie autora na základe oficiálnych webových stránok Landmine & Cluster Munition Monitor; Convention on Cluster Munitions; Mine Action Review; Human Rights Watch; Amnesty International a stanovísk oficiálnych predstaviteľov jednotlivých štátov.

Z údajov prezentovaných v Tabuľke 11 vyplýva, že v pomere k iným regiónom má veľa ázijských štátov (20) v súčasnom období zásoby kazetovej munície, či ich dokonca v priebehu 21. storočia nasadilo počas vojenských operácií, respektíve poprelo ich nasadenie, aj keď boli nájdené pozostatky týchto zbraní na mieste prebiehajúceho konfliktu. Takýmto príkladom sú Arménsko a Azerbajdžan, ktoré sa navzájom obviňujú z nasadzovania kazetovej munície na ich spornom území, alebo Spojené arabské emiráty, ktoré popreli nasadenie kazetovej munície, napriek tomu, že bolo potvrdené použitie britskej kazetovej munície BL-755 v Jemene zo strany ozbrojených síl Koalície arabských štátov, ktorej súčasťou sú aj Spojené arabské emiráty³³⁷. Z pohľadu miery participácie na zasadnutiach zmluvných strán CCM, možno označiť participáciu analyzovaných ázijských štátov ako pozorovateľov skôr za sporadickú, keďže iba šesť štátov sa pravidelne zúčastňuje zasadnutí a veľké množstvo štátov bolo prítomných iba na jednom alebo žiadnom zasadnutí. Prekvapivé sú zozbierané údaje týkajúce sa schvaľovania rezolúcie Valného zhromaždenia OSN o skorom pristúpení k CCM, ktorú svojim hlasom podporilo 15 štátov, pričom väčšina z nich v minulosti neprejavila záujem o prístup k CCM alebo špecifikovala dôvody, pre ktoré nemôže pristúpiť. Čo sa týka konkrétnych udaných dôvodov, tak tie boli veľmi podobné tým prezentovaným k nepristúpeniu k APMBC, a išlo o existenciu pretrvávajúcich ozbrojených a pohraničných konfliktov, neexistenciu vhodnej a dostupnej zbraňovej alternatívy, v prípade ekonomicky zaostalejších štátov figurovali aj nedostatočné finančné a technické zdroje na splnenie požiadaviek vyplývajúcich

³³⁷ Saudi Press Agency. *Coalition Forces supporting legitimacy in Yemen confirm that all Coalition countries aren't members to the Convention on Cluster Munitions*. [online] 2016. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.spa.gov.sa/viewstory.php?lang=en&newsid=1571875>

zo znenia CCM a objavil sa aj dôvod v podobe neochoty pristúpiť, kým nebude CCM univerzalizovaná na všetkých producentov a exportérov kazetovej munície.

V konečnom dôsledku teda možno hovoriť iba o jednom štáte, ktorý potenciálne prichádza do úvahy ako rozšírenie zmluvnej základne CCM v blízkej budúcnosti, a to Bangladéš. Bangladéš sa vo svojom oficiálnom stanovisku z roku 2019 označil za krajinu nevyrábajúcu, neimportujúcu a nepoužívajúcu kazetovú muníciu, podporujúcu všeobecné ciele CCM, a zároveň poukázal aj na pristúpenie k APMBC, ktorý je často považovaný za sesterský dohovor. V závere stanoviska potvrdila táto krajina na zasadnutí zmluvných strán CCM, že „*aktívne zvažuje podpísanie zmluvy o zákaze kazetovej munície podľa požadovaného protokolu v primeranom čase.*”³³⁸ Okrem Bangladéšu je v Tabuľke 11 uvedené aj Mjanmarsko ako krajina, ktorá prejavuje záujem o prístup k CCM, avšak tento prístup je na základe oficiálneho stanoviska krajiny z roku 2015 podmienený „*dosiahnutím celoštátnej mierovej dohody a následnom zvážení politických, ekonomických a sociálnych okolností*”³³⁹, čo z nášho pohľadu predstavuje skôr diplomaticky zaobalenú vôľu zotrvať pri súčasnom *status quo*. Niektoré zmluvné štáty CCM z krajín Ázie, napríklad Laos a Filipíny, vidia región juhovýchodnej Ázie ako veľký potenciál rozšírenia zmluvnej základne, a preto aktívne propagujú (webinára, konferencie, atď.) a snažia sa podporovať pristúpenie k CCM zo strany ostatných krajín z ich regiónu, respektíve ostatných krajín patriacich do Združenia národov juhovýchodnej Ázie³⁴⁰. Z tohto regiónu vnímajú v zmysle potenciálneho pristúpenia Indonéziu, ktorá je jedným zo signatárov CCM a je, podľa správy z regionálnej konferencie konanej v roku 2019, „*v procese dokončovania svojho vnútroštátneho ratifikačného procesu.*”³⁴¹ Na základe nami zozbieraných údajov si nie sme taký istý potenciálom pristúpenia Indonézie, a to z dôvodu, že krajina sa už od roku 2015 odvoláva, že interne prebieha vyššie spomínaný ratifikačný proces, pričom znenie tohto stanoviska sa každoročne mení a nie je ani identicky podávané od jednotlivých predstaviteľov národných orgánov. Okrem toho má Indonézia zásoby kazetovej munície,

³³⁸ Convention on Cluster Munitions. *Speech for 9th Meeting of State Parties for Conventional Cluster Munitions of Representative of Bangladesh*. [online] 2019. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2019/09/Bangladesh.pdf>

³³⁹ United Nations Office for Disarmament Affairs. *Statement by H.E. U Maung Wai, Permanent Representative of Myanmar to the United Nations Office in Geneva at the General Debate of the First Committee of the 70th Session of the General Assembly*. [online] 2015. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2015/10/15-October-Myanmar.pdf>

³⁴⁰ Z anglického Association of Southeast Asian Nations, skrátené ASEAN.

³⁴¹ Republic of Philippines – Philippine Mission to the United Nations and Other International Organizations. *Philippines hosts webinar to promote Convention on cluster munitions among ASEAN member states*. [online] 2020. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://genevaphm.dfa.gov.ph/philippine-mission-s-press-releases/819-philippines-hosts-webinar-to-promote-convention-on-cluster-munitions-among-asean-member-states>

pričom odmietla požiadavku Koalície pre kazetovú muníciu³⁴² na špecifikáciu množstva prijatých brazílskych viachlavňových raketometov ASTROS II a nákladných rakiet SS-40, SS-60 a SS-80, ktoré sú CCM zakázané³⁴³.

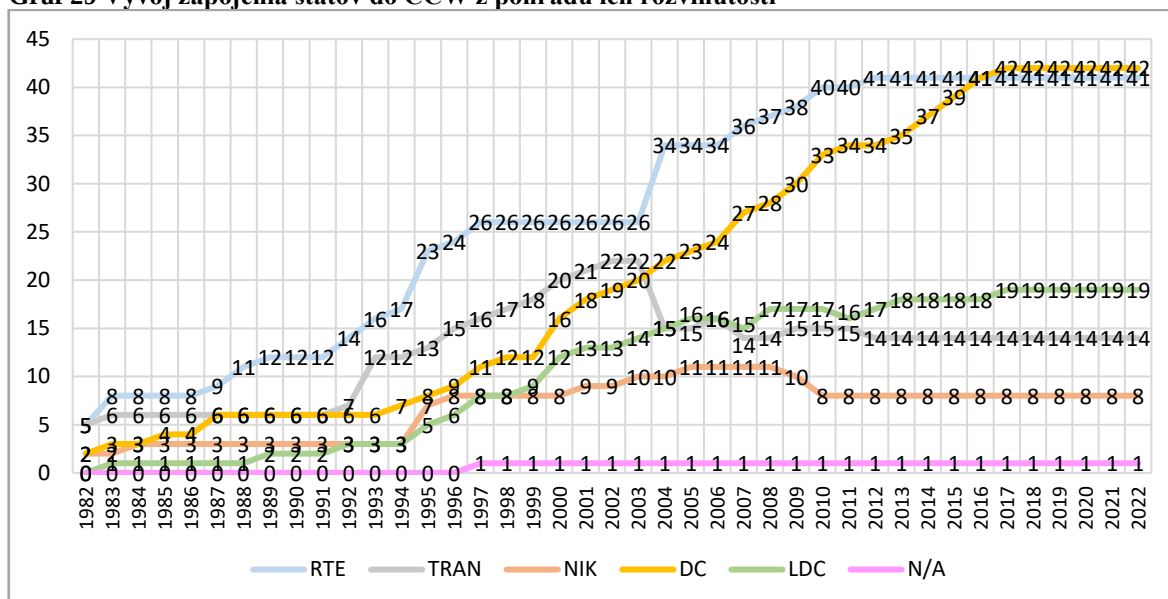
4.3.4 Vývoj zapojenia štátov do Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní (CCW)

Posledným analyzovaným medzinárodným legislatívnym aktom upravujúcim konvenčné zbrane je CCW, ktorý prostredníctvom svojich piatich protokolov obmedzuje používanie vymedzených typov zbraní, ktoré spôsobujú nadmerné ľudské utrpenie, ako aj obmedzuje ich transfery do nezmluvných štátov CCW a umožňuje iba transfery do autorizovaných štátov a štátnych agentúr za predpokladu splnenia podmienok vyplývajúcich zo znenia CCW a jeho protokolov. CCW teda nepriamo ovplyvňuje medzinárodný obchod so zbraňami predovšetkým z hľadiska komoditnej štruktúry, ale v menšej miere aj z hľadiska teritoriálnej štruktúry. CCW vstúpil do platnosti v roku 1983, kedy jeho zmluvnú základňu tvorili najmä rozvinuté štáty (40,00 %) a tranzitívne štáty (30,00 %). Najrýchlejšie sa počet zmluvných strán zvyšoval medzi rokmi 1992 – 2004, naopak od roku 2017 pozorujeme konštantný vývoj v počte 125 zmluvných strán CCW. Najvyššie priemerné ročné tempo rastu počtu zmluvných strán dosiahli najmenej rozvinuté štáty (9,35 %) a rozvojové štáty (7,48 %), naopak najnižšie dosiahli tranzitívne štáty (2,93 %). Aktuálna zmluvná základňa v roku 2023 je počtom a typom zmluvných strán veľmi podobná s ATT, to znamená, že najväčšiu časť tvoria rozvinuté štáty (32,80 %) a rozvojové štáty (33,60 %), nasledované približne s polovičným rozdielom najmenej rozvinutými štátmi (15,20 %). V porovnaní s ATT participujú na CCW vo vyššom počte tranzitívne štáty (v počte 14, respektíve 11,20 %), čo je 82,35 % z celkových existujúcich tranzitívnych štátov, a novoinustrializované štáty (v počte 8, respektíve 6,40 %), čo je 57,14 % z celkových existujúcich novoinustrializovaných štátov. Údaje o časovom vývoji zmluvnej základne CCW z pohľadu zapojenia jednotlivých typov štátov podľa ich rozvinutosti sú prezentované v Grafe 29.

³⁴² Z anglického *Cluster Munition Coalition*.

³⁴³ Landmine & Cluster Munition Monitor. *Indonesia – Cluster Munition Ban Policy*. [online] 2018.[Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2018/indonesia/cluster-munition-ban-policy.aspx>

Graf 29 Vývoj zapojenia štátov do CCW z pohľadu ich rozvinutosti

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Nations Treaty Collection. [online] 2022. [Citované 7.9.2022]
Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>

Pri CCW je rozhodujúce pristúpenie jednotlivých štátov k jeho piatim protokolom, čo si vyžaduje analýzu každého jedného protokolu samostatne z pohľadu nezapojených štátov a ich dôvodov, pre ktoré zaujali takéto rozhodnutie. Primárne z rozsahových dôvodov dizertačnej práce sme sa rozhodli upustiť od tejto analýzy a namiesto nej zozbierať údaje a vykonať rozbor potenciálneho smerovania CCW do budúcnosti. V tejto súvislosti budeme skúmať navrhovaný vznik Protokolu 6 z pohľadu prístupu jednotlivých štátov, respektíve typov štátov podľa ich rozvinutosti, a potenciálny vplyv tohto protokolu na komoditnú a teritoriálnu štruktúru medzinárodného obchodu a vedenie ozbrojených konfliktov.

Kategóriou zbraní, ktorá je v poslednej dekáde úzko spájaná s CCW, sú smrtiace autonómne zbraňové systémy (ďalej ako LAWS)³⁴⁴. Keďže ide o nový typ progresívnych zbraňových systémov, ktorý je v procese výskumu a vývoja, a jednotlivé štáty pristupujú k jeho chápaniu, respektíve definovaniu odlišne, neexistuje teda zatiaľ ich jednotná definícia. Avšak väčšina definícií obsahuje viaceré spoločné znaky, príkladom je aj definícia uverejnená v rámci Arms Control Association, o ktorú sa v dizertačnej práci opierame. Podľa nej možno LAWS charakterizovať ako „smrtiace zariadenia, ktorým dali ľudskí tvorcovia schopnosť skúmať okolie, identifikovať potenciálne nepriateľské ciele

³⁴⁴ Z anglického *lethal autonomous weapon systems*.

*a nezávisle sa rozhodnúť zaútočiť na tieto ciele na základe sofistikovaných algoritmov.*³⁴⁵“ Keďže LAWS vo svojej podstate v praxi zatiaľ neexistujú, respektíve sú v súčasnosti nasadzované zbraňové systémy s určitou mierou autonómie a vytvárané prototypy bojových autonómnych technológií, a teda možno povedať, že sú zatiaľ v procese výskumu a vývoja, hovoríme v ich súvislosti o pre-emptívnom zákaze, a teda stanoviská zainteresovaných subjektov sú zväčša formulované v podmienovacom spôsobe.

Vychádzajúc z vyššie uvedených znakov v rámci definície, ako aj doterajšej otáznej existencie LAWS a ich potenciálnych implikácií pri nasadení, je prirodzené, že sa jednotlivé štáty medzinárodného spoločenstva rozdelili medzi tie, ktoré podporujú pre-emptívny zákaz ich výroby a nasadenia, tie, ktoré naopak nesúhlasia s ich pre-emptívnym zákazom, ako aj štáty, ktoré zatiaľ nezaujali oficiálne stanovisko ani k jednému z daných postojov, respektíve navrhli iné právne nezáväzné riešenie. Z tohto rozdelenia je zrejmé, že „zatiaľ neexistuje globálny režim formálne zakazujúci, alebo účelovo regulujúci plne automatické (smrtiace) zbraňové systémy.“³⁴⁶ Ako jedna z najviac vyhovujúcich možností prichádza do úvahy vznik ďalšieho, teda šiesteho protokolu k CCW, ktorý by obsahoval uvedený pre-emptívny zákaz LAWS. V minulosti už nastal prípad, kedy medzinárodné spoločenstvo uvalilo obdobný pre-emptívny zákaz na používanie zbraní, ktoré ešte v danom momente neexistovali, pričom išlo o oslepujúce laserové zbrane zakázané práve jedným z protokolov CCW.

V rámci CCW prebiehajú od roku 2013 rozsiahle diskusie na tému LAWS na úrovni štátnych aktérov, pričom prizvané sú aj mimovládne organizácie, výskumný a akademický sektor. Diskusie prebiehali zo začiatku na úrovni zasadnutí vysokých zmluvných strán, neskôr od roku 2017 vo formáte Skupiny vládnych expertov pre nové technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraňových systémov³⁴⁷ (ďalej ako GGE LAWS). GGE LAWS vznikla s mandátom „preskúmať a dohodnúť sa na možných odporúčaníach týkajúcich sa možností súvisiacich s novými technológiami pre oblasť LAWS, v kontexte cieľov a účelov CCW.“³⁴⁸ Vyčlenenie samostatného formátu výhradne

³⁴⁵ KLARE, M. T. *Autonomous Weapons Systems and the Laws of War*. In: *Arms Control Today*. [online] 2019. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.armscontrol.org/act/2019-03/features/autonomous-weapons-systems-laws-war>

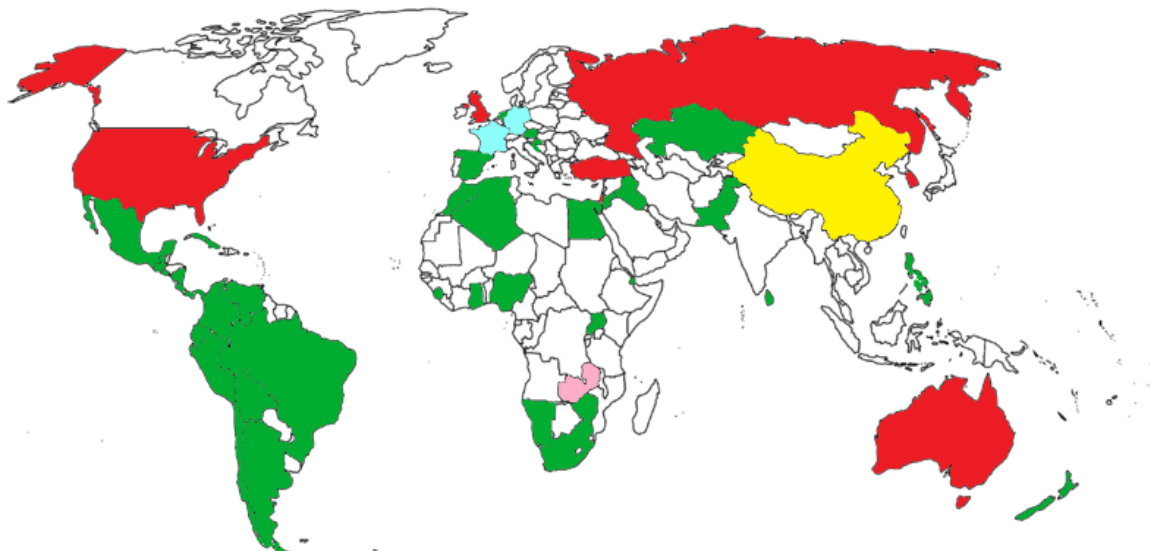
³⁴⁶ HYNEK, N., SOLOVYEVA, A. *Operations of power in autonomous weapon systems: ethical conditions and socio-political prospects*. In: *AI & Soc.* [online] 2020. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-020-01048-1>

³⁴⁷ Z anglického *Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System*.

³⁴⁸ Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Yearbook – 2010-2016*. [online] 2016. [Citované 9. 9. 2022] Dostupné na internete: <https://www.sipriyearbook.org/view/9780198869207/sipri-9780198869207-chapter-013-div1-204.xml#sipri-9780198869207-chapter-013-note-2385>

určeného pre LAWS prispelo k vnímaniu vyššej dôležitosti témy LAWS, ako aj spojilo viaceré názory a pohľady na tému, a napomohlo k dosiahnutiu spoločných výsledkov, napr. v podobe prijatia 11 vedúcich princípov týkajúcich sa LAWS. Tieto princípy si osvojila aj tzv. Aliancia pre multilateralizmus³⁴⁹, v rámci ktorej ich Nemecko a Francúzsko začlenili do právne nezáväznej politickej deklarácie pod názvom “11 princípov smrtiacich autonómnych zbraní”³⁵⁰.

Obrázok 1 Pozície štátov voči smrtiacim autonómnym zbraňovým systémom (LAWS)

Vysvetlivky: **zelená** (štáty podporujúce zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS), **červená** (štáty vystupujúce proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS), **žltá** (štáty podporujúce zákaz nasadenia plne automatických zbraní, ale nie ich vývoj a produkciu), **ružová** (štáty podporujúce právne záväzný nástroj na reguláciu LAWS, ale zatiaľ oficiálne nevyjadrili podporu pre-emptívneho zákazu LAWS), **modrá** (štáty navrhujúce právne nezáväznú politickú deklaráciu), biela (štáty, ktoré zatiaľ nezaujali formálnu pozíciu voči pre-emptívneho zákazu LAWS)

Zdroj: vlastné spracovanie autora podľa Human Rights Watch. *Stopping Killer Robots: Military Powers Stymie Ban*. [online] 2021. [Citované 7.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2021/12/19/killer-robots-military-powers-stymie-ban> a Human Rights Watch. *Stopping Killer Robots – Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control*. [online] 2020. [Citované 7.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/report/2020/08/10/stopping-killer-robots/country-positions-banning-fully-autonomous-weapons-and>

Z počtu 39 štátov (rok 2022), ktoré sa oficiálne vyjadrili v prospech zavedenia pre-emptívneho zákazu LAWS, patrí najviac, teda 58,97 % k rozvojovým štátom, 15,38 % k rozvinutým štátom, 12,82 % k novoindustrializovaným štátom, 7,69 % k najmenej rozvinutým štátom a 2,56 % k tranzitívnym štátom (Obrázok 1). Z regionálneho hľadiska

³⁴⁹ Z anglického *Alliance for Multilateralism*.

³⁵⁰ Alliance for Multilateralism. *11 Principles on Lethal Autonomous Weapons*. [online] N.d. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://multilateralism.org/actionareas/11-principles-on-lethal-autonomous-weapons/>

pozorujeme najväčšiu podporu zavedenia pre-emptívneho zákazu LAWS u krajín Latinskej Ameriky. Z 39 štátov, ktoré podporujú zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS, nepatrí päť medzi zmluvné strany CCW, a to Egypt a Nigéria, ktoré sú zatiaľ iba signatármi CCW, a Ghana, Namíbia a Zimbabwe, ktoré nie sú ani signatármi ani zmluvnými stranami CCW. Okrem štátnych aktérov podporilo zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS z dôvodu etických obáv aj viac ako 165 mimovládnych organizácií³⁵¹, ako aj veľké množstvo výskumných a akademických subjektov. Naopak, medzi štáty oficiálne vystupujúce proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS patria krajiny, ktoré sú poprednými exportérmi konvenčných zbraní s vyvinutými zbrojárskymi priemyslami a väčšina z nich sa v malej miere zapojila aj do ostatných medzinárodných legislatívnych aktov upravujúcich rôzne aspekty konvenčných zbraní³⁵². Ide o Spojené štáty americké, Spojené kráľovstvo, Austráliu, Južnú Kóreu, Izrael, Ruskú federáciu a Turecko, čiže o štáty patriace medzi rozvinuté trhové ekonomiky, v prípade Ruskej federácie o tranzitívny štát a Turecka o novoindustrializovanú krajinu.

Samostatnú kategóriu tvorí Čína, ktorej predstavitelia sa na zasadnutí CCW v roku 2018 vyjadrili, že krajina podporuje zavedenie zákazu na používanie, respektíve nasadenie LAWS, ale nie na ich vývoj a produkciu³⁵³. Predmetné tvrdenie ale považujeme za rozporujúce s cieľmi a smerovaním nastaveným v strategických dokumentoch krajiny, a to v rámci Plánu rozvoja umelej inteligencie novej generácie³⁵⁴, ktorý podporuje rozvoj „umelej inteligencie v spojitosti s velením, rozhodovaním, vojenskou dedukciou a obranným vybavením,³⁵⁵“ ako aj so Stratégiou vojensko-civilnej fúzie³⁵⁶, ktorá vníma „umelú inteligenciu ako multiplikátor sily naprieč systémami, potenciálnu asymetrickú výhodu proti vysokohodnotovým konvenčným zbraňovým systémom a dokonca predzvesť nového spôsobu vedenia ozbrojených konfliktov.³⁵⁷“ Z týchto dôvodov sme Číne vyhradili

³⁵¹ SAYLER, K. M., MOODIE, M. *International Discussions Concerning Lethal Autonomous Weapon Systems*. [online] 2020. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/IF11294.pdf>

³⁵² Výnimku predstavuje Austrália a Spojené kráľovstvo.

³⁵³ Campaign to Stop Killer Robots. *Country Views on Killer Robots*. [online] 2019. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2019/08/KRC_CountryViews21Aug2019.pdf

³⁵⁴ Z angl. *New Generation Artificial Intelligence Development Plan*.

³⁵⁵ New America. *Full Translation: China's 'New Generation Artificial Intelligence Development Plan' (2017)*. [online] 2017. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017/>

³⁵⁶ Z anglického *Military-Civil Fusion Strategy*.

³⁵⁷ Military Civil Fusion. *Section 2 Emerging technologies and military-civil fusion: Artificial intelligence, new materials, and new energy*. [online] 2021. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.uscc.gov/sites/default/files/2019-11/Chapter%203%20Section%202%20>

samostatnú kategóriu, napriek tomu, že je v mnohých publikáciách priradená do skupiny štátov podporujúcich zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS.

V roku 2017 sa vyformovala tretia skupina krajín, ktorú možno označiť ako „strednú“ cestu medzi štátmi podporujúcimi a štátmi odmietajúcimi pre-emptívny zákaz LAWS, keďže bola podporená niektorými štátmi z oboch protichodných skupín³⁵⁸. Túto tretiu skupinu predstavuje právne nezáväzná politická deklarácia navrhnutá zo strany Nemecka a Francúzska, na základe ktorej je *„medzinárodné právo, presnejšie medzinárodné humanitárne právo plne aplikovateľné v prípade LAWS, pričom sa vyzdvihuje dôležitosť Dodatkového protokolu I z roku 1977 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov k Ženevským konvenciám.“*³⁵⁹ Existencia takejto nezáväznej politickej deklarácie môže mať pozitívne ako aj negatívne implikácie na tvorbu medzinárodnej legislatívy týkajúcej sa LAWS. Ako pozitívum uvádzame najmä to, že sa jej podarilo dosiahnuť výsledky prostredníctvom zapojenia aj štátov, ktoré odmietajú vznik medzinárodného legislatívneho aktu samostatne pre LAWS, ako aj tých, ktoré doteraz nezaujali žiadny oficiálny postoj k vzniku pre-emptívneho zákazu LAWS. Na druhej strane ako potenciálne negatívnu implikáciu vnímame možnosť, že sa štáty, najmä tie, ktoré sa nevenujú výskumu a výrobe LAWS, v konečnom dôsledku rozhodnú zostať priklonené k legislatívne nezáväznému aktu v podobe politickej deklarácie, ako by mali podporiť vznik legislatívne záväzného pre-emptívneho zákazu LAWS. Z počtu 27 štátov, ktoré v roku 2018 podporili politickú deklaráciu na zasadnutí OSN na tému LAWS, patrí 15 štátov medzi tie, ktoré sa zatiaľ oficiálne nevyjadrili smerom k podpore alebo odmietnutiu pre-emptívneho zákazu LAWS. Prevažná väčšina týchto krajín je z regiónu Európy a na základe skúmaných zdrojov sa nezaradujú medzi krajiny s vysokým podielom investícií do vývoja, respektíve mierou výskumu LAWS. Keďže Nemecko a Francúzsko predstavujú významných politických a ekonomických hráčov, najmä z pohľadu krajín Európskej únie, práve ich podpora vzniku šiesteho protokolu k CCW by mohla mať pozitívny vplyv aj na ostatné krajiny regiónu, ktoré by možno zaujali rovnaký postoj. Toto tvrdenie podporuje aj skutočnosť, že Nemecko ani Francúzsko sa nezaradujú medzi štáty,

<https://www.un.org/press/en/2018/20180921.unsc.dh.18.127.docstxt.html>
<https://www.un.org/press/en/2018/20180921.unsc.dh.18.127.docstxt.html>

³⁵⁸ V roku 2018 podporili politickú deklaráciu na zasadnutí OSN na tému CCW tieto štáty: Argentína, Austrália, Belgicko, Brazília, Bulharsko, Čile, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Írsko, Kolumbia, Lotyšsko, Maroko, Mexiko, Mozambik, Nemecko, Nórsko, Nový Zéland, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko, Spojené kráľovstvo, Srí Lanka, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko a Taliansko.

³⁵⁹ BARBÉ, E., BADELL, D. *The European Union and Lethal Autonomous Weapon Systems: United or Diversity?* [online] 2020. Str. 13. [Citované 12.9.2022] Dostupné na internete: https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/52430/Barbe_euc_euro.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ktoré sa intenzívne venujú výskumu a vývoju LAWS, ktoré by svojou podstatou spadali pod navrhovaný protokol. Je pravda, že Nemecká spolková armáda³⁶⁰ už do plánovania vojenských síl zahŕňa viac automatizovaných a čiastočne autonómnych zbraňových systémov, avšak na základe vyjadrení oficiálnych predstaviteľov Nemecka, ide výhradne o bojové UAVs³⁶¹.

Ako sme už vyššie uviedli, sedem štátov sa oficiálne vyjadrilo proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS, a to Spojené štáty americké, Spojené kráľovstvo, Austrália, Južná Kórea, Izrael, Ruská federácia a Turecko, ktoré „*majú kolektívne schopnosť zabrániť prijatiu protokolu v rámci CCW*“.³⁶² Prvým analyzovaným štátom z tejto skupiny štátov sú Spojené štáty americké, ktoré investujú enormné zdroje do vývoja progresívnych zbraňových technológií, ako aj konvenčných zbraní všeobecne, nevynímajúc LAWS, a preto by bolo z ich strany kontraproduktívne, ak by podporovali zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS. Na obhajobu svojej pozície vyzdvihujú Spojené štáty americké potenciálne výhody, ktoré by mohlo priniesť nasadenie LAWS v budúcnosti počas ozbrojených konfliktov, a to v podobe pozitívneho vplyvu na ochranu civilného obyvateľstva a zvýšenia efektívnosti vedenia ozbrojeného konfliktu z pohľadu zlepšenia zameriavania, identifikácie, sledovania a selekcie cieľov. Toto stanovisko prezentovali Spojené štáty americké počas zasadnutia GGE LAWS v roku 2019 predložené vo forme pracovného materiálu pod názvom Potenciálne vojenské aplikácie pokročilých technológií³⁶³, kde urgovali zmluvné strany CCW, aby „*namiesto snaženia sa stigmatizovať alebo zakázať takéto vznikajúce technológie v oblasti smrtiacich autonómnych zbraní, povzbudzovali také inovácie, ktoré zvyšujú ciele a účely konvencie*“.³⁶⁴ Okrem potenciálnych pozitívnych aspektov nasadenia LAWS sa Spojené štáty americké vyjadrili, že zakázať LAWS v takomto štádiu by bolo predčasné, a to aj na základe faktu, že neexistuje jednotná definícia týchto progresívnych zbraňových systémov.

³⁶⁰ Z nemeckého Bundeswehr.

³⁶¹ Stiftung Wissenschaft und Politik. *Präventive Regulierung autonomer Waffensysteme – Handlungsbedarf für Deutschland auf verschiedenen Ebenen*. [online] 2019. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/praeventive-regulierung-autonomer-waffensysteme>

³⁶² HYNEK, N., SOLOVYEVA, A. *Operations of power in autonomous weapon systems: ethical conditions and socio-political prospects*. [online] 2020. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-020-01048-1>

³⁶³ Z anglického *Potential Military Applications of Advanced Technology*.

³⁶⁴ U.S. Mission to International Organizations in Geneva. *U.S. Statement on LAWS: Potential Military Applications of Advanced Technology*. [online] 2019. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: <https://geneva.usmission.gov/2019/03/26/u-s-statement-on-laws-potential-military-applications-of-advanced-technology/>

Podobne ako Spojené štáty americké aj Ruská federácia investuje veľké finančné a materiálové zdroje, vrátane ľudského kapitálu, do výskumu a vývoja progresívnych vojenských technológií, medzi nimi aj LAWS. Tieto investičné aktivity sú podporené aj Národnou bezpečnostnou stratégiou Ruskej federácie³⁶⁵ prijatou v roku 2021, ktorá, v rámci časti venovanej národnej obrane, stanovuje potrebu „zabezpečiť technologickú nezávislosť obranného a priemyselného komplexu Ruskej federácie, jej inovatívneho rozvoja, udržiavanie vedenia vo vývoji a výrobe nových (sľubných) modelov (komplexov, systémov) zbraní, vojenského a špeciálneho vybavenia.“³⁶⁶ O snahe zavádzať LAWS do vojenského arzenálu Ruskej federácie teda nemožno pochybovať, čo dosvedčuje aj oficiálne stanovisko prezidenta Vladimíra Putina na zasadnutí Rady ministerstva obrany v roku 2019, kde potvrdil, že „robotické systémy a bezpilotné letecké vozidlá sa dôsledne zavádzajú a používajú v bojovom tréningu, čo dramaticky zvyšuje schopnosti ozbrojených jednotiek a podjednotiek ruskej armády.“³⁶⁷ Je otázne, aký vplyv bude mať súčasný vývoj v podobe vojny na Ukrajine na rýchlosť zavádzania autonómnych technológií, keďže konflikt odhalil nedostatky v technologickej vyspelosti a zastaranosti ruských vojenských technológií, čo by mohlo priamo pozitívne vplývať na snahu o jej obmenu, avšak ekonomické dopady vojny môžu prevýšiť túto snahu, a naopak vyvinúť potrebu na obnovu množstva vlastnených tradičných ťažkých konvenčných zbraní na úkor ich kvality, respektíve zavádzania úplne nových a nie dostatočne vyvinutých, a zároveň finančne náročných progresívnych technológií. Na margo pozície k pre-emptívnemu zákazu LAWS treba ešte dodať, že v novembri 2019 Ruská federácia rozšírila svoje stanovisko o tvrdenie, že „pojmy ľudského zapojenia a kontroly človeka zahŕňajú subjektívne hodnotenia a sú irelevantné.“³⁶⁸ Práve miera ľudského zapojenia je vysoko diskutovaný aspekt LAWS, v rámci ktorého jednotlivé štáty medzinárodného spoločenstva nevedia dospieť k spoločnému konsenzu. Ďalším z diskutovaných aspektov je napríklad zodpovednosť za aktivity LAWS, keďže ide o zbraňové technológie, u ktorých absentuje ľudský faktor rozhodovania.

³⁶⁵ Z anglického *National Security Strategy of the Russian Federation*.

³⁶⁶ National Security Strategy of the Russian Federation. Článok – *National defence*. [online] 2021. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: https://paulofilho.net.br/wp-content/uploads/2021/10/National_Security_Strategy_of_the_Russia.pdf

³⁶⁷ President of Russia. 2019. *Meeting on the development of artificial intelligence technologies*. [online] 2019. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/62401>

³⁶⁸ NADIBAIDZE, A. *Great power identity in Russia's position on autonomous weapons systems*. [online] 2022. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2022.2075665>

Austrália patrí tiež k štátom, ktoré vynakladajú nemalé investície do výskumu a rozvoja autonómnych zbraňových technológií, a rovnako ako vyššie dva analyzované štáty, má relevantný dôvod, ktorý spôsobuje jej vystupovanie proti vzniku pre-emptívneho zákazu LAWS. Avšak rozdielom oproti predchádzajúcim dvom štátom je skutočnosť, že Austrália sa zaraďuje medzi štáty s veľmi pozitívnym prístupom k vzniku a zapájaniu sa do medzinárodnej legislatívy pre oblasť konvenčných zbraní, keďže je zmluvnou stranou takmer všetkých zo sledovaných medzinárodných legislatívnych aktov (s výnimkou zmluvy CFE). Austrália odôvodňuje nepodporenie vzniku nového protokolu týkajúceho sa výlučne LAWS najmä legislatívnymi faktormi, pričom považuje aktuálne existujúcu medzinárodnú a národnú legislatívu za dostačujúcu. Toto tvrdenie je doložené aj stanoviskom Austrálie počas zasadnutia GGE LAWS v roku 2017, podľa ktorého Austrália „*plne podporuje a dodržiava povinnosti vykonať preskúmanie akejkoľvek novej zbrane, prostriedkov alebo vojenskej metódy s cieľom určiť, či by ich nasadenie, za niektorých alebo všetkých okolností, bolo zakázané medzinárodným humanitárnym právom alebo iným medzinárodným právom, ktorým je Austrália viazaná.*“³⁶⁹ Krajina svoje oficiálne stanovisko neskôr ďalej rozvinula, pričom sa zamerala nielen na vlastné povinnosti vyplývajúce z platnej medzinárodnej legislatívy, ale aj na postoj a mieru zapájania sa ostatných štátov medzinárodného spoločenstva, ktorá je podľa nej kľúčová pri otázkach zbrojenia a medzinárodnej bezpečnosti. Podľa nej, ak „*štáty presadzujú svoje existujúce povinnosti medzinárodného práva a implementujú dôkladný interný proces nariadení, nie je v súčasnosti potrebné implementovať špecifický zákaz LAWS.*“³⁷⁰ Keďže sa krajina zaoberá výskumom a vývojom LAWS, a je cieľom jej národnej obrannej stratégie zvýšiť samostatnosť v zabezpečovaní vlastných obranných potrieb a znížiť import vojenských technológií do budúcnosti, nepredpokladáme jej podporenie vzniku pre-emptívneho zákazu LAWS, napriek pozitívnemu prístupu k zapájaniu sa do medzinárodnej legislatívy pre konvenčné zbrane.

Z regiónu Ázie vystupujú proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS, okrem Ruskej federácie, ďalšie tri štáty, a to Južná Kórea, Izrael a Turecko. Južná Kórea má dokonca v súčasnosti nasadenú zbraň SGR-A1 v oblasti demilitarizovanej zóny, ktorá dokáže autonómne selektovať a zapojiť cieľe, avšak v blízkosti je ľudský operátor, ktorý

³⁶⁹ Australian Permanent Mission and Consulate-General Geneva. *Australian Statement - General Exchange of Views: LAWS GGE 13-17 November 2017 - Australian Statement - General Exchange of Views*. [online] 2017. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://geneva.mission.gov.au/gene/Statement783.html>

³⁷⁰ CALDWELL, S., BYRNE, M. *Australia out of the loop - why we must not delegate decision making in warfare from man to machine*. [online] 2020. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://safeground.org.au/wp-content/uploads/2020/08/Australia-Out-of-the-Loop.pdf>

môže v prípade potreby danú zbraň deaktivovať³⁷¹. Krajina považuje na základe svojich vyjadrení zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS za predčasné, ako aj existenciu aktuálnej medzinárodnej legislatívy za dostačujúcu na pokrytie problémov potenciálne vyplývajúcich zo zavedenia LAWS. Reprezentanti Južnej Kórey na margo miery zapojenia ľudskej zložky v LAWS interpretovali názor krajiny na stretnutí GGE LAWS v roku 2018, kde uviedli, že „*musíme zlepšiť naše spoločné porozumenie v oblastiach týkajúcich sa LAWS, najmä stále musíme diskutovať o tom, kde, ako a do akej miery by sa mali ľudské prvky zachovať*“.³⁷² Z tohto stanoviska vyplýva, že Južná Kórea síce podporuje výskum a vývoj LAWS, avšak je toho názoru, že by mal byť do istej miery zachovaný ľudský prvok, čo je vo svojej podstate v rozpore so samotnou podstatou LAWS. Podobná situácia nastáva aj u Turecka a Izraela, keďže obe krajiny majú už teraz nasadené, respektíve používajú zbraňové technológie s určitou mierou autonómie, ako aj vyvíjajú zbraňové systémy s plnou autonómiou. Príkladom sú KARGU kamikadze UAVs, ktoré sú súčasťou tureckých ozbrojených síl a rakety Green Dragon, Harpy a Harop vyrábané spoločnosťou Israel Aerospace Industries. Izrael zastával počas zasadnutí rovnaký názor ako Južná Kórea, a to že hovoriť o zákaze LAWS je predčasné. Podľa oficiálnych predstaviteľov Izraela by „*bolo fakticky neopodstatnené dnes tvrdiť, že autonómne systémy by nikdy nemohli dosiahnuť určité pozitívne schopnosti, čo by umožnilo ich použitie v súlade s medzinárodným humanitárnym právom*“.³⁷³ Avšak na rozdiel od Južnej Kórey, je podľa Izraela daná táto predčasnosť možnými pozitívnymi implikáciami do budúcnosti, pričom Turecko vo svojich stanoviskách zdieľa názor Južnej Kórey, a to, že je potrebné zachovať určitú mieru ľudského faktoru, teda že „*ľudia (velitelia a operátori zbraní) sa musia zapojiť do rozhodovacieho cyklu a pri rozhodovaní o živote a smrti nieť konečnú zodpovednosť*“.³⁷⁴

³⁷¹ VELEZ-GREEN, A. *The Foreign Policy Essay: The South Korean Sentry—A “Killer Robot” to Prevent War*. [online] 2015. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.lawfareblog.com/foreign-policy-essay-south-korean-sentry%E2%80%94A-killer-robot-prevent-war>

³⁷² Government of the Republic of Korea. *Statement to the Convention on Conventional Weapons Group of Governmental Experts on lethal autonomous weapons systems, April 13, 2018. Audio recording (24:30-26:35)*. [online] 2018. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://conf.unog.ch/digitalrecordings/index.html?guid=public/61.0500/9DE8541C-724E-4B12-A25D-8AC1CB10FF42_15h23&position=1466

³⁷³ Government of Israel. *Statement to the Convention on Conventional Weapons Meeting of High Contracting Parties*. [online] 2014. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://unoda-web.s3-accelerate.amazonaws.com/wp-content/uploads/assets/media/A9D6A596BC5B169DC1257D9700471102/file/Israe LAWS MSP.pdf>

³⁷⁴ Reaching Critical Will. *Statement by Türkiye Thematic discussion on “Conventional Weapons” First Committee 77th Session of the United Nations General Assembly 21 October 2022*. [online] 2022. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/1com/1com22/statements/21Oct_Turkiye.pdf

Špeciálny prípad predstavuje Spojené kráľovstvo, ktoré počas zasadnutí CCW a neskôr vo formáte GGE LAWS opakovane potvrdilo, že nemá záujem v budúcnosti vyvíjať a vyrábať LAWS, ako aj je zástancom toho, aby bolo zabezpečené kontextovo-vhodné zapojenie ľudskej zložky v zbraňových systémoch, ktoré identifikujú, selektujú a útočia na svoje ciele³⁷⁵. Toto tvrdenie môže znietť rozporuplne so skutočnosťou, že krajina sa oficiálne vyjadruje proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS, ale vysvetlením je prístup Spojeného kráľovstva k definícii LAWS, ktorá ich vníma ako určitý futuristický neexistujúci typ vysoko progresívnych zbraňových technológií. Preto, keď zástupcovia Spojeného kráľovstva hlásajú, že krajina nemá v úmysle rozvíjať tieto systémy, „*môže sa zdať, že sa to vzťahuje iba na tieto sofistikovanejšie zbrane, ktoré v súčasnosti nie sú technologicky dosiahnuteľné, a nie na tie systémy, ktoré sú predmetom medzinárodných diskusií v rámci CCW a nachádzajú sa na vrchole svojho rozvoja, a preto si vyžadujú naliehavú pozornosť.*“³⁷⁶ Definícia LAWS z pohľadu Spojeného kráľovstva je dostupná v rámci Joint Doctrine Publication 0-30.2³⁷⁷ o bezpilotných leteckých systémoch publikovanej Ministerstvom obrany Spojeného kráľovstva. V súvislosti so Spojeným kráľovstvom je potrebné spomenúť jej vnútorný politický nesúlad v otázkach týkajúcich sa pre-emptívneho zákazu LAWS, a to v podobe predloženia návrhu zákona zo strany Škótskej národnej strany dňa 16. 12. 2020 do Dolnej snemovne, ako jednej z komôr parlamentu, ktorý požadoval, aby vláda Spojeného kráľovstva podporila zákaz LAWS.

Protipólom k týmto analyzovaným krajinám je 39 štátov, ktoré sa oficiálne vyjadrili v prospech zavedenia pre-emptívneho zákazu LAWS, pričom prvým bol Pakistan už v roku 2013. Tieto štáty potvrdili svoje oficiálne stanoviská počas zasadnutí CCW a neskôr vo formáte GGE LAWS, a to prostredníctvom uvedenia rôznych dôvodov od politických, bezpečnostných a právnych, až po humanitárne. Humanitárne dôvody rezonovali vo veľkej miere aj u prvých krajín, ktoré vyjadrili podporu pre-emptívnemu zákazu LAWS. Pakistan napríklad uviedol, že „*LAWS sú svojím charakterom neetické a bez ohľadu na stupeň sofistikovanosti ich nemožno naprogramovať tak, aby boli v súlade s medzinárodným*

³⁷⁵ Ministry of Defence of the United Kingdom. *Ambitious, safe, responsible – Our approach to the delivery of AI-enabled capability in Defence*. [online] 2022. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1082991/20220614-Ambitious_Safe_and_Responsible.pdf

³⁷⁶ Article36. *The United Kingdom and lethal autonomous weapons systems*. In: Background Paper. [online] 2016. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://article36.org/wp-content/uploads/2016/04/UK-and-LAWS.pdf>

³⁷⁷ Ministry of Defence of the United Kingdom. *Joint Doctrine Publication 0-30.2: Unmanned Aircraft Systems*. [online] 2017. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673940/doctrine_uk_uas_jdp_0_30_2.pdf

*humanitárnym právom.*³⁷⁸“ Stála pozorovateľská misia Vatikánu, ktorý vyjadril svoju podporu zákazu LAWS v roku 2014, upozornila, že LAWS by mohli viesť k „*stratégiám, ktoré oslabujú alebo zakrývajú skutočnú zodpovednosť, alebo dokonca vedú k úplnej strate zodpovednosti.*“³⁷⁹ Stanoviská krajín Afriky na podporu zavedenia pre-emptívneho zákazu LAWS obsahovali, okrem vyššie uvedených dôvodov, aj obavy založené na politickej a ekonomickej sile rozvinutých krajín. Takéto obavy sa objavili napríklad v stanovisku Ghany a Zimbabwe, ktoré sú toho názoru, že veľmoci budú pokračovať vo vývoji LAWS pre ich enormné vojenské a strategické výhody bez ohľadu na názory menších štátov, respektíve ekonomicke a politicky málo významných štátov³⁸⁰. Od roku 2016 sa skupina štátov podporujúcich pre-emptívny zákaz LAWS rozrástla o viacero nových štátov, čo výrazne ovplyvnilo rôznorodosť prezentovaných dôvodov, ako aj politickú silu názoru tejto skupiny štátov. Tieto dôvody prezentované jednotlivými štátmi sa týkali napríklad potenciálnych výziev, ktoré by nasadenie LAWS mohlo spôsobiť, nedostatku zmysluplnej ľudskej kontroly a zodpovednosti, destabilizácie tzv. pretekov v zbrojení, možnom získaní technológií zo strany teroristických skupín, nepredvídanosti týchto autonómnych systémov, či dokonca skutočnosti, že by sa zmenšila hranica na začatie ozbrojeného konfliktu, keďže by išlo o nasadenie strojov, respektíve zbraňových systémov a nie ľudí.

Na subnacionálnej úrovni, teda na úrovni Európskeho parlamentu, sa vytvoril názor na LAWS v prospech zavedenia ich pre-emptívneho zákazu. Príkladom sú Rezolúcia 2014/2567 týkajúca sa zákazu LAWS, ktorá bola podporená 534 členmi Európskeho parlamentu, a rezolúcia 2018/2752, ktorú podporilo 566 členov Európskeho parlamentu. Práve druhá rezolúcia urgovala členské štáty Európskej únie, aby vytvorili „*spoločný postoj k smrtiacim autonómnym zbraňovým systémom, ktorý zabezpečí zmysluplnú ľudskú kontrolu nad kritickými funkciami zbraňových systémov, a to aj v čase ich nasadenia, a aby štáty vystupovali na príslušných fórach jednohlasne a podľa toho aj konali.*“³⁸¹ Tieto

³⁷⁸ BIBI, G. *Implications of Lethal Autonomous Weapon Systems (LAWS): Options for Pakistan*. In: Journal of Current Affairs. [online] 2018, vydanie 2, číslo 2. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.ipripak.org/wp-content/uploads/2018/01/art2gbj22.pdf>

³⁷⁹ The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations and Specialised Agencies in Geneva. *Statement by H. E. Archbishop Ivan Jurkovič Permanent Observer of the Holy See to the United Nations and other International Organizations at the Informal Expert Meeting on Lethal Autonomous Weapon Systems (CCW)*. [online] 2016. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://nuntiusge.org/wp-content/uploads/2020/05/20160411.pdf>

³⁸⁰ Observer Research Foundation. *The need for African centrality in the Lethal Autonomous Weapons debate*. [online] 2019. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/expert-speak/the-need-for-african-centrality-in-the-lethal-autonomous-weapons-debate-49695/>

³⁸¹ EUR-Lex. *European Parliament resolution of 12 September 2018 on autonomous weapon systems (2018/2752(RSP))*. [online] 2018. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TEXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0341&from=EN>

rezolúcie ostali zatiaľ bez odozvy, keďže pomerne málo štátov Európskej únie sa oficiálne vyjadrilo v prospech zákazu LAWS a skôr sa prikláňajú k nezáväznej politickej deklarácii prezentovanej Nemeckom a Francúzskom. Avšak aj v niektorých krajinách Európskej únie pozorujeme v súčasnosti vývoj smerujúci k podpore zákazu LAWS. Príkladom je Švédsko, ktoré vo svojich stanoviskách počas CCW potvrdilo, že krajina nevyvíja a neplánuje vyrábať LAWS, pričom zároveň podporuje, aby pri rozhodovaní o použití sily bol zachovaný ľudský element. Sveriges Riksdag (švédsky parlament) dokonca podporil návrh vyjadrený členmi parlamentu, aby krajina vypracovala národný zákaz LAWS v spojení s vyhodnotením možných rizík, ktoré by mohlo priniesť nasadenie autonómnej umelej inteligencie do vojenskej sféry³⁸². Obdobný vývoj nastal aj v Holandsku, kde bola v roku 2019 prijatá rezolúcia zo strany 148 členov parlamentu, ktorá požadovala zavedenie právne záväzného nástroja regulujúceho progresívne zbrane vrátane LAWS. V roku 2022 sa následne Holandsko vyjadrilo, že LAWS by mali byť explicitne zakázané, pričom súhlas s potenciálnou legislatívou je podmienený tým, že „*hlavný cieľ záväzného nástroja zabezpečiť, aby sa pri nasadení autonómnych zbraňových systémov zachoval dostatočný ľudský úsudok a kontrola.*“³⁸³ Napriek tejto podmienke, zaraďujeme Holandsko medzi štáty, ktoré oficiálne podporujú zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS.

Z krajín severoatlantického regiónu má predpoklad vykázat pozitívny vývoj smerujúci k podpore zavedenia zákazu LAWS aj Kanada. Smerodajnou pre toto tvrdenie je skutočnosť, že Kanada dodržiava svoju Silnú, bezpečnú a angažovanú politiku³⁸⁴, ktorú vydalo Ministerstvo národnej obrany Kanady v roku 2018 a podľa ktorej sú kanadské ozbrojené sily „*zaviazané udržiavať primerané zapojenie ľudskej zložky pri využívaní vojenských kapacít, ktoré dokážu uplatňovať smrtiacu silu.*“³⁸⁵ Práve takto definovaná politika je v rozpore s podstatou LAWS, ktoré predpokladajú autonómne rozhodovanie zbraňových systémov pri vykonávaní aktu usmrtenia, a to iba na základe preddefinovaných algoritmov. Okrem toho možno Kanadu zaradiť medzi štáty vysoko podporujúce reguláciu konvenčných zbraní prostredníctvom medzinárodných legislatívnych aktov, keďže je

³⁸² Sveriges Riksdag. *Förbud autonoma dödliga vapensystem och reglera utvecklingen av artificiell intelligens*. [online] 2017. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forbud-autonoma-dodliga-vapensystem-och-reglera_H5022655

³⁸³ Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Netherlands's new position on autonomous weapons*. [online] 2017. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-b0989977117317abd9f46b0c18da5fe726e78d3e/pdf>

³⁸⁴ Z anglického *Strong, Secure, Engaged policy*.

³⁸⁵ SAAD, C., GOSAL, E. *Autonomous Weapons Systems: How to work towards a total ban?* [online] 2019. [Citované 28.2.2023] Dostupné na internete: https://www.cba.org/Sections/International-Law/Articles/2019/Autonomous-weapons-systems-how-to-work-towards-a#_ftn37

zmluvnou stranou všetkých analyzovaných aktov, ako aj pravidelne poskytuje finančnú a technickú asistenciu menej rozvinutým krajinám súvisiacu s prijatím týchto aktov. Podporu zavedenia zákazu LAWS hlása aj súčasný kanadský predseda vlády Justin Trudeau, ktorý v otvorenom liste ministerke zahraničných vecí Kanady odporučil *„napredovať v medzinárodnom úsilí zakázať rozvoj a využívanie plne automatických zbraňových systémov.“*³⁸⁶

Napriek pomerne rýchlemu rastu počtu krajín, ktoré podporujú zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS, ako aj pozitívnej vývojovej situácii na pôde orgánov Európskej únie, zostáva stále neprekonateľnou prekážkou vzniku pre-emptívneho zákazu LAWS (v podobe dodatočného protokolu k CCW) skupina štátov, ktoré zastávajú odmietavé stanovisko a majú schopnosť zamedziť jeho prijatiu v rámci CCW. Tu sa nám potvrdzuje obava, ktorú vyjadrili niektoré menej vyspelé africké štáty (uvedená vyššie v texte), a to že popredné svetové ekonomiky s vyspelými zbrojárskymi priemyslami neberú ohľad na menej vyspelé štáty (či už ekonomicky, strategicky, a pod.) a sledujú prioritne svoje záujmy bez toho, že by brali v mnohých prípadoch do úvahy ich dlhodobé následky na medzinárodnú, respektíve regionálnu bezpečnostnú situáciu.

³⁸⁶ Prime Minister of Canada Justin Trudeau. *Minister of Foreign Affairs Mandate Letter*. [online] 2019. [Citované 28.2.2023] Dostupné na internete: <https://pm.gc.ca/en/mandate-letters/2019/12/13/archived-minister-foreign-affairs-mandate-letter>

DISKUSIA

Komplexnosť témy definovania súčasného stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami z pohľadu zapojenia jednotlivých typov štátnych aktérov podľa ich rozvinutosti, ktorého definícia je hlavným cieľom dizertačnej práce, si vyžiadala rozdelenie výskumu na tri hlavné oblasti, ku ktorým boli stanovené samostatné hypotézy a podporné výskumné otázky. K dosiahnutiu hlavného cieľa napomohli parciálne ciele v podobe vykonania analýzy vývoja medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami v dlhšom časovom horizonte, porovnanie zozbieraných údajov a charakteristických znakov pre jednotlivé typy štátov, ako aj snaha predikovať na ich základe potenciálny vývoj troch vymedzených oblastí v krátkodobom až strednodobom časovom horizonte. Zo štyroch stanovených hypotéz sa nám jedna potvrdila (H4), dve čiastočne potvrdili (H1 a H2) a jedna nepotvrdila (H3). Nižšie v rámci diskusie uvádzame odôvodnenie pre vyhodnotenie jednotlivých hypotéz, ako aj sumárne informácie, ktoré boli predmetom výskumných otázok a považujeme ich za dôležité pre definovanie súčasného stavu medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami a jeho potenciálneho vývoja do budúcnosti.

K prvej oblasti **Medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami** boli stanovené dve hypotézy. Hypotéza H1 predpokladala, že *klesá dominancia malého množstva štátov ako hlavných exportérov a importérov ťažkých konvenčných zbraní, a zároveň sa zvyšuje podiel novoindustrializovaných a rozvojových štátov ako obchodných partnerov*. Na základe takejto formulácie sme si rozdelili sledované obdobie na dva hlavné časové úseky, a to pred a po skončení studenej vojny, pričom obdobie po skončení studenej vojny pozostávalo z ďalších menších časových intervalov, a to obdobie 90-tych rokov (1992 – 1999), obdobie medzi rokmi 2000 – 2014, a obdobie po roku 2014, ktoré boli vyšpecifikované na základe podobných znakov pretrvávajúcich u hlavných exportérov a importérov ťažkých konvenčných zbraní. Hypotéza H1 sa nám v tomto prípade **čiastočne potvrdila**.

Čiastočné potvrdenie hypotézy H1 u **exportov** ťažkých konvenčných zbraní súvisí s tým, že po skončení studenej vojny ostal iba jeden dominantný exportér zbraní, ktorý, napriek poklesu jeho percentuálnej hodnoty na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní v rokoch 2001 – 2013, od tohto obdobia v priemere dosahoval viac ako 35 % z celkových exportov. Zároveň vzrástol percentuálny podiel ostatných exportérov, ktorí sa umiestnili na šiestom a vyššom mieste v exportoch ťažkých konvenčných zbraní, čo nebolo ovplyvnené rastom ich počtu, ale exportnej výkonnosti. Význam štátov

umiestnených na šiestom a slabšom mieste nebol ale taký rozhodujúci ako pri importoch ťažkých konvenčných zbraní. Čiastočné potvrdenie hypotézy ovplyvňuje aj fakt, že mierne zvýšený podiel exportov z novoindustrializovaných a rozvojových štátov nastal v období hneď po skončení studenej vojny, a potom opätovne od roku 2000, ale od tohto obdobia pozorujeme iba nízku tendenciu rastu s podielovými hodnotami nepresahujúcimi 9 % pre novoindustrializované štáty, respektíve 1 % pre rozvojové štáty. Tieto tvrdenia dopĺňujeme aj nižšie uvedenými skutočnosťami vyplývajúcimi z vykonaného výskumu.

Exporty ťažkých konvenčných zbraní boli počas studenej vojny (1950 – 1991) v hlavnej miere ovplyvnené ideologickou príslušnosťou, pričom im dominovali dva štáty, a to Spojené štáty americké a Ruská federácia. Podiely exportov novoindustrializovaných (2,68 %), rozvojových (0,52 %) a najmenej rozvinutých štátov (0,01 %) za celé toto obdobie boli iba minimálne, pričom sa sústredili hlavne na reexporty konvenčných zbraní závislé od dovozu z dominantných štátov. V tomto období tiež prebiehal proces industrializácie mnohých štátov, v rámci ktorého si budovali svoje ekonomiky, a teda aj zbrojársky priemysel, a zvyšovali celkovú úroveň technologickej vyspelosti, a nemali tým pádom ešte dostatočné predpoklady na vybudovanie si zázemia pre konkurencieschopné exporty ťažkých konvenčných zbraní.

Opačný smer vývoja nastal po skončení studenej vojny, kedy došlo k nárastu medzinárodných diskusií na zvýšenie kontroly medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami a k hlavným dôvodom exportov ťažkých konvenčných zbraní sa pridal ich ekonomický charakter, respektíve profit. Prvé sledované obdobie 90-tych rokov zaznamenalo enormný pokles objemov obchodovaných ťažkých konvenčných zbraní, čo spôsobilo intenzívny konkurenčný boj a mnohé dodávateľské štáty, najmä novoindustrializované a rozvojové nedokázali naďalej konkurovať exportom ťažkých konvenčných zbraní z rozvinutých štátov, ktorých percentuálne hodnoty v tomto období presahovali 74 % z celkových exportov ťažkých konvenčných zbraní. Z tohto dôvodu sa novoindustrializované a rozvojové štáty uchýľovali skôr k exportom SALW a protipovstaleckým režimom. Z tejto skupiny štátov dosahovala vyššie exporty ťažkých konvenčných zbraní iba Čína. Z dôvodu rozpadu Sovietskeho zväzu stratila Ruská federácia viaceré zo svojich obchodných dohôd a dominantné postavenie exportéra zastávali už iba Spojené štáty americké, ktorých exporty ťažkých konvenčných zbraní v tomto období presahovali viac ako 50 % celkových exportov vykázaných pre všetky štáty.

Na začiatku druhého sledovaného obdobia 2000 – 2014 sa prepadli objemy obchodovaných ťažkých konvenčných zbraní ešte nižšie, pričom sa oslabil pozícia najvýznamnejšieho exportéra a posilnila pozícia ostatných exportérov. Zhoršenie exportnej pozície rozvinutých štátov naopak posilnilo pozíciu tranzitívnych (najmä Ruskej federácie) a novoindustrializovaných štátov, kde nastali zmeny v teritoriálnej štruktúre v podobe zníženia exportov z Číny a zvýšenia exportov z Izraela, Turecka a Juhoafrickej republiky. Naďalej vo veľkej miere pretrvával ekonomický charakter exportov, a to aj zo strany rozvinutých štátov do autokratických režimov a štátov porušujúcich ľudské práva. Tento typ exportov bol ovplyvnený aj vývojom ozbrojených konfliktov v rôznych častiach sveta, následkom existencie ktorých sa od druhej polovice tohto obdobia začali celkové objemy obchodovaných konvenčných zbraní zvyšovať.

Od roku 2014 sa opätovne posilňuje pozícia dominantného exportéra, teda Spojených štátov amerických, ale už nedosahujú také vysoké podielové hodnoty na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní ako v 90-tych rokoch. Jednou z príčin rastu bol aj nástup administratívy prezidenta Donalda J. Trumpa a jeho proexportná politika „Buy American“. Proexportne nastavené obranné politiky so snahou znižovať importy konvenčných zbraní sú prijímané aj u iných rozvinutých štátov, ako aj u niektorých novoindustrializovaných štátov (Čína, India). Podiel tranzitívnych štátov na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní klesá a smeruje k nízkym hodnotám dosahovaným v 90-tych rokoch. Hodnota exportov novoindustrializovaných štátov si zachováva približne rovnaké podielové hodnoty.

Rozvojové a najmenej rozvinuté štáty nepresiahli počas celého sledovaného obdobia podiel 1 % na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní, čo možno pripísať ich nevyvinutému zbrojárskemu priemyslu, pretrvávaniu ozbrojených konfliktov vytvárajúcich tlak na importy zbraní, vysokej konkurencii zo strany rozvinutejších štátov, či nastavenej politike, ktorá nesmeruje k proexportnej podpore zbrojárskeho priemyslu.

Ďalšou dôležitou skutočnosťou, ktorú priniesol vykonaný výskum, je zistenie, že hlavnou premennou ovplyvňujúcou hodnotu objemov exportovaných ťažkých konvenčných zbraní, nie je počet subjektov, ale exportná výkonnosť zo strany najvýznamnejších exportujúcich štátov z jednotlivých definovaných skupín štátov.

V prípade **importov** ťažkých konvenčných zbraní sa nám stanovená hypotéza H1 potvrdila pre rozvojové aj najmenej rozvinuté štáty, ktorých podiel na celkových importoch za sledované obdobie mal rastúcu tendenciu, pričom u rozvojových štátov bol tento nárast markantný, a to aj po preradení niektorých štátov do iných skupín. V prípade

novoundustrializovaných štátov nastal nárast podielu na celkových importoch ťažkých konvenčných zbraní po skončení studenej vojny, ale opäť klesol po roku 2010. Tento vývoj ale nemusí byť hneď smerodajný na vyvrátenie hypotézy H1, čo je odôvodnené aj nižšie v dopĺňujúcom texte. Na margo poklesu dominancie malého počtu importérov je možné hovoriť o čiastočnom potvrdení hypotézy H1. Tu treba poznamenať, že niektoré štáty dosahujú dlhodobejšie vyššie hodnoty importov ťažkých konvenčných zbraní (najmä novoundustrializované a rozvojové štáty) a majú v pomere k iným importérom väčší vplyv na tvorbu ich sumárnej hodnoty, ale ide o väčšiu skupinu štátov ako u exportov ťažkých konvenčných zbraní, pričom tieto popredné štáty majú každoročne rozdielne umiestnenie. Tieto tvrdenia dopĺňujeme nižšie uvedenými skutočnosťami vyplývajúcimi z vykonaného výskumu.

Importy ťažkých konvenčných zbraní boli počas studenej vojny, podobne ako ich exporty, ovplyvnené ideologickou príslušnosťou, keďže až 80 % importovaných zbraní jednotlivých štátov pochádzalo od dodávateľa vyznávajúceho jeden z dvoch ideologických smerov. Importy smerovali prioritne do rozvojových krajín (35,25 %) a rozvinutých krajín (28,99 %), pričom dodávky zbraní do rozvojových a najmenej rozvinutých štátov súviseli najmä s osamostatňovaním štátov a prebiehajúcimi ozbrojenými konfliktmi v nadväznosti na strategické záujmy vyplývajúce zo súperenia dvoch ideologických smerov, respektíve dvoch hlavných exportérov konvenčných zbraní. Priemerná podielová hodnota importov smerujúcich do novoundustrializovaných (14,69 %) a najmenej rozvinutých krajín (3,14 %) bola pomerne nižšia.

Po skončení studenej vojny, teda v rokoch 1992 – 2021, dosahovala priemerná hodnota importov ťažkých konvenčných zbraní zo strany novoundustrializovaných štátov 35,70 % a rozvojových štátov 30,37 %. Tieto hodnoty nám indikujú enormný nárast významu novoundustrializovaných a rozvojových štátov ako importérov ťažkých konvenčných zbraní od tohto obdobia. V spojitosti so skutočnosťou, že od roku 2009, respektíve 2010 sme dvoch významných importérov zbraní Izrael, Južnú Kóreu a menej významného importéra zbraní Čile preradili do skupiny rozvinutých štátov, poklesla hodnota importov ťažkých konvenčných zbraní zo strany novoundustrializovaných štátov a dôležitejšou sa stala skupina rozvojových štátov. Pokles percentuálnej hodnoty rozvojových štátov oproti obdobiu počas studenej vojny súvisel s preradením Indie a Brazílie po skončení studenej vojny medzi novoundustrializované štáty, čo znamená, že pri dosiahnutí obdobnej hodnoty importov počas týchto dvoch období (± 5 %), musel byť nárast zapríčinený markantným zvýšením importov zo strany ostatných rozvojových

štátov. Príčiny importov ťažkých konvenčných zbraní zo strany týchto dvoch skupín štátov boli prioritne prebiehajúce pohraničné ozbrojené konflikty (novoinustrializované aj rozvojové štáty), ale aj snaha vyvážiť strategické a geopolitické vplyvy iných štátov z tejto skupiny štátov v regióne (tento dôvod sa dotýka najmä novoinustrializovaných štátov).

Význam najmenej rozvinutých štátov ako importérov ťažkých konvenčných zbraní si zachoval po skončení studenej vojny status quo (3,15 %). Jedným z hlavných dôvodov nízkej miery importov ťažkých konvenčných zbraní zo strany najmenej rozvinutých štátov je vysoký výskyt pohraničných a lokálnych ozbrojených konfliktov, ktoré si zväčša vyžadujú rýchle nasadenie SALW, ako aj uvalené zbrojné embargá na dovoz konvenčných zbraní a vojenskej technológie, či nedostatočné finančné zdroje na ich obstaranie od rozvinutejších štátov.

Z výskumu vyplynuli taktiež určité spoločné znaky, ktoré definujú vzájomný obchod týchto troch, v rámci výskumu prioritných skupín štátov, a to, že vzájomný obchod novoinustrializovaných krajín navzájom do určitej nízkej miery existuje, ale preferencie smerujú k importom zbraní z rozvinutých štátov. Najmenej rozvinuté štáty, často poznačené obmedzeniami zo strany rozvinutých štátov, naopak vykazujú vyššie importy zbraní z novoinustrializovaných a rozvojových štátov. Možno teda hovoriť o určitom spôsobe vertikálneho smerovania importov ťažkých konvenčných zbraní. Zistený bol aj znak v podobe existencie exportéra, od ktorého pochádzajú majoritné dodávky ťažkých konvenčných zbraní, pričom títo exportéri vykonávajú transfery zbraní za účelom presadzovania svojich strategických záujmov alebo pod zámienkou zachovania bezpečnosti v regióne a zväčša kopírujú ideologické smerovanie transferov zbraní počas studenej vojny.

Z pohľadu počtu zapojených subjektov do importov ťažkých konvenčných zbraní bola vykázaná rastúca tendencia od konca studenej vojny, a to u rozvojových (priemerne ročne nárast o 1 % oproti hodnote na začiatku obdobia) a najmenej rozvinutých štátov (priemerne ročne nárast o 4 % oproti hodnote na začiatku obdobia). Podobne ako v prípade exportov, tak aj u importov sa potvrdilo, že hlavnou premennou ovplyvňujúcou hodnotu objemov importovaných ťažkých konvenčných zbraní, nie je počet subjektov, ale importná výkonnosť zo strany najvýznamnejších importujúcich štátov z jednotlivých definovaných skupín štátov. Avšak v tejto súvislosti bol identifikovaný rozdiel oproti exportom ťažkých konvenčných zbraní, a to, že u importov ťažkých konvenčných zbraní, kde je menší rozdiel medzi objemami importov zo strany jednotlivých štátov, mala na vývoj celkových

objemov importovaných ťažkých konvenčných zbraní vplyv hodnota veľkého počtu importérov, a teda aj tých, ktorí sa umiestnili na nižšom ako šiestom mieste. U exportov ťažkých konvenčných zbraní determinoval vývoj sumárnej hodnoty exportov vývoj transferov ťažkých konvenčných zbraní smerujúcich zo strany najvýznamnejších exportujúcich štátov.

Predikcia, ktorej formulácia vyplýva z parciálneho cieľa dizertačnej práce, sa pri tejto oblasti týkala možných vývojových tendencií, ktoré spôsobí vývoj aktuálne prebiehajúcej vojny na Ukrajine. Predpokladáme, že exporty zbraní Ruskej federácie v nasledujúcich rokoch poklesnú, keďže sa vytvorí tlak na obnovu arzenálu jej zničených, ale aj zastaraných konvenčných zbraní, ktoré bude musieť pokryť svojou produkciou alebo ich importom. Z tejto situácie budú pravdepodobne profitovať práve tranzitívne, novoindustrializované a rozvojové štáty, ktorých exporty vzrastú. Z vytvorenia medzery na trhu po ruských zbrojárskych spoločnostiach predpokladáme dva potenciálne smery vývoja, a to posilnenie pozície popredných exportérov z rozvinutých krajín, ktoré si podelia sféry vplyvu, alebo posilnenie menej významných exportérov práve z novoindustrializovaných krajín (napr. Čína, Turecko).

Druhá hypotéza H2 stanovená pre oblasť výskumu medzinárodného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami predpokladala, že *z dlhodobého hľadiska sa zvyšuje počet obchodných partnerov z novoindustrializovaných a rozvojových štátov na zahraničnom obchode jednotlivých rozvinutých štátov*. V nadväznosti na takto formulovanú hypotézu sme analyzovali exportnú a importnú teritoriálnu štruktúru zahraničného obchodu s ťažkými konvenčnými zbraňami šiestich rozvinutých štátov z rôznych regiónov a porovnali ich s exportami ťažkých konvenčných zbraní pochádzajúcimi z Ruskej federácie (tranzitívny štát) a Číny (novoindustrializovaný štát). Hypotéza H2 sa nám v tomto prípade **čiasťočne potvrdila**, pričom toto tvrdenie dokladáme nižšie uvedenými skutočnosťami samostatne pre kategóriu teritoriálnej štruktúry importov a exportov ťažkých konvenčných zbraní.

V prípade štruktúry **exportov** ťažkých konvenčných zbraní možno hovoriť o čiastočnom potvrdení hypotézy z dôvodu, že od skončenia studenej vojny podiel rozvojových štátov na celkových exportoch ťažkých konvenčných zbraní síce rástol, ale trendová spojnica podielu novoindustrializovaných štátov mala klesajúci charakter, čo súvisí s priradením Južnej Kórey a Izraelu medzi rozvinuté štáty. Na porovnanie, u Ruskej federácie sme výrazný pokles podielu novoindustrializovaných štátov na jej exportoch nezaznamenali, čo možno odôvodniť voľbou iných novoindustrializovaných

štátov ako jej obchodných partnerov vychádzajúc z historických, strategických a zahranično-politických dôvodov. Faktor vplyvu teda zohráva zloženie obchodných partnerov z jednotlivých skupín štátov. Dôležité je tiež poznamenať, že podiel rozvojových a novoindustrializovaných štátov je u exportov z rozvinutých krajín v pomere k exportom z Ruskej federácie a Číny oveľa nižší, čo sme odôvodnili už pri diskusii k hypotéze H1. Tieto dôvody možno chápať z pohľadu nižšieho podielu rozvojových a najmenej rozvinutých štátov (dôvody ako uvalené zbrojné embargá, nedostatočné finančné zdroje na získanie progresívnych technológií z rozvinutých štátov, historické a strategické väzby, atď.), ale aj vyššieho podielu rozvinutých štátov (dôvody ako inklinovanie k obchodu rozvinutých štátov medzi sebou navzájom, geografická poloha, technologická vyspelosť, atď.) na exportoch ťažkých konvenčných zbraní z rozvinutých štátov.

Opačný prípad nastal u vývoja štruktúry **importov** ťažkých konvenčných zbraní, kde sa nám stanovená hypotéza H2 nepotvrdila. Majoritný podiel importov smerujúcich do všetkých analyzovaných rozvinutých štátov pochádzal z iných rozvinutých štátov, pričom importy z novoindustrializovaných štátov nastávali iba sporadicky v priebehu sledovaného obdobia a importy z rozvojových a najmenej rozvinutých štátov skoro vôbec. Ak aj prebehli transfery ťažkých konvenčných zbraní z novoindustrializovaných krajín, išlo primárne o importy z Izraela. V prípade Izraela sú významné najmä importy UAVs, ktoré smerujú primárne do európskych krajín (50 %) a ich odberateľmi sú aj popredné ekonomiky ako Spojené kráľovstvo, Francúzsko, Nemecko či Španielsko.

Pre druhú oblasť výskumu **Medzinárodná úroveň zbrojárskeho priemyslu** sme si formulovali jednu hypotézu H3, ktorá predpokladala, že *popri etablovaných zbrojárskych spoločnostiach z rozvinutých štátov sa zvyšuje podiel iných subjektov medzi poprednými zbrojárskymi spoločnosťami, a to v podobe zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných a rozvojových štátov, ako aj transnacionálnych spoločností*. Za účelom potvrdenia, respektíve vyvrátenia takto stanovenej hypotézy, sme pristúpili k analýze a komparácii vývoja súčasnej situácie na medzinárodnom trhu zbrojárskych spoločností, pričom z dôvodu nedostupnosti a citlivosti niektorých údajov sme v tejto časti využili aj metódu abstrakcie. Hypotéza H3 sa nám v tomto prípade **nepotvrdila**.

Vyhodnotenie hypotézy ako nepotvrdenej odôvodňujeme najmä tým, že podiel zbrojárskych spoločností z **novoindustrializovaných a rozvojových štátov** na najväčších zbrojárskych spoločnostiach (rebríček 100 spoločností) sa v priebehu sledovaného obdobia, aj po úprave rebríčka pomocou metódy abstrakcie, nezvyšoval. V prípade novoindustrializovaných štátov počet umiestnených zbrojárskych spoločností dokonca

mierne poklesol a čo sa týka **rozvojových štátov**, tak tie sa za celé sledované obdobie umiestnili v rebríčku iba štyrikrát. Naopak rastúcu tendenciu dosiahli zbrojárske spoločnosti z tranzitívnych štátov. Okrem toho sme identifikovali ďalšie pretrvávajúce vývojové tendencie, a to stabilne sa vyvíjajúce dominantné postavenie zbrojárskych spoločností z rozvinutých štátov, nulový podiel zbrojárskych spoločností z najmenej rozvinutých štátov a silné postavenie čínskych spoločností v rámci skupiny spoločností z novoindustrializovaných štátov.

Nulové zapojenie zbrojárskych spoločností z najmenej rozvinutých štátov je podľa nás ovplyvnené slabo rozvinutým alebo neexistujúcim zbrojárskym priemyslom v tejto skupine štátov, výskytom veľkého množstva ozbrojených konfliktov, vplyvom aktivít teroristických organizácií, nefungujúcimi štátnymi inštitúciami, koloniálnou minulosťou a nedostatočnými finančnými prostriedkami na jeho rozvoj. Tieto skutočnosti ovplyvňujú aj úroveň zbrojárskeho priemyslu niektorých menej rozvinutých afrických a ázijských rozvojových štátov.

Výskumné otázky k tejto oblasti výskumu smerovali aj k identifikácii spoločných, respektíve rozdielnych znakov, ktoré zdieľajú najvýznamnejšie zbrojárske spoločnosti z novoindustrializovaných štátov. K spoločným znakom zaraďujeme prevahu štátom vlastnených zbrojárskych spoločností alebo verejných spoločností, kde jedným z vlastníkov je vo väčšine prípadov štát, dlhoročné pôsobenie umiestnených spoločností na trhu, skutočnosť, že umiestnené zbrojárske spoločnosti sú zväčša zároveň aj výskumno-vývojovými subjektami a posledným spoločným znakom je dominantné postavenie spoločností z ázijských štátov. Ako odlišný znak sme identifikovali rozdielny percentuálny podiel predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch daných spoločností. Z pohľadu komoditnej štruktúry sú najviac preferovaným typom vyrábanej ťažkej konvenčnej zbrane u tejto skupiny spoločností bojové lietadlá a najmenej bojové tanky, pričom väčšina popredných spoločností inklinuje k výrobe a exportu celých zbraní a nie len exportu ich munície alebo systémov.

V rámci tejto kapitoly sme sa venovali samostatne aj výskumu trhu s bojovými UAVs a zapojeniu zbrojárskych spoločností z novoindustrializovaných a rozvojových štátov. Dospeli sme k záveru, že tieto dve skupiny štátov sa angažujú do vývoja, výroby a exportu týchto progresívnych vojenských technológií, ale stále v oveľa menšej miere ako rozvinuté štáty, pričom najvýznamnejšie zbrojárske spoločnosti z novoindustrializovaných štátov vyrábajúce bojové UAVs pochádzajú z Číny. Význam Číny ako exportéra bojových UAVs je podporovaný nastavenou hospodárskou a proexportnou politikou ako aj

kampaňou pod názvom Made in China, ktorej cieľom je vyrábať 100 špičkových UAVs ročne. Proexportná politika je príznačná aj pre Turecko, ktoré sa s jej pomocou stalo taktiež významným hráčom na trhu s bojovými UAVs najmä v posledných piatich rokoch. Z rozvojových štátov je na trhu s bojovými UAVs angažovaný napríklad Irán, ktorý sa zameriava na export UAVs do iných rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, ale spolupracuje aj s neštátnymi subjektami. Aj pri exportoch bojových UAVs teda platí tvrdenie vyslovené už vyššie v texte v rámci diskusie k hypotézam H1 a H2, a to, že novoindustrializované a rozvojové štáty sa zameriavajú najmä na obchod s menej rozvinutými skupinami štátov a že proexportná politika je rozhodujúcim faktorom vplyvu. V prípade trhu s bojovými UAVs sa nám podarilo zistiť ďalší znak, ktorý bráni rozvoju objemu exportovaných zbraní z rozvojových štátov, a to, že mnohé z týchto štátov si ponechávajú vyrobené ťažké konvenčné zbrane výlučne pre národné potreby.

Časť hypotézy predpokladala aj nárast významu podielu **transnacionálnych spoločností** na popredných zbrojárskych spoločnostiach a výskumné otázky smerovali k identifikácii ich zdieľaných charakteristických znakov. Vychádzajúc z vykonaného výskumu sme zistili, že významnými sú z pohľadu medzinárodnej úrovne obchodu s konvenčnými zbraňami iba európske transnacionálne zbrojárske spoločnosti, respektíve transeurópske, ktoré predstavujú podmnožinu zbrojárskych spoločností z pohľadu regionálnej príslušnosti. Opätovne sme pristúpili v rámci výskumu k modifikácii rebríčka najvýznamnejších zbrojárskych spoločností a abstrahovali sme od čínskych spoločností. Zistili sme, že trendová spojnica mala klesajúci charakter, čo signalizovalo znižovanie podielu predaja zo strany transeurópskych zbrojárskych spoločností v sledovanom čase, a teda nepotvrdenie nami formulovanej hypotézy H3. Tento pokles bol spôsobený najmä transformáciou poprednej transeurópskej spoločnosti EADS na Airbus Group, s ktorou súviselo aj následné percentuálne zníženie predaja konvenčných zbraní na celkových predajoch spoločnosti, ako aj celkový každoročný pokles hodnoty predaja konvenčných zbraní zo strany tejto spoločnosti. V roku 2021 nastalo mierne oživenie a rast podielovej hodnoty transeurópskych zbrojárskych spoločností, čo súviselo s umiestneným novej transeurópskej zbrojárskej spoločnosti KNDS (vznik 2015) v rebríčku, avšak keďže nevieme, či bude mať tento trend pokračovanie aj v nasledujúcich rokoch, nepripísali sme tejto skutočnosti podiel na vyhodnotení hypotézy H3.

Charakteristickým znakom transeurópskych spoločností je fakt, že boli vytvorené na základe majetkových podielov iných spoločností operujúcich v zbrojárskom priemysle a nie ako spolupráca vlád jednotlivých štátov. Taktiež išlo v prípade všetkých o spoločnosti

z popredných európskych ekonomík a exportérov ťažkých konvenčných zbraní (Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Španielsko a Spojené kráľovstvo).

V rámci výskumu sme sa pokúsili aj bližšie pozrieť na transnacionálne spoločnosti z iných regiónov ako severoatlantického, avšak neboli sme schopní nájsť žiadne relevantné zdroje. Tento problém pripisujeme štyrom možným príčinám, respektíve ich kombinácii, a sú nimi (1) neexistencia transnacionálnych spoločností v týchto regiónoch, (2) nízka miera medzinárodnej významnosti v prípade ich existencie, (3) nedostatočné vykazovanie údajov a (4) existencia zdrojových informácií iba v národných jazykoch, z čoho vyplýva neschopnosť porozumieť im.

Posledná časť výskumu pod názvom **Medzinárodná legislatívna úprava konvenčných zbraní** mala, za účelom dosiahnutia hlavného cieľa a parciálnych cieľov, stanovenú hypotézu H4, podľa ktorej *sa následkom rôznorodých faktorov zvyšuje záujem rozvojových a najmenej rozvinutých štátov o zapojenie do medzinárodnej legislatívy upravujúcej oblasti týkajúce sa konvenčných zbraní*. V nadväznosti na znenie hypotézy sme si rozdelili oblasť výskumu na viacero podkapitol, ktoré kopírovali jednotlivé analyzované medzinárodné legislatívne akty z pohľadu vývoja ich zmluvnej základne, súvisiacich problémov a dôvodov pre nepristúpenie jednotlivých štátov, z čoho následne vyplynuli implikácie pre formuláciu potenciálneho smerovania ich vývoja v krátkodobom až strednodobom časovom horizonte. Zo siedmich medzinárodných legislatívnych aktov popísaných v teoretickej časti práce, sme vykonali analýzu pre štyri z nich, pričom tri sme vynechali z dôvodu ich regionálneho zamerania (CFE), historických predpokladov (WA) a komoditného zamerania na SALW (FP). Hypotéza H4 sa nám pre túto oblasť výskumu **potvrdila**, keďže v prípade všetkých skúmaných legislatívnych aktov sa podiel rozvojových aj najmenej rozvinutých štátov od ich vzniku pomerne rýchlo a hodnotovo vysoko zvyšoval, ale nižšie uvádzame viaceré doplňujúce informácie k tomuto tvrdeniu pre jednotlivé medzinárodné legislatívne akty a faktory vplyvu na rast zmluvnej základne.

Prvým skúmaným bol najmladší medzinárodný legislatívny akt **ATT**, do ktorého je zapojených pomerne málo rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, napriek tomu, že stanovený cieľ tejto zmluvy, v podobe zníženia nelegálneho obchodu so zbraňami, by mal práve na tieto skupiny štátov apelovať. Odradzujúci prvok predstavoval spôsob dosiahnutia tohto cieľa, a to prostredníctvom stanovenia noriem na transfery konvenčných zbraní. Tieto skupiny štátov sa často vyjadrovali, že ATT pomocou týchto noriem zvýhodňuje exportérov konvenčných zbraní pred importérmi, ku ktorým patria práve rozvojové a najmenej rozvinuté štáty. Toto tvrdenie považujeme za dosť rozporuplné,

keďže paradoxne hlavní exportéri zbraní Spojené štáty americké a Ruská federácia nie sú zmluvnými stranami ATT. Identifikovaný bol u viacerých menej rozvinutých štátov strach z obmedzenia ich importov konvenčných zbraní. Ďalšie dôvody nepristúpenia k ATT zo strany rozvojových a najmenej rozvinutých štátov zahŕňali obavy z monopolizácie obchodu s konvenčnými zbraňami, právo každého štátu obstarat' si konvenčné zbrane, potenciálny negatívny vplyv pristúpenia k ATT na rozvoj zbrojárskeho priemyslu a exportu jeho produktov, ako aj sa týkali medzier v znení textu ATT. Keďže ide o pomerne novo prijatú legislatívu, a jej zmluvnou stranou sa teda nestalo zatiaľ až také veľké množstvo štátov (napríklad v pomere k APMBC a CCW), stále existuje priestor na zvyšovanie zmluvnej základne aj v prípade rozvojových a najmenej rozvinutých štátov.

Počet zmluvných strán, a to rozvojových aj najmenej rozvinutých štátov, sa zvyšoval aj u **APMBC**, pričom práve u tohto medzinárodného legislatívneho aktu tvorili tieto dve skupiny štátov najvyšší podiel. APMBC taktiež vynikal tým, že sa doň ho zapojilo viac ako 80 % všetkých štátov medzinárodného spoločenstva, ako aj skutočnosťou, že väčšina zmluvných strán k nemu pristúpila v prvých rokoch jeho existencie. Toto indikuje význam obsahovej náplne APMBC, ale aj znižuje potenciál jej rozširovania do budúcnosti, keďže tie štáty, ktoré sa do nej chceli zapojiť, sú už pravdepodobne jej zmluvnou stranou, a to aj s ohľadom na jej dlhoročnú účinnosť od roku 1999. Tie štáty, ktoré nepristúpili k APMBC, pričom išlo hlavne o rozvojové, najmenej rozvinuté a novoundustrializované štáty, boli buď exportérmi protipechotných mín alebo tieto zbrane tvorili súčasť ich vojenského arzenálu. Dôvody nepristúpenia k APMBC zahŕňajú tiež zložitú bezpečnostnú situáciu (pôsobenie teroristických skupín, zamedzenie pohraničnému nelegálnemu obchodu so zbraňami a narkotikami, a iné), nedoriešené regionálne a pohraničné konflikty, nedostatočné finančné a technické prostriedky na zabezpečenie prístupového konania a naplnenie požiadaviek vyplývajúcich zo znenia dohovoru, ako aj neexistencia vhodnej bezpečnostnej, technicky a finančne dostupnej alternatívy za protipechotné míny.

CCM, dohovor primárne s vplyvom na komoditnú štruktúru medzinárodného obchodu so zbraňami, zaznamenal od svojho vzniku rast zmluvnej základne, a to aj pre kategóriu rozvojových a najmenej rozvinutých krajín, hoci v konečnom dôsledku nedosiahol takú úroveň participácie ako jeho sesterský dohovor APMBC. Podobne ako ATT a APMBC, aj CCM zaznamenalo rast zmluvnej základne najmä v prvých rokoch od jeho vstupu do účinnosti, pričom od roku 2019 je počet zmluvných strán CCM konštantný. Menší záujem o pristúpenie k CCM je ovplyvnený existenciou 16 producentov

kazetovej munície (patriacich k všetkým skupinám štátov okrem najmenej rozvinutých štátov) a faktom, že u mnohých krajín tvorí táto konvenčná zbraň súčasť ich vojenského arzenálu a nepovažujú žiadnu zo súčasne dostupných alternatív za nákladovo a účinkovo vhodnú. Z pohľadu rozvojových a najmenej rozvinutých štátov sa ďalšie dôvody nepristúpenia k CCM týkali nedostatočných finančných a technických prostriedkov na splnenie požiadaviek vyplývajúcich zo znenia CCM, neúspechu schválenia návrhu pristúpenia vo vnútroštátnych exekutívnych a legislatívnych orgánoch, respektíve v legislatívnom procese, dostatočnosti aktuálne existujúcej národnej legislatívy, komplikovanej bezpečnostnej situácie, či jednoducho neochoty a nevyvinutiu žiadnych prístupových krokov. Ako potenciálne rozvojové a najmenej rozvinuté štáty, ktoré by mohli v krátkodobom až strednodobom časovom horizonte rozšíriť zmluvnú základňu CCM, sme identifikovali Jamajku, Haiti a Bangladéš, v menšej miere aj Libériu, Nigériu a Tanzániu. Indonézia je niektorými subjektami vnímaná ako potenciál rozšírenia zmluvnej základne CCM, avšak na základe nami vykonaného výskumu sa k tomuto názoru neprikláňame.

Posledným skúmaným medzinárodným legislatívnym aktom ovplyvňujúcim komoditnú štruktúru obchodu s konvenčnými zbraňami bol **CCW**, pri ktorom sme sa rozhodli nesústrediť z rozsahových dôvodov (keďže pokrýva 5 samostatných protokolov) na analýzu vývoja jeho zmluvnej základne, ale pristupujeme k nemu z pohľadu potenciálneho vývoja do budúcnosti. Tento možný vývoj sme skúmali prostredníctvom diskutovaného šiesteho protokolu, týkajúceho sa pre-emptívneho zákazu moderných zbraňových systémov, konkrétne LAWS, ktoré sa vyznačujú tým, že sú stále v procese vývoja, a teda neexistuje zatiaľ ich jednotná definícia, avšak pre ich podstatu sa už teraz k nim zaujímajú rôzne prístupy. Na základe zozbieraných dát sme definovali päť kategórií prístupov jednotlivých štátov, a to štáty (1) vystupujúce proti zavedeniu pre-emptívneho zákazu LAWS, (2) oficiálne podporujúce zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS, (3) podporujúce nezáväznú politickú deklaráciu, (4) bez zaujatia oficiálneho stanoviska a (5) samostatnú kategóriu tvorí prístup Číny.

Do skupiny štátov vystupujúcich proti pre-emptívnemu zákazu LAWS patrí sedem štátov, ktoré sa venujú výskumu a vývoju LAWS, a zároveň ide o popredných exportérov konvenčných zbraní s vysoko vyvinutými zbrojárskymi priemyslami. Ako dôvody proti zavedeniu zákazu uvádzajú potenciálne výhody nasadenia LAWS, neexistenciu jednotnej definície a dostačujúcu medzinárodnú legislatívu na ich pokrytie. Zvláštnosťou je, že niektoré štáty vystupujúce proti zákazu LAWS, zároveň podporujú zachovanie

ľudského prvku pri rozhodovaní o usmrtení zo strany týchto systémov, čo je v rozpore s podstatou LAWS.

Protipólom je 39 štátov, z toho cca 58 % rozvojových, ktoré oficiálne podporujú zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS, pričom ich obavy smerujú k oslabeniu až strate zodpovednosti za činnosť LAWS, rastu politickej a ekonomickej sily rozvinutých krajín, destabilizácii pretekov v zbrojení, nepredvídanosti týchto systémov, zneužitíu LAWS zo strany teroristických skupín a zmenšeniu hranice na začatie ozbrojeného konfliktu. Ako potenciálne krajiny, ktoré by sa mohli v blízkej budúcnosti pridať do tejto skupiny štátov, sme identifikovali Kanadu a Švédsko.

Za strednú cestu označujeme prijatie nezáväznej politickej deklarácie, ktorú síce podporili aj niektoré štáty, ktoré doteraz nezaujali žiadne stanovisko, avšak my ju vnímame skôr ako potenciálne negatívny faktor vývoja do budúcnosti. Toto tvrdenie odôvodňujeme tým, že v konečnom dôsledku sa možno viacero krajín rozhodne prikloniť k nezáväznému aktu ako k vzniku medzinárodnej legislatívy, respektíve šiesteho protokolu k CCW. Práve podpora vzniku šiesteho protokolu zo strany významných regionálnych hráčov Nemecka a Francúzska by mohla ovplyvniť aj iné štáty, aby zaujali obdobný postoj.

Číne bola pridelená samostatná kategória z dôvodu, že krajina síce oficiálne prehlásila, že podporuje zákaz nasadenia LAWS, ale nesúhlasí so zákazom ich výskumu a vývoja. Toto tvrdenie považujeme za rozporujúce s nastavenou obrannou politikou krajiny a prijatými strategickými dokumentami, ktoré identifikujú autonómne technológie, vrátane vojenských, za asymetrickú výhodu voči konvenčným zbraniam, a tiež vymedzujú priamu podporu rozvoja LAWS.

Dôležitým faktorom, ktorý pozitívne vplýval na zvyšovanie zmluvnej základne rozvojových a najmenej rozvinutých štátov na jednotlivých legislatívnych aktoch, najmä v prípade rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, boli aktivity medzinárodných a regionálnych medzivládnych organizácií. Príkladom sú aktivity CARICOM, Hospodárskeho spoločenstva štátov západnej Afriky a Juhoafrického rozvojového spoločenstva v prípade ATT alebo Ženevského medzinárodného centra pre humanitárne odmiňovanie v prípade APMBC.

Navyše je potrebné spomenúť samostatnú skupinu štátov, ktoré sa na základe rôznorodých dôvodov, ale aj bez ich udania, rozhodli nestáť zmluvnou stranou žiadneho zo skúmaných medzinárodných legislatívnych aktov, a teda je potrebné pristupovať k vyhodnoteniu ich potenciálneho prístúpenia s týmto vedomím. Výnimkou sú Taiwan

a Hongkong, ktorých nepristúpenie k žiadnemu medzinárodnému legislatívnemu aktu upravujúcemu konvenčné zbrane vyplýva z ich špecifického statusu.

ZÁVER

Výskum vykonaný v rámci dizertačnej práce nám potvrdil tézu vyslovenú v jej úvode, a to že medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami, a jeho jednotlivé súčasti, sú vysoko dynamická kategória, nevyhnutne reagujúca na politické, strategické, bezpečnostné, technologické, spoločenské a iné vplyvy, pričom sa dotýka priamo alebo nepriamo všetkých štátov medzinárodného spoločenstva. V dizertačnej práci sa nám potvrdilo, že medzinárodný obchod s konvenčnými zbraňami nezahŕňa iba jeho objemovú, teritoriálnu a komoditnú štruktúru, ale aj pôsobenie popredných zbrojárskych spoločností a ich interakciu so štátnymi subjektmi, či postoj a zapájanie sa jednotlivých štátov do medzinárodných legislatívnych aktov, ktoré vymedzujú produkciu, použitie, limity a spôsob tvorby medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, a to nielen aktuálne existujúcimi, ale aj progresívnymi zbraňami v procese vývoja, ktorých nasadenie by mohlo v budúcnosti predstavovať výzvu pre určité aspekty fungovania medzinárodného spoločenstva.

Stanovený hlavný cieľ, parciálne ciele, hypotézy a výskumné otázky smerovali k definovaniu súčasného stavu, respektíve podoby medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami z pohľadu zapojenia jednotlivých typov štátnych aktérov, a to so zameraním na novoinustrializované, rozvojové a najmenej rozvinuté štáty. Na základe vykonaného výskumu a následnej diskusie je potrebné pridať, už k vyššie v texte uvedeným znakom, že export majoritnej časti konvenčných zbraní a produkcia sofistikovaných a vysoko konkurenčných zbraní ostáva dlhodobo v rukách skupiny popredných rozvinutých štátov. Ostatné skupiny štátov, vrátane Ruskej federácie a Číny, sú odkázané na exporty do menej rozvinutých štátov, ktorým by tieto zbrane inak nemohli byť poskytnuté, nemohli by si ich dovoliť alebo patria k ich strategickým partnerom. Keďže obchod s konvenčnými zbraňami súvisí s výskytom ozbrojených konfliktov, a v 21. storočí stojí v popredí ekonomický motív obchodu, uchylujú sa niektoré štáty často k exportom zbraní aj za cenu nedodržania medzinárodných noriem a preferujú krátkodobé výsledky, respektíve zisky na úkor ohrozenia bezpečnosti v dlhodobom horizonte. Práve tento aspekt medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami je vo všeobecnosti kriticky vnímaný, a to aj z našej strany opierajúc sa o výskum a výsledky uvedené v rámci dizertačnej práce.

Je potrebné dať do pozornosti taktiež interakciu štátnej sféry a súkromného sektora, ktorá sa, v podmienkach zbrojárskeho priemyslu a obchodu s jeho výrobkami, prejavuje

vplyvom lobbyingu zo strany popredných zbrojárskych spoločností, ktoré majú vďaka enormným finančným výnosom z obchodu so zbraňami, významnému postaveniu na trhu a strategickej dôležitosti ich produkcie, schopnosť ovplyvňovať mienku politických predstaviteľov, a dokonca aj ich konanie. V mnohých prípadoch táto skutočnosť spôsobuje neochotu niektorých štátov zapájať sa do medzinárodnej legislatívy, ktorá by mohla potenciálne obmedziť štruktúru ich zahraničného obchodu s konvenčnými zbraňami, či už z pohľadu teritoriálnej štruktúry, objemov a typov obchodovaných zbraní, ako aj zapríčiňuje nedodržiavanie existujúcich záväzkov (napríklad zavedených zbrojných embárg), ktoré by mohli ohroziť zisky zbrojárskych spoločností a spôsobiť tak stratu ich podpory vynaloženej smerom k určitým politickým predstaviteľom. Takto vykreslená realita predstavuje určitú formu začarovaného kruhu, ku ktorej je pri súčasných podmienkach náročné nájsť efektívne riešenie, avšak zaraďuje sa práve k tým negatívnym aspektom obchodu s konvenčnými zbraňami, ktorý si podľa nášho názoru zaslúži zvýšenú pozornosť, diskusiu a eventuálne v budúcnosti aj reakciu a nájdenie vhodného riešenia.

Napriek takto vyššie vykreslenému negatívnemu obrazu vnímame aj určité pozitívne vývojové tendencie, a to v podobe rastúcej zmluvnej základne medzinárodných dohovorov upravujúcich konvenčné zbrane za sledované obdobie (najmä z pozície rozvojových a najmenej rozvinutých štátov), ako aj nárastu počtu štátov, ktoré podporujú zavedenie pre-emptívneho zákazu LAWS. Podrobnejší rozbor aktuálnej podoby, respektíve stavu medzinárodného obchodu so zbraňami, vrátane predikcií krátkodobého až strednodobého vývoja, je zhrnutý v diskusnej časti dizertačnej práce.

Keďže predmetná problematika je v slovenskej odbornej literatúre pomerne málo rozpracovaná, s čím súviselo aj prioritné využívanie zahraničných zdrojov, ako aj podlieha neustálemu vývoju, veríme, že aj prostredníctvom nášho výskumu, dosiahnutých záverov a načrtnutých predikcií vývoja do budúcnosti prispejeme k jej rozšíreniu. Práve spomenuté predikcie potenciálneho vývoja môžu následne slúžiť ako podklad na ich vyhodnotenie a vykonanie nadväzujúceho výskumu. V rámci dizertačnej práce sme tiež identifikovali viacero tém, ktorým sme sa z rozsahových dôvodov nemohli venovať, ale vidíme zmysel v ich ďalšom skúmaní. V závere sme taktiež načrtli existenciu významných negatívnych aspektov medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami, bližšie popísaných v rámci vykonaného výskumu, ktoré by si zaslúžili hlbšie rozpracovanie, respektíve debatu. Dizertačná práca má taktiež možnosť prispieť k diskusii na domácej scéne na tému konvenčných zbraní tým, že spája veľké množstvo kvantitatívnych a kvalitatívnych informácií na jednom mieste, a to pre tri samostatne vyčlenené oblasti (medzinárodný

obchod s konvenčnými zbraňami, medzinárodná úroveň zbrojárskeho priemyslu a medzinárodná legislatíva týkajúca sa výroby, nakladania a obchodu s konvenčnými zbraňami).

Ak pristúpime k vyhodnoteniu limitov dizertačnej práce, je určite potrebné uviesť jazykovú bariéru, keďže mnohé národné strategické dokumenty a oficiálne vyjadrenia predstaviteľov, najmä z rozvojových a najmenej rozvinutých štátov, boli dostupné iba v ich štátnych jazykoch, čo spôsobilo našu neschopnosť ich v prvom rade dohľadať, ako im aj následne porozumieť. Limitujúci prvok predstavuje aj samotná citlivá podstata obchodu s konvenčnými zbraňami a skutočnosť, že svetové obranné databázy fungujú spôsobom, že konkrétne štáty evidujú a vykazujú svoje transfery konvenčných zbraní bez existencie nadnárodného kontrolného mechanizmu. Je potrebné mať tiež na pamäti, že niektoré štáty nevykazujú pravidelne alebo v dostatočnej miere údaje o svojich transferoch konvenčných zbraní alebo majú inú metodológiu a klasifikáciu vykazovania zbraní, ktorá skresľuje výsledky.

Napriek týmto skutočnostiam veríme v zmysluplnosť vykonaného výskumu a zastávame názor, že predmetná problematika si zasluhuje širší priestor či už na domácej, ale aj na medzinárodnej výskumnej úrovni, keď berieme do úvahy, že pokrýva a vplýva vo väčšej alebo menšej miere na rôzne aspekty fungovania medzinárodného spoločenstva, od bezpečnostných, strategických a právnych, až po humanitárne a technologické. Zároveň dúfame, že v prípade nadviazania na náš výskum, či už z pohľadu vyhodnotenia načrtnutých predikcií alebo formulácie podoby medzinárodného obchodu s konvenčnými zbraňami o niekoľko rokov neskôr, bude počet pozitívnych vývojových a stavových premenných prevyšovať počet tých, ktoré sme v našej práci identifikovali ako negatívne.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. AeroSpace and Defence Industries Association of Europe. *The specificities of defence industries*. [online] N.d. [Citované 24.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.asd-europe.org/about-industry>
2. Advocates for International Development. *Understanding the Developed/Developing Country Taxonomy*. [online] 2023. [Citované 12.4.2023] Dostupné na internete: <https://www.a4id.org/policy/understanding-the-developeddeveloping-country-taxonomy/>
3. AL-ANANI, K. *Sisi Intensifies Arms Imports to Secure External Support for His Policies*. In: Arab Center Washington DC. [online] 2022. [Citované 7.1.2023] Dostupné na internete: <https://arabcenterdc.org/resource/sisi-intensifies-arms-imports-to-secure-external-support-for-his-policies/>
4. Alliance for Multilateralism. *11 Principles on Lethal Autonomous Weapons*. [online] N.d. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://multilateralism.org/actionareas/11-principles-on-lethal-autonomous-weapons/>
5. ANTHONY, I., a kol. *Russia and the arms trade*. SIPRI: 1998, str. 304, ISBN 0-19-829278-3. [online] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/publications/1998/russia-and-arms-trade>
6. Arms Control Association. *UN Adopts Nonbinding Arms Embargo On Myanmar*. [online] 2021. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.armscontrol.org/act/2021-07/news-briefs/un-adopts-nonbinding-arms-embargo-myanmar>
7. Arms Trade Treaty. *Article 1 – Object and Purpose*. [online] 2014. [Citované 17.9.2021] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/treaty-text.html?templateId=209884>
8. Arms Trade Treaty. *Article 2 – Scope*. [online] 2013. [Citované 10.4.2021] Dostupné na internete: https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/ATT_English/ATT_English.pdf?templateId=137253
9. Army Technology. *Leading defence companies in the drones theme*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.army-technology.com/data-insights/top-ranked-defence-companies-in-drones/>
10. Article36. *The United Kingdom and lethal autonomous weapons systems*. In: Background Paper. [online] 2016. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://article36.org/wp-content/uploads/2016/04/UK-and-LAWS.pdf>
11. AUBLE, D. *Capitalizing on Conflict: How defense contractors and foreign nations lobby for arms sales*. In: Open Secrets. [online] 2021. [Citované 31.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.opensecrets.org/news/reports/capitalizing-on-conflict/defense-contractors>
12. Australian Government – Department of Defence. *2016 Integrated Investment Program*. [online] 2016. [Citované 20.8.2021] Dostupné na internete: <https://www.defence.gov.au/whitepaper/Docs/2016-Defence-Integrated-Investment-Program.pdf>
13. Australian Government – Department of Defence. *Defence Export Strategy*. [online] 2018. [Citované 13.8.2021] Dostupné na internete: <https://www1.defence.gov.au/business-industry/export/strategy>
14. Australian Permanent Mission and Consulate-General Geneva. *Australian Statement - General Exchange of Views: LAWS GGE 13-17 November 2017 - Australian*

- Statement - General Exchange of Views.* [online] 2017. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://geneva.mission.gov.au/gene/Statement783.html>
15. BALASSA, B. *Export incentives and export performance in developing countries: a comparative analysis.* [online] 1978. [Citované 18.8.2022] Dostupné na internete: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/420171467998229812/export-incentives-and-export-performance-in-developing-countries-a-comparative-analysis>
 16. BALÁŽ, P. a kol. *Medzinárodné podnikanie – Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.* Bratislava: Sprint dva, 2010, piate vydanie, str. 546. ISBN 978-80-89393-18-3
 17. BARBÉ, E., BADELL, D. *The European Union and Lethal Autonomous Weapon Systems: United or Diversity?* [online] 2020. [Citované 12.9.2022] Dostupné na internete: https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/52430/Barbe_euc_eur_o.pdf?sequence=1&isAllowed=y
 18. BBC News. *Turkey: Which countries export arms to Turkey?* [online] 2019. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/50125405>
 19. BEARDSLEY, K. a kol. *Hierarchy and the Provision of Order in International Politics.* In: The Journal of Politics. [online] 2020, vydanie 82, číslo 2. [Citované 13.5.2023] Dostupné na internete: https://people.duke.edu/~das76/Research/BLMST_Hier_JOP.pdf
 20. BENOIT, E., BOULDING, K. E. *Disarmament and the Economy.* New York: Harper and Row Publishers, 1963, 1. vydanie, str. 310.
 21. BLANK, S. *What Can We Learn From Kazakhstan's Arms Deals?* In: The Diplomat. [online] 2014. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2014/03/what-can-we-learn-from-kazakhstans-arms-deals>
 22. BEKDIL, B. E. *Turkey's defense industry eyes export expansion as government navigates geopolitical stage.* [online] 2022. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.defensenews.com/top-100/2022/08/08/turkeys-defense-industry-eyes-export-expansion-as-government-navigates-geopolitical-stage/>
 23. BIBI, G. *Implications of Lethal Autonomous Weapon Systems (LAWS): Options for Pakistan.* In: Journal of Current Affairs. [online] 2018, vydanie 2, číslo 2. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.ipripak.org/wp-content/uploads/2018/01/art2gbj22.pdf>
 24. BISHT, I. S. *China Announces Facility Capable of Producing 100 Drones Annually.* In: The Defence Post. [online] 2021. [Citované 23.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.thedefensepost.com/2021/05/11/china-drone-facility-sichuan/>
 25. BITZINGER, R., A. *The Globalization of the Arms Industry: The Next Proliferation Challenge.* In: International Security. 1994, číslo 19, vydanie 2
 26. BLANK, L. *Disarmament, non-proliferation, and arms control.* In: International Conflict and Security Law. [online] 2023, ss. 36-54. [Citované 21.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.elgaronline.com/monochap/book/9781800377240/book-part-9781800377240-8.xml>
 27. BOVE, V., DEIANA, C, NISTICÒ, R. *Global Arms Trade and Oil Dependence.* In: The Journal of Law, Economics, & Organization. [online] 2018. [Citované 7.1.2023] Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1093/jleo/ewy007>
 28. BRADFORD Jr., C. I. *Newly Industrialising Countries in an Interdependent World.* In: The World Economy, 1982, číslo 5, vydanie 2, ss. 171-186
 29. BRAUER, J. *The Arms Industry in Developing Nations: History and Post-Cold War Assessment.* In: Conference on Military Expenditure in Developing and Emerging

- Nations. [online] 1998. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <http://carecon.org.uk/Chula/Ch09-Brauer.pdf>
30. BRENDER, A. *On the Determinants of Bilateral Arms Trade Flows*. [online] 2018, str. 38. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3295248
 31. Britannica. *Embargo – Intenational law*. [online] 2021. [Citované 22.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/embargo-international-law>
 32. BRZOSKA, M. *Monitoring and verification of the arms trade and arms embargoes*. Str. 30. [online] 2010. [Citované 1.10.2019] Dostupné na internete: https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art3000.pdf
 33. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie. *Sicherheits- und Verteidigungsindustrie*. [online] N.d. [Citované 12.10.2019] Dostupné na internete: <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Branchenfokus/Industrie/branchenfokus-sicherheits-und-verteidigungsindustrie.html>
 34. Bundeszentrale für politische Bildung. *Konventionelle Waffen*. [online] N.d. [Citované 10.4.2021] Dostupné na internete: <https://sicherheitspolitik.bpb.de/m7/layers/conventional-weapons>
 35. BUZAN, B., HERRING, E. *The Arms Dynamic in World Politics*. Lynne Rienner Publishers: 1998, str. 325. ISBN: 978-1-55587-596-1
 36. ÇAĞLAR KURÇ, NEUMAN, S. G. *The transformation of the global defence industrial system*. In: *Defence Studies*, 2017, číslo 17 (3), ss. 219-227
 37. CALDWELL, S., BYRNE, M. *Australia out of the loop - why we must not delegate decision making in warfare from man to machine*. [online] 2020. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://safeground.org.au/wp-content/uploads/2020/08/Australia-Out-of-the-Loop.pdf>
 38. Campaign against Arms Trade. *Political influence in Action*. [online] 2021. [Citované 31.1.2023] Dostupné na internete: <https://caat.org.uk/challenges/government-support/political-influence/influence-in-action/>
 39. Campaign to Stop Killer Robots. *Country Views on Killer Robots*. [online] 2019. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2019/08/KRC_CountryViews21Aug2019.pdf
 40. Caribbean Community Implementation Agency for Crime and Security. *Small Arms and Light Weapons*. [online] N.d. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://caricomimpacs.org/wp-content/uploads/2020/08/Small-Arms-and-Light-Weapons.pdf>
 41. Cluster Munition Coalition. *Cluster Munition Monitor 2022*. [online] ICBL-CMC: 2022. ISBN 978-2-9701476-1-9. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: http://www.icbl.org/media/3348469/CMM2022_Embargoed-copy.pdf
 42. CNH Industrial. *Iveco Defence Vehicles to supply the Romanian Armed Forces with 942 trucks, first batch of a frame contract worth 2,900 vehicles*. [online] 2020. [Citované 30.1.2023] Dostupné na internete: <https://ml-eu.globenewswire.com/Resource/Download/83d973b4-0c00-4476-a75f-fd6dcc196ba5>
 43. Collins Dictionary. *Foreign Trade*. [online] 2023. [Citované 13.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/foreign-trade>
 44. Collins Dictionary. *Percentage*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/percentage>

45. Congress.gov. 93 STAT. 14 Public Law 96-8-Apr. 10, 1979. [online] 1979. [Citované 10. 1. 2023] Dostupné na internete: <https://www.congress.gov/96/statute/STATUTE-93/STATUTE-93-Pg14.pdf>
46. Convention on Cluster Munitions. *Auckland Declaration on Conventional Weapons Treaties*. [online] 2018. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/files/meetings/regional/Auckland-Declaration-on-Conventional-Weapons-Treaties.pdf>
47. Convention on Cluster Munitions. *Email from Teresa Dybeck, Programme Manager, Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons*, 27 July 2015. [online] 2015. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2017/02/Liberia.pdf>
48. Convention on Cluster Munitions. *Statement for the Third Meeting of State Parties on CLuster Munitions 11th to 15th September 2012, Norway*. [online] 2012. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/files/meetings/3msp/GEv-Jamaica.pdf>
49. Convention on Cluster Munitions. *Permanent Mission of Cyprus to the United Nations – Explanation of Vote on Resolution L.49/REV. 1 Entitled 'Implementation of the Convention on Cluster Munitions'*. [online] 2018. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2018/01/Cyprus.pdf>
50. Convention on Cluster Munitions. *Projet de déclaration de la délégation haïtienne à la Septième (VIIIème) Réunion des Etats parties à la Convention sur les armes à sous munition, Genève 4-6 Septembre 2017*. [online] 2012. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2017/02/Haiti.pdf>
51. Convention on Cluster Munitions. *Speech for 9th Meeting of State Parties for Conventional Cluster Munitions of Representative of Bangladesh*. [online] 2019. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2019/09/Bangladesh.pdf>
52. Corporate Finance Institute. *Arithmetic Mean*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/data-science/arithmetic-mean/>
53. ČERNÁ, I., KŘENKOVÁ, E. *The UAVs in International Trade and Logistics – New Challenges and Regulations*. In: *Současná Evropa*. [online] 2019, ročník 24, číslo 1. [Citované 22.1.2023] Dostupné na internete: <https://wep.vse.cz/pdfs/sev/2019/01/02.pdf>
54. DANSSAERT, P. *Defence-related companies in Africa*. In: IPIS. [online] 2020. [Citované 27.12.2021] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/publication/arms-and-ammunitions-factories-in-africa/>
55. DANSSAERT, P. *Infographic – The ATT, arms trade to Saudi-Arabia and violence in Yemen*. [online] 2019. [Citované 9.1.2023] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/publication/infographic-att-arms-trade-saudi-arabia-violence-yemen/>
56. DELLAVIGNA, S., LA FERRARA, E. *Detecting illegal arms trade*. National bureau of economic research: 2007, NBER Working Paper 13355. [online] [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w13355/w13355.pdf
57. DETSCH, J. *Turkey is sending Cold War-era cluster bombs to Ukraine*. In: *Foreign Policy*. [online] 2023. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2023/01/10/turkey-cold-war-cluster-bombs-ukraine/>

58. DUNNE, C. W. *The Arms Trade in the MENA Region: Drivers and Dangers*. [online] 2020. [Citované 16.9.2019] Dostupné na internete: <https://arabcenterdc.org/resource/the-arms-trade-in-the-mena-region-drivers-and-dangers/>
59. DURRANT, I. *How to Calculate Growth Rate: Formulas, Examples, and Definitions*. In: Peep Strategy. [online] N.d. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://peepstrategy.com/how-to-calculate-growth-rate/#:~:text=growth%20strategies%20accordingly.-,Straight%2Dline%20Percent%20Change%20Method%20Example,it%20by%20the%20initial%20value>
60. duvaR. *Turkish drone maker Baykar will build factory in Ukraine, says Zelenskiy*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.duvarenglish.com/turkish-drone-maker-baykar-will-build-factory-in-ukraine-says-zelenskiy-news-61247>
61. Emergen Research. *Top 10 Globally Renowned Companies in the Military Drones Industry*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.emergenresearch.com/blog/top-10-globally-renowned-companies-in-the-military-drones-industry>
62. ESTAPÉ, A. S. *Exporting oppression: Israel's profitable arms industry*. [online] 2021. [Citované 14.1.2023] Dostupné na internete: <https://roarmag.org/essays/exporting-oppression-israels-profitable-arms-industry/>
63. EU Sanction Map. *Eu Sanctions*. [online] 2021. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>
64. EUR-Lex. *European Parliament resolution of 12 September 2018 on autonomous weapon systems (2018/2752(RSP))*. [online] 2018. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0341&from=EN>
65. Eurofound. *Sector Futures: Defence Industry*. [online] 2015. [Citované 30.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.eurofound.europa.eu/fi/observatories/emcc/articles/business/sector-futures-defence-industry>
66. Europol. *Illicit firearms trafficking*. [online] N.d. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>
67. FEARON, J. D., HANSEN, B. T. *The arms trade, international alignments, and international conflict*. [online] 2018, str. 7-8. [Citované 16.12.2022] Dostupné na internete: <https://econ2017.sites.olt.ubc.ca/files/2018/09/The-arms-trade-international-alignments-and-international-conflict.pdf>
68. FILIP, J. *Svetové hospodárske prostredie*. In: Medzinárodné podnikanie. Bratislava: Sprint vfra, 2005, str. 546. ISBN978-80-89393-18-3
69. Flight Global. *UAE aiming to establish an EDGE in defence exports*. [online] 2021. [Citované 19.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.flightglobal.com/dubai-2021/uae-aiming-to-establish-an-edge-in-defence-exports/145962.article>
70. FLORIAN, J., INMACULADA, M.-Z. *Political determinants of the extensive and intensive margins of international arms transfers*. [online] 2013, IAI Discussion Papers, číslo 228. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/107409/1/788418688.pdf>
71. FREEMAN, S. P. *How big is the international arms trade?* In: World Peace Foundation and The Fletcher School Tufts University. [online] 2018. [Citované

- 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://sites.tufts.edu/wpfiles/2018/08/How-big-is-the-International-Arms-Trade-20180725-f.pdf>
72. FRUCHAR, D., HOLTOM, P., WEZEMAN, S. T. *United Nations Arms Embargoes - Their Impact on Arms Flows and Target Behaviour*. 2007, s. 3, ISBN 978-91-85114-56-6. [online] 2007. [Citované 10.9.2021] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/profile/Paul_Holtom2/publication/265643465_UNITED_NATIONS_ARMS_EMBARGOES_THEIR_IMPACT_ON_ARMS_FLOWS_AND_TARGET_BEHAVIOUR/links/54176c160cf2f48c74a408e4/UNITED-NATIONS-ARMS-EMBARGOES-THEIR-IMPACT-ON-ARMS-FLOWS-AND-TARGET-BEHAVIOUR.pdf?origin=publication_detail
 73. GHOSH, P. *India's Indian Ocean Region Strategy*. In: Journal of Indo-Pacific Affairs. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/2331112/indias-indian-ocean-region-strategy/>
 74. GHULAM, A. *China–Pakistan Conventional Arms Trade: An Appraisal of Supplier's and Recipient's Motives*. In: Pacific Focus – Inha Journal of International Studies. [online] 2020, číslo 35, vydanie 3. [Citované 9.1.2023] Dostupné na internete: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/pafo.12175>
 75. Government of Israel. *Statement to the Convention on Conventional Weapons Meeting of High Contracting Parties*. [online] 2014. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://unoda-web.s3-accelerate.amazonaws.com/wp-content/uploads/assets/media/A9D6A596BC5B169DC1257D9700471102/file/Israel_LAWS_MSP.pdf
 76. Government of the Republic of Korea. *Statement to the Convention on Conventional Weapons Group of Governmental Experts on lethal autonomous weapons systems, April 13, 2018. Audio recording (24:30-26:35)*. [online] 2018. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://conf.unog.ch/digitalrecordings/index.html?guid=public/61.0500/9DE8541C-724E-4B12-A25D-8AC1CB10FF42_15h23&position=1466
 77. Government of the United Kingdom. *Current arms embargoes and other restrictions*. [online] 2012. [Citované 22.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/guidance/current-arms-embargoes-and-other-restrictions>
 78. GREEN, D., MACDONALD, A. *Power and Change – The Arms Trade Treaty*. Oxfam International: Oxford, 2015, ISBN 978-1-78077-781-8.
 79. GRIMMETT, R. F. *Conventional Arms Transfers in the Post-Cold War Era*. In: CRS Report for Congress. [online] 1993. [Citované 14.12.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/transfers-pcw.pdf>
 80. GRIMMETT, R. F. *Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 2001-2008*. In: Congressional Research Service. [online] 2009. [Citované 4.1.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/R40796.pdf>
 81. GUAY, T. R. *Globalization and its implications for the defense industrial base*. Vydavateľstvo: Lulu.com. 2007. s. 88, ISBN-10: 1312296461
 82. HARTLEY, K. *Arms Industry and the Globalisation Process*. [online] 2006. [Citované 4.1.2022] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/248622619_Arms_Industry_and_the_Globalisation_Process
 83. HARTLEY, K. *Arms industry data: Knowns and unknowns*. In: The Economics of Peace and Security Journal. 2018, číslo 13, vydanie 2. [online] Dostupné na internete: <https://epsjournal.org.uk/index.php/EPSJ/article/view/308/296>

84. HARTLEY, K. *Defence Economics: Achievements and Challenges*. In: The Economics of Peace and Security Journal, 2007, číslo 2 (1) str. 45-50, ISBN 9781108887243
85. HAUCK, U. *Wie die Zukunft der Luftwaffe aussehen soll*. In: Tagesschau. [online] 2022. [Citované 2.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/fcas-abkommen-101.html>
86. HEIDUK, F. *An Arms Race in Southeast Asia? - Changing Arms Dynamics, Regional Security and the Role of European Arms Exports*. In: Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Research Paper 2017/RP 10, s. 31
87. HINDRE, M. *Estonia weighing giving Ukraine cluster munitions*. In: Eesti Rahvusringhääling. [online] 2023. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <https://news.err.ee/1608864767/estonia-weighing-giving-ukraine-cluster-munitions>
88. HIRST, C., MARIANI, B. (2002). *Arms Production, Exports and Decision-making in Central and Eastern Europe*. Vydavateľstvo: Safeworld, 2002. ISBN-10 0948546875
89. HOLTON, P., BROMLEY, M. *The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control*. Str. 9. [online] 2010. [Citované 12.10.2019] Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/265643460_The_International_Arms_Trade_Difficult_to_Define_Measure_and_Control
90. Human Rights Watch. *Libya: Landmines, Other War Hazards, Killing Civilians*. [online] 2022. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2022/04/27/libya-landmines-other-war-hazards-killing-civilians>
91. Human Rights Watch. *Production of Cluster Munitions*. [online] 2005. [Citované 17.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/legacy/backgrounders/arms/cluster0405/2.htm>
92. Human Rights Watch. *Stopping Killer Robots – Country Positions on Banning Fully Autonomous Weapons and Retaining Human Control*. [online] 2020. [Citované 7.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/report/2020/08/10/stopping-killer-robots/country-positions-banning-fully-autonomous-weapons-and>
93. Human Rights Watch. *Stopping Killer Robots: Military Powers Stymie Ban*. [online] 2021. [Citované 7.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2021/12/19/killer-robots-military-powers-stymie-ban>
94. HYNEK, N., SOLOVYEVA, A. *Operations of power in autonomous weapon systems: ethical conditions and socio-political prospects*. In: AI & Soc. [online] 2020. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00146-020-01048-1>
95. CHANDRA, A. *Why China's armed UAVs are a global export success, and its fighter jets, not so much*. In: Defence Procurement International. [online] 2021. [Citované 23.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.defenceprocurementinternational.com/features/air/china-has-disrupted-the-military-drone-market>
96. Charta organizácie spojených národov. [online] 1945. [Citované 24.9.2019] Dostupné na internete: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
97. CHRVALOVÁ, L. *Analýza zbrojárskeho priemyslu a obchodu s konvenčnými zbraňami vo vybraných krajinách Afriky*. In: Medzinárodné vzťahy. [online] 2020, číslo 28, vydanie 3, ss. 241 - 262. [Citované 28.1.2023] Dostupné na internete: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2020/3/mv_2020_3_241-262_chrvalova.pdf

98. CHOU, C. C. a kol. *How do alliances trade arms? Political alliance networks and global arms transfers*. In: PLoS One. [online] 2023. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0282456>
99. International Campaign to Ban Landmines. *Landmine Monitor 2022*. [online] 2022, str. 98. ISBN 978-2-9701476-2-6 [Citované 13.2.2023] Dostupné na internete: http://www.the-monitor.org/media/3352351/2022_Landmine_Monitor_web.pdf
100. International Campaign to Ban Landmines. *Middle East/North Africa – Non-signatories*. [online] 1999. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/reports/1999/landmine/WEBME3.html>
101. International Review of the Red Cross. *A Guide to the Legal Review of New Weapons, Means and Methods of Warfare: Measures to Implement Article 36 of Additional Protocol I of 1977*. [online] 2006, vydanie 88, číslo 864. [Citované 21.5.2023] Dostupné na internete: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/irrc_864_icrc_geneva.pdf
102. JAIN, S. *Why India's Position on the Arms Trade Treaty Endures*. In: Small Wars Journal. [online] 2013. [Citované 11.2.2023] Dostupné na internete: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/why-indias-position-arms-trade-treaty-endures>
103. Jewish Virtual Library. *Harry Truman Administration: Tripartite Declaration*. [online] N.d. [Citované 13.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/tripartite-declaration-may-1950>
104. KAEMPFER, W. H., LOWENBERG, A. D. *Unilateral Versus Multilateral International Sanctions: A Public Choice Perspective*. In: International Studies Quarterly. Oxford University Press: 1999, vydanie 43, číslo 1, ss. 37-58
105. KASAPOGLU, C. *Transforming from arms importer to trendsetter: Assessing the growth of Turkey's defense industries*. In: Atlantic Council. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/ac-turkey-defense-journal/transforming-from-arms-importer-to-trendsetter-assessing-the-growth-of-turkeys-defense-industries/>
106. KHATAK, M. U. R.; KUNDI M. A. *Conventional Asymmetries between India and Pakistan: A threat to the Deterrence Stability of South Asia*. In: Journal of Political Studies, číslo 26, vydanie 1, 2019, ss. 71-94
107. KHERA, K. K. *Air Defence Command – A Bold Test Case*. In: IDSA Issue Briefs. Manohar Parrikar Institute for Defence Studies and Analyses. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://idsa.in/issuebrief/air-defence-command-kkhera-270120>
108. KibbutzVisit.com. *Kibbutz Sasa*. [online] N.d. [Citované 19.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.kibbutzvisit.com/listing/kibbutz-sasa/>
109. Kingdom of Cambodia. *National Defence Policy*. [online] 2022. [Citované 29.1.2023] Dostupné na internete: <https://dot.mod.gov.kh/conts/uploads/2022/05/National-Defence-Policy-English.pdf>
110. KINSELLA, D. *Determinants of arms production in the third world: a time-series cross-section analysis*. [online] 1998. [Citované 20.5.2023] Dostupné na internete: <https://web.pdx.edu/~kinsella/papers/isa98.pdf>
111. KLARE, M. T. *Autonomous Weapons Systems and the Laws of War*. In: Arms Control Today. [online] 2019. [Citované 12.4.2022] Dostupné na internete: <https://www.armscontrol.org/act/2019-03/features/autonomous-weapons-systems-laws-war>
112. KLARE, M. T. *The arms trade in the 1990s: changing patterns, rising dangers*. In: Third World Quarterly. [online] 1996, číslo 17, vydanie 5, ss. 857-874.

- [Citované 14.12.2022] Dostupné na internete: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/11220648.pdf>
113. KNDS Group. *Pacesetter for Military Key Innovations*. [online] 2023. [Citované 16.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.knds.com/>
 114. KNIGHT, B. *UN's Arms Trade Treaty 'too weak to make a difference'*. In: DW. [online] 2017. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.dw.com/en/uns-arms-trade-treaty-too-weak-to-make-a-difference/a-40452550>
 115. KOGAN, E. *Israeli Arms Exports to the EU: Land Systems*. In: European Security & Defence. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://euro-sd.com/2022/11/articles/26328/israeli-arms-exports-to-the-eu-land-systems/>
 116. KOZHANOVA, N. *UN agency, Kazakh government host Arms Trade Treaty workshop in Nur-Sultan*. In: The Astana Times. [online] 2019. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://astanatimes.com/2019/07/un-agency-kazakh-government-host-arms-trade-treaty-workshop-in-nur-sultan/>
 117. KUCERA, J. *Report: Azerbaijan Gets 85 Percent Of Its Weapons From Russia*. [online] 2015. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/report-azerbaijan-gets-85-percent-of-its-weapons-from-russia>
 118. KUTH, P. K. *Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debates*. In: Annual Review of Political Science. [online] 1999, vydanie 2, str. 25-48. [Citované 18.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.polisci.2.1.25#:~:text=In%20IR%20scholarship%2C%20a%20policy,of%20its%20foreign%20policy%20goals.>
 119. LAJE, D. *Are Iran's Drone Capabilities a Threat?* In: AFCEA International. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.afcea.org/signal-media/international/are-irans-drone-capabilities-threat>
 120. LAKE, A. D., LIU F. *Hierarchies in International Relations*. In: Oxford Bibliographies. [online] 2020. DOI: 10.1093/OBO/9780199743292-0285 [Citované 2.5.2023] Dostupné na internete: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0285.xml#:~:text=In%20a%20more%20narrow%20usage,more%20common%20concept%20of%20anarchy>
 121. Landmine & Cluster Munition Monitor. *Cuba – Mine Ban Policy*. [online] 2019. [Citované 14.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2020/cuba/mine-ban-policy.aspx#ftn5>
 122. Landmine & Cluster Munition Monitor. *Bahrain – Mine Ban Policy*. [online] 2019. [Citované 18.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2019/bahrain/mine-ban-policy.aspx>
 123. Landmine & Cluster Munition Monitor. *Indonesia – Cluster Munition Ban Policy*. [online] 2018. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2018/indonesia/cluster-munition-ban-policy.aspx>
 124. Landmine & Cluster Munition Monitor. *Letter No. 536MPGG/Ed.K.M./2017 from Ambassador Marianne Odette Bibalou Bounda, Permanent Representative of Gabon to the UN in Geneva, 20 April 2017*. [online] 2017. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2018/gabon/cluster-munition-ban-policy.aspx>
 125. LEBRUN, E., RIGUAL, C. *Monitoring UN Arms Embargoes- Observations from Panels of Experts*. 2016, str. 7. [online] 2016. [Citované 29.9.2019] Dostupné

- na internete: <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/B-Occasional-papers/SAS-OP33-UN-Arms-Embargoes.pdf>
126. LEWIS, F. A. *The arms trade in international relations*. New York: Praeger, 1969, str. 266. ISBN-10 0275670074
 127. LIPKOVÁ, Ľ. a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint dva. 2011, str. 433, ISBN 978-80-89393-37-4
 128. MABEE, B. *The Security State and the Globalization of the Arms Industry*. In: *The Globalization of Security*. New Security Challenges Series. Palgrave Macmillan, London. 2009. ISBN 978-1-349-30888-0
 129. MACCARTHY, N. *Where Guns Are Sold Through The Darknet [Infographic]*. In: *Forbes*. [online] 2018. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2018/03/22/where-guns-are-sold-through-the-darknet-infographic/#62bc3122647a>
 130. MATTHEWS, R. *The decline of South Africa's defence industry*. In: *Defence & Security Analysis*, 2021, číslo 37 (3), ss. 251-273
 131. MAURER, J. D. *The Purposes of Arms Control*. In: *Texas National Security Review* [online] 2018, vydanie 2, číslo 1. [Citované 21.7.2021] Dostupné na internete: <https://tnsr.org/2018/11/the-purposes-of-arms-control/>
 132. MBDA – missile systems. *About us*. [online] 2021. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://www.mbda-systems.com/about-us/>
 133. MCGUIRE, M. C. *Defense economics and international security*. In: *Handbook of Defense Economics*. 1995, vydanie 1, str. 13-43, ISBN: 978-0-444-81887-4
 134. Military Africa. *South Africa military drones – Unmanned Aerial Vehicles (UAVs)*. [online] 2022. [Citované 27.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.military.africa/2022/06/south-africa-military-drones-unmanned-aerial-vehicles-uavs/>
 135. Military Civil Fusion. *Section 2 Emerging technologies and military-civil fusion: Artificial intelligence, new materials, and new energy*. [online] 2021. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.uscc.gov/sites/default/files/2019-11/Chapter%203%20Section%202%20-%20Emerging%20Technologies%20and%20Military-Civil%20Fusion%20-%20Artificial%20Intelligence,%20New%20Materials,%20and%20New%20Energy.pdf>
 136. Mine Action Review – Clearing the Mines 2020. *Egypt – Anti-Personnel Mine Contamination*. [online] 2020. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: https://www.mineactionreview.org/assets/downloads/907_NPA_Clearing_the_Mines_2020_Egypt.pdf
 137. Mine Action Review – Clearing the Mines 2022. *Libya*. [online] 2022. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: https://www.mineactionreview.org/assets/downloads/Libya_Clearing_the_Mines_2022.pdf
 138. Mines Action Canada. *Banning Cluster Munitions – Government Policy and Practice*. Kanada: 2009, str. 288. ISBN 978-097389554-4
 139. Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Netherlands's new position on autonomous weapons*. [online] 2017. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-b0989977117317abd9f46b0c18da5fe726e78d3e/pdf>
 140. Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio Internacional y Culto. *Explanation of the Vote „Cluster Munitions“*. [online] 2023. [Citované 19.2.2023] Dostupné

- na internete: <https://enaun.cancilleria.gob.ar/en/explanation-vote-%E2%80%99Ccluster-munitions%E2%80%99D>
141. Ministry of Defence of the United Kingdom. *Ambitious, safe, responsible – Our approach to the delivery of AI-enabled capability in Defence*. [online] 2022. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1082991/20220614-Ambitious_Safe_and_Responsible.pdf
 142. Ministry of Defence of the United Kingdom. *Defence and Security Industrial Strategy*. [online] 2021. [Citované 25.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/government/publications/defence-and-security-industrial-strategy/defence-and-security-industrial-strategy-accessible-version>
 143. Ministry of Defence of the United Kingdom. *Joint Doctrine Publication 0-30.2: Unmanned Aircraft Systems*. [online] 2017. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/673940/doctrine_uk_uas_jdp_0_30_2.pdf
 144. Ministry of External Affairs - Government of India. *Why India abstained on Arms Trade Treaty*. [online] 2013. [Citované 11.2.2023] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/articles-in-indian-media.htm?dtl/21503/Why+India+abstained+on+Arms+Trade+Treaty>
 145. Ministry of Foreign Affairs of Japan. *Japan's Security Policy*. [online] 2016. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: https://www.mofa.go.jp/fp/nsp/page1we_000083.html
 146. Ministry of Manpower. *Percentages Concepts and Definitions*. [online] 2023. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://stats.mom.gov.sg/SL/Pages/Percentages-Concepts-and-Definitions.aspx>
 147. Ministerstvo obrany ČR. *Strategie vyzbrojování a podpory rozvoje obranného průmyslu České republiky do roku 2025*. [online] 2016. [Citované 25.12.2022] Dostupné na internete: https://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/strategie-vyzbrojovani-do-2025.pdf
 148. MIRKOVIĆ, T. *The world's globalization and global militarization*. In: *Vojno Delo*, 2015, číslo 6. [online] Dostupné na internete: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230234123_5
 149. MUSTAFA, A. *Singapore: Small state, big weapons buyer*. [online] 2014. [Citované 11.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.aljazeera.com/features/2014/3/28/singapore-small-state-big-weapons-buyer>
 150. MUTSCHLER, M., BALES, M. *Global Militarisation Index 2020*. In: Bonn International Centre for Conflict Studies. [online] 2020. [Citované 12.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.bicc.de/publications/publicationpage/publication/global-militarisation-index-2020-1024/>
 151. NAAZ, F. *Israel's Arms Industry*. In: *Strategic Analysis*. [online] 2000, vydanie 23, číslo 12. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/sa/sa_00naf01.html
 152. NADA, G. *Explainer: Iran's Drone Exports Worldwide*. In: *The Iran Primer*. [online] 2022. [Citované 23.1.2023] Dostupné na internete: <https://iranprimer.usip.org/blog/2022/nov/16/explainer-iran%E2%80%99s-drone-exports-worldwide>

153. NADIBAIDZE, A. *Great power identity in Russia's position on autonomous weapons systems*. [online] 2022. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2022.2075665>
154. National Cancer Institute. *AAPC Definition*. [online] N.d. [Citované 11.6.2023] Dostupné na internete: <https://surveillance.cancer.gov/help/joinpoint/tech-help/frequently-asked-questions/aapc-definition#:~:text=Answer%3A,in%20trends%20during%20those%20years>
155. National Security Strategy of the Russian Federation. *Článok – National defence*. [online] 2021. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: https://paulofilho.net.br/wp-content/uploads/2021/10/National_Security_Strategy_of_the_Russia.pdf
156. NEUMAN, S. G. *Defense Industries and Global Dependency*. In: Orbis, 2006, číslo 50 (3), ss. 429-451
157. New America. *Full Translation: China's 'New Generation Artificial Intelligence Development Plan' (2017)*. [online] 2017. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/digichina/blog/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017/>
158. New Zealand Foreign Affairs & Trade. *Australia and Pacific*. [online] N.d. [Citované 10.10.2022] Dostupné na internete: <https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/australia-and-pacific/>
159. Newsbase. *Belarus' Prime Minister confirms weapons exports to Russia*. [online] 2022. [Citované 5.1.2023] Dostupné na internete: <https://intellinews.com/belarus-prime-minister-confirms-weapons-exports-to-russia-245625/>
160. Nishith Desai Associates. *The Indian Defence Industry – Redefining Frontiers*. [online] 2018. [Citované 20.12.2021] Dostupné na internete: https://www.nishithdesai.com/Content/document/pdf/ResearchPapers/Indian-Defence-Industry-Redefining_Frontiers-web.pdf
161. NOLAN, J. E. *Crunch Time for Control of Advanced Arms Exports*. In: Issues in Science and Technology. [online] 1996, vydanie 13, číslo 1. [Citované 12.1.2023] Dostupné na internete: <https://issues.org/nolan/>
162. Norddeutscher Rundfunk. *Streitkräfte und Strategien*. [online] 2021. [Citované 24.9.2021] Dostupné na internete: https://www.ndr.de/nachrichten/info/sendungen/streitkraefte_und_strategien/index.html
163. Nuclear Threat Initiative. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. [online] 2020. [Citované 21.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-conventional-armed-forces-europe-cfe/>
164. Observer Research Foundation. *The need for African centrality in the Lethal Autonomous Weapons debate*. [online] 2019. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/expert-speak/the-need-for-african-centrality-in-the-lethal-autonomous-weapons-debate-49695/>
165. OIKONOMOU, I. *The Internationalization of the European Arms Industry: Trends and Implications*. In: Agora Without Frontiers, 2008, číslo 13 (4), ss. 362-375
166. OLABUENAGA, P. A. *Why the Arms Trade Treaty Matters – and Why It Matters That the US Is Walking Away*. In: Just Security. [online] 2019. [Citované 17.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/63968/why-the-arms-trade-treaty-matters-and-why-it-matters-that-the-us-is-walking-away/>

167. Organization for Security and Cooperation in Europe. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*. [online] 1990. [Citované 31.8.2022] Dostupné na internete: <https://www.osce.org/library/14087>
168. PATTISON, J. *The Alternative to War: From Sanctions to Nonviolence*. Oxford University Press: 2018, str. 260. ISBN 9780198755203
169. Peace Information Service. *Defence-related companies in Africa*. [online] 2023. [Citované 28.1.2023] Dostupné na internete: <https://ipisresearch.be/mapping/webmapping/factories/index.html>
170. PEARSON, F. S. *The Global Spread Of Arms Political Economy Of International Security*. 1. vydanie. Routledge: 1994, str. 174. ISBN 9780813315744
171. Permanent Mission of Nigeria to the United Nations in Geneva. *Statement by the Delegation of the Federal Republic of Nigeria at the Ninth Meeting of State Parties (9MSP) to the Convention on Cluster Munitions, Geneva, Switzerland from 2-4 September 2019*. [online] 2019. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2019/09/Nigeria.pdf>
172. PIERRE, J. A. *The Global Politics of Arms Sales*. Princeton University Press: 1982, 352 s. ISBN-10 0691076359
173. Policy Commons. *Newly Industrialized Countries*. [online] N.d. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://policycommons.net/topics/newly-industrialized-countries/>
174. President of Russia. 2019. *Meeting on the development of artificial intelligence technologies*. [online] 2019. [Citované 24.2.2023] Dostupné na internete: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/62401>
175. Prime Minister of Canada Justin Trudeau. *Minister of Foreign Affairs Mandate Letter*. [online] 2019. [Citované 28.2.2023] Dostupné na internete: <https://pm.gc.ca/en/mandate-letters/2019/12/13/archived-minister-foreign-affairs-mandate-letter>
176. Rada Európskej únie. *Arms Trade Treaty: EU steps up support in fight against illicit arms trade*. [online] 2021. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/04/16/arms-trade-treaty-eu-steps-up-support-in-fight-against-illicit-arms-trade/>
177. Radio Free Asia. *Targeted sanctions on arms sales key to ending violence in Myanmar: observers*. [online] 2022. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/sanctions-09192022185411.html>
178. RAND Corporation. *International arms trade on the dark web*. [online] N.d. [Citované 3.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/international-arms-trade-on-the-hidden-web.html>
179. Reaching Critical Will. *Statement by Türkiye Thematic discussion on “Conventional Weapons” First Committee 77th Session of the United Nations General Assembly 21 October 2022*. [online] 2022. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: https://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/1com/1com22/statements/21Oct_Turkiye.pdf
180. Republic of Philippines – Philippine Mission to the United Nations and Other International Organizations. *Philippines hosts webinar to promote Convention on cluster munitions among ASEAN member states*. [online] 2020. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://genevapm.dfa.gov.ph/philippine-mission-s-press-releases/819-philippines-hosts-webinar-to-promote-convention-on-cluster-munitions-among-asean-member-states>

181. RESSLER, D. *Country profiles – Egypt*. In: Journal of Mine Action. [online] 2006. [Citované 15.2.2023] Dostupné na internete: <https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1824&context=cisr-journal>
182. RETTER, L, TAGGART, L., FREEMAN, J. *Key Skills and Competences Defence*. In: European Defence Agency. [online] 2015. [Citované 24.5.2023] Dostupné na internete: <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/01-executive-summary31b7430325e0.pdf>
183. RIORDAN, K. *Convention on Cluster Munitions*. In: Audiovisual Library of International Law. [online] 2008. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://legal.un.org/avl/ha/ccm/ccm.html>
184. RoboticsBiz. *Top 13 military drone manufacturers in the world*. [online] 2022. [Citované 20.1.2023] Dostupné na internete: <https://roboticsbiz.com/top-13-military-drone-manufacturers-in-the-world/>
185. ROUND, J. *Transitional Economies*. In: International Encyclopedia of Human Geography. [online] 2009. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/transitional-economy>
186. RUSI. *Armed Drones in the Middle East*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://drones.rusi.org/countries/turkey/>
187. SAAD, C., GOSAL, E. *Autonomous Weapons Systems: How to work towards a total ban?* [online] 2019. [Citované 28.2.2023] Dostupné na internete: https://www.cba.org/Sections/International-Law/Articles/2019/Autonomous-weapons-systems-how-to-work-towards-a#_ftn37
188. SADOT, U.; FRANKE, U. E. *Proliferated Drones – A Perspective on Israel*. [online] 2016. [Citované 14.1.2023] Dostupné na internete: <https://drones.cnas.org/wp-content/uploads/2016/05/A-Perspective-on-Israel-Proliferated-Drones.pdf>
189. SAKAKI, A., MASLOW, S. *Japan's new arms export policies: strategic aspirations and domestic constraints*. In: Australian Journal of International Affairs. 2020, číslo 74, vydanie 6, ss. 649-669
190. Saudi Press Agency. *Coalition Forces supporting legitimacy in Yemen confirm that all Coalition countries aren't members to the Convention on Cluster Munitions*. [online] 2016. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.spa.gov.sa/viewstory.php?lang=en&newsid=1571875>
191. SAYLER, K. M., MOODIE, M. *International Discussions Concerning Lethal Autonomous Weapon Systems*. [online] 2020. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/IF11294.pdf>
192. SHARMA, A. *India seeks shift from buying weapons to exporting them*. [online] 2020. [Citované 10.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.dw.com/en/india-seeks-shift-from-buying-weapons-to-exporting-them/a-52270331>
193. SHARMA, G., FINAUD, M. *The Arms Trade Treaty (ATT) and Asia's Major Power Defiance - India, China, Pakistan, and Indonesia*. In: Strategic Security Analysis. Geneva Centre for Security Policy. [online] 2019, číslo 6. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://dam.gcsp.ch/files/2y10NglVtodrmScPeADoEPMuu59qGSGn3rBtYW6cOndix7QEZaYZjlO>
194. SMITH, R. *The demand for military expenditure*. In: The Economic Journal, 1980, vydanie 90, číslo 360, ss. 811-820. ISSN 0013-0133

195. SMITH, R. *The International Arms Industry Since the End of the Cold War*. In: World Economics. 2001, číslo 2(3), ss. 155-166
196. SMITH, R., UDIS, B. *New Challenges to Arms Export Control: Whither Wassenaar?* In: The Nonproliferation Review/Summer 2001. [online] 2001, str. 81. [Citované 16.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.nonproliferation.org/wp-content/uploads/npr/82udis.pdf>
197. SPRAGUE, O. *UN arms embargoes: an overview of the last ten years*. In: GSDRC Applied Knowledge Services. [online] 2006. [Citované 29.9.2019] Dostupné na internete: <https://gsdrc.org/document-library/un-arms-embargoes-an-overview-of-the-last-ten-years/>
198. STACHOVÁ, P; KOTTULOVÁ, J; PAŠKRTOVÁ, L. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Wolters Kluwer: 2019, str. 288. ISBN 9788057100126
199. Stiftung Wissenschaft und Politik. *Präventive Regulierung autonomer Waffensysteme – Handlungsbedarf für Deutschland auf verschiedenen Ebenen*. [online] 2019. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/praeventive-regulierung-autonomer-waffensysteme>
200. Stockholm International Peace Research Institute. *Arms Embargoes*. [online] 2021. [Citované 10.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/embargoes>
201. Stockholm International Peace Research Institute. *Arms Industry Database*. [online] 2023. [Citované 30.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>
202. Stockholm International Peace Research Institute. *Financial value of the global arms trade*. [online] 2021. [Citované 12.10.2019] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/financial-value-global-arms-trade>
203. Stockholm International Peace Research Institute. *IMPORTER/EXPORTER TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 19.8.2022] Dostupné na internete: <https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>
204. Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Arms Industry Database*. [online] 2022. [Citované 16.8.2022] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>
205. Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Yearbook – 2010-2016*. [online] 2016. [Citované 9.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.sipriyearbook.org/view/9780198869207/sipri-9780198869207-chapter-013-div1-204.xml#sipri-9780198869207-chapter-013-note-2385>
206. Stockholm International Peace Research Institute. *Sources and methods*. [online] 2021. [Citované 7.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers/sources-and-methods>
207. Stockholm International Peace Research Institute. *TOP LIST TIV TABLES*. [online] 2022. [Citované 9.8.2022] Dostupné na internete: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php
208. STOHL, R. *The Tangled Web of Illicit Arms Trafficking*. [online] 2004. [Citované 2.4.2019] Dostupné na internete: <https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/kf/TerrorinShadows-Stohl.pdf>
209. STOHL, R. *Understanding the Conventional Arms Trade*. In: AIP Conference Proceedings. [online] 2017. [Citované 21.12.2021] Dostupné na internete: <https://aip.scitation.org/doi/pdf/10.1063/1.5009220>
210. STOHL, R., TUTTLE, D. *The Small Arms Trade in Latin America*. [online] 2008. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://gsdrc.org/document-library/the-small-arms-trade-in-latin-america/>

211. STONE, M., SPETALNICK, M.. *Exclusive: Trump to call on Pentagon, diplomats to play bigger arms sales role - sources*. In: Reuters. [Citované 21.12.2022] 2018. [online] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-weapons/exclusive-trump-to-call-on-pentagon-diplomats-to-play-bigger-arms-sales-role-sources-idUSKBN1EX0WX>
212. STOREY, I. *The Russia-Ukraine War and its Potential Impact on Russia's Arms Sales to Southeast Asia*. [online] 2022. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2022-47-the-russia-ukraine-war-and-its-potential-impact-on-russias-arms-sales-to-southeast-asia-by-ian-storey/>
213. STRAUBHAAR, T. *The economics of Third World arms imports*. Verlag Weltarchiv: Hamburg, 1986, č. 21, ss. 137-141, ISSN 0020-5346. Dostupné na internete: <https://doi.org/10.1007/BF02925284>
214. Sveriges Riksdag. *Förbud autonoma dödliga vapensystem och reglera utvecklingen av artificiell intelligens*. [online] 2017. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/forbud-autonoma-dodliga-vapensystem-och-reglera_H5022655
215. ŠTERBOVÁ, L. a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, prvé vydanie, str. 368. ISBN 978-80-247-4694-4
216. TAN, A T. H. *The Global Arms Trade – A Handbook*. (1st edition). Routledge: 2010, s. 416. ISBN 9781857437973
217. TANEJA, K. *China's emergent footprints in West Asia*. [online] 2022. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.orfonline.org/expert-speak/chinas-emergent-footprints-in-west-asia/>
218. TARAPORE, A. *The Army in Indian Military Strategy: Rethink Doctrine or Risk Irrelevance*. In: Carnegie India. [online] 2020. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://carnegieindia.org/2020/08/10/army-in-indian-military-strategy-rethink-doctrine-or-risk-irrelevance-pub-82426>
219. TAYLOR, L. *Tony Abbott campaign launch: trust me to govern, says Coalition leader*. In: The Guardian. [online] 2013. [Citované 23.8.2021] Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/25/tony-abbott-campaign-launch-trust-me-to-govern-says-coalition-leader>
220. TEMPO.CO. *Indonesia Refuses to Sign Arms Trade Treaty*. [online] 2018. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://en.tempo.co/read/485771/indonesia-refuses-to-sign-arms-trade-treaty#:~:text=During%20the%20vote%20for%20the,to%20sign%20the%20final%20treaty>
221. The Arms Trade Treaty. *1st Conference of State Parties, August 24-27, 2015 – Statement by Ms. Hadas Meitzad, Counsellor, Mission of ISRAEL to the United Nations*. [online] 2015. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Israel/Israel.pdf>
222. The Arms Trade Treaty. *National Statement by the Republic of Singapur – 7th Conference of State Parties to the Arms Trade Treaty Geneva, Switzerland, 30 August 3 September 2021*. [online] 2021. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/CSP7%20General%20Statement%20-%20Singapore/CSP7%20General%20Statement%20-%20Singapore.pdf>
223. The Arms Trade Treaty. *Statement by Honorable Sering Modou Njie, the Minister of Defence, The Gambia on the Arms Trade Treaty's CSP8*. [online] 2022. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete:

- <https://www.thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Gambia%20-%201SPEECH%20OF%20THE%20MINISTER%20AT%20THE%20ARMS%20TRADE%20TREATYfinaldraft/Gambia%20-%201SPEECH%20OF%20THE%20MINISTER%20AT%20THE%20ARMS%20TRADE%20TREATYfinaldraft.pdf>
224. The Arms Trade Treaty. *Statement by Malaysia at the General Debate of the Sixth Conference of State Parties to the Arms Trade Treaty 17-21 August 2020 Geneva, Switzerland*. [online] 2020. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thearmstradetreaty.org/hyper-images/file/Malaysia%27s%20General%20Statement%20at%20the%20CSP6%2020/Malaysia%27s%20General%20Statement%20at%20the%20CSP6%202020.pdf>
225. The Convention on Cluster Munitions. *What is the Convention on Cluster Munitions?* [online] N.d. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.clusterconvention.org/>
226. The Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction. *Overview and Convention Text*. [online] 1999. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.apminebanconvention.org/overview-and-convention-text/>
227. The Cove. *Laos – Military*. [online] 2022. [Citované 29.1.2023] Dostupné na internete: <https://cove.army.gov.au/article/kyr-laos-military>
228. The Permanent Mission of Egypt to the United Nations. *Statement of the Delegation of the Arab Republic of Egypt 73rd Session of the United Nations General Assembly First Committee*. [online] 2018. [Citované 8.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2018/11/statement-by-egypt-cw.pdf>
229. The North Africa Post. *Morocco on track to produce drones*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://northafricapost.com/62620-morocco-on-track-to-produce-drones.html>
230. The Oslo Review Conference. *The Oslo Review Conference on a Mine-free World (Oslo, 25 – 29 November 2019) – Statement of Morocco*. [online] 2019. [Citované 16.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.osloreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC4/Fourth-Review-Conference/Statements/7a-Morocco-26Nov2019.pdf>
231. The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations and Specialised Agencies in Geneva. *Statement by H. E. Archbishop Ivan Jurkovič Permanent Observer of the Holy See to the United Nations and other International Organizations at the Informal Expert Meeting on Lethal Autonomous Weapon Systems (CCW)*. [online] 2016. [Citované 27.2.2023] Dostupné na internete: <https://nuntiusge.org/wp-content/uploads/2020/05/20160411.pdf>
232. The United Nations Conference on Trade and Development. *What are the least developed countries?* [online] 2021. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://unctad.org/press-material/what-are-least-developed-countries-7>
233. The White House. *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. [online] 1995. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-9502.pdf>
234. The White House. *Fact Sheet: Changes to U.S. Anti-Personnel Landmine Policy*. [online] 2022. [Citované 13.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/06/21/fact-sheet-changes-to-u-s-anti-personnel-landmine-policy/>

235. The World Bank. *World Bank Country and Lending Groups*. [online] 2022. [Citované 12.4.2023] Dostupné na internete: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
236. THRALL, A. T., COHEN, J., DORMINEY, C. *Power, Profit, or Prudence? US Arms Sales since 9/11*. In: *Strategic Studies Quarterly*, str. 109. [online] 2020. [Citované 26.12.2022] Dostupné na internete: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-14_Issue-2/Thrall.pdf
237. TIRPAK, J. A. *DIA Says China's Weapon Technology Advancing Fast While Russia Falls Behind*. In: *Air&Space Forces Magazine*. [online] 2021. [Citované 13.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.airandspaceforces.com/dia-says-chinas-weapon-technology-advancing-fast-while-russia-falls-behind/>
238. Treaty on Conventional Armed Forces in Europe. *Article IV*. [online] 1990. [Citované 21.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/9/14087.pdf>
239. TURKSOY, T. *Turkish Drone Producer Registers Subsidiary in Azerbaijan*. In: *Caspian News*. [online] 2022. [Citované 26.1.2023] Dostupné na internete: <https://caspiannews.com/news-detail/turkish-drone-producer-registers-subsidiary-in-azerbaijan-2022-12-27-0/>
240. U.S. Department of State. *Conventional Arms Transfer (CAT) Policy Implementation Plan Update*. [online] 2019. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://2017-2021.state.gov/conventional-arms-transfer-cat-policy-implementation-plan-update/index.html>
241. U.S. Department of State. *U.S. Arms Sales and Defense Trade*. [online] 2021. [Citované 21.12.2022] Dostupné na internete: <https://www.state.gov/u-s-arms-sales-and-defense-trade/>
242. U.S. Mission to International Organizations in Geneva. *U.S. Statement on LAWS: Potential Military Applications of Advanced Technology*. [online] 2019. [Citované 23.2.2023] Dostupné na internete: <https://geneva.usmission.gov/2019/03/26/u-s-statement-on-laws-potential-military-applications-of-advanced-technology/>
243. United Kingdom Parliament. *Arms Trade Treaty: Trump's decision to remove the US*. [online] 2019. [Citované 6.2.2023] Dostupné na internete: <https://commonslibrary.parliament.uk/arms-trade-treaty-trumps-decision-to-remove-the-us/>
244. United Nations. *National Workshop To Promote The Arms Trade Treaty (ATT) And Support Nepal's Accession To The Treaty*. [online] 2021. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://nepal.un.org/en/159766-national-workshop-promote-arms-trade-treaty-att-and-support-nepals-accession-treaty>
245. United Nations. *Overwhelming Majority of States in General Assembly Say 'Yes' to Arms Trade Treaty to Stave off Irresponsible Transfers that Perpetuate Conflict, Human Suffering*. [online] 2013. [Citované 7.2.2023] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2013/ga11354.doc.htm>
246. United Nations. *Regional Legal Assistance Arms Trade Treaty Workshop Aims at Preparing Governments for Cross-Border Weapons Transfer Responsibilities*. [online] 2014. [Citované 10.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/update/201411117/>
247. United Nations. *The Convention on Certain Conventional Weapons*. [online] N.d. [Citované 20.9.2021] Dostupné na internete: <https://www.un.org/disarmament/the-convention-on-certain-conventional-weapons/>

248. United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2003: Transnational corporations and foreign affiliates*. [online] 2003. [Citované 26.5.2023] Dostupné na internete: https://unctad.org/system/files/official-document/gdscsir20041c3_en.pdf
249. United Nations Department of Economic and Social Affairs. *Creation of the LDC category and timeline of changes to LDC membership and criteria*. [online] 2022. [Citované 13.9.2022] Dostupné na internete: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category/creation-of-the-ldc-category-and-timeline-of-changes-to-ldc-membership-and-criteria.html>
250. United Nations General Assembly. *Resolution adopted by the General Assembly on 12 December 2019*. [online] 2019. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/415/88/PDF/N1941588.pdf?OpenElement>
251. United Nations General Assembly – Human Rights Council. *Constraints and obstacles caused by conflict in the Least Developed Countries*. [online] 2021. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obl/A-HRC-46-NGO-21-Written-OIPMA-en.pdf>
252. United Nations High Commissioner for Refugees. *Africa and the Oslo Process to Ban Cluster Munitions*. [online] 2008. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/pdfid/48e0a8072.pdf>
253. United Nations High Commissioner for Refugees. *Cluster Munitions in the Americas and Caribbean*. [online] 2008. [Citované 19.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/pdfid/491946ee2.pdf>
254. United Nations - Meetings Coverage and Press Releases. *General Assembly Reappoints Secretary-General to Second Five-Year Term, Adopting Resolution Condemning Lethal Violence by Myanmar's Armed Forces*. [online] 2021. [Citované 9.6.2023] Dostupné na internete: <https://press.un.org/en/2021/ga12339.doc.htm>
255. United Nations Office for Disarmament Affairs. *Statement by H.E. U Maung Wai, Permanent Representative of Myanmar to the United Nations Office in Geneva at the General Debate of the First Committee of the 70th Session of the General Assembly*. [online] 2015. [Citované 22.2.2023] Dostupné na internete: <https://s3.amazonaws.com/unoda-web/wp-content/uploads/2015/10/15-October-Myanmar.pdf>
256. United Nations Office on Drugs and Crimes. *The Firearms Protocol*. [online] 2020. [Citované 29.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/unodc/en/firearms-protocol/the-firearms-protocol.html>
257. United Nations Register on Conventional Arms. [online] 2021. [Citované 12.4.2021] Dostupné na internete: <https://www.unroca.org/>
258. United Nations Security Council. *Arms Embargo*. [online] N.d. [Citované 22.9.2019] Dostupné na internete: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1718/exemptions-measures/arms-embargo>
259. United Nations Security Council. *Resolution 2216 (2015) - Adopted by the Security Council at its 7426th meeting, on 14 April 2015*. [online] 2015. [Citované 9. 6. 2023] Dostupné na internete: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/103/72/PDF/N1510372.pdf?OpenElement>

260. United States Department of State. *Compliance With the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (Condition (5) (C) Report)* – 2020. [online] 2020. [Citované 31.8.2022] Dostupné na internete: <https://www.state.gov/compliance-with-the-treaty-on-conventional-armed-forces-in-europe-condition-5-c-report-2020/>
261. Úradný vestník Európskej únie. *NARIADENIE RADY (EÚ) 2015/878 z 8. júna 2015, ktorým sa mení nariadenie (EÚ) č. 1352/2014 o reštriktívnych opatreniach vzhľadom na situáciu v Jemene*. [online] 2015. [Citované 5.10.2019] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0878&from=FR>
262. VASANI, K. *China-Bangladesh Defence Cooperation: Arms Trade and Military Infrastructure*. In: Centre for Security and Strategy Studies. [online] 2020. [Citované 6.1.2023] Dostupné na internete: <https://www.cescube.com/vp-china-bangladesh-defence-cooperation-arms-trade-and-military-infrastructure>
263. VELEZ-GREEN, A. *The Foreign Policy Essay: The South Korean Sentry—A “Killer Robot” to Prevent War*. [online] 2015. [Citované 25.2.2023] Dostupné na internete: <https://www.lawfareblog.com/foreign-policy-essay-south-korean-sentry%E2%80%9494-killer-robot-prevent-war>
264. WANG, X., CHEN, B., SONG, Y. *Dynamic change of international arms trade network structure and its influence mechanism*. In: International Journal of Emerging Markets. 2023, ISSN 1746-8809
265. Wassenaar Arrangement On Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies. *Article I Purposes, paragraph 1*. [online] 1996. [Citované 15.10.2020] Dostupné na internete: <https://www.wassenaar.org/app/uploads/2019/12/WA-DOC-19-Public-Docs-Vol-I-Founding-Documents.pdf>
266. WATTS, A. *State/Nation-State*. [online] 2022. [Citované 14.9.2022] Dostupné na internete: <https://pesd.princeton.edu/node/676>
267. WEBER, M. *Politics as a Vocation*. [online] 1919. [Citované 14.9.2022] Dostupné na internete: https://www.balliol.ox.ac.uk/sites/default/files/politics_as_a_vocation_extract.pdf
268. WEISS, M. *The Arms Trade Treaty in the Asia-Pacific*. In: The Diplomat. [online] 2017. [Citované 12.2.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2017/12/the-arms-trade-treaty-in-the-asia-pacific/>
269. WEISS, S. I., AMIR, A. R. *Airbus Industrie*. In: Britannica. [online] 2007. [Citované 3.11.2021] Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/topic/Airbus-Industrie>
270. WEZEMAN, P. D., KUIMOVA, A., WEZEMAN, S. T.: *Trends in International Arms Transfers, 2020*. In: Stockholm International Peace Research Institute. [online] 2021. [Citované 5.1.2022] Dostupné na internete: https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/fs_2103_at_2020_v2.pdf
271. WikiLeaks – Public Library of US Diplomacy. *Oslo Process and Banning Cluster Munitions (ID 08ALGIERS187_a)*. [online] 2008. [Citované 20.2.2023] Dostupné na internete: https://wikileaks.org/plusd/cables/08ALGIERS187_a.html
272. World Population Review. *Developing countries 2022*. [online] 2022. [Citované 7.10.2021] Dostupné na internete: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/developing-countries>
273. World Population Review. *Newly Industrialized Countries 2022*. [online] 2022. [Citované 18.8.2022] Dostupné na internete: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/newly-industrialized-countries>

274. Worldometer. *Alphabetical list of countries*. [online] 2022. [Citované 10.10.2022] Dostupné na internete: <https://www.worldometers.info/geography/alphabetical-list-of-countries/>
275. WRIGHT, J. *An Inoffensive Quest: Can Japan's Defense Exports Take Off?* In: The Diplomat. [online] 2021. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2021/01/an-inoffensive-quest-can-japans-defense-exports-take-off/>
276. WRIGHT, J. *Japan's Arms Exports: A Prudent Possibility Amid Enduring Challenges*. In: The Diplomat. [online] 2021. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2021/01/japans-arms-exports-a-prudent-possibility-amid-enduring-challenges/>
277. YAN, Y. T. *What Drives Chinese Arms Sales in Central Asia?* In: The Diplomat. [online] 2019. [Citované 4.1.2023] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/09/what-drives-chinese-arms-sales-in-central-asia>